

Biznesa augstskola Turība

Ināra Ziemele

ATBILDĪBA ĒKU BŪVNIECĪBĀ

PROMOCIJAS DARBS

Doktora studiju programmā „Tiesību zinātne”

Darba autore:

(paraksts, datums)

Ināra Ziemele

Darba vadītājs:

(paraksts, datums)

Jānis Načisčionis, Dr. iur., profesors

Rīga, 2022

ANOTĀCIJA

Promocijas darbs “Atbildība ēku būvniecībā” ir līdz šim detalizētākais pētījums, kas veltīts šim tematam Latvijā. Promocijas darba mērķis ir, analizējot normatīvajos aktos noteikto, tiesību zinātņu doktrīnu un praksi, kā arī zinātniskos materiālus, izpētīt atbildību būvniecībā. Promocijas darbs satur divus pētniecības virzienus: pirmkārt, apkopots atbildības būvniecībā definējums būvniecību reglamentējošajos normatīvajos aktos, otrkārt, identificēta atbildība būvniecībā par tiesību subjekta veiktu neatļautu darbību vai bezdarbību. Promocijas darba gaitā secināts, ka atbildība būvniecībā attiecas uz ikvienu tiesību subjekta veicamo darbību (arī bezdarbību) un pieņemto lēmumu, savukārt būvniecību reglamentējošo normatīvo aktu regulējums vēl ir pilnveidojams. Par tiesību pārkāpumu, kas paredzēts tiesību normās, ir noteikta kriminālatbildība, civiltiesiskā atbildība, administratīvā atbildība un disciplināratbildība, kas ir analizēta promocijas darbā, identificējot to saistībā ar būvniecību.

Promocijas darbā ir 168 lapaspuses, izmantoti 318 literatūras avoti.

Atslēgvārdi: atbildība būvniecībā, atbildības būvniecībā definējums, būvniecības dalībnieku atbildība, būvniecības kontrole, kriminālatbildība būvniecībā un tās sekas, civiltiesiskā atbildība būvniecībā līgumtiesībās un deliktu tiesībās, administratīvā atbildība būvniecībā, patvaļīgas būvniecības novēršana, būvinspektoru un citu amatpersonu disciplināratbildība.

ANNOTATION

The doctoral thesis “Responsibility in Construction” is the most elaborate study dedicated to this topic in Latvia up to now. The objective of the doctoral thesis is to examine responsibility in construction by analyzing the provisions of regulatory enactments, the doctrine and practice, as well as scientific materials. The doctoral thesis contains two research directions: firstly, summarizing the definition of liability in construction in the regulatory enactments regulating construction, and secondly, identifying liability of the legal subject for unauthorized activity or failure to act in construction. The conclusions of the doctoral thesis show that responsibility in construction applies to any activity to be taken (including failure to act) and the decisions taken, but the regulation of regulatory enactments regulating construction still need to be improved. There are established criminal liability, civil liability, administrative liability and disciplinary liability for the violation of rights provided for in legal norms, which are analysed in the doctoral thesis, identifying it in the context of construction.

The doctoral thesis contains 168 pages and the bibliography includes 318 sources.

Key words: responsibility in construction, definition of responsibility in construction, responsibility of participants of a construction process, supervision of the construction process, criminal liability in construction and its consequences, civil liability in construction in contract law and tort law, administrative responsibility in construction, prevention of unauthorized construction, disciplinary liability of building inspectors and others officials.

ANOTACIJA

Daktaro disertacija "Atsakomybė statybose" yra iki šiol išsamiausias tyrimas šia tema Latvijoje. Disertacijos tikslas yra išnagrinėti atsakomybę statybose analizuojant norminių teisės aktų nuostatas, doktriną ir teismų praktiką, taip pat mokslinę medžiagą. Disertacijoje yra dvi tyrimo kryptys: pirma, apibendrinama atsakomybės statybose sąvoka statybą reglamentuojančiuose norminiuose aktuose, ir, antra, nustatoma teisės subjektai atsakomybė už neteisėtą veikimą arba neveikimą statybose. Disertacijos išvados parodo, kad atsakomybė statybose taikoma už bet kokį veikimą (įskaitant ir neveikimą) ir priimtą sprendimą, bet statybų reglamentavimas vis tiek yra tobulintinas. Už su statyba susijusių teisių, įtvirtintų teisės aktuose, analizuojamuose šioje disertacijoje, pažeidimą yra įtvirtinta baudžiamoji, civilinė, administracinė bei drausminė atsakomybė.

Disertaciją sudaro 168 puslapiai bei literatūros sąrašas susidedantis iš 318 šaltinių.

Raktiniai žodžiai: atsakomybė statybose, atsakomybės statybose sąvoka, statybos proceso dalyvių atsakomybė, statybos proceso priežiūra, baudžiamoji atsakomybė statybose ir jos pasekmės, civilinė atsakomybė statybose sutartinėje ir deliktinėje teisėje, administracinė atsakomybė statybose, savavališkos statybos prevencija, statybos inspektorių ir kitų pareigūnų drausminė atsakomybė.

SATURS

IEVADS	6
1. ATBILDĪBA BŪVniecībā	14
1.1. Atbildības jēdziens un atbildība būvniecībā	14
1.2. Būvniecības dalībnieku atbildība 1995.gada Būvniecības likumā	18
1.3. 2013.gada Būvniecības likums	21
1.4. Projektu un aprēķinu apstiprināšana 20. gadsimtā	25
1.5. Būvju informācijas modelēšana 21. gadsimtā	30
1.6. Būvniecības nozares ētika	33
2. BŪVniecības DALĪBNIEKU ATBILDĪBA	36
2.1. Būvprojekta izstrādātāja atbildība	36
2.2. Būvekspertīzes veicēja atbildība	45
2.3. Autoruzraudzības veicēja atbildība	47
2.4. Būvuzraudzības veicēja atbildība	53
2.5. Būvdarbu veicēja un atbildīgā būvdarbu vadītāja atbildība	59
2.6. Zemes gabala vai būves īpašnieka – būvniecības ierosinātāja atbildība	69
2.7. Būvniecības dalībnieku civiltiesiskās atbildības apdrošināšana	79
2.8. Iestādes, kura izdevusi būvspeciālista būvprakses sertifikātu, lēmumi	85
3. CIVILTIESISKĀ ATBILDĪBA	89
3.1. Ēkas vai būves īpašnieka atbildība	89
3.2. Līgumiskā atbildība	92
3.3. Delikttiesiskā atbildība	98
4. BŪVniecības KONTROLE, LAI NODROŠINĀTU ATBILDĪBU	103
4.1. Būvniecību kontrolējošo iestāžu kompetence, nodrošinot atbildību	103
4.2. Būvniecību kontrolējošo amatpersonu pienākumi, tiesības un disciplināratbildība	108
4.3. Administratīvie lēmumi un patvaļīgas būvniecības novēršanas pienākums	117
4.4. Administratīvā akta vai faktiskās rīcības apstrīdēšana un atlīdzinājuma prasība	132
4.5. Administratīvā akta – lēmuma piespiedu izpilde	138
5. KRIMINĀLATBILDĪBA	142
5.1. Kriminālatbildība būvniecībā	142
5.2. Zolitūdes traģēdijas krimināllieta	150
5.3. Kriminālprocess un tā sekas, konstatējot būvniecības noteikumu pārkāpumu	156
SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI	164
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS	172

IEVADS

Aktualitāte. Jautājums par atbildību būvniecībā, aptverot visus atbildības veidus, iepriekš nav plašāk pētīts un apkopots. 2013.gadā Biznesa augstskolā Turība J. Bramanis aizstāvējis promocijas darbu “Būvniecības tiesību attīstības problemātika Latvijā”¹, kad spēkā bija iepriekšējais Būvniecības likums². Būvniecības vēsturisko normatīvo aktu un būvniecības tiesību sistēmas apskats rodams I. Kramiņas un Z. Zaļumas izstrādātajā nodaļā “Būvniecības tiesības” kolektīvajā monogrāfijā “Latvijas tiesību sistēma”³. Savukārt I. Krampuža pēta jautājumus par būvniecības publiskā procesa principu attīstību⁴ un nozīmi⁵, kā arī sabiedrības līdzdalību publiskās būvniecības procesā⁶. No 2014.gada 1.oktobra spēkā ir jauns Būvniecības likums⁷, kura viens no mērķiem ir definēt būvniecības speciālistu un būvvaldes atbildību⁸. Vienlaikus stājās spēkā arī citi saistītie būvniecību reglamentējošie normatīvie akti. Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumos Nr.500 „Vispārīgie būvnoteikumi”⁹ (turpmāk – Vispārīgie būvnoteikumi) noteiktas būvniecības procesā iesaistīto personu (būvniecības ierosinātāja, būvvaldes, būvinspektora, būvspeciālista, u.c.) no Būvniecības likumā un Vispārīgajos būvnoteikumos norādītajām darbībām izrietošās tiesības un pienākumi¹⁰ un būvspeciālistu atbildība¹¹. Saskaņā ar Vispārīgo

¹ Bramanis, J. (2013). Būvniecības tiesību attīstības problemātika Latvijā. Promocijas darbs. Biznesa augstskola Turība. 157 lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.turiba.lv/lv/zinatne/promocijas-darbi/buvniecibas-tiesibu-attistibas-problematika-latvija>; skat. arī: Bramanis, J., Načisčionis, J. (2021). Current Issues of Construction Law. Socrates RSU elektroniskais juridisko zinātnisko rakstu žurnāls, 2021, Nr.3 (21), 169.-180.lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://doi.org/10.25143/socr.21.2021.3.169-180>

² Būvniecības likums. Pieņemts 10.08.1995. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 131, 30.08.1995.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 20, 19.10.1995. Pēdējie grozījumi 13.06.2013. (zaudējis spēku)

³ Autoru kolektīvs, sast. Endziņš, A., Kronis, I. (2017). Latvijas tiesību sistēma. Kolektīvā monogrāfija. Rīga: SIA „Biznesa augstskola Turība”, 442 lpp.

⁴ Krampuža, I. (2018). Būvniecības publiskā procesa principu attīstība. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls “Administratīvā un Kriminālā Justīcija” Nr.1/2018, 110.-129. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/2891/3297>; <http://dx.doi.org/10.17770/acj.v1i82.2891>

⁵ Krampuža, I. (2019). Būvniecības publisko principu nozīme būvniecības procesā. Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes 7. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums “Tiesību zinātnes uzdevumi, nozīme un nākotne tiesību sistēmās I”, 16.10.-18.10.2019. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 146. - 155. lpp.; <https://doi.org/10.22364/iscflul.7.12>

⁶ Krampuža, I. (2017). The Topical Aspects of the Public Participation in the Construction Public Process. Proceedings of the International Scientific Conference of Daugavpils University, 06.04.-07.04.2017., Issue 59, p.55.-63. Iegūts 17.01.2022. no <http://web.a.ebscohost.com>

⁷ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021.

⁸ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. *Anotācija*, 1. sadaļas 2.aile. Iegūts 17.01.2022. no <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/E63607A94234F224C2257950003B5BB2?OpenDocument>

⁹ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021.

¹⁰ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. *Anotācija*, 1. sadaļas 4.aile. Iegūts 17.01.2022. no <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/E63607A94234F224C2257950003B5BB2?OpenDocument>

¹¹ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 1.6.apakšpunkts.

būvnoteikumu 1. pielikumu būves iedalītas ēkās un inženierbūvēs¹² un klasificētas trīs grupās, kas ir ļoti plašs apjoms, tādēļ darbā pamatā paredzēts apskatīt jautājumu par atbildību ēku būvniecībā. Ir aktuāli apkopot informāciju, kā un vai ir pietiekami definēta būvspeciālistu atbildība, kādi grozījumi būvniecību reglamentējošajos normatīvajos aktos vēl būtu nepieciešami, lai uzlabotu atbildības būvniecībā definējumu normatīvajos aktos.

Atbildība būvniecībā nav noteikta tikai būvniecību reglamentējošajos normatīvajos aktos. Saistībā ar būvniecības procesā veiktu darbību (vai bezdarbību) var tikt uzsākts gan administratīvā pārkāpuma process, gan disciplināratbildības lietvedība, gan civiltiesiskās un kriminālatbildības procesi. Atbildība būvniecībā neattiecas tikai uz personām, kas ir nodarbinātas būvniecības nozarē, bet arī uz personām, kas veic būvniecības kontroli, kā arī plāno būvniecības politiku. Lai apzinātu, kādi pienākumi un tiesības noteiktas būvniecības procesā iesaistītajām personām (arī trešajām personām), nepieciešams noteikt un apkopot, ne tikai kāda atbildība noteikta būvniecību tieši reglamentējošajos normatīvajos aktos, bet arī kāda juridiskā atbildība var iestāties saistībā ar būvniecības procesā veiktu darbību vai bezdarbību. Šajā darbā veikta padziļināta šo jautājumu izpēte un analīze, apskatot jautājumu par atbildību būvniecībā no dažādiem skatpunktiem un rodot atbildi, ka būvniecība un atbildība tajā skar ne tikai personas, kuras ir nodarbinātas būvdarbos, bet tā skar ikvienu, kas tieši vai nejauši var saskarties ar būvniecību ikvienā tās norises vai attīstības procesā, ja ne šodien, tad tuvākajā laikā.

Jautājumu par atbildību būvniecībā aktualizēja Zolitūdes traģēdija, kad 2013.gada 21.novembrī sagruva lielveikals Maxima, zem kura drupām gāja bojā 54 cilvēki, vecākajam no kuriem bija 67, bet jaunākajam tikai 23 gadi. Katastrofu, kura kļuva par briesmīgāko pēc upuru skaita kopš Latvijas neatkarības atjaunošanas, Valsts prezidents nosauca par milzīga skaita neaizsargātu cilvēku slepkavību. Prezidents vārdos bija skarbs, sakot, ka te nevar būt ne runas par negadījumu, jo daba vai kādi ārējie spēki pie notikušā nav vainojami. Prezidents Bērziņš intervijā sacīja, ka daudz kas ir jāmaina pamatos, jo pasaulē pēc šādām traģēdijām neskaita zīmogus un parakstus, bet tieši atbildīgās personas, kuras ir parakstījušas¹³. Kopš Zolitūdes traģēdijas ir pagājuši gandrīz astoņi gadi un kopš jauno būvniecību reglamentējošo normatīvo aktu spēkā stāšanās – vairāk nekā seši gadi, bet atbildības definēšana un noteikšana būvniecībā joprojām ir nozīmīgs jautājums. **Būvniecības procesa pilnvērtīgai kontrolei nepieciešams, lai atbildības definējums būtu skaidrs un nepārprotams.** Ikvienas sabiedrības un valsts dzīves neatņemama prasība ir kārtība un stabilitāte. Bez uzvedības noteikumu nostiprināšanas nav iespējams uzlabot cilvēku dzīvi un darbību. Līdz ar to tieši normatīvie akti ir atzīti par demokrātiskas valsts oficiāli

¹² Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 1. pielikums.

¹³ Saeimas sēdes stenogramma. Latvijas Republikas 12.Saeimas rudens sesijas piektā (ārkārtas) sēde 2014.gada 11.novembrī. Pieņemts: 11.11.2014. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 227, 14.11.2014., OP Nr.2014/227.2

nostiprinātu sabiedrības uzvedības noteikumu kopumu¹⁴. Ir nepieciešams izvērtēt būvniecības jomā 2014.gada 1.oktobrī spēkā stājušajos normatīvajos aktos noteikto būvniecības procesā iesaistīto būvspeciālistu un amatpersonu atbildību, kā arī apskatīt, kā šie normatīvie akti tiek pildīti praksē, vai ir izdarīts pietiekami, lai noteiktu un definētu katras būvniecības procesā iesaistītās personas atbildību. Pētījums var būt saistošs ne tikai būvniecības dalībniekiem, bet ikvienam interesentam.

Pētījuma objekts – Atbildība būvniecībā.

Pētījuma priekšmets – Atbildības būvniecībā definējuma un noteiktības vērtējums būvniecību reglamentējošajos normatīvajos aktos, kā arī atbildība būvniecībā par veiktu neatļautu darbību vai bezdarbību.

Pētījuma hipotēze. Atbildības būvniecībā definējums būvniecību reglamentējošajos normatīvajos aktos nav skaidrs, nepārprotams un pietiekams.

Promocijas darba mērķis ir, analizējot normatīvajos aktos noteikto, tiesību zinātņu doktrīnu un praksi, kā arī analizējot zinātniskos materiālus, izstrādāt grozījumus būvniecību reglamentējošajos normatīvajos aktos un piedāvāt uzlabojumus to piemērošanai, lai precīzāk noteiktu un definētu ēku būvniecībā iesaistīto personu atbildību. **Lai sasniegtu mērķi, promocijas darbā ir savstarpēji cieši saistīti divi pētniecības virzieni:**

1) analizēt atbildības būvniecībā definējumu būvniecību reglamentējošajos normatīvajos aktos un noteikt, vai tā definējums ir skaidrs, nepārprotams un pietiekams;

2) identificēt atbildību būvniecībā par veiktu neatļautu darbību vai bezdarbību.

Lai sasniegtu izvirzīto mērķi, ir nepieciešams veikt šādus uzdevumus:

1) veikt ar pētāmo jautājumu saistošu atbildības būvniecībā vēsturisko normatīvo aktu un ar šo jautājumu saistītu zinātnisku pētījumu apskatu, apkopot un analizēt iegūto informāciju;

2) noskaidrot atbildības būvniecībā jēdziena nozīmi un apkopot iegūto informāciju;

3) analizēt būvniecības dalībnieku atbildību, kas noteikta būvniecību reglamentējošajos normatīvajos aktos;

4) noteikt būvniecību kontrolējošo iestāžu atbildību, identificējot amatpersonas, kuras veic būvniecības kontroli un kādus lēmumus viņas pieņem;

5) apskatīt institūcijas, kura izdevusi būvspeciālista būvprakses sertifikātu, darbību un lēmumus par sertificētu būvspeciālistu pārkāpumiem;

6) apkopot un analizēt juridisko atbildību saistībā ar būvniecības procesā veiktajām darbībām vai bezdarbību, gan būvniecības dalībniekiem, gan personām, kas veic

¹⁴ Valsts kanceleja. Sākums. Normatīvo aktu projektu izstrādes rokasgrāmata. Normatīvo aktu jaunrade. Iegūts 17.01.2022. no <https://tai.mk.gov.lv/book/1/chapter/23>

būvniecības kontroli, kā arī plāno būvniecības politiku;

- 7) apkopot un analizēt iegūtos secinājumus, un izvirzīt priekšlikumus grozījumiem būvniecību reglamentējošajos normatīvajos aktos, lai piedāvātu uzlabojumus to piemērošanai, precīzāk nosakot un definējot ēku būvniecībā iesaistīto personu atbildību.

Promocijas darba apjoms un struktūra. Promocijas darba kopējais apjoms 168 lapaspuses. Promocijas darbs sastāv no ievada, piecām nodaļām, secinājumiem un priekšlikumiem, un aizstāvēšanai izvirzītām tēzēm, kā arī literatūras avotu saraksta. Promocijas darbā izmantoti 318 literatūras un citi avoti. Promocijas darba struktūra izveidota atbilstoši promocijas darba mērķim un izvirzīto uzdevumu sasniegšanai. Promocijas darbā ietvertas promocijas darba autores publikācijas, kas saistītas ar pētījuma tēmu, kā arī autores publikācijās apskatītie jautājumi papildināti un aktualizēti, ja tos skārušas normatīvo aktu izmaiņas vai citi būtiski notikumi. Darbā apskatīti, analizēti un salīdzināti avoti, normatīvie akti un tiesu prakse apskatāmajos jautājumos arī no citu valstu pieredzes – Vācijas, Igaunijas, Norvēģijas, Nīderlandes, Korejas, Itālijas, Lietuvas, Austrijas, Francijas, Jaunzēlandes un Čehijas. Zinātniskā diskusija ir par atbildību būvniecībā, kas plašāk izvērstā publikācijās un konferenču materiālos. Promocijas darbs ir par atbildību būvniecībā un tiesiskā regulējuma neprecizitātēm. Promocijas darbā netiek pētīta būvniecību kontrolējošo institūciju prakse, bet tiesu prakse pētīta saistībā ar būvniecības dalībnieku atbildību būvniecībā.

Darbs sastāv no piecām nodaļām. **Pirmajā nodaļā** analizēts atbildības būvniecībā definējums, apskatot jautājumus par atbildības jēdzienu un atbildību būvniecībā, būvniecības dalībnieku atbildību 1995.gada Būvniecības likumā un 2013.gada Būvniecības likumā, projektu un aprēķinu apstiprināšanu 20. gadsimtā, būvju informācijas modelēšanu 21. gadsimtā, kā arī būvniecības nozares ētiku.

Otrajā nodaļā analizēta būvniecības dalībnieku atbildība, apskatot jautājumus par būvprojekta izstrādātāja, būvekspertīzes veicēja, autoruzraudzības veicēja, būvuzraudzības veicēja, būvdarbu veicēja un atbildīgā būvdarbu vadītāja atbildību, kā arī zemes gabala vai būves īpašnieka – būvniecības ierosinātāja atbildību. Atsevišķi apskatīti jautājumi par būvniecības dalībnieku civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu un iestādes, kura izdevusi būvspeciālista būvprakses sertifikātu, lēmumiem.

Trešajā nodaļā apskatīta civiltiesiskā atbildība, kas attiecināma uz ēku būvniecību un atbildību, kā arī līgumiskā atbildība un delikttiesiskā atbildība.

Ceturtajā nodaļā apskatīts jautājums par būvniecības kontroli, lai nodrošinātu atbildību un analizēta būvniecību kontrolējošo iestāžu kompetence, nodrošinot atbildību, būvniecību kontrolējošo amatpersonu pienākumi, tiesības un disciplināratbildība, administratīvie lēmumi un

patvaļīgas būvniecības novēršanas pienākums, administratīvā akta vai faktiskās rīcības apstrīdēšana un atlīdzinājuma prasība, kā arī administratīvā akta – lēmuma piespiedu izpilde.

Piektajā nodaļā apskatīts jautājums par kriminālatbildību būvniecībā, vienlaikus atsevišķi apskatot arī Zolitūdes traģēdijas krimināllietu un analizējot kriminālprocesa sekas, konstatējot būvniecības noteikumu pārkāpumu.

Promocijas darbs ir izstrādāts, izmantojot šādas zinātniski pētnieciskās metodes:

- 1) **sistēmisko metodi**, analizējot un nosakot tiesību normu savstarpējo sasaisti un sakarību izzināšanu;
- 2) **vēsturisko metodi**, pētot un analizējot normu vēsturiskos elementus par normatīvo aktu rašanās mērķiem, noskaidrojot, ko likumdevējs vēlējies sasniegt, pieņemot jauno Būvniecības likumu;
- 3) **teleoloģisko metodi**, analizējot gan normatīvo aktu jēgu, gan nolūku un pamatojumu;
- 4) **analītisko metodi**, kas pielietota, analizējot tiesību aktus un judikatūru, dažādu zinātņu pētnieku darbus un publicētos materiālus;
- 5) **salīdzinošo metodi**, kas izmantota, analizējot tiesību avotus, tai skaitā izpētot citu valstu tiesisko regulējumu un praksi, kā arī tiesību doktrīnas un salīdzinot vēsturiskajos un mūsdienu būvniecību reglamentējošajos normatīvajos aktos noteikto;
- 6) **induktīvo metodi**, kas lietota pētījuma ietvaros, veidojot secinājumus. Šī metode ir īpaši nozīmīga, pētot atbildības būvniecībā veidojošos elementus;
- 7) **deduktīvo metodi**, kas izmantota, no vispārīgiem aspektiem izdalot un detalizēti formulējot individuālus elementus. Konkrētā metode lietota gan jēdziena „skaldīšanas” procesā, gan arī vērtējot dažādu pētnieku atziņas un tiesību normas;
- 8) **no tiesību socioloģijas metodēm** piemērota **novērošanas metode**, kas izmantota, novērojot un analizējot ar pētāmo jautājumu saistītu amatpersonu un arī tiesnešu runas (intervijas, preses konferences), lai iegūtu aktuālu un ar atbildību būvniecībā saistītu papildu informāciju.

Izmantotie avoti. Promocijas darbā veiktais pētījums balstīts uz tiesību avotiem un zinātnisko literatūru, tiesu nolēmumiem, kā arī šī promocijas darba autores publikācijām. Risinot izvirzītos uzdevumus, izmantoti gan Latvijas, gan ārvalstu pētnieku darbi, galvenokārt tie, kas sagatavoti latviešu, angļu, krievu un lietuviešu valodā. Lai papildus analizētu situāciju praksē izmantoti arī citi literatūras avoti un publikācijas gan drukātos izdevumos, gan interneta resursos, gan arī npublicētu informāciju.

Pētījuma periods. Izvirzīto mērķu sasniegšanai darbā apskatīti izvirzīto pētāmo jautājumu reglamentējošie vēsturiskie un spēkā esošie normatīvie akti, publicētos avotos un interneta resursos, kā arī cita tematam atbilstošā informācija, kas publicēta laika periodā līdz 2022.gada

17.janvārim. Atsevišķu jautājumu izpētei izvēlēts atšķirīgs laika periods. Veikta izpētītās informācijas apkopošana, analīze un secinājumu izvirzīšana.

Pētījuma temata ierobežojums. Pētījuma temats ierobežots, pirmkārt, apskatot jautājumu par atbildību ēku būvniecībā, jo saskaņā ar Vispārīgo būvnoteikumu 1. pielikumu būves iedalītas ēkās un inženierbūvēs¹⁵, kā arī klasificētas trīs grupās, kas ir ļoti plašs apjoms, otrkārt, ierobežojot pētījuma periodu līdz 2022.gada 17.janvārim, lai ierobežotu ar pētāmo jautājumu saistītu normatīvo aktu grozījumu ietekmi uz pētījuma saturu, treškārt, darbā netiek apskatīts un analizēts administratīvo pārkāpumu process būvniecības jomā un ar to saistītā tiesu prakse, jo šis jautājums ir plašs un, autoresprāt, atsevišķa pētījuma vērts. Ceturtkārt, promocijas darbā netiek pētīta būvniecību kontrolējošo institūciju prakse, ņemot vērā to, ka autore šādu atļauju nav saņēmusi, kā arī, ņemot vērā fizisko personu datu aizsardzības normatīvajos aktos noteikto, autore no šī darba virziena atturās. Savukārt tiesu prakse pētīta saistībā ar būvniecības dalībnieku atbildību būvniecībā. Piektkārt, pētījumu ierobežo ierobežota pieeja citu valstu tiesu praksei, kas publiski nav pieejama.

Promocijas darba **zinātniskā un praktiskā novitāte**. Promocijas darba **zinātniskā novitāte** izpaužas gan teorētiskā, gan praktiskā nozīmībā. Darba teorētiskā nozīme izpaužas atbildības jēdziena būvniecībā analīzē un tiesību aktos noteiktās atbildības būvniecībā analizēšanā un sistematizēšanā, sniedzot teorētiskas atziņas par tiesiskā regulējuma pilnveidošanas iespējām un atbildības būvniecībā tālākattīstību. Savukārt darba **praktiskā nozīme** izpaužas atbildības būvniecībā tiesiskā regulējuma un tā piemērošanas prakses problēmjautājumu identificēšanā, piedāvājot risinājumus un tiesiskā regulējuma grozījumu priekšlikumus, kas ir vērsti uz atbildības institūta efektīvizāciju.

Promocijas darba aprobācija. Autores veikto pētījumu rezultāti ir aprobēti starptautiskajās zinātniskajās konferencēs:

1) “Administrative responsibility for unauthorised construction in Republics of Lithuania and Latvia”, Daugavpils: Daugavpils Universitāte, Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2019. Proceedings of the 61st International Scientific Conference of Daugavpils University. 221. - 227. lpp. ISSN 2500-9842, ISSN 2500-9869, ISBN 978-9984-14-900-4. https://dukonference.lv/files/978-9984-14-900-4_61_konf_kraj_B_Soc%20zin.pdf, pieejams arī <http://web.a.ebscohost.com>;

2) “Atbildības būvniecībā vēsturiskais apskats”, Rīga: SIA “Biznesa augstskola Turība”, Biznesa augstskolas Turība 19.04.2018. XIX starptautiskās zinātniskās konferences “Latvia 100: expectations, achievements and challenges” rakstu krājums. 19.04.2018., 340. - 349. lpp. ISSN

¹⁵ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 1. pielikums.

1691-6069. <https://www.turiba.lv/storage/files/xix-conference-2018-final.pdf>;

3) “Atbildība, kvalitāte un konkurētspēja ēku būvniecībā”, Rīga: SIA “Biznesa augstskola Turība”, Biznesa augstskolas Turība 31.05.2016. XVII starptautiskās zinātniskās konferences “Competitive enterprises in a competitive country” rakstu krājums. 31.05.2016., 303. - 311. lpp. ISSN 1691-6069. https://www.turiba.lv/storage/files/konference-2016_1.pdf.

Autores veikto pētījumu rezultāti ir aprobēti recenzētās zinātniskajās publikācijās:

1) “Administratīvā pārkāpuma process iestādē”, *iesniegts publicēšanai*, Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls “Administratīvā un kriminālā justīcija”;

2) “Būvniecības procesa uzraudzība”, Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls “Administratīvā un kriminālā justīcija”, 2019, Nr.3/4 (88/89), 143. - 160. lpp. Print ISSN 1407-2971, online ISSN 2592-8422. <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ>, <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/4380/4435>; <https://dx.doi.org/10.17770/acj.v3i88.4380>. Indeksēts: Index Copernicus, Crossref, OpenAir, Worldcat;

3) “Atbildības būvniecībā jēdziens un veidi”, Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls “Administratīvā un kriminālā justīcija”, 2018, Nr.3 (84), 72. - 89. lpp. Print ISSN 1407-2971, online ISSN 2592-8422. <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/3660/3646>; <http://dx.doi.org/10.17770/acj.v3i84.3660>. Indeksēts: Index Copernicus, Crossref, OpenAir, Worldcat;

4) “Būvniecības likumā reglamentētā atbildība”, Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls “Administratīvā un kriminālā justīcija”, 2017, Nr.4 (81), 36. - 44. lpp. Print ISSN 1407-2971, online ISSN 2592-8422. <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/2845/2821>. Indeksēts: Index Copernicus, Crossref, OpenAir, Worldcat;

5) “Responsibility and emotional intelligence in construction”, Rīga: SIA “Biznesa augstskola Turība”, 2017, Journal of Turiba University Acta Prosperitatis No. 8, 107. - 116. lpp. ISSN 1691-6077. <https://www.turiba.lv/storage/files/8-acta.pdf>.

Promocijas darbs kopumā sniedz daudzpusīgu ieskatu uz atbildību būvniecībā un tās analīzi, bet tas nepretendē uz pilnīgu šī jautājumu apskatu, jo pētījumam ir ierobežots gan pētāmā jautājuma apjoms, gan pētījuma laiks. Autore sniedz savu skatījumu uz šo jautājumu un ar to saistītām problēmām, kas pamatotas gan ar veikto pētījumu, gan praktisko pieredzi, un rosina šo jautājumu izvērtēt un pārdomāt katram būvniecības dalībniekam vai personai individuāli. Promocijas darbā paustais viedoklis ir autores personīgais viedoklis un nav saistīts ar darba vietas viedokli.

Promocijas darbā pētāmo jautājumu labāk palīdzēja izstrādāt un izprast darbs un pieredze, strādājot par būvinspektoru no 2007.gada līdz 2011.gadam Jūrmalas Pilsētplānošanas nodaļā, no 2012.gada līdz 2015.gadam Rīgas pilsētas Būvvaldē, un no 2015.gada vidus līdz šim Salaspils novada Būvvaldē. Autore 2012.gada pirmajā pusē strādāja Latvijas Republikas Satiksmes ministrijas Juridiskā departamenta Nekustamo īpašumu nodaļā par vecāko referentu, kļūstot par civildienesta ierēdni.

1. ATBILDĪBA BŪVniecībā

Inženierzinātne ir raksturojama ar apzinātumu, pamatīgumu, iespējamību, konkrētību un pieredzi¹⁶. Inženiera (būvspeciālista) profesijas īpatnība nosaka, ka ir jāpieņem lēmumi, kas saistīti ar riska situācijām, niansēti izvērtējot katru situāciju. Tā ir sabiedriski nozīmīga profesija, ar sabiedriski nozīmīgām vērtībām un pienākumiem, kuru kontekstam ir jāsasauca ar pieņemtajiem lēmumiem¹⁷. Katram būvniecības dalībniekam ir noteikts atbildības apjoms, par kuru tas ir atbildīgs, kā arī būvniecības dalībnieki ir tiesīgi kontrolēt pārējo būvniecības dalībnieku veiktās darbības un ierosināt būvspeciālistu būvprakses sertifikāta apturēšanu vai anulēšanu, ja tie būvdarbu laikā neveic tiem noteiktos pienākumus¹⁸. Katram būvspeciālistam niansēti jāizvērtē ne tikai sava darbība, bet arī pārējo būvspeciālistu rīcība, kas tiks apskatīta tālāk, vispirms apskatot atbildības jēdziena nozīmi būvniecībā.

1.1. Atbildības jēdziens un atbildība būvniecībā

Pirmās tiesību normas, kas satur atsevišķu būvniecības tiesību aspektu regulējumu, meklējamas pirms mūsu ēras Hammurapi likumu kodeksā – *“ja celtnieks būvē māju kādam un pietiekami labi to neuzceļ, un māja, ko viņš būvēja, sabrūk un nogalina tās īpašnieku, tad celtniekam piespriežams nāvessods”*¹⁹. *“230. Ja tā (māja – autores papildinājums) nogalina īpašnieka dēlu, tās celtnieka dēls sodāms ar nāvi.” Savukārt, “232. Ja tā sagrauj (izposta) iedzīvi, viņš (celtnieks – autores papildinājums) kompensēs par visu, kas ticis izpostīts, un tā kā viņš pienācīgi neuzcēla māju un tā sabruka, viņš par saviem līdzekļiem to atjaunos”*²⁰. Latvijas teritorijā pirmie pieraksti par atbildību un saistībām ēku būvniecībā minēti Livonijas Indriķa hronikā par pirmo bīskapu Meinardu. Bīskaps Meinards, 1184.gadā dabūjis atļauju no Polockas kņaza Vladimira, apsoliļis līviem uzcelt nocietinājumu pils, ja viņi nolemšot kļūt par Dieva bērniem un tādi būt, ko viņi apsoliļja un ar zvērestu apstiprināja, bet beigās solījumu nepildīja. Tika iesākta celt Ikšķiles (lībiešu *ikš* (ūkš)+*kila* – viens+ciems) pils, bet, kad pils nāca gatava, kristītie atkrita, bet vēl neatdzimušie atteicās pieņemt ticību. Savukārt, pils daļa, kas tika celta par

¹⁶ Goldman, S.L. (2004). Why we need a philosophy of engineering: A work in progress. Interdisciplinary Science Reviews, Volume 29, Issue 2, June 2004, p. 163. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.scopus.com>; DOI 10.1179/030801804225012572

¹⁷ Ross, A., Athanassoulis, N. (2010). The social nature of engineering and its implications for risk taking. Science and Engineering Ethics, Volume 16, Issue 1, March 2010, p. 147 - 148. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.scopus.com>; DOI 10.1007/s11948-009-9125-6

¹⁸ Ziemeļe, I. (2016). Atbildība, kvalitāte un konkurētspēja ēku būvniecībā. Biznesa augstskolas Turība XVII Starptautiskā zinātniskā konference “Konkurētspējīgi uzņēmumi konkurētspējīgā valstī”, 31.03.2016. Rīga: SIA “Biznesa augstskola Turība”, 307. - 308. lpp. Iegūts 17.01.2022. no https://www.turiba.lv/storage/files/konference-2016_1.pdf

¹⁹ Zemītis, G. (2006). Ārvalstu valsts un tiesību vēsture. Otrais, papildinātais izdevums. Rīga: SIA „Biznesa augstskola Turība”, 36. lpp.

²⁰ Blūzma, V., Osipova, S., Zemītis, G. (2007). Ārvalstu tiesību vēstures avoti: no vissenākajiem laikiem līdz 1689.gadam. Rīga: SIA „Biznesa augstskola Turība”, 30. lpp.

sludinātāja līdzekļiem kļuva par viņa īpašumu, bet zemi baznīcas celšanai viņš bija nopircis jau iepriekš²¹. Pirmie rakstītie noteikumi būvniecības darbu veikšanai parādās XIII gadsimtā, attīstoties mūra namu būvniecībai pilsētās, proti, 1293.gadā izdoti Rīgas būvnoteikumi, kas saturēja, no mūsdienu viedokļa raugoties, klasiskus apbūves tiesību noteikumus (apbūves nosacījumi, augstuma ierobežojumi, u.tml.)²². Ir nozīmīgi veikt izpēti un apkopot informāciju par atbildību būvniecībā agrākos būvniecību reglamentējošajos normatīvajos aktos, salīdzinot to ar jaunajos būvniecību reglamentējošajos normatīvajos aktos noteikto un citos avotos minēto, lai izvērtētu, kā atbildība būvniecībā ar laiku ir mainījusies, un kādi grozījumi būtu nepieciešami, lai to pilnveidotu. Atbildības būvniecībā vēsturiskais apskats iepriekš ir aprobēts Biznesa augstskolas Turība 2018.gada 19.aprīļa XIX starptautiskajā zinātniskajā konferencē “Latvia 100: expectations, achievements and challenges” darbā “Atbildības būvniecībā vēsturiskais apskats”²³ un šajā darbā temats netiks apskatīts atsevišķi. Vēsturiskā atbildība būvniecībā tiks apskatīta kopsakarā ar šā brīža tiesisko regulējumu.

Par atbildības jēdzienu ir diskutējis jau Aristotelis, sakot, ka atbildība ir labprātīgas izvēles brīvība rīkoties tā, nevis savādāk, apzinoties, ka izvēle rada sekas. Vienīgi tad, ja rīcība ir brīvprātīga, var runāt par atbildību. Ja darbība neparedz rīcības izvēli, tā neparedz atbildības nešanu²⁴. Atbildība ir abstrakts jēdziens ar plašu saturu. To iespējams definēt kā sociālu fenomenu, kurš var izpausties dažādās formās un kuru var pētīt gan ar filosofiskām, psiholoģiskām, politiskām, gan arī juridiskām metodēm. Tāpēc pētnieki cenšas šo jēdzienu sašaurināt līdz konkrētas definīcijas rāmjiem, taču jebkura šāda definīcija pēc savas būtības ir ierobežota un nevar tikt piemērota absolūti visās jomās, raksturojot pilnīgi visas atbildības izpausmes. Tieši šā jēdziena plašā satura, daudzējādo izpausmju un atšķirīgu pētniecības metožu lietošanas dēļ pētniekiem nav izdevies izstrādāt vienu konkrētu un visaptverošu atbildības jēdziena definīciju. Precīzas un universālas definīcijas formulēšanu vēl vairāk apgrūtina šā jēdziena nepilnīgā izmantošana ikdienas dzīvē. Proti, nereti tas tiek papildināts vai aizstāts ar dažādiem sinonīmiem un pēc satura līdzīgiem jēdzieniem, kuru saturs pārklājas ar atbildības jēdziena saturu un kuri attiecīgi ietekmē atbildības jēdziena izmantošanu. Ņemot vērā šīs problēmas, vairāki autori ir atteikušies formulēt konkrētu atbildības definīciju un ierobežot šā jēdziena saturu. Tomēr tas neliedz citiem autoriem meklēt, sistematizēt un raksturot atbildības jēdzienam vairākās jomās raksturīgās iezīmes.

²¹ Feldhūns, Ā., Mugurēvičs, Ē. (1993). Indriķa hronika. Rīga: Zinātne, 47.-53. lpp.

²² Kramiņa, I., Zaļuma, Z. (2017). Būvniecības tiesības. No: Autoru kolektīvs, sast. Endziņš, A., Kronis, I. Latvijas tiesību sistēma. Kolektīvā monogrāfija. Rīga: SIA „Biznesa augstskola Turība”, 179. lpp.

²³ Ziemeļe, I. (2018). Atbildības būvniecībā vēsturiskais apskats. Biznesa augstskolas Turība XIX Starptautiskā zinātniskā konference “Latvijai 100: cerības, sasniegumi un izaicinājumi”, 19.04.2018. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 340.-349. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.turiba.lv/storage/files/2018-xix-conference.pdf>

²⁴ Clegg, S., Kreiner, K. (2014). Fixing concrete: inquiries, responsibility, power and innovation. Construction Management and Economics. Volume 32, Issue 3, March 2014, p.262. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.scopus.com>; DOI 10.1080/01446193.2013.848996

Atbildības veidu var klasificēt no: 1) rīcības; 2) sociālās lomas un pienākumiem; 3) ētikas un morāles normām, kā arī līdzīgu iedalījumu var veidot, par kritēriju pieņemot darbības sfēru: 1) ekonomiskā atbildība; 2) politiskā atbildība; 3) morālā atbildība; 4) juridiskā atbildība; 5) profesionālā atbildība²⁵. Atbildība rodas nevis tad, kad cilvēks uzsāk savu pienākumu izpildi, bet gan tad, kad viņš tās neizpilda vai rīkosies citādi²⁶. Aristoteļa izpratnē cilvēkam kā saprātīgai būtnei piemīt dabiska tieksme un spēja būt taisnīgam. Šo dabisko taisnību katrs cilvēks praktizē savu intelektuālo spēju robežās. Likumi, kuri regulē publiskās attiecības, radušies fiksējot dabiskās taisnības nostādnes. Likums neparedz neko citu, kā vien rīkoties taisnīgi²⁷. Atbildība vispārzinātniski ir personas vai organizācijas pienākums, paškontroles nepieciešamība un rūpes par savas darbības procesu un sekām. Atbildības izjūta ir apzināts savas rīcības vērtējums un personas spēja, kas iegūta noteiktā socializācijas posmā, nopietni vērtēt savus vārdus, darbību, rīcību, atbildēt par savu izvēli un tās sekām savā un citu priekšā. Atbildības izjūta paredz pašnovērtējuma spēju, refleksijas un decentrācijas attīstību²⁸. Atbildība ir stāvoklis, kas nosaka pienākumu izpildīt saistības un kas ir atkarīgs no novērtējuma, prasmes, spējas, kompetences un statusa. Saistības, kas nosaka pienākumu atbildēt par rīcību un labot vai kompensēt radītos zaudējumus vai kaitējumu²⁹. Tiesību teorijā pastāv dažādi juridiskās atbildības skaidrojumi. Lai gan atbildības problēma ir ļoti plaši diskutēta, tomēr vienotu un vispārpieņemamu atbildības apzīmējumu tiesību teorijā nav izdevies izveidot. Un tas ir tieši tāpēc, ka juridiskajai atbildībai ir dažādi veidi, kas rada grūtības vienota juridiskās atbildības definējuma radīšanā³⁰. Tiesību subjektu uzvedība, ko regulē tiesību normas, ir juridiski nozīmīga. Turklāt šī uzvedība var būt tiesiska un prettiesiska. Tiesiska uzvedība ir tāda uzvedība, kas atbilst tiesību priekšrakstiem, t.i., subjektīvajām tiesībām un pienākumiem. Tiesiska uzvedība ir sabiedrībai vēlamā tiesību subjektu darbība vai bezdarbība, kas ir saskaņota ar tiesību normām. Tādēļ tiesiska uzvedība ir katras personas pienākums, tā nodrošina likumību un kārtību sabiedrībā, rada labvēlīgus apstākļus cilvēka tiesību un brīvību īstenošanai³¹. Likumdevēji, pastāvīgi radinot pilsoņus pie krietnības, arī padara tos krietnus. Uz šādu rezultātu tiecas ikviens likumdevējs, un tie, kuri to neveic labi, izdara

²⁵ Caics, A. (2015). Saeimas deputātu politiskā atbildība. Promocijas darbs. Latvijas Universitāte, 15.-17. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/31848>

²⁶ Baikovs, A., Zariņš, I. (2012). Juridiskās atbildības teorētiskās un praktiskās problēmas. Biznesa augstskolas Turība XIII Starptautiskā zinātniskā konference "Ilgtspējīga uzņēmējdarbība mainīgos ekonomiskos apstākļos", 30.03.2012. Rīga: SIA "Biznesa augstskola Turība", 163. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.turiba.lv/storage/files/proceeding-final-2012.pdf>

²⁷ Broks, J. (2008). Tiesības filosofija. Doktrīnas, koncepcijas, diskursi. Monogrāfija. Rīga: SIA "Biznesa augstskola Turība", 69. - 70. lpp.

²⁸ Breslavs, G. (1999). Psiholoģijas vārdnīca. Rīga. Mācību grāmata, 18. lpp.

²⁹ LZA Terminoloģijas komisija. Akadēmiskā terminu datubāze AkadTerm. Atbildība. 19.punkts. Iegūts 17.01.2022. no <http://termini.lza.lv/term.php?term=atbild%C4%ABba&list=atbild%C4%ABba&lang=LV>

³⁰ Bitāns, A., zinātniskais redaktors Torgāns, K. (1997). Civiltiesiskā atbildība un tās veidi. Rīga: Izdevniecība "AGB", 13. lpp.

³¹ Džugleja, T. (2011). Tiesību pamati. Rīga: Rīgas Tirdzniecības tehnikums, 40. lpp.

klūdu³². Atbildot uz jautājumu, kur beidzas cilvēka brīvība un par ko viņš ir atbildīgs sabiedrības priekšā, piemēram, Šopenhauers, A. (Arthur Schopenhauer) savulaik ir norādījis, ka cilvēka brīvība beidzas tad, kad ir sasniegts ētiskas rīcības minimums. Citi atbildību skaidro gan vienkārši kā cilvēka spēju apzināties savas darbības sekas, gan daudz precīzāk, raksturojot šā institūta pazīmes. Piemēram, atbildība ir ētikas un tiesību kategorija (jēdziens), kas atspoguļo personības īpašu sociālu un morāli tiesisku attieksmi pret sabiedrību (cilvēci visumā), attieksmi, kuru raksturo cilvēka morālā pienākuma izpildīšana un tiesisko normu ievērošana. Atbildības kategorija aptver filosofijas un socioloģijas problēmu – kādā mērā cilvēks spēj un var būt savas darbības subjekts, kā arī cilvēka spējas apzināti (ar nolūku, labprātīgi) izpildīt noteiktas prasības un veikt viņam noteiktus uzdevumus, izdarīt pareizu izvēli, panākt noteiktu rezultātu, kā arī izlemt ar to saistītos jautājumus, vai cilvēkam ir taisnība vai ne, vai viņa rīcība atzīstama par pareizu vai nosodāmu, vai viņš pelnījis pateicību vai sodu. No minētā izriet, ka atbildību var apskatīt divos aspektos – pozitīvā vai negatīvā. Pozitīvā aspektā atbildību raksturo pozitīva indivīda attieksme pret veiktajām darbībām, kad viņš, pildot sociālo lomu, izrāda pašiniciatīvu, no viņa atkarīgās darbības cenšas izpildīt pēc iespējas ātrāk un kvalitatīvāk. Tiesiskajā jomā pozitīvais atbildības aspekts saistās ar sociāli tiesisko aktivitāti, izrādot iniciatīvu. Negatīvais atbildības aspekts jēdzienu atbildība aplūko nevis attiecībā uz veicamajām darbībām, bet attiecībā uz to, kas jau paveikts un kas satur negatīvu padarītā novērtējumu³³. Tradicionāli juridiskā atbildība tiek aplūkota kā atbildība par pagājušo – negatīvā atbildība³⁴. Hipotēze par juridiskās atbildības pozitīvo aspektu saistīta ar indivīda apziņu par pienākumu izpratni, darbības vai bezdarbības sekām, pamatojoties uz spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, kā arī esot gatavam atbildēt par to valsts un sabiedrības priekšā³⁵. Atbildība vienmēr ir saistīta ar neizdevīgu seku iestāšanos tiesībpārkāpējām³⁶. Atbildība var būt individuāla vai sociāla, kā arī juridiskā atbildība. Juridiskā atbildība ir valsts piespiedu līdzekļu piemērošana tiesību pārkāpējiem par tiesību normā minēto izdarīto tiesību pārkāpumu, kam var būt personisks, mantisks vai organizatorisks raksturs un kas paredzēts tiesību normās. Ir četri juridiskās atbildības veidi: kriminālatbildība, civiltiesiskā atbildība, administratīvā atbildība un disciplināratbildība³⁷. Tas, kā tieši izpaužas juridiskā atbildība un kādas ir tās funkcijas, ir atkarīgs, kāda veida juridiskā atbildība iestājas. Piemēram, kriminālatbildība un civiltiesiskā atbildība ne tikai izpaužas citādi

³² Aristotelis (1985). *Nikomaha ētika*. Rīga: Zvaigzne, 48. lpp.

³³ Stucka, A. (2009). *Administratīvās tiesības*. Rīga: Juridiskā koledža, 327. lpp.

³⁴ Байков, А. (2018). Природа и формы реализации юридической ответственности. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls “Administratīvā un Kriminālā Justīcija” Nr.4/2018, 120. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://dx.doi.org/10.17770/acj.v4i85.4015>

³⁵ Turpat, 129. lpp.

³⁶ Matvejevs, A. (2019). Administratīvā atbildība kā viens no juridiskās atbildības veidiem. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls “Administratīvā un Kriminālā Justīcija” Nr.3/4/2019, 127. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://dx.doi.org/10.17770/acj.v3i88.4378>

³⁷ Stucka, A. (2009). *Administratīvās tiesības*. Rīga: Juridiskā koledža, 327. lpp.

(attiecīgi kriminālsoda piemērošanā un kaitējuma atlīdzināšanā), bet tām ir arī citas funkcijas. Kriminālatbildībai galvenā ir sodīšanas funkcija (sodīt personu par veikto pārkāpumu) un prevencijas funkcija (atturēt tiesību pārkāpēju un citas personas no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas turpmāk), savukārt civiltiesiskajai atbildībai ir kompensējoša funkcija (cietušā mantiskā stāvokļa iepriekšējā atjaunošana) un samierināšanas funkcija, kas izpaužas cietušā samierināšanā³⁸. Turklāt juridiskai atbildībai ir obligātās pazīmes: 1) ir tiesību pārkāpums; 2) rodas papildu juridisks pienākums; 3) pienākuma izpildi var nodrošināt piespiedu kārtā; 4) pienākums iestājas par tiesību pārkāpumu atbildīgajai personai³⁹. Atbildība ir jēdziens ar ļoti plašu saturu. Atbildības jēdzienu būvniecībā var saistīt ar tiesisku uzvedību, kas atbilst tiesību priekšrakstiem, subjektīvajām tiesībām un pienākumiem. Tiesiska uzvedība ir sabiedrībai vēlamā tiesību subjektu darbība vai bezdarbība, kas ir saskaņota ar tiesību normām. Tādēļ tiesiska uzvedība un atbildība ir katras personas pienākums, tā nodrošina likumību un kārtību sabiedrībā, rada labvēlīgus apstākļus cilvēka tiesību un brīvību īstenošanai. Savukārt tiesību normās noteikta juridiskā atbildība, kas ir valsts piespiedu līdzekļu piemērošana tiesību pārkāpējiem par tiesību normā minēto izdarīto tiesību pārkāpumu. Ir četri juridiskās atbildības veidi: kriminālatbildība, civiltiesiskā atbildība, administratīvā atbildība un disciplināratbildība. Autore darbā apskatīs būvniecības dalībnieku atbildību, civiltiesisko atbildību, būvniecību kontrolējošo iestāžu kompetenci un administratīvo procesu būvniecībā, kā arī civiltiesisko un kriminālatbildību, vispirms apskatot iepriekšējā 1995.gada Būvniecības likumā noteikto būvniecības dalībnieku atbildību.

1.2. Būvniecības dalībnieku atbildība 1995.gada Būvniecības likumā

1995.gada Būvniecības likums (turpmāk – BL) paredzēja atbildību par patvaļīgu būvniecību⁴⁰ un civiltiesisku atbildību, paredzot civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu, lai nodrošinātu to zaudējumu atlīdzību, kuri var rasties kādam no būvniecības dalībniekiem vai trešajām personām būvniecības dalībnieku darbības vai bezdarbības (vai šādas darbības vai bezdarbības seku) rezultātā projektēšanas, būvdarbu vai būves ekspluatācijas laikā. Nodarītos zaudējumus bija noteikts atlīdzināt BL un Civillikumā noteiktajā kārtībā⁴¹. BL tika noteikts, ka nekustamā īpašuma īpašnieks, valdītājs vai lietotājs, kas pats organizēja būvniecības procesu un piedalījās tajā kā būvētājs, bija arī par to atbildīgs⁴². BL noteica būvniecības dalībnieku

³⁸ Priekulis, J. (2018). Valsts atbildība kā atsevišķs juridiskās atbildības veids. Latvijas Universitātes 76. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums "Centrālās un Austrumeiropas juridiskās tradīcijas un juridiskās identitātes jautājumi". Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 344. lpp.

³⁹ Turpat, 348. lpp.

⁴⁰ Būvniecības likums. Pieņemts 10.08.1995. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 131, 30.08.1995.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 20, 19.10.1995. Pēdējie grozījumi 13.06.2013. 13.panta piektā daļa (zaudējis spēku).

⁴¹ Turpat, IX nodaļa (zaudējis spēku).

⁴² Turpat, 1.panta 7.punkts (zaudējis spēku).

savstarpējās attiecības, kā arī viņu tiesības un pienākumus būvniecības procesā un atbildību par būvniecības rezultātā tapušās būves atbilstību tās uzdevumam, ekonomiskajam izdevīgumam, paredzētajam kalpošanas ilgumam un attiecīgajiem normatīvajiem aktiem, kā arī valsts pārvaldes un pašvaldību institūciju kompetenci attiecīgajā būvniecības jomā⁴³. Pamatojoties uz BL bija pieņemti arī Latvijas būvnormatīvi, kā, piemēram, Ministru kabineta 2003.gada 25.jūnija noteikumi Nr.342 “Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 304-03 “Būvdarbu autorizraudzības noteikumi”” (turpmāk – LBN 304-03 “Būvdarbu autorizraudzības noteikumi”), kuri noteica būvdarbu autorizraudzības kārtību⁴⁴, Ministru kabineta 2004.gada 10.februāra noteikumi Nr.75 “Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 303-03 “Būvuzraudzības noteikumi”” (turpmāk – LBN 303-03 “Būvuzraudzības noteikumi”), kuri noteica kārtību, kādā veicama būvdarbu izpildes un būvizstrādājumu kvalitātes uzraudzība⁴⁵. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments 2017.gada 21.decembra spriedumā lietā Nr.SKA-1104/2017 (A420305714) par BL noteikto atbildību norāda, ka *būvniecības process kopumā bija vērsts uz mērķi, lai galarezultātā uzbūvētais objekts ir stabils, drošs un stiprs, lai tas var kalpot cilvēkiem, neapdraudot to veselību un dzīvību. Būves projektēšanā un būvēšanā iesaistītie sertificētie eksperti bija par šādu rezultātu atbildīgi*⁴⁶. Salīdzinot LBN 304-03 “Būvdarbu autorizraudzības noteikumi” noteiktos autorizrauga pienākumus un tiesības ar šobrīd Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumos Nr.500 „Vispārīgie būvnoteikumi” noteikto, LBN 304-03 noteica, ka autorizraugam ir pienākums laikus pārbaudīt objekta būvē lietoto konstrukciju, tehnoloģisko un citu iekārtu, būvizstrādājumu un materiālu atbilstību būvprojektam un nepieļaut neatbilstošu konstrukciju, tehnoloģisko un citu iekārtu, būvizstrādājumu un materiālu iestrādāšanu būvē, ja tie nav pilnvērtīgi aizstājēji būvprojektā paredzētajiem⁴⁷. Šobrīt regulējums nav tik konkrēts, jo paredz, ka autorizraugam ir pienākums “izskatīt būvdarbu veicēja iesniegtos risinājumus⁴⁸”, “ja nepieciešams, dot norādījumus⁴⁹” un ir tiesības “pieprasīt iesniegt izvērtēšanai būvdarbu veicēja

⁴³ Būvniecības likums. Pieņemts 10.08.1995. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 131, 30.08.1995.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 20, 19.10.1995. Pēdējie grozījumi 13.06.2013. 2.panta pirmā daļa (zaudējis spēku).

⁴⁴ Ministru kabineta 25.06.2003. noteikumi Nr.342 “Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 304-03 “Būvdarbu autorizraudzības noteikumi””. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 96, 27.06.2003. Pēdējie grozījumi 08.12.2009. (zaudējis spēku).

⁴⁵ Ministru kabineta 10.02.2004. noteikumi Nr.75 “Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 303-03 “Būvuzraudzības noteikumi””. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 24, 13.02.2004. Pēdējie grozījumi 02.02.2010. (zaudējis spēku).

⁴⁶ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 21.12.2017. spriedums lietā Nr.SKA-1104/2017 (A420305714), [17].punkts. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs>

⁴⁷ Ministru kabineta 25.06.2003. noteikumi Nr.342 “Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 304-03 “Būvdarbu autorizraudzības noteikumi””. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 96, 27.06.2003. Pēdējie grozījumi 08.12.2009. 12.2.apakšpunkts (zaudējis spēku).

⁴⁸ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 113.2.apakšpunkts.

⁴⁹ Turpat, 113.3.apakšpunkts.

izstrādātos risinājumus un informāciju par lietotajām konstrukcijām, iekārtām, materiāliem⁵⁰”, bet vienlīdz nosaka, ka “autoruzraugs ir atbildīgs par būvniecības ierosinātajam nodarītajiem zaudējumiem, kas radušies autoruzrauga bezdarbības vai vainas dēļ⁵¹”. Secināms, ka autoruzraugs ir atbildīgs par zaudējumiem, kas varētu rasties būvniecības dalībniekiem, ja tie radušies autoruzrauga bezdarbības – laikus neveiktu vai neizpildītu pienākumu un tiesību dēļ.

Saskaņā ar BL 29.pantu ar 1998.gada 1.janvāri bija izveidota Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas pakļautībā esoša valsts civiltiestāde Valsts būvinspekcija⁵². Valsts būvinspekcijas galvenie uzdevumi bija veikt būvniecības valsts kontroli un būvniecības valsts ekspertīzi, kā arī kontrolēt likumu un citu normatīvo aktu prasību izpildi attiecībā uz būvuzturēšanas kvalitāti⁵³. Valsts būvinspekcija likvidēta, atzītota par spēku zaudējušiem Ministru kabineta 2007.gada 4.decembra noteikumos Nr.831 “Valsts būvinspekcijas nolikums”⁵⁴. Par šā laika būvniecības tiesībām juridiskajā literatūrā teikts, ka būvniecības tiesības tradicionāli ir uzskatītas par sarežģītu tiesību disciplīnu, jo tās satur lielu daudzumu dažādu normatīvo aktu, kā rezultātā praksē no šās dažādības rodas diskusijas un strīdus jautājumi. Latvijā atšķirībā no Vācijas publiskās būvniecības tiesības nav attīstījušās kā atsevišķas speciālas administratīvās tiesības ar noteiktu doktrīnu un uz tās balstītām tiesībām⁵⁵. Pēc Latvijas Republikas iestāšanās Eiropas Savienībā BL un 1997.gada 1.aprīļa Ministru kabineta noteikumos Nr.112 “Vispārīgie būvnoteikumi” veicami grozījumi atbilstoši Eiropas standartiem⁵⁶. Lai uzlabotu būvniecības normatīvo regulējumu 2013.gada 9.jūlijā pieņemts jaunais Būvniecības likums, kas stājās spēkā 2014.gada 1.oktobrī. Pārstrādāti un pieņemti praktiski visi būvniecības procesu regulējošie no Būvniecības likuma izrietošie Ministru kabineta noteikumi, kā arī pārīzdoti un ar 2015.gada 1.jūliju stājušies spēkā Latvijas būvnormatīvi. Ekonomikas ministrija norāda, ka jaunais būvniecības regulējums ļauj pastiprināti kontrolēt prasības būvdarbu veicējiem, būvuzraugiem, kā arī citiem būvniecības speciālistiem, tādējādi veicinot būvniecības kvalitātes uzlabošanos un būvniecības procesa pārkāpumu skaita mazināšanos, un nodrošinās maksimālu būvniecības

⁵⁰ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 114.2.apakšpunkts.

⁵¹ Turpat, 116.pants.

⁵² Ministru kabineta 29.10.1997. rīkojums Nr.538 “Par Valsts būvinspekciju”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 285, 30.10.1997.

⁵³ Ministru kabineta 30.09.1997. noteikumi Nr.339 “Valsts būvinspekcijas nolikums”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 253/254, 03.10.1997. Pēdējie grozījumi 13.10.1998. 5.punkts (zaudējis spēku).

⁵⁴ Ministru kabineta 23.03.2010. noteikumi Nr.271 “Ekonomikas ministrijas nolikums”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 49, 26.03.2010. Pēdējie grozījumi 18.02.2020. 28.punkts (zaudējis spēku).

⁵⁵ Bramanis, J. (2011). Position and role of Building Rights Within the Legal System. School of Business Administration Turība, Scientific Papers, Acta Prosperitatis Nr.2. Rīga: SIA “Biznesa augstskola Turība”, p. 7. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.turiba.lv/storage/files/2-acta.pdf>

⁵⁶ Turpat, p. 15.

ierosinātāju un sabiedrības interešu aizsardzību⁵⁷. Kā rakstīja J. Bramanis, pēc Latvijas Republikas iestāšanās Eiropas Savienībā BL un 1997.gada 1.aprīļa Ministru kabineta noteikumos Nr.112 “Vispārīgie būvnoteikumi” veicami grozījumi atbilstoši Eiropas standartiem, Latvijā no 2014.gada 1.oktobra spēkā ir jauns Būvniecības likums un vienlaikus stājās spēkā arī citi saistītie būvniecību reglamentējošie normatīvie akti, tajā skaitā Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumi Nr.500 „Vispārīgie būvnoteikumi”.

1.3. 2013.gada Būvniecības likums

Atbildība ir nozīmīgs jautājums būvniecībā, bet ne jau likums dod drošību, tā ir gan būvnieku, būvniecību uzraugošo institūciju un būvniecības ierosinātāju atbildība sabiedrības priekšā, gan ģenerāluzņēmēju atbildība pret apakšuzņēmējiem un otrādi, gan valsts atbildība par būvniecības nozares attīstību, gan ikviena būvuzrauga vai amatnieka atbildība par savu darbu⁵⁸. Būvniecības likums jaunā redakcijā pieņemts 2013.gada 9.jūlijā⁵⁹, bet pēc vairākiem grozījumiem stājās spēkā 2014.gada 1.oktobrī⁶⁰. Tikai 2014.gada 11.novembrī Saeima izveidoja Parlamentārās izmeklēšanas komisiju par Latvijas valsts rīcību, izvērtējot 2013.gada 21.novembrī Zolitūdē notikušās traģēdijas cēloņus, un turpmākajām darbībām, kas veiktas normatīvo aktu un valsts pārvaldes un pašvaldību darbības sakārtošanā, lai nepieļautu līdzīgu traģēdiju atkārtosanos, kā arī par darbībām minētās traģēdijas seku novēršanā (turpmāk – Parlamentārās izmeklēšanas Komisija). Pievienojoties pašvaldību paustajam viedoklim, ka drošu būvniecību nenodrošinās visaptveroša valsts un pašvaldību kontrole katrā būvniecības procesa stadijā, bet gan saprātīgs līdzsvars starp valsts un pašvaldību būvniecības kontroli un katra būvniecības procesa dalībnieka atbildību un kompetenci, Parlamentārās izmeklēšanas Komisija vienprātīgi uzskatīja, ka pastāvošās sistēmas ietvaros ir jāstiprina pašvaldību būvvalžu kapacitāte un pilnvaras, tajā pašā laikā cenšoties nepaplašināt būvvalžu funkcijas. Līdztekus tam jādomā par būvniecības procesa dalībnieku atbildības un kompetences stiprināšanu⁶¹. Ekonomikas ministrija norāda, ka jaunais būvniecības regulējums ļaus pastiprināti kontrolēt prasības būvdarbu veicējiem, būvuzraugiem, kā

⁵⁷ Ekonomikas ministrija. Informatīvais ziņojums “Par ES fondu 2007.-2013.gada plānošanas perioda projektos konstatētajiem pārkāpumiem būvniecības procesā”. Izskatīts Ministru Kabinētā 11.08.2015. Iegūts 17.01.2022. no <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40361604>

⁵⁸ Pētersons, A. (18.02.2015.). Atslēgas vārds – atbildība. Dienas Bizness. Iegūts 17.01.2022. no http://news.lv/Dienas_Bizness/2015/02/18/atslegas-vards-atbildiba

⁵⁹ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021.

⁶⁰ Grozījumi Būvniecības likumā. Pieņemts 24.04.2014. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 84, 30.04.2014. OP Nr.2014/84.1.

⁶¹ Parlamentārās izmeklēšanas komisijas par Latvijas valsts rīcību, izvērtējot 2013.gada 21.novembrī Zolitūdē notikušās traģēdijas cēloņus, un turpmākajām darbībām, kas veiktas normatīvo aktu un valsts pārvaldes un pašvaldību darbības sakārtošanā, lai nepieļautu līdzīgu traģēdiju atkārtosanos, kā arī par darbībām minētās traģēdijas seku novēršanā galaziņojums. Pieņemts 27.10.2015. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 220 (5538), 10.11.2015. 7.3.punkts, 8.5.1.apakšpunkts.

arī citiem būvniecības speciālistiem, tādējādi veicinot būvniecības kvalitātes uzlabošanos un būvniecības procesa pārkāpumu skaita mazināšanos un nodrošinās maksimālu būvniecības ierosinātāju un sabiedrības interešu aizsardzību⁶². Jaunais Būvniecības likums nosaka, ka būvniecība ir visu veidu būvju projektēšana un būvdarbi⁶³. Būvdarbi ir būvniecības procesa sastāvdaļa, tie ir darbi, kurus veic būvlaukumā vai būvē, lai radītu būvi, novietotu iepriekš izgatavotu būvi vai tās daļu, pārbūvētu, atjaunotu, restaurētu, iekonservētu, nojauktu būvi vai ierīkotu inženiertīklu⁶⁴. Būvniecībā ievēro divus kvalitātes principus. Pirmais ir arhitektoniskās kvalitātes princips, saskaņā ar kuru būves projektē, līdzsvarojot būvniecības funkcionālos, estētiskos, sociālos, kultūrvēsturiskos, tehnoloģiskos un ekonomiskos aspektus, kā arī būvniecības ierosinātāja un sabiedrības intereses, dabas vai pilsētas ainavas individuālo identitāti izceļot un organiski iekļaujot kultūrvidē, tādējādi to bagātinot un veidojot kvalitatīvu dzīves telpu. Otrais ir inženiertehniskās kvalitātes princips, saskaņā ar kuru būves inženiertehniskais risinājums ir lietošanai drošs, kā arī ekonomiski un tehnoloģiski efektīvs. Līdztekus ievēro arī atklātības, sabiedrības līdzdalības, ilgtspējīgas būvniecības un vides pieejamības principus⁶⁵. Ar tiesību principiem saprot augstākās vērtības, tālākos mērķus, kurus ar tiesību normu palīdzību cenšas sasniegt nākotnē. Tie ir ideāli, kurus jārealizē praktiskajā darbībā⁶⁶. Būve projektējama, būvējama un ekspluatējama atbilstoši tās lietošanas veidam, lai nodrošinātu tās atbilstību būtiskām prasībām: mehāniskā stiprība un stabilitāte, ugunsdrošība, higiēna, vides aizsardzība, higiēna un nekaitīgums, lietošanas drošība un vides pieejamība, akustika (aizsardzība pret trokšņiem), energoefektivitāte un ilgtspējīga dabas resursu izmantošana⁶⁷. Dabas vērtību aizsargāšana aktualizējas līdz ar cilvēku vajadzību pēc dabas resursiem pastāvīgu palielināšanos, jo jālīdzsvaro pretēji vērstas intereses – nodrošināt ilgtspējīgu attīstību un pasargāt dabas objektus no cilvēku iedarbības⁶⁸. Ilgtspējības princips plānošanā ienes tiesībās tik nozīmīgo taisnīguma kritēriju, jo ilgtspējība nozīmē taisnīgumu starp esošajām un nākamajām paaudzēm, starp cilvēci un dabu, un īpaši plānošanas kontekstā taisnīgums balstās lēmumu demokrātiskā un caurskatāmā izlemšanā,

⁶² Ekonomikas ministrija. Informatīvais ziņojums "Par ES fondu 2007.-2013.gada plānošanas perioda projektos konstatētajiem pārkāpumiem būvniecības procesā". Izskatīts Ministru Kabinētā 11.08.2015. Iegūts 17.01.2022. no <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40361604>

⁶³ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 1.panta 12.punkts.

⁶⁴ Turpat, 1.panta 2.punkts.

⁶⁵ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 4.pants.

⁶⁶ Načisčionis, J. (2002). Administratīvās tiesības. Rīga: "P & K" tipogrāfija, 23. lpp.

⁶⁷ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 9.pants.

⁶⁸ Kotāne, S. (2017). Noziedzīgi radīta būtiska kaitējuma dabas videi izvērtējums teorijā un praksē. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls "Administratīvā un Kriminālā Justīcija" Nr.1/2017, 30. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/2795/2785>

taisnīgi sadalot ar attīstības regulējumu saistītos apgrūtinājumus un ieguvumus⁶⁹. Lai varētu izpildīt būvniecībā noteiktos kvalitātes principus, būvniecības procesā nepieciešams ievērot drošības kultūru, sadalīt pienākumus kontroles, komunikācijas un kompetences jomās, samazināt neatbilstības projektēšanas un būvniecības procesā, kā arī pievērst uzmanību būvniecības procesā iesaistīto būvspeciālistu un personu darba kultūrai, pienākumu sadalei, kontrolei, komunikācijai un kompetencei.

Būvniecības nozares mērķis ir augsti kvalificēti speciālisti katrā būvniecības profesijā, sākot no vadītājiem, arhitektiem, būvinženieriem un beidzot ar būvstrādniekiem. Būvniecības nozarē ir aptuveni 70000 nodarbinātie, no kuriem būvspeciālistu reģistrā ir iekļauti 8500 sertificēti būvspeciālisti⁷⁰. Būvniecības likumā, pirms 2021.gada 15.aprīļa grozījumiem, bija noteikts, ka būvniecības procesa dalībniekiem (zemes īpašnieks, būves īpašnieks, būvprojekta izstrādātājs, būvdarbu veicējs, būvuzraugs un būveksperts) ir pienākums būvniecības procesā ievērot normatīvo aktu prasības⁷¹. Šobrīd šāda panta Būvniecības likumā nav un attiecībā uz minētajiem būvniecības procesa dalībniekiem līdzīga satura norma ir noteikta Vispārīgajos būvnoteikumos, nosakot, ka, izstrādājot būvniecības ieceres dokumentus, būvprojektu vai tā daļu, būvprojekta izstrādātājam ir pienākums ievērot būvniecību reglamentējošos normatīvos aktus un tehniskās prasības⁷². Būvniecības likuma viens no mērķiem ir definēt būvniecības speciālistu un būvvaldes atbildību, var uzskatīt, ka, veicot grozījumus Būvniecības likumā 2021.gada 15.aprīlī, būvniecības procesa dalībnieku pienākumu apjoms, nenosakot, ka būvniecības procesā jāievēro normatīvo aktu prasības, ir samazināts (kas bija noteikts Būvniecības likuma 19.panta pirmajā daļā). Šo grozījumu anotācijā sniegts skaidrojums, ka *“Būvniecības likuma 19., 19.¹, 19.² un 19.³ pantā tiek regulēta būvniecības procesa dalībnieku juridiskā atbildība, kas tiek nodalīta no būvspeciālistu profesionālās atbildības. Būvniecības procesa dalībnieki savstarpēji atbild saskaņā ar noslēgtajiem līgumiem, savukārt būvspeciālisti atbild pret darba devēju, nevis tieši pret kādu no būvniecības procesa dalībniekiem. Skaidrības labad būtu jānorāda, ka netiek mainīts pamatprincips, ka katrs būvniecības procesa dalībnieks atbilstoši normatīvajiem aktiem un*

⁶⁹ Meiere, S. (2018). Sabiedrības līdzdalības princips transporta infrastruktūras projektu īstenošanā. Latvijas Universitātes 76. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums “Centrālās un Austrumeiropas juridiskās tradīcijas un juridiskās identitātes jautājumi”. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 98. lpp.

⁷⁰ Ekonomikas ministrija. Nozares politika. Būvniecība. Būvniecības nozare, attīstība, stratēģija un pētījumi. Latvijas būvniecības nozares attīstības stratēģija 2017.-2024.gadam, 7. lpp. Iegūts 17.01.2022. <https://www.em.gov.lv/lv/buvniecibas-nozare-attistiba-strategija-un-petijumi>, <https://www.em.gov.lv/lv/media/1243/download>

⁷¹ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. Redakcija no 31.12.2020. līdz 18.05.2021. 19.panta pirmā daļa. Iegūts 17.01.2022. no <https://likumi.lv/ta/id/258572-buvniecibas-likums>

⁷² Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 30.punkts.

noslēgtajiem līgumiem pats atbild par savu darbību vai bezdarbību⁷³. Būvniecības procesa dalībnieki savstarpēji (pret darba devēju) atbild saskaņā ar noslēgtajiem līgumiem (juridiskā atbildība), bet katrs būvniecības procesa dalībnieks atbilstoši normatīvajiem aktiem un noslēgtajiem līgumiem pats atbild par savu darbību vai bezdarbību. Šā darba ietvaros nākamajās nodaļās tiks apskatīta gan juridiskā atbildība, gan normatīvajos aktos noteiktā katra būvniecības procesa dalībnieka atbildība par savu darbību vai bezdarbību.

2018.gada 25.septembrī pieņemti grozījumi Vispārīgajos būvnoteikumos⁷⁴, kuru mērķis ir veicināt pāreju uz elektronisku būvniecības procesa realizāciju un nodrošināt vienveidīgu nepieciešamās dokumentācijas sagatavošanu un iesniegšanu būvniecības informācijas sistēmā (turpmāk – BIS)⁷⁵ un no 2020.gada 1.janvāra būvniecības administratīvais process uzsākams elektroniski BIS⁷⁶. Anotācijā precizēts, ka būvprojekta vadītājs uzņemas atbildību par visiem (būvprojekta – autores papildinājums) risinājumiem kopumā, kā arī par to, ka būvprojekta izstrādē ir piesaistīti atbilstoši būvspeciālisti, līdz ar to, visu būvprojektu paraksta būvprojekta vadītājs (iesniedzot to BIS – autores papildinājums). Vienlaicīgi BIS funkcionalitāte ir izveidota tādā veidā, ka parakstītas ir arī daļas. Ciktāl tas attiecas ar rakstveida būvprojektu ārpus BIS (Vispārīgajos būvnoteikumos – autores papildinājums) netiek mainīta līdzšinējā kārtība un būvprojekta daļas vadītājs parakstīta atbilstošo būvprojekta daļu. Anotācijā norādīts, ka par būvdarbu atbilstību būvniecības ieceres dokumentācijai ir atbildīgs būvdarbu veicējs, bet persona, kura nav veikusi būvdarbu uzraudzību nevar uzņemties atbildību par veikto būvdarbu atbilstību⁷⁷. Vienlaikus Vispārīgajos būvnoteikumos noteikts, ka būvdarbu vadītājs nodrošina konkrētā darba kvalitāti atbilstoši būvprojektam, kā arī ievērojot citus būvniecību reglamentējošos normatīvos aktus un būvizstrādājumu izmantošanai noteiktās tehnoloģijas⁷⁸, kā arī būvdarbu vadītājam ir tiesības veikt izmaiņas plānotajos darbu sagatavošanas posmos, kā arī izvēlētajās darba metodēs, pirms tam veicot izmaiņas darbu veikšanas projektā (neskaņojot tās ar būvdarbu veicēju – autores papildinājums)⁷⁹. Precizēta atbildīgā būvdarbu vadītāja atbildība, svītrojot Vispārīgo

⁷³ Grozījumi Būvniecības likumā. Pieņemts 15.04.2021. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 84B, 05.05.2021., OP Nr.2021/84B.1. *Anotācija*, 1.sadaļas 2.ailes [7.1].apakšpunkts. Iegūts 17.01.2022. no <http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/B723945BD75B42CCC22585040051B820?OpenDocument>

⁷⁴ Ministru kabineta 25.09.2018. noteikumi Nr.604 “Grozījumi Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumos Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi””. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 27.09.2018., OP Nr.2018/191.11

⁷⁵ Ministru kabineta 25.09.2018. noteikumu Nr.604 “Grozījumi Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumos Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”” anotācija, Mērķis. Iegūts 17.01.2022. no <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40457569>

⁷⁶ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. Pārejas noteikumu 21.punkts.

⁷⁷ Ministru kabineta 25.09.2018. noteikumu Nr.604 “Grozījumi Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumos Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”” anotācija, I sadaļas 2. ailes [3].punkts. Iegūts 17.01.2022. no <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40457569>

⁷⁸ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 95.punkts.

⁷⁹ Turpat, 101.2.apakšpunkts.

būvnoteikumu 100.3.apakšpunktu, kas noteica, ka atbildīgā būvdarbu vadītāja pienākums ir iesaistīt būvniecības procesā tikai atbilstošas kvalifikācijas būvdarbu izpildītājus. Saskaņā ar Vispārīgo būvnoteikumu 93.5.apakšpunktu galvenā būvdarbu veicēja pienākums ir iesaistīt būvniecības procesā tikai atbilstošas kvalifikācijas būvdarbu izpildītājus. Līdz ar to, atbildīgais būvdarbu vadītājs nevar būt atbildīgs par atbilstošas kvalifikācijas būvdarbu izpildītāju iesaisti būvdarbu procesā, jo nepieņem darbā atbilstošos darbiniekus, kā arī neslēdz līgumus ar atsevišķo būvdarbu veicējiem⁸⁰. Kad būvniecības ierosinātais atbilstoši Vispārīgo būvnoteikumu 12.¹punktam ar juridisko personu noslēdzis pakalpojuma līgumus par būvniecības ieceres dokumentācijas un būvprojekta izstrādāšanu, būvekspertīzi, būvuzraudzību, autoruzraudzību vai būvdarbu veikšanu, tad būvniecības dokumentāciju nolīgtais juridiskās personas vārdā BIS apstiprina attiecīgais būvspeciālists atbilstoši Vispārīgajos būvnoteikumos noteiktiem pienākumiem un tiesībām⁸¹. Turklāt, 2019.gada 19.novembrī pieņemti grozījumi Vispārīgajos būvnoteikumos, 12.¹punktā, nosakot, ka juridiskā persona civiltiesiski atbild par būvspeciālista darbību vai bezdarbību⁸². Šajā sakarā jāpiemin, ka juridiskās personas valdes loceklis, kas bieži nav būvniecības speciālists, nevar uzņemties atbildību par būvniecības risinājumiem, kā arī nevar izvērtēt būvspeciālista profesionālo darbību, līdz ar to juridiskā persona pret būvniecības ierosinātāju atbild atbilstoši noslēgtajam līgumam⁸³. Būvniecības dalībnieku atbildība tiks apskatīta atsevišķi, bet turpinot tematu par atbildību būvniecībā 20. gadsimtā, nākamajā nodaļā tiks apskatīta projektu un aprēķinu apstiprināšana.

1.4. Projektu un aprēķinu apstiprināšana 20. gadsimtā

Latvijas Republikas pastāvēšanas pirmajos gados būvniecības tiesiskā regulējuma attīstība tika pakārtota vienam no pašiem pirmajiem valsts uzdevumiem, proti, atjaunot kara laikā izpostīto infrastruktūru: dzelzceļus, tiltus un ēkas. Jau 1919.gada 16.jūlijā tika izdoti noteikumi par būvniecības un būvtechnikas lietu pārzināšanu⁸⁴. 1921.gadā izveidota būvvalde, ko vēlāk pārveidoja par Iekšlietu ministrijas Būvniecības pārvaldi. Būvvalde koordinēja apbūves darbus,

⁸⁰ Ministru kabineta 25.09.2018. noteikumu Nr.604 "Grozījumi Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumos Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi"" anotācija, I sadaļas 2.ailas [13].punkts. Iegūts 17.01.2022. no <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40457569>

⁸¹ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 12.¹punkts.

⁸² Ministru kabineta 19.11.2019. noteikumi Nr.551 "Grozījumi Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumos Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi"". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 239, 27.11.2019., OP Nr.2019/239.4.

⁸³ Ministru kabineta 19.11.2019. noteikumu Nr.551 "Grozījumi Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumos Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi"" anotācijas 2.ailas [1].punkts, 6. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40474529>

⁸⁴ Pagaidu noteikumi par buhvneezību un tās pahrwaldiscanas kahrtību. Publicēts: Waldibas Wehstnesis, 15.06.1921., Nr.131, 1.-2. lpp. (zaudējis spēku)

izstrādāja tiem nepieciešamo normatīvo bāzi⁸⁵. Pie Iekšlietu ministrijas izveidotās būvvaldes galvenie uzdevumi bija: pārvaldīt būvniecības un būvtechnikas lietas, rūpēties par būvniecībā un būvtechnikā vajadzīgo noteikumu un likumprojektu izstrādāšanu. Pārskatā par darbību 1922.gadā būvvalde norādīja, ka valstī „nav pielaižams izvest pilsētu, miestu, apdzīvotu vietu, pat lauku apbūvi, bez iepriekš noteikta plāna un kārtības, pie kādas būtu ievērotas visas būvlikumos paredzētās prasības, un uzdevusi izstrādāt obligātus noteikumus būvniecībā”⁸⁶. Pirmais Latvijas Republikas “Likums par būvniecības pārzināšanu” pieņemts 1927.gada 9. jūnijā un pēc savas nozīmības būvniecības tiesībās pielīdzināms mūsdienu Būvniecības likumam. Ar grozījumiem 1935.gadā “Likumā par būvniecības pārzināšanu” papildus noteikts, ka Būvniecības pārvalde izšķir arī pārsūdzības par pilsētu pašvaldību lēmumiem attiecībā uz privātiem būvobjektiem. Pašvaldības bija atbildīgas par to, ka privātas būves tiek apstiprinātas un pieņemtas ekspluatācijā saskaņā ar likumu, apstiprinātu apbūves plānu un vispārīgajiem, kā arī vietējiem saistošajiem būvnoteikumiem⁸⁷. 1928.gada 3.septembrī pieņēma „Noteikumus pilsētu apbūves un izbūves plānu izstrādāšanai un izstrādāšanas kārtībai”. Ikvienas pilsētas pašpārvaldei bija jā rūpējas par ģenerālplāna izstrādāšanu, kas palīdzēja risināt perspektīvās attīstības un funkcionālā zonējuma jautājumus. Zemkopības ministrijā izveidoja pilsētībūvniecības biroju. Ņemot vērā vietējās īpatnības, ikvienai pilsētai izstrādāja teritoriju funkcionālo zonējumu ar precīzu robežu aprakstu un būvnoteikumus, kurus regulāri papildināja un koriģēja, lai regulētu apbūvi un nodrošinātu plānveida pilsētībūvniecisko disciplīnu. Divdesmito un trīsdesmito gadu mijā izstrādāja noteikumus atsevišķu celtnu tipu un ēku daļu izveidojumam un atbalstīja vietējo materiālu izmantošanu būvniecībā⁸⁸. Šobrīd būvvaldes tiek izveidotas pašvaldību teritorijās. Vietējo pašvaldību uzdevums ir nodrošināt ar būvniecības procesu saistītā administratīvā procesa tiesiskumu un pieņemt lēmumus par apstrīdētajiem izveidotās būvvaldes administratīvajiem aktiem, faktisko rīcību un lēmumiem, kas apstrīdami saskaņā ar normatīvajiem aktiem⁸⁹. Kaut laika gaitā ir pārveidota būvniecības kontroles un pārraudzības iestāžu struktūra, to uzdevums ir nodrošināt būvniecības procesa tiesiskumu.

⁸⁵ Kramiņa, I., Zaļuma, Z. (2017). Būvniecības tiesības. No: Autoru kolektīvs, sast. Endziņš, A., Kronis, I. Latvijas tiesību sistēma. Kolektīvā monogrāfija. Rīga: SIA „Biznesa augstskola Turība”, 179. lpp.

⁸⁶ Krampuža, I. (2018). Būvniecības publiskā procesa principu attīstība. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls “Administratīvā un Kriminālā Justīcija” Nr.1/2018, 111. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/2891/3297>; <http://dx.doi.org/10.17770/acj.v1i82.2891>

⁸⁷ Kramiņa, I., Zaļuma, Z. (2017). Būvniecības tiesības. No: Autoru kolektīvs, sast. Endziņš, A., Kronis, I. Latvijas tiesību sistēma. Kolektīvā monogrāfija. Rīga: SIA „Biznesa augstskola Turība”, 179. lpp.

⁸⁸ Ozola, S. (2014). Kurzemes un Zemgales pilsētu plānojums un apbūve Latvijas Republikā līdz Otrajam pasaules karam. Daugavpils Universitātes 56. zinātniskās konferences rakstu krājums, 09.04.-11.04.2014., 239. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://web.a.ebscohost.com>

⁸⁹ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 7.panta pirmās daļas 1.punkts.

Latvijas valdības 1928.gada 11.oktobra “Noteikumi rūpniecības un sabiedrisko ēku būvju projektu iesniegšanai un darbu izpildīšanas un uzraudzības kārtībai” noteica, ka visus rūpniecības un sabiedrisko ēku būvju projektus un aprēķinus apstiprināja būvniecības valde, izņemot to resoru projektus, kuriem saskaņā ar likumu par būvniecības zināšanu tika dota tiesība izdarīt šādu projektu apstiprināšanu neatkarīgi no būvniecības pārvaldes. Ja viena gada laikā no projekta apstiprināšanas būvdarbi nebija iesākti, projekti un aprēķini zaudēja spēku un bija apstiprināmi par jaunu. Par projekta pareizību atbildēja ar savu parakstu personas, kas baudīja būvtiesības Latvijā un bija reģistrētas būvniecības pārvaldē⁹⁰. Saistībā ar aprēķinu apstiprināšanu būvvaldēs šobrīd – būvniecības ieceres dokumentācija ir dokumentu kopums, kas satur grafiskos dokumentus, teksta dokumentus, aprēķinus un citu informāciju par būvniecības ieceri⁹¹. Vienlaikus var minēt Rīgas pilsētas būvvaldes viedokli, ka „Virknē nozīmīgāko būvobjektu, būvprojektu ir noteikta ekspertīze, kas jāveic sertificētam ekspertam, kura tiešais uzdevums ir pārbaudīt šo konstrukciju, aprēķinus un visus no tā izrietošos jautājumus. Būvvaldei tas nav jāreķina”⁹². Saskaņā ar Vispārīgo būvnoteikumu 115.punktu izmaiņas būvprojektā būvdarbu gaitā var izdarīt būvprojekta izstrādātājs vai autoruzraugs pēc vienošanās ar pārējiem būvniecības dalībniekiem, ja plānotās izmaiņas saskaņā ar Būvniecības likuma 17.panta otro prim daļu nav jāsaskaņo būvvaldē (būvdarbu laikā izmaiņas ir pieļaujamās, ievērojot Būvniecības likuma 16.pantā noteikto kārtību⁹³). Izmaiņu izdarītājs ir atbildīgs par būvprojekta apjoma un satura atbilstību būvniecības ierosinātāja un normatīvo aktu prasībām pēc izmaiņu veikšanas tajā, kā arī tādu risinājumu izvēli, lai būve pēc tās nodošanas ekspluatācijā atbilstu normatīvajos aktos noteiktajām būtiskajām prasībām⁹⁴. 20. gadsimta sākumā rūpniecības un sabiedrisko ēku būvju projektus un aprēķinus apstiprināja būvniecības valde, bet šobrīd konstrukciju aprēķinu pārbaudi veic tad, ja būvprojektam ir noteikta ekspertīze un būvprojekta izstrādātājs ir atbildīgs par būvprojekta apjoma un satura atbilstību normatīvo aktu prasībām.

Papildus jāatzīmē, ka saskaņā ar Latvijas Republikas Arhitektūras un celtniecības ministrijas 1991.gada 10.aprīļa pavēli Nr.15 “Par būvprojektu valsts ekspertīzi” pavēlēts veikt valsts ekspertīzi pilsētbūvnieciskajai dokumentācijai, tehniski ekonomiskajiem pamatojumiem un aprēķiniem būvprojektiem (..), kuru projektēšanas un celtniecības finansēšana tiek veikta par valsts

⁹⁰ Latvijas valdības 11.10.1928. Noteikumi rūpniecības un sabiedrisko ēku būvju projektu iesniegšanai un darbu izpildīšanas un uzraudzības kārtībai. Publicēts: Valdības rīkojumi un pavēles. Latvijas valdības oficiālais laikraksts „Valdības Vēstnesis”, 18.10.1928., 11.g., Nr.237 (zaudējis spēku)

⁹¹ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 2.10.apakšpunkts.

⁹² Kvaste, S. (20.11.2015.). Epidēmija, kas piemeklējusi Rīgas dzīvokļus un mājas. TVNET. Iegūts 17.01.2022. no http://www.tvnet.lv/zinas/viedokli/584754-epidemija_kas_piemeklējusi_rigas_dzivoklus_un_majas

⁹³ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 17.panta otrā prim daļa.

⁹⁴ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 115.punkts.

budžeta līdzekļiem un vietējo pašvaldību līdzekļiem. (..) Būvprojektu valsts ekspertīzi bija tiesīga veikt Būvprojektu valsts ekspertīzes pārvalde⁹⁵. 2021.gada 15.aprīlī pieņemti grozījumi Būvniecības likumā, precizējot, ka būvvaldes nav atbildīgas par būvprojektu aprēķiniem. Esošais regulējums rada maldīgu priekšstatu, ka vietējās pašvaldības būvvalde uzrauga būvniecības dokumentācijas saturu un, līdz ar to, arī uzbūvētās būves atbilstību normatīvo aktu prasībām⁹⁶, proti, ka vietējā pašvaldība nodrošināja un turpinās nodrošināt tikai administratīvā procesa tiesiskumu un neatbild par būvprojektēšanas dokumentācijas satura kvalitātes vērtēšanu. Būvniecības likums būvniecības procesa kvalitāti balsta uz būvspeciālistiem, kuru profesionālā kompetence ir pārbaudīta un darbība tiek uzraudzīta sertificēšanas procesa ietvaros⁹⁷, nosakot, ka būvprojekta izstrādātājs nodrošina būvprojekta un tajā ietvertu risinājumu atbilstību būvniecības ierosinātāja un normatīvo aktu prasībām, kā arī piemērojamos standartos noteiktajām prasībām un dokumentācijā ietvertās informācijas savstarpējo atbilstību. Būvprojekta izstrādātājs ir atbildīgs par to, lai būvvaldei vai institūcijai, kura pilda būvvaldes funkcijas, iesniegtajā vai realizācijai nodotajā būvprojektā vai tā daļā ietvertie risinājumi ir izstrādāti, balstoties uz pietiekamu informāciju, kā arī ir atbildīgs par apakšuzņēmēja veiktajiem darbiem un to kvalitātes kontroli⁹⁸. Arī Senāts 2015.gada 21.maija lēmuma lietā Nr.SKA-785/2015 (A420161115) 6.punktā norāda, ka būvniecības vispārējā uzraudzība, kas pašvaldībai atbilstoši Būvniecības likumam ir uzdota publisko tiesību jomā, īstenojas, pašvaldībai savā teritorijā gādājot par būvatļauju izdošanu, patvaļīgas būvniecības konstatēšanu un novēršanu. Šāda uzraudzība nesniedzas tiktāl, ka pašvaldība – tieši publisko tiesību jomā – pārbaudītu ikvienu darbību, kas tiek veikta būvlaukumā. Būvniecības likums (gan šobrīd spēkā esošais, gan iepriekšējais) nošķir būvniecības dalībnieku atbildību par būvdarbu veikšanas rezultātā radītajiem zaudējumiem⁹⁹. Tātad, šobrīd būvvaldes kompetencē ir tikai būvniecības procesa tiesiskuma nodrošināšana un tās neatbild par būvprojektēšanas dokumentācijas satura kvalitāti.

Paplašinot jautājumu par to, ka būvvaldes neveic aprēķinus, atsevišķi jāņem vērā arī tas, ka ir noteikts, ka trešās grupas būvju būvprojektiem ir obligāta būvprojekta ekspertīze, izņemot būves nojaukšanas būvprojektam¹⁰⁰. Būvprojekta ekspertīze ir gan obligāta, gan to var pieprasīt

⁹⁵ Latvijas Republikas Arhitektūras un celtniecības ministrijas 1991.gada 10.aprīļa pavēle Nr.15 "Par būvprojektu valsts ekspertīzi". Pieejama Jūrmalas pilsētas domes Pilsētplānošanas nodaļas arhīvā.

⁹⁶ Grozījumi Būvniecības likumā. Pieņemts 15.04.2021. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 84B, 05.05.2021., OP Nr.2021/84B.1. Anotācija, I sadaļas 2.ailas 3.punkts. Iegūts 17.01.2022. no <http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/B723945BD75B42CCC22585040051B820?OpenDocument>

⁹⁷ Turpat, Anotācija, I sadaļas 2.ailas [4.1].punkts

⁹⁸ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 19.²panta pirmā daļa.

⁹⁹ Latvijas Republikas Senāts (2019). Tiesu prakses apkopojumi. Tiesu prakse būvniecības lietās (2013-2018), 9.lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/tiesu-prakses-apkopojumi/administrativas-tiesibas>

¹⁰⁰ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 43.punkts.

būvvalde, pamatojot ekspertīzes nepieciešamību¹⁰¹. Būvkomersantam, kas veic ekspertīzi, ir pienākums iesaistīt ekspertīzes veikšanas procesā tikai atbilstošas kvalifikācijas darbiniekus ar prasmēm un pieredzi uzdoto darbu veikšanā¹⁰². Līdz ar to, Būvvaldēm nebūtu lietderīgi veikt būvprojektu ekspertīzi un veikt aprēķinus, jo normatīvajos aktos jau ir noteikts, kad ekspertīze ir veicama obligāti, kā arī būvvalde var pieprasīt būvprojekta ekspertīzi, pamatojot tās nepieciešamību¹⁰³. Turklāt, saskaņā ar Vispārīgo būvnoteikumu 74.punktu, būvvalde, saņemot būvatļaujā norādītos dokumentus, kas apliecina projektēšanas nosacījumu izpildi, pārliecinās, ka būvprojekts atbilst vietējās pašvaldības teritorijas plānojumam, lokālplānojumam (ja tāds ir izstrādāts) un detālplānojumam (ja tas nepieciešams saskaņā ar normatīvajiem aktiem), būvprojektam ir izstrādātas visas nepieciešamās daļas, kā arī ir saņemta tehnisko noteikumu izdevēju piekrišana būvprojekta risinājumiem, apstiprinot, ka būvprojektā ievērotas visas tehnisko noteikumu prasības un, ja nepieciešams, vides pieejamības un insolācijas prasības¹⁰⁴. Kā raksta I. Krampuža, arī tiesību doktrīnā un judikatūrā nostiprinājies viedoklis, ka jebkura ēka un būve iegūst savu tiesisko statusu tikai tad, ja tā projektēta un uzbūvēta noteiktā kārtībā: atbilstoši teritorijas plānojumam un attiecīgiem būvniecību regulējošiem tiesību aktiem¹⁰⁵. Secināms, ka nav lietderīgi uzskatīt, ka būvvaldēm būtu jāveic arī projektu aprēķinu pārbaude un apstiprināšana, jo būvvalde jebkuru šaubu gadījumā var pieprasīt veikt būvprojekta ekspertīzi, ko veic atbilstošas kvalifikācijas būvspeciālisti ar patstāvīgās prakses tiesībām ekspertīzes veikšanā, kā arī trešās grupas būvju būvprojektiem ir obligāta būvprojekta ekspertīze, izņemot būves nojaukšanas būvprojektus.

Veiksmīga būvniecības projekta realizācija ir atkarīga no efektīvas dažādu būvdarbu veikšanas speciālistu darba organizēšanas, kur katrs piedalās ar savām spējām, pieredzi, zināšanām, prasmēm, apvienojot tās viena projekta realizēšanā, vienlaikus īstenojot savus uzdevumus, mērķus un organizēšanas prasmes, kas var arī nebūt slavējamas. Kritiskie veiksmes faktori ir iedalīti pamatkategorijās: līderība, kultūra, struktūra, loma un atbildība, sistēmas infrastruktūra un mērījumi. Šo kategoriju pamatā ir organizēšanas objektīvi. Var novērst vairākas

¹⁰¹ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 45.punkts.

¹⁰² Turpat, 47.punkts.

¹⁰³ Ziemeļe, I. (2018). Atbildības būvniecībā vēsturiskais apskats. Biznesa augstskolas Turība XIX Starptautiskā zinātniskā konference "Latvijai 100: cerības, sasniegumi un izaicinājumi", 19.04.2018. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 348. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.turiba.lv/storage/files/2018-xix-conference.pdf>

¹⁰⁴ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021.

¹⁰⁵ Krampuža, I. (2012). Pašvaldību loma trešo personu tiesību nodrošināšanā detālplānošanas procesā. No: Autoru kolektīvs. Juridiskās zinātnes aktuālās problēmas. Rakstu krājums. Rīga: SIA "Apgāds Zvaigzne ABC", Latvijas Universitāte, 43. - 44. lpp.

problēmas un ievērojami samazināt defektu iepējamību, veicot šo risku pārvaldīšanu¹⁰⁶. Vēsturiski arhitektam projekta autoram tika uzdots vadīt visu projekta daļu izstrādāšanu un bija noteikts, ka viņš ir atbildīgs par projekta arhitektonisko un tehniski ekonomisko līmeni, bet šobrīd tikai attiecīgās būvprojekta daļas vadītājam ir pienākums veikt nepieciešamos aprēķinus un izstrādāt attiecīgās būvprojekta daļas, nodrošinot to atbilstību būvniecības iecerei, būvniecības ierosinātāja uzdevumam un būvatļaujas nosacījumiem, Latvijas būvnormatīvu, kā arī Eiropas Savienības dalībvalstu nacionālo standartu un būvnormatīvu tehniskajām, un tehnisko vai īpašo noteikumu prasībām. Vispārīgajos noteikumos būvprojekta vadītājam noteiktais pienākums vadīt projektēšanas darbus un koordinēt atsevišķo būvprojekta daļu savstarpējo atbilstību būvprojektam kopumā tieši nenorāda uz pienākumu veikt aprēķinus un nodrošināt būvprojekta daļu atbilstību noteiktajām prasībām. Lai nodrošinātu būvprojekta daļu atbilstību visām prasībām arī būvprojekta vadītājam jābūt pienākumam būt līdzatbildīgam par piesaistīto būvprojekta daļu vadītāju veiktā darba atbilstību normatīvo aktu un standartu prasībām, lai būvprojekta daļas atbilstu būvprojektam kopumā¹⁰⁷. Būvniecības likums ar 2021.gada 15.aprīļa grozījumiem papildināts ar 19.²pantu, tā pirmajā daļā nosakot, ka būvprojekta izstrādātājs nodrošina būvprojekta un tajā ietvertu risinājumu atbilstību būvniecības ierosinātāja un normatīvo aktu prasībām, kā arī piemērojamos standartos noteiktajām prasībām un dokumentācijā ietvertās informācijas savstarpējo atbilstību. Būvprojekta izstrādātājs ir atbildīgs par to, lai būvvaldei vai institūcijai, kura pilda būvvaldes funkcijas, iesniegtajā vai realizācijai nodotajā būvprojektā vai tā daļā ietvertie risinājumi ir izstrādāti, balstoties uz pietiekamu informāciju, kā arī ir atbildīgs par apakšuzņēmēja veiktajiem darbiem un to kvalitātes kontroli¹⁰⁸. Līdz ar to arī būvprojekta vadītājs ir līdzatbildīgs par piesaistīto būvprojekta daļu vadītāju veiktā darba atbilstību normatīvo aktu un standartu prasībām. Atbildība par būvprojekta satura atbilstību ir tā izstrādātājam, bet būvniecības turpmākas realizācijas gaitā arī iespējams, ka tiek veiktas citas izmaiņas tā saturā, tādēļ turpmāk tiks apskatīts, kā šobrīd ir plānots samazināt projektēšanas kļūdas.

1.5. Būvju informācijas modelēšana 21. gadsimtā

Būvniecības nozare jau ir spērusi soli uz priekšu, lai padarītu būvniecības procesu caurspīdīgāku un labāk prognozējamu, kā arī samazinātu projektēšanas kļūdas un ar tām saistīto

¹⁰⁶ Gudienė, N., Banaitis, A., Banaitienė, N., Lopes, J. (2013). Development of a Conceptual Critical Success Factors Model for Construction Projects: a Case of Lithuania. 11th International Scientific Conference on Modern Building Materials, Structures and Techniques (MBMST), Vilnius, Lithuania, 16.05.-17.05.2013., p. 392-393. ISSN: 1877-7058. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.webofscience.com>; DOI: 10.1016/j.proeng.2013.04.051

¹⁰⁷ Ziemeļe, I. (2018). Atbildības būvniecībā vēsturiskais apskats. Biznesa augstskolas Turība XIX Starptautiskā zinātniskā konference "Latvijai 100: cerības, sasniegumi un izaicinājumi", 19.04.2018. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 347. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.turiba.lv/storage/files/2018-xix-conference.pdf>

¹⁰⁸ Grozījumi Būvniecības likumā. Pieņemts 15.04.2021. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 84B, 05.05.2021., OP Nr.2021/84B.1.

izmaksu pieaugumu. Ekonomikas ministrija ir izstrādājusi Ceļa karti, lai līdz 2025.gadam Publisko iepirkumu likumā noteiktu kā obligātu prasību publiskos būvniecības iepirkumos Būvju informācijas modelēšanas (turpmāk – BIM) izmantošanu. BIM ir integrēts būvju projektēšanas, būvniecības un apsaimniekošanas procesu, tehnoloģiju un noteikumu kopums, kas ļauj visām iesaistītajām pusēm kopīgi projektēt, būvēt un apsaimniekot būvi digitālā vidē. BIM dos iespēju veidot efektīvu būvniecības procesu, celt nozares produktivitāti un kvalitāti, kā arī sniegs pievienoto vērtību nozares klientiem, nodrošinot augstāka līmeņa savstarpējo sadarbību būvniecības laikā, dažādu projekta risinājumu vizualizēšanu jau būvprojekta izstrādes sākumā, procesu standartizēšanu, risku identificēšanu un mazināšanu¹⁰⁹. Turklāt, Eiropā būvatļauju procesa digitalizāciju rosina ieviest Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/24/ES par publisko iepirkumu¹¹⁰. Direktīvu piemēro iepirkumiem, kuru paredzamā vērtība bez pievienotās vērtības nodokļa ir vienāda vai pārsniedz 5 186 000 euro publiskiem būvdarbu līgumiem¹¹¹. Direktīva 2014/24/ES priekšvārda 52.punktā rosina uz pilnībā elektronisku saziņu, proti, saziņu ar elektroniskajiem līdzekļiem visos (iepirkuma) procedūras posmos, ieskaitot dalības pieteikumu nosūtīšanu un jo īpaši piedāvājumu nosūtīšanu (elektroniska iesniegšana). Dalībvalstīm un līgumslēdzējām iestādēm, ja tās vēlas, vajadzētu palikt brīvai izvēlei spert vēl tālākus soļus¹¹². Pasaulē būvatļauju procesa digitalizācija (ietverot 3D informācijas sistēmu izmantošanu) tiek uzskatīta par prioritāti plašā pasaules daļā. 2020.gada sākumā radīts Eiropas tīkls digitālajām būvniecības atļaujām *European Network for Digital Building Permits (EUnet4DBP)*, kurš apvieno dalībniekus no vairākām valstīm (Eiropā: Igaunija, Norvēģija, Zviedrija, Somija, Vācija, Nīderlande, Apvienotā Karaliste, Francija, Slovēnija, Itālija; citur pasaulē: Singapūra, Koreja, Jaunzēlande, Dubaija) un iekļauj zināšanas BIM, 3D pilsētas modelēšanas, būvniecības regulēšanas, pilsētplānošanas un programmatūras izstrādes jomā¹¹³. Igaunijas projekta gala

¹⁰⁹ Ekonomikas ministrija (2019). Būvju informācijas modelēšanas BIM Ceļa karte, 2.-3. lpp. Iegūts 17.01.2022. no https://www.em.gov.lv/sites/em/files/bim20cela20karte1_1.pdf; skat. arī <https://www.em.gov.lv/lv/buvniecibas-informācijas-modelesana-bim>

¹¹⁰ Noardo, F., Malacarne, G., Mastrolemba Ventura, S., Tagliabue, L.C., Ciribini, A.L.C., Ellul, C., Guler, D., Harrie, L., Senger, L., Waha, A., Stoter, J. (2020). Integrating expertises and ambitions for data-driven digital building permits: The EUNET4DBP. The International Archives of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences, Volume XLIV-4/W1-2020, 3rd BIM/GIS Integration Workshop and 15th 3D GeoInfo Conference, 07.09.-11.09.2020, London, UK, p. 103. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.scopus.com>; DOI 10.5194/isprs-archives-XLIV-4-W1-2020-103-2020

¹¹¹ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/24/ES par publisko iepirkumu un ar ko atceļ Direktīvu 2004/18/EK. Pieņemts 26.02.2014. Publicēts: Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis 28.03.2014. L 94/65. 4.pants.

¹¹² Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/24/ES par publisko iepirkumu un ar ko atceļ Direktīvu 2004/18/EK. Pieņemts 26.02.2014. Publicēts: Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis 28.03.2014. L 94/65.

¹¹³ Noardo, F., Malacarne, G., Mastrolemba Ventura, S., Tagliabue, L.C., Ciribini, A.L.C., Ellul, C., Guler, D., Harrie, L., Senger, L., Waha, A., Stoter, J. (2020). Integrating expertises and ambitions for data-driven digital building permits: The EUNET4DBP. The International Archives of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences, Volume XLIV-4/W1-2020, 3rd BIM/GIS Integration Workshop and 15th 3D GeoInfo Conference, 07.09.-11.09.2020, London, UK, p.103-105. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.scopus.com>; DOI 10.5194/isprs-archives-XLIV-4-W1-2020-103-2020

ziņojums par uz BIM balstītu būvniecības atļauju ieviešanu valstī sniedz pārskatu arī par citu valstu gaitu uz BIM balstītu būvniecības atļauju ieviešanu. Piemēram, izmantojot BIM priekšrocības, Korejas valdība veido automatizētu būvatļauju sistēmu, lai uzlabotu ēkas dizaina produktivitāti, kā arī vispārējo kvalitāti un veiktspēju, izmantojot BIM, veiktu būvatļauju automatizētu pārbaudi. Vairāki programmatūras rīki, kas palīdz automatizētajā pārskatīšanas procesā ir izstrādes stadijā un programma drīz būs publiski pieejama¹¹⁴. Savukārt Norvēģijā jau uzbūvēts Randselva tilts, kurš ir garākais tilts pasaulē (634 m) bez zīmējumiem, proti, tas tika uzbūvēts tikai ar BIM modeļu palīdzību¹¹⁵. Līdzšinējie eksperimenti ar BIM balstītiem risinājumiem Norvēģijā, Nīderlandē un Singapūrā ir parādījuši, ka digitālais process ir ātrāks un lētāks nekā manuāla apstrāde. Turklāt informācijas modeļi ilgtermiņā rada potenciālu būvniecības nozarei, jo precīzāki un apstrādājamāki dati par izmantotajiem materiāliem un apjomiem ļauj labāk prognozēt būvmateriālu piegādes ķēdes vai būvgužu apsaimniekošanu¹¹⁶. Igaunijā vēl nav noteikts konkrēts termiņš BIM ieviešanai¹¹⁷. Liela daļa būvniecības nozares ieinteresēto personu sagaida, ka BIM būs prioritāte nākamajos 5 gados un Itālijā jau noteikta BIM pakāpeniska ieviešana un obligāta izmantošana publiskajos iepirkumos no 2019.gada 1.janvāra¹¹⁸. Piemēram, Itālijā līgumslēdzējas iestādes pieprasa obligāti izmantot elektroniskos rīkus publiskos līgumos attiecībā uz būvdarbiem par summu, kas ir vienāda vai lielāka par Publisko līgumu kodeksa 35.pantā minēto sliekšni (5 350 000 euro būvdarbu valsts līgumiem¹¹⁹). Lietuvā no 2021.gada 1.janvāra noteiktas vadlīnijas iepirkuma dokumentu sagatavošanai projektēšanas pakalpojumiem un BIM metodes pielietošanai projektējot, būvējot jaunas vai rekonstruējot noteiktu kategoriju ēkas, kā arī ieteikts sabiedriskā sektora struktūrām (valsts, pašvaldību iestādes, iestādes un struktūras, valsts un pašvaldību uzņēmumi un akciju sabiedrības, kuru īpašnieks vai lielākais akcionārs ir valsts vai pašvaldība) pielietot BIM metodes jaunu, jaunu īpašu konstrukciju kategorijai piederošo konstrukciju

¹¹⁴ Future Insight Group (2019). Technical report for contract SRSS/C2019/024 -Introducing a Building Information Model (BIM)-based process for building permits in Estonia. Korea, p. 34. Iegūts 17.01.2022. no <https://eehitus.ee/wp-content/uploads/2019/11/2019-07-19-BIM-based-building-permits-Technical-Report.pdf>

¹¹⁵ BIMsummit Estonia (11.03.2021.). Kogemuslugu: Randselva sild Norras. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.bimsummit.ee/>

¹¹⁶ Majandus ja Kommunikatsiooni ministere (20.02.2020.). Ehituslubade menetlusel tuleb appi tehisintellekt. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.mkm.ee/et/uudised/ehituslubade-menetlusel-tuleb-appi-tehisintellekt>

¹¹⁷ Future Insight Group (2019). Technical report for contract SRSS/C2019/024 -Introducing a Building Information Model (BIM)-based process for building permits in Estonia. 46. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://eehitus.ee/wp-content/uploads/2019/11/2019-07-19-BIM-based-building-permits-Technical-Report.pdf>

¹¹⁸ Piazza, D., Röck, M., Malacarne, G., Passer, A., Marcher, C., Matt, D. T. (2019). BIM for public authorities: Basic research for the standardized implementation of BIM in the building permit process. Sustainable Built Environment D-A-CH Conference 2019: Transition Towards a Net Zero Carbon Built Environment, SBE 2019, Graz, 11.09.-14.09.2019., p. 2. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.scopus.com>; DOI 10.1088/1755-1315/323/1/012102

¹¹⁹ Pubblico līgumu kodekss (Itālija), (Codice dei contratti pubblici). Decreto Legislativo 18.04.2016 n.50 (G.U.R.I. 19.04.2016 n.91). Con modificazioni in Legge 09.11.2021 n.156 (G.U.R.I. 09.11.2021 n.267), Art.35. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.codicecontrattipubblici.com>

rekonstrukcijai, projektēšanai un uzstādīšanai¹²⁰. Lietuvā pirmais BIM-LT posms ieviests no 2020.gada 1.jūlija, nosakot prasības valsts sektora struktūrām piemērot BIM noteikumus projektiem, kas atbilst noteiktiem kritērijiem¹²¹. Ne jau likums dod drošību un kvalitāti, bet gan cilvēki – viņu atbildība un veiktais darbs. Gan būvnieku un būvniecības ierosinātāju, gan būvniecību uzraugošo institūciju atbildības izpratne un veiktā darba kvalitātes nodrošināšana visos būvniecības posmos ir ceļš uz drošu un kvalitatīvu būvniecību un būvniecības nozares konkurētspējas attīstību¹²². Lai varētu izpildīt būvniecībā noteiktos kvalitātes principus BIM ieviešana dotu iespēju visām iesaistītajām pusēm kopīgi projektēt, būvēt un apsaimniekot būvi digitālā vidē, kā arī veidot efektīvu būvniecības procesu un celt nozares produktivitāti un kvalitāti, nodrošinot augstāka līmeņa savstarpējo sadarbību būvniecības laikā. Tāpat nozīme ir arī būvniecības nozares ētikai, kas tiks apskatīta nākamajā nodaļā.

1.6. Būvniecības nozares ētika

2016.gada 31.maijā Latvijas valsts valdība un būvniecības nozares nevalstiskās organizācijas parakstīja Latvijas valdības un būvniecības nozares sadarbības memorandu (turpmāk – Memorands) par ēnu ekonomikas mazināšanu nozarē un rīcības plānu 2016. - 2018.gadam par prioritāri veicamajiem uzdevumiem, apņemoties kopīgi veikt pasākumus, kas paredz arī atbildības par būvdarbu kvalitāti nodrošināšanu¹²³. Memoranda 2.4. uzdevums nosaka būvniecības nozares ētikas standarta izstrādi un pieņemšanu, norādot, ka būvniecības uzņēmumi kopumā, kā arī katrs būvniecības nozarē strādājošais sniedz ievērojamu ieguldījumu valsts attīstībā, palīdzot izveidot kvalitatīvu infrastruktūru un uzlabojot katra indivīda dzīves vidi un dzīves apstākļus, un ir atbildīgs par savu darbu sabiedrības priekšā¹²⁴. Starptautiskā standartu organizācija ar ISO 26000 rosina ieviest korporatīvo un sociālo atbildību kā prasību uzņēmumiem rīkoties „ētiski un caurskatāmi, kas veicinās sabiedrības veselību un labklājību”.

¹²⁰ Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija (16.05.2019.). Modernėja naudingumo kriterijai statybos darbas pirkti. Iegūts 17.01.2022. no <https://am.lrv.lt/lt/naujienos/moderneja-naudingumo-kriterijai-statybos-darbas-pirkti>; Vadlinijas būvdarbu iepirkumi (Lietuva), (Statybos darbų pirkimų gairės). Rekomendacinio pobūdžio metodinė priemonė, parengta įgyvendinant Europos socialinio fondo ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšomis finansuojamą projektą “Viešųjų pirkimų efektyvumo didinimas metodinėmis priemonėmis”, projekto Nr.10.1.2-ESFA-V-916-01-0004. 9.-10. lpp. Iegūts 17.01.2022. no https://vpt.lrv.lt/uploads/vpt/documents/files/mp/darbu_gaires.pdf

¹²¹ Popov, V. (30.03.2020.). Darbību īstenošanas specifikācija (Lietuva), (Veikļu īgyvendinimo specifikacija). Projekto Nr.10.1.1-ESFA-V-912-01-0029 „Priemonių, skirtų viešojo sektoriaus statinių gyvavimo ciklo procesų efektyvumui didinti, taikant statinio informacinį modeliavimą, sukūrimas“ (BIM-LT projektas), , 93. lpp. Iegūts 17.01.2022. no https://statyba40.lt/wp-content/uploads/2020/05/BIM_LT-PVG-01-v_08-D-PS-2.pdf; https://statyba40.lt/titulinis/bim-lt-projektas/?fbclid=IwAR2PoODRKyAwwBXjbuV7txUyTinsuDTie_nEHzeNAG7w2-QrQky1Orp_c4

¹²² Ziemeļe, I. (2016). Atbildība, kvalitāte un konkurētspēja ēku būvniecībā. Biznesa augstskolas Turība XVII Starptautiskā zinātniskā konference “Konkurētspējīgi uzņēmumi konkurētspējīgā valstī”, 31.03.2016. Rīga: SIA “Biznesa augstskola Turība”, 310. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.turiba.lv/storage/files/2016-konference.pdf>

¹²³ Ekonomikas ministrija. Nozares politika. Būvniecība. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.em.gov.lv/lv/buvnieciba>

¹²⁴ Latvijas valdības un būvniecības nozares sadarbības memorands. 31.05.2016. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.em.gov.lv/lv/media/2185/download>

Sociāli atbildīgu uzņēmumu ierobežo tādas būtiskas prasības, kā izkontrolējamība, caurskatāmība, ētika, pasūtītāja interešu, tiesiskuma, cilvēktiesību un starptautisku normu respektēšana. Tiek uzskatīts, lai uzņēmums būtu sociāli atbildīgs, tam jāpalielina apgrozījums, jāuzlabo publiskais tēls, jāvairo darbinieku lojalitāte, jāpiesaista talantīgs personāls, sasniedzot noturīgas konkurētspējas priekšrocības un uzlabojot uzņēmuma veikspēju¹²⁵. Pētījumu rezultāti norāda, ka inženierzinātņu studentiem inženiera dabības seku apzināšanās ir aprobežotas un apstiprina nepieciešamību pēc ētikas mācības, kas veicinātu kritiskās domāšanas plašāku redzējumu¹²⁶. Kad notiek nelaimes gadījumi, inženieri vienmēr nonāk grēkāžu lomā, jo inženieru profesionālā ētika pieprasa lai viņi pirmajā plānā izvirzītu atbildības uzņemšanos par būvniecības kvalitāti un publisko ēku drošību. Katras būvniecībā iesaistītās personas darbības analīze norāda, ka profesionālā ētika un uzraudzības sisītēma ir vienlīdz nozīmīgas un nav saprātīgi inženieru kļūdas attiecināt tikai uz profesionālo ētiku. Lai pēc būtības risinātu problēmu par nelaimes gadījumiem un kļūdām būvniecībā, būvniecības uzraudzība un profesionālā ētika jāapvieno vienā kopumā¹²⁷. Latvijas Būvniecības padomē 2017.gada 17.maijā apstiprināts Latvijas būvniecības nozares ētikas kodekss (turpmāk – Ētikas kodekss). Ētikas kodekss balstīts morālo vērtību pamatprincipos. Būvniecības nozares pārstāvju pamatvērtības ir: godprātība, atbildība, kompetence, atklātība, cieņa un lojalitāte. Ētikas kodeksā noteikto ētikas pamatprincipu iespējamus pārkāpumus izskatīja Ētikas komisija, kuras sekretariāta funkcijas pildīja Latvijas Būvniecības padome (turpmāk – Padome)¹²⁸. Judikatūrā un tiesību doktrīnā pastāv stabils uzskats, ka laba ticība nav paša subjekta subjektīvs vērtējums, bet gan objektīva kategorija, ko precīzi raksturo termins „godprātīgi”, kas ir ietverts Civillikuma 1.pantā¹²⁹. Civillikuma 1.pantā noteikts, ka tiesības izlietojamas un pienākumi pildāmi pēc labas ticības¹³⁰, kas ietverts arī Ētikas kodeksā. Ētikas komisija 2017.gadā saņēma pirmo iesniegumu par būvspeciālista rīcības atbilstību Būvniecības nozares Ētikas kodeksa godprātības, kompetences un atbildības principiem un rezultātā rekomendēja būvspeciālistus sertificējošām iestādēm, lai izvairītos no līdzīgām sūdzībām, aicināt būvspeciālistus, ierobežota

¹²⁵ Lim, B.T.H., Loosemore, M. (2016). How socially responsible is construction business in Australia and New Zealand? International High-Performance Built Environment Conference (iHBE). Sydney, Australia. 17.11.-18.11.2016., p. 531 - 532. ISSN: 1877-7058. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.webofscience.com>; DOI 10.1016/j.proeng.2017.04.212

¹²⁶ Monteiro, F. (2017). The Students' Perspective Contribution: Rethink the Ethical Education of Engineering Students. International journal of engineering pedagogy, Volume: 7, Issue: 2, ISSN: 2192-4880, p. 22. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.webofscience.com>; DOI 10.3991/ijep.v7i2.6819

¹²⁷ Guo, T., Guo, Q., Dong, J. F., Zhang, J. T. (2012). Analysis of the Responsibility of Engineering Accidents from the Ethical Context of Engineers. 2nd International Conference on Civil Engineering, Architecture and Building Materials (CEABM 2012). Yantai, People's Republic of China, 25.05.-27.05.2012., p. 174. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.webofscience.com>; DOI 10.4028/www.scientific.net/AMM.174-177.3369

¹²⁸ Latvijas būvniecības nozares Ētikas kodekss. Apstiprināts Latvijas Būvniecības padomē 17.05.2017. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.em.gov.lv/lv/media/775/download>

¹²⁹ No Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 25.06.2015. sprieduma, lietas Nr.C32312414, lietas arhīva Nr.C-1602-15/13, motīvu daļa. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.tiesas.lv/nolemumi/pdf/225881.pdf>

¹³⁰ Civillikums. Pieņemts 28.01.1937. Publicēts: Valdības Vēstnesis, 41, 20.02.1937. Pēdējie grozījumi 04.11.2021.

finansējuma gadījumā brīdināt pasūtītāju par piedāvātā risinājuma ilgtspēju un iespējamām sekām¹³¹. Kopumā Ētikas komisijai tika iesniegti divi iesniegumi, otrs iesniegums tika atrisināts, nenonākot līdz Ētikas komisijai. Padome 2020.gada 10.septembra sēdē izvērtēja Ētikas komisijas saglabāšanas lietderību sakarā ar pienākušo trīs gadu termiņu pārvēlēt Ētikas komisijas locekļus. Padome secināja, ka katrā no nozares sertificēšanas institūcijām ir sava Ētikas komisija un atsevišķa Būvniecības nozares Ētikas komisija nav aktuāla. Tāpēc Padome vienbalsīgi atbalstīja priekšlikumu neturpināt Būvniecības nozares Ētikas komisijas darbu¹³². Autore darbā “Responsibility and emotional intelligence in construction”, plašāk apskatījusi jautājumu par emocionālo kompetenču programmu, secinot, ka tai vajadzētu būt inženieru izglītības programmās, kas ne tikai uzlabotu psiholoģiskās kompetences, bet arī paaugstinātu speciālistu konkurētspēju¹³³. Eiropas un Krievijas inženieru izglītības programmu pētījumi norāda, ka netiek pievērsta pietiekama uzmanība sociālo un psiholoģisko kompetenču formēšanai un attīstībai. Būvniecība ir diezgan saspringta joma. Tādēļ emocionālo kompetenču programmai vajadzētu būt inženieru izglītības programmās universitātēs¹³⁴. Pēc jaunā Būvniecības likuma un citu saistīto būvniecību reglamentējošo normatīvo aktu spēkā stāšanās Latvijas valsts valdība un būvniecības nozares nevalstiskās organizācijas 2016.gada 31.maijā parakstīja Memorandu par ēnu ekonomikas mazināšanu nozarē un rīcības plānu. Latvijas Būvniecības padomē 2017.gada 17.maijā apstiprināts Latvijas būvniecības nozares ētikas kodekss. Tomēr, Būvniecības nozares Ētikas komisijas darbība pārtraukta 2020.gadā un turpmāk ētikas jautājumi risināmi katras nozares sertificēšanas institūcijā. Turpmākajās nodaļās autore apskatīs šobrīd reglamentēto būvniecības dalībnieku atbildību.

¹³¹ Ekonomikas ministrija (02.09.2020.). Pārskats par Latvijas būvniecības padomes darbu 2017./2018.gadā. 11.-12. lpp. Iegūts 17.01.2022. no https://www.em.gov.lv/lv/latvijas-buvniecibas-padome?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F

¹³² Ekonomikas ministrija (03.01.2022.). Pārskats par Latvijas būvniecības padomes darbu 2020.gadā. 4. lpp. Iegūts 17.01.2022. no https://www.em.gov.lv/lv/latvijas-buvniecibas-padome?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F

¹³³ Ziemeļe, Ī. (2017). Responsibility and emotional intelligence in construction. Journal of Turība University Acta Prosperitatis No. 8. Rīga: SIA “Biznesa augstskola Turība”, p. 120. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.turiba.lv/storage/files/8-acta.pdf>

¹³⁴ Ishkov, A., Magera, T. (2015). Emotional Competency in an Engineering University: Yes or No? 29th European Conference on Solid-State Transducers, Eurosensors 2015, Freiburg, Germany, 06.09.-09.09.2015., p. 148. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.scopus.com>; DOI 10.1016/j.proeng.2015.08.251

2. BŪVNICĪBAS DALĪBNIEKU ATBILDĪBA

Būvniecības likumā noteikts, ka būvniecības procesa dalībnieku būvniecības procesa ietvaros sniegtie saskaņojumi neatbrīvo citus būvniecības procesa dalībniekus no tiem normatīvajos aktos noteiktās atbildības¹³⁵. Būvniecības procesa dalībnieki ir būvniecības ierosinātājs, būvprojekta izstrādātājs, būvdarbu veicējs, autoruzraudzības veicējs, būvuzraudzības veicējs un būvekspertīzes veicējs¹³⁶. Tāpēc tālāk tupmākajās nodaļās tiks apkopota un analizēta būvniecības procesa dalībnieku atbildība būvniecības gaitā, sākot ar būvprojekta izstrādātāja atbildību.

2.1. Būvprojekta izstrādātāja atbildība

Būvprojekta izstrādātājs ir būvspeciālists vai būvkomersants, kas uz rakstveida vienošanās pamata izstrādā būvprojektu minimālā sastāvā vai turpina būvprojekta izstrādi atbilstoši būvatļaujā iekļautajiem projektēšanas nosacījumiem¹³⁷. Būvniecības ieceres realizācijai nepieciešamos dokumentus normatīvajos aktos noteiktos gadījumos ir tiesīgs izstrādāt būvprojekta izstrādātājs, būvkomersants vai būvspeciālists. Speciālajos būvnoteikumos noteiktajos gadījumos ir pieļaujami izņēmumi¹³⁸, kad būvniecības ieceres realizācijai nepieciešamos dokumentus var izstrādāt pats būvniecības ierosinātājs (skat. nodaļā “2.6. Zemes gabala vai būves īpašnieka – būvniecības ierosinātāja atbildība”). Būvprojekta izstrādātājs ir atbildīgs par to, lai būvvaldei vai institūcijai, kura pilda būvvaldes funkcijas, iesniegtajā vai realizācijai nodotajā būvprojektā vai tā daļā ietvertie risinājumi ir izstrādāti, balstoties uz pietiekamu informāciju, kā arī ir atbildīgs par apakšuzņēmēja veiktajiem darbiem un to kvalitātes kontroli, nodrošinot būvprojekta un tajā ietverto risinājumu atbilstību būvniecības ierosinātāja un normatīvo aktu prasībām, kā arī piemērojamos standartos noteiktajām prasībām un dokumentācijā ietvertās informācijas savstarpējo atbilstību¹³⁹. Būvniecības likumā ar 2021.gada 15.aprīļa grozījumiem ieviests jauns termins “būvprojektēšanas veicējs”, kas likumā sīkāk nav atrunāts, 19².panta astotajā daļā nosakot, ka *būvprojektēšanas veicējs*, autoruzraudzības veicējs, būvdarbu veicējs, būvuzraudzības veicējs un būvekspertīzes veicējs atbild par katru savu neuzmanību¹⁴⁰. Skatot Saeimas Prezidijam nosūtīto likumprojektu Nr.574/Lp13 “Grozījumi Būvniecības likumā” Nr.90/TA-1973, konstatējams, ka tika ierosināts Būvniecības likuma 1.pantu papildināt ar terminu “būvprojektēšanas veicējs –

¹³⁵ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 19.panta pirmā daļa.

¹³⁶ Turpat, 1.panta 15.punkts.

¹³⁷ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 2.11.apakšpunkts.

¹³⁸ Turpat, 26.punkts.

¹³⁹ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 19².panta pirmā daļa.

¹⁴⁰ Grozījumi Būvniecības likumā. Pieņemts 15.04.2021. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 84B, 05.05.2021., OP Nr.2021/84B.1

būvspeciālists vai būvkomersants, kurš ir noslēdzis rakstveida līgumu par projektēšanu vai savām vajadzībām veic būvprojektēšanas dokumentācijas vai tās izmaiņu izstrādi (projektēšanu), kā arī būvniecības ierosinātājs, kurš speciālajos būvnoteikumos noteiktajos gadījumos savām vajadzībām veic būvprojektēšanas dokumentācijas vai tās izmaiņu izstrādi”, un aizstāt terminu “būvprojekta izstrādātājs” ar vārdiem “būvprojektēšanas veicējs”¹⁴¹. Tomēr likumprojekta Nr.574/Lp13 izskatīšanas Saeimā uz 2. lasījumu Priekšlikumu tabulas 35.punktā ierosināts “*Izteikt 19.²panta astoto daļu šādā redakcijā: “(8) Būvprojekta izstrādātājs, autoruzraudzības veicējs, būvdarbu veicējs, būvuzraudzības veicējs un būvekspertīzes veicējs atbild par katru savu neuzmanību.”*”, bet kolonnā ar atbalstīto redakciju šī norma izteikta tā kā ir jau pieņemtajos Būvniecības likuma grozījumos “būvprojekta izstrādātājs” vietā norādot “būvprojektēšanas veicējs”¹⁴². Ņemot vērā iepriekš minēto, secināms, ka Būvniecības likuma 19².panta astotajā daļā bija paredzēts noteikt, ka *būvprojekta izstrādātājs, (..) atbild par katru savu neuzmanību un šobrīd likumā ir drukas kļūda, kas ir jālabo, lai šis pants netiktu tulkots tā, ka vienīgi būvprojekta izstrādātājs neatbild par katru savu neuzmanību.*

Būvprojekta izstrādātāja atbildība reglamentēta gan Būvniecības likumā, gan Vispārīgajos būvnoteikumos, kā arī Ministru kabineta 2014.gada 2.septembra noteikumos Nr.529 “Ēku būvnoteikumi” (turpmāk – Ēku būvnoteikumi), ka būvprojekta izstrādātājs izstrādā būvprojektu tādā apjomā, kāds ir noteikts Ēku būvnoteikumos un nepieciešams būvniecības ieceres realizācijai, kā arī norādīts būvatļaujā¹⁴³. Savukārt būvkonstrukciju projektēšanā jāievēro Latvijas būvnormatīvi, Latvijas nacionālie standarti un Eirokodeksa standarti (piemēram, Latvijas būvnormatīvs LBN 206-14 “Koka būvkonstrukciju projektēšana” norāda, ka Koka būvkonstrukciju projektēšanā jāpiemēro Eirokodeksa LVS EN projektēšanas standarti¹⁴⁴). Eirokodeksa sistēma nodrošina strukturālo drošību divos veidos. Pirmais veids ir aprēķinu metode, kurā var izstrādāt ticamas un stabilas būvkonstrukcijas. Otrs veids ir kvalitātes vadības norādījumi, kas jāpiemēro būvniecības gaitā. Nīderlandē veiktā pētījumā par ēku sabrukumu izmeklējumiem atklāja, ka 80-85% gadījumu strukturālās kļūdas izraisa neatbilstības projektēšanas un būvniecības procesā, ko radījuši cilvēku un organizatoriskie faktori¹⁴⁵. Būvniecības industrijas pārstāvji atzīst,

¹⁴¹ Likumprojekts “Grozījumi Būvniecības likumā” Nr.574/Lp13., Nr.90/TA-1973. Iegūts 17.01.2022. no <http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/B723945BD75B42CCC22585040051B820?OpenDocument>

¹⁴² Likumprojekts “Grozījumi Būvniecības likumā” Nr.574/Lp13. Priekšlikumu tabula 2.lasījums. Iegūts 17.01.2022. no <https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/0/4EE73FDE0E38D04BC225866C003710A1?OpenDocument>

¹⁴³ Ministru kabineta 02.09.2014. noteikumi Nr.529 “Ēku būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014., OP Nr.2014/194.4. Pēdējie grozījumi 11.01.2022. 64.punkts.

¹⁴⁴ Ministru kabineta 23.12.2014. noteikumi Nr.793 “Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 206-14 “Koka būvkonstrukciju projektēšana””. Publicēts: Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 257, 30.12.2014. OP Nr.2014/257.32. Pēdējie grozījumi 07.08.2018.

¹⁴⁵ Terwel, K.C. (2014). Structural safety: Study into critical factors in the design and construction process. Doctoral thesis. Rotterdam, the Netherlands: Terwel K.C., p. 67. Iegūts 17.01.2022. no <https://doi.org/10.4233/uuid:c8a11e06-6ea8-49e7-b18c-273ac4c8a137>

ka būvniecības procesā nepieciešami uzlabojumi drošības kultūras, pienākumu sadales, kontroles, komunikācijas un kompetences jomās¹⁴⁶. Lai samazinātu neatbilstības projektēšanas un būvniecības procesā jāņem vērā ne tikai kvalitātes principi un projektēšanas prasības, bet arī jāpievērš uzmanība būvniecības procesā iesaistīto būvspeciālistu un personu darba kultūrai, pienākumu sadalei, kontrolei, komunikācijai un kompetencei¹⁴⁷. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2017.gada 21.decembra spriedumā lietā Nr.A420305714, SKA-1104/2017, skatīts jautājums par Latvijas Būvinženieru savienības Būvniecības speciālistu sertifikācijas institūcijas lēmumu anulēt būvprakses sertifikātu Nr.20-5890 ēku konstrukciju projektēšanā. Ekonomikas ministrija ar 2014.gada 28.maija lēmumu Nr.1-6.12-6 minēto lēmumu atstāja negrozītu. Sertifikāts anulēts sakarā ar to, ka būvspeciālists pieļāvis būtiskus būvniecību regulējošo normatīvo aktu pārkāpumus būvprojekta (daudzstāvu dzīvojamai ēkai un tirdzniecības centram) būvkonstrukciju sadaļas izstrādē, kā rezultātā ēka sabruka¹⁴⁸. Šajā spriedumā norādīts, ka “būvkonstrukciju sadaļas autoram, veicot autoruzraudzību, jāpārlicinās par to, lai detalizētie rasējumi atbilst viņa izstrādātās būvkonstrukciju sadaļas risinājumiem, kuriem atbilstoši Vispārīgo būvnoteikumu 94.punktam (Ministru kabineta 1997.gada 1.aprīļa noteikumu Nr.112 „Vispārīgie būvnoteikumi” (redakcijā, kas bija spēkā projekta izstrādes laikā) (spriedumā – Vispārīgie būvnoteikumi)) jāgarantē būves un tās atsevišķu elementu stiprība, stingrība un noturība. Pretēji pieteicēja viedoklim, viņš ir atzīstams par būvprojekta būvkonstrukciju sadaļas autoru, ar kuru Vispārīgo būvnoteikumu 79.panta kārtībā bija saskaņojami detalizētie rasējumi.¹⁴⁹ Šobrīd reglamentēts, ka Būvprojekta izstrādātājs un būvniecības ierosinātājs vienojas par detalizācijas līmeni, kādā izstrādā būvprojektu¹⁵⁰. Savukārt trešās grupas ēkas būvprojekta būvkonstrukciju daļai jāsaturs konstrukciju būtiskāko slodžu uzņemšanas mezglu detalizācija un būvkonstrukciju aprēķinu detalizēts pārskats, kurā norādītas visas slodzes, slodžu shēmas un kopējais aprēķina modelis¹⁵¹. Arī tagad noteikts, ka būvdarbu veicējs būvdarbu gaitā var izstrādāt detalizētākus rasējumus un tie **saskaņojami ar būvprojekta izstrādātāju** un būvniecības ierosinātāju¹⁵². Līdz

¹⁴⁶ Terwel, K.C., Jansen, S.J.T. (01.06.2015). Critical factors for structural safety in the design and construction phase. Journal of Performance of Constructed Facilities. Volume 29, Issue 3, Article number 4014068. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.scopus.com>; DOI 10.1061/(ASCE)CF.1943-5509.0000560

¹⁴⁷ Ziemeļe, I. (2016). Atbildība, kvalitāte un konkurētspēja ēku būvniecībā. Biznesa augstskolas Turība XVII Starptautiskā zinātniskā konference “Konkurētspējīgi uzņēmumi konkurētspējīgā valstī”, 31.03.2016. Rīga: SIA “Biznesa augstskola Turība”, 310. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.turiba.lv/storage/files/2016-konference.pdf>

¹⁴⁸ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 21.12.2017. spriedums lietā Nr.A420305714, SKA-1104/2017, [1].punkts. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs>

¹⁴⁹ Turpat, [3.1].punkts

¹⁵⁰ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 16.panta otrā daļa

¹⁵¹ Ministru kabineta 02.09.2014. noteikumi Nr.529 “Ēku būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014., OP Nr.2014/194.4. Pēdējie grozījumi 11.01.2022. 72.punkts, 72.3.1., 72.3.2.apakšpunkti

¹⁵² Ministru kabineta 02.09.2014. noteikumi Nr.529 “Ēku būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014., OP Nr.2014/194.4. Pēdējie grozījumi 11.01.2022. 110.punkts

ar to, arī šobrīd ir aktuāls Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2017.gada 21.decembra spriedumā lietā Nr.A420305714, SKA-1104/2017, secinātais, ka būves projektēšanā un būvēšanā iesaistītie sertificētie eksperti ir par šādu rezultātu atbildīgi. **Sertifikāta esība apliecina, ka eksperts zina savus pienākumus, profesionālos standartus un apzinās savu atbildību drošas būves projektēšanā, būvēšanā vai būvniecības uzraudzībā. Kompetence nav deklaratīva, prasot formālu iesaisti. Būvniecības process kopumā ir vērsts uz to, ka galarezultātā uzbūvētajam objektam ir jābūt stabilam, drošam un stipram. Lai tas var kalpot cilvēkiem, neapdraudot to veselību un dzīvību**¹⁵³. Saistībā ar šo pašu notikumu Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa 2020.gada 18.februārī pieņēma spriedumu krimināllietā Nr.11511002713, arhīva Nr.K68-0025-20/20¹⁵⁴. Šajā spriedumā norādīts, ka apsūdzētais, kā būvkonstrukcijas daļas vadītājs un būvprojekta atbildīgais konstruktors, kura vadībā izstrādāta būvprojekta būvkonstrukcijas daļa (tērauda kopņu MK-1 konstruktīvais risinājums), ir pieļāvis būtiskas kļūdas nesošo jumta metāla kopņu aprēķinos, kā rezultātā šīs kopnes ir izprojektētas, izgatavotas un uzstādītas ar būtiski mazāku nestspēju nekā tas būtu nepieciešams.¹⁵⁵ Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa Zolitūdes traģēdijas krimināllietā par vainīgu atzina būvinženieri un pārējos astoņus lietā apsūdzētos attaisnoja. Kompensācijas cietušajiem noteiktas kopumā apmēram 5,5 miljonu euro apmērā, un tās tiesa noteica piedzīt no būvinženiera¹⁵⁶. Spriedums nav stājies likumīgā spēkā¹⁵⁷. No minētā var secināt, ka, kaut arī tika uzskatīts, ka būvniecības normatīvais regulējums ir jāuzlabo, kā rezultātā 2013.gada 9.jūlijā pieņemts jaunais Būvniecības likums, kas stājās spēkā 2014.gada 1.oktobrī, un pārstrādāti un pieņemti būvniecības procesu regulējošie normatīvie akti, **pamatojoties uz tā laika būvniecību reglamentējošajiem normatīvajiem aktiem saistībā ar traģisko Zolitūdes traģēdijas lietu, bija iespējams gan anulēt būvprakses sertifikātu ēku konstrukciju projektēšanā, gan Zolitūdes traģēdijas krimināllietā būvinženieri atzīt par vainīgu**. Atzīmējams tiesas secinātais, ka būvspeciālistu kompetence nav deklaratīva, prasot formālu iesaisti, bet sertifikāta esība apliecina, ka eksperts zina savus pienākumus, profesionālos standartus un apzinās savu atbildību drošas būves projektēšanā, būvēšanā vai būvniecības uzraudzībā.

¹⁵³ No Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 21.12.2017. sprieduma lietā Nr.A420305714, SKA-1104/2017, [17].punkts. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs>

¹⁵⁴ Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 18.02.2020. spriedums krimināllietā Nr.11511002713, arhīva Nr.K68-0025-20/20, [164].punkts, 589. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://tiesas.lv/Contents/Item/Display/5939>

¹⁵⁵ Turpat, [28.6].punkts, 246. lpp.

¹⁵⁶ Anstrate, V., Miksons, K., Mače, Z., Fahretdinova, A., Bērtule, A (18.02.2020.). Zolitūdes traģēdijas tiesa attaisno astoņus apsūdzētos, par vainīgu atzīst būvinženieri Sergetu. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/zolitudes-tragedijas-tiesa-attaisno-astonus-apsudzetos-par-vainigu-atzist-buvinzenieri-sergetu.a348641/>

¹⁵⁷ Informācija par Zolitūdes traģēdijas krimināllietas izskatīšanu. Latvijas Tiesas. Aktualitātes. Iegūts 17.01.2022. no <https://tiesas.lv/Contents/Item/Display/5939>

Lai realizētu būvniecības ieceri, vispirms būvniecības ierosinātājs slēdz līgumu par būvprojekta izstrādi ar būvprojekta izstrādātāju¹⁵⁸. Saskaņā ar līgumu brīvības principu, katrs tiesību subjekts var brīvi izlemt, vai un ar kuru tiesību subjektu noslēgt līgumu, brīvi noteikt līguma saturu un brīvi izvēlēties līguma formu, protams, ņemot vērā likumos noteiktos ierobežojumus līguma brīvības principa izpaušmēm¹⁵⁹. Jautājums par līgumu brīvību vairāk saistāms ar atrunām un ierobežojumiem, kas jāievēro noteiktās situācijās, kad puses slēdz Civillikumā raksturotus līgumus, bet jāņem vērā īpašas situācijas, kad, piemēram, viena no pusēm ir patērētājs, kā ekonomiski vājāka, vai mazāk pieredzējusi puse, vai, kad svarīgi ir konkurences vai publiska iepirkuma noteikumi¹⁶⁰. Būvniecības ierosinātājs var slēgt vairākus atsevišķus līgumus, lai nodrošinātu viena būvprojekta izstrādi, un tad tajos norāda atbildīgo būvprojekta izstrādātāju, kā arī būvprojekta daļu izstrādātājus. Ja būvprojekta vai būvprojekta daļu izstrādātājs ir būvkomersants, tas par būvprojekta vai attiecīgi būvprojekta daļas vadītāju norīko atbilstošas jomas būvspeciālistu¹⁶¹. Savukārt, ja viena zemesgabala robežās atsevišķus objektus projektē vairāki būvprojekta izstrādātāji, zemesgabala ģenerālplāna izstrādāšanu vada viens būvprojekta vadītājs, kura pienākums ir koordinēt zemesgabala apbūvi kopumā¹⁶². Saskaņā ar Eiropas Savienības Tiesas (sestās palātas) 2020.gada 14.maija prejudiciālu nolēmumu lietā C-208/19, par jautājumu, vai patērētājs (fiziska persona) var atteikties no plānošanas uzdevuma, ja līgums ir noslēgts ārpus arhitekta biroja telpām un viņš nav bijis informēts par atcelšanas nosacījumiem¹⁶³, Tiesa nolēma, ka Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2011/83/ES (2011.gada 25.oktobris) par patērētāju tiesībām (..) 3.panta 3.punkta f)apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka starp arhitektu un patērētāju noslēgts līgums, saskaņā ar kuru šis arhitekts apņemas šim patērētājam vienīgi izstrādāt jaunbūvējamas privātmājas projektu un saistībā ar to izstrādāt plānus, nav līgums par jaunas ēkas būvniecību šīs tiesību normas izpratnē. Kā arī Direktīvas 2011/83 2.panta 3. un 4.punkts, un 16.panta c)punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka starp arhitektu un patērētāju noslēgts līgums, saskaņā ar kuru šis arhitekts apņemas šim patērētājam atbilstoši viņa prasībām un vēlmēm izstrādāt jaunbūvējamas privātmājas projektu un saistībā ar to izstrādāt plānus, nav līgums par preču piegādi, kas izgatavotas pēc patērētāja specifikācijām vai ir nepārprotami personalizētas, šīs

¹⁵⁸ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 31.punkts.

¹⁵⁹ Balodis, K. (2007). Monogrāfija "Ievads civiltiesībās". Rīga: SIA "Apgāds Zvaigzne ABC", 177. lpp.

¹⁶⁰ Torgāns, K., Kārklīšs, J., Bitāns, A., Prof. Torgāna, K. zinātniskā redakcijā (2017). Līgumu un deliktu problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 47. lpp.

¹⁶¹ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 34.punkts.

¹⁶² Turpat, 37.punkts.

¹⁶³ Berchtold, B. (30.06.2020.). Rücktritt vom Architektenvertrag. Monatsbrief Initiative Baukunst 06/2020. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.rechtundtechnik.at/publikationen/ruecktritt-vom-architektenvertrag>

pēdējās minētās tiesību normas izpratnē¹⁶⁴. Saskaņā ar Austrijas federālo likumu par tālpārdošanu un līgumiem, kas noslēgti ārpus uzņēmuma telpām (Fern- und Auswärtsgeschäfte-Gesetz (FAGG)) 14.pantu¹⁶⁵ un līdzīgi arī saskaņā ar Ministru kabineta 2014.gada 20.maija noteikumu Nr.254 “Noteikumi par līgumu, kas noslēgts ārpus pastāvīgās saimnieciskās vai profesionālās darbības vietas” 16.punktu, ja pārdevējs vai pakalpojuma sniedzējs nav sniedzis patērētājam šo noteikumu 5.10.apakšpunktā norādīto informāciju (par atteikuma tiesību izmantošanas nosacījumiem, termiņu un kārtību), patērētājs ir tiesīgs izmantot atteikuma tiesības un vienpusēji atkāpties no līguma viena gada laikā¹⁶⁶. Arhitektūras līgumi ar privātajiem klientiem vienmēr jāslēdz arhitektu birojā. Ja tas tā nav, klientam ir jāsaņem un jāparaksta veidlapas: Norādījums par patērētāja 14 dienu atteikuma tiesībām; Atteikuma veidlapas paraugs atteikuma tiesību izmantošanai; Paziņojums par piekrišanu pakalpojuma uzsākšanai pirms atteikuma termiņa beigām¹⁶⁷. Arī Latvijai kā Eiropas Savienības dalībvalstij ir saistošs apskatītais prejudiciālais nolēmums, jo, atbildot uz dalībvalsts prejudiciālo jautājumu, Eiropas Savienības Tiesa neizskata lietu pēc būtības, jo tās mērķis nav atrisināt konkrēto situāciju dalībvalstī, bet gan sniegt visām dalībvalstīm saistošu Savienības tiesību interpretāciju¹⁶⁸. Līdz ar to, līgumi ar privātajiem klientiem jāslēdz profesionālās darbības vietā jeb birojā. Ja tas tā nav, klients ir jāinformē par atteikuma tiesībām.

Vispārīgo būvnoteikumu IV nodaļā “Projektēšana” noteikti būvniecības ieceres realizācijai nepieciešamo dokumentu pasūtīšanas un izstrādāšanas noteikumi, kā arī būvprojekta izstrādātāja, būvprojekta vadītāja un būvprojekta daļas vadītāja pienākumi¹⁶⁹. Būvprojekta izstrādātājam jāizstrādā būvprojekts atbilstoši normatīvajiem aktiem, līgumam par būvprojekta izstrādi un labai profesionālajai praksei tādā apjomā, lai būtu iespējams: noteikt izbūvējamās būves atbilstību normatīvajiem aktiem un citām izvirzītajām prasībām; veikt būvprojekta ekspertīzi, ja tāda nepieciešama; veikt ēkas energoefektivitātes novērtējumu, ja to nosaka Ēku energoefektivitātes likums; aprēķināt būvizmaksas ar būvniecības ierosinātāja noteiktu precizitāti; nodrošināt

¹⁶⁴ Eiropas Savienības Tiesas (sestās palātas) 14.05.2020. prejudiciāls nolēmums lietā C-208/19 (ECLI:EU:C:2020:382). Iegūts 17.01.2022. no <https://eur-lex.europa.eu/>

¹⁶⁵ Federālais likums par tālpārdošanu un līgumiem, kas noslēgti ārpus uzņēmuma telpām (Austrija), (Fern- und Auswärtsgeschäfte-Gesetz – FAGG). StF: BGBl. I Nr. 33/2014 idF BGBl. I Nr. 83/2015 (VFB) (NR: GP XXV RV 89 AB 92 S. 21. BR: AB 9169 S. 829.) [CELEX-Nr.: 32011L0083]. Änderung BGBl. I Nr. 50/2017 (NR: GP XXV RV 1513 AB 1533 S. 173. BR: AB 9768 S. 866.) [CELEX-Nr.: 32015L2302]. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20008847>

¹⁶⁶ Ministru kabineta 20.05.2014. noteikumi Nr.254 “Noteikumi par līgumu, kas noslēgts ārpus pastāvīgās saimnieciskās vai profesionālās darbības vietas”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 106, 02.06.2014. OP Nr.2014/106.5. Pēdējie grozījumi 30.08.2016.

¹⁶⁷ Berchtold, B. (30.06.2020.). Rücktritt vom Architektenvertrag. Monatsbrief Initiative Baukunst 06/2020. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.rechtundtechnik.at/publikationen/ruecktritt-vom-architektenvertrag>

¹⁶⁸ Tieslietu ministrija (2018). Rokasgrāmata par Eiropas Savienības Tiesas lietām un pārkāpuma procedūrām. 19. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.tm.gov.lv/lv/media/2821/download>

¹⁶⁹ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021.

būvdarbu veicējam pietiekamu informāciju būvdarbu veikšanai¹⁷⁰. Būvprojekta vadītājam ir pienākums: vadīt projektēšanas darbus, kā arī koordinēt atsevišķo būvprojekta daļu savstarpējo atbilstību būvprojektam kopumā; pārliecināties, ka būvprojektā ir iekļautas un izstrādātas visas nepieciešamās daļas atbilstoši projektēšanas uzdevumam un būvatļaujā ietvertajiem nosacījumiem; pārliecināties, ka ir saņemta pietiekama un aktuāla projektēšanai nepieciešamā informācija, un, ja nepieciešams, pieprasīt papildu informāciju un nodrošināt savlaicīgu tās nodošanu būvprojekta daļu atbildīgajiem speciālistiem; informēt būvprojekta daļu vadītājus par viņu izstrādei nodoto darbu apjomu; pārbaudīt atsevišķo projekta daļu atbilstību būvniecības iecerei un to savstarpējo saskaņotību; darīt zināmu būvniecības procesa dalībniekiem jebkādu saņemto informāciju, kas ietekmē vai var ietekmēt projektēšanas darbu izpildi; būvprojekta izmaiņu gadījumā nodrošināt atbilstošu to iestrādāšanu visās attiecīgajās būvprojekta daļās, ja nepieciešams, informēt par izmaiņām būvatļauju izdevušo institūciju un organizēt atbilstošu saskaņošanas procedūru¹⁷¹. Būvprojekta daļas vadītājam ir pienākums: pārliecināties, ka ir saņemta visa darbu izpildei nepieciešamā informācija, un, ja nepieciešams, pieprasīt no būvprojekta vadītāja papildu informāciju; veikt nepieciešamos aprēķinus un izstrādāt attiecīgās būvprojekta daļas, nodrošinot to atbilstību būvniecības iecerei, būvniecības ierosinātāja uzdevumam un būvatļaujas nosacījumiem, kā arī pārliecināties, ka būvprojekta daļas risinājumi atbilst Latvijas būvnormatīvu un citu normatīvo aktu prasībām, bet, ja būvprojektu izstrādā, piemērojot Eiropas Savienības dalībvalstu nacionālo standartu un būvnormatīvu tehniskās prasības, – Eiropas Savienības dalībvalstu nacionālo standartu un būvnormatīvu tehniskajām, kā arī tehnisko vai īpašo noteikumu prasībām; nodrošināt attiecīgo daļu ietvaros izstrādāto risinājumu savstarpējo saskaņotību; informēt būvprojekta vadītāju par attiecīgās daļas risinājumiem, kas ietekmē vai var ietekmēt citu būvprojekta daļu risinājumus; pārbaudīt katru izstrādāto būvprojekta rasējuma lapu, ja atsevišķas būvprojekta daļas rasējumu tehniskajam izstrādātājam nav attiecīgā sertifikāta¹⁷². Ja persona nav tiesīga patstāvīgi izstrādāt būvniecības ieceres realizācijai nepieciešamos dokumentus, tā var tos izstrādāt tāda būvspeciālista vadībā, kuram ir atbilstoša specialitāte. Šajā gadījumā būvniecības ieceres dokumentus, kā arī būvprojektu paraksta vai BIS apstiprina un par to atbildību uzņemas būvspeciālists, kura vadībā tā ir izstrādāta¹⁷³. Ja būvprojekta izstrādātājs neturpina būvprojekta izstrādi (tai skaitā pēc atzīmes par projektēšanas nosacījumu izpildi), jaunais būvprojekta izstrādātājs, ar kuru noslēgts attiecīgs līgums, uzņemas pilnu atbildību

¹⁷⁰ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 28.punkts.

¹⁷¹ Turpat, 36.punkts.

¹⁷² Turpat, 38.punkts.

¹⁷³ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 29.punkts.

par būvprojektu, kā arī par tā atbilstību sākotnējai iecerei¹⁷⁴. Būvprojekta izstrādātājs ir atbildīgs par izstrādātā būvprojekta atbilstību normatīvajiem aktiem, līgumam par būvprojekta izstrādi un labai profesionālajai praksei, savukārt, ja būvprojekta izstrādi turpina cits būvprojekta izstrādātājs, viņš uzņemas pilnu atbildību par būvprojektu, kā arī par tā atbilstību sākotnējai iecerei.

Konstatējot būvprojekta neatbilstību normatīvo aktu vai tehnisko un īpašo noteikumu prasībām, būvniecības dalībniekiem vai būvniecību kontrolējošām institūcijām ir pienākums ziņot Ekonomikas ministrijai un attiecīgajai sertificēšanas institūcijai par būvspeciālista pārkāpumiem¹⁷⁵. Savukārt, ja par būvprojektu saņemts negatīvs būvekspertīzes atzinums, būvprojekta izstrādātājam jānovērš konstatētās nepilnības¹⁷⁶, kā arī vienlaikus būveksperts informē par negatīvo atzinumu Ekonomikas ministriju un Būvniecības valsts kontroles biroju (turpmāk – Birojs), ja konstatētie trūkumi skar Būvniecības likumā noteiktās būtiskās būvei izvirzītās prasības¹⁷⁷. Kamēr pienākumu informēt par būvspeciālistu kļūdām Ekonomikas ministriju un sertificēšanas institūciju nepildīs gan paši būvspeciālisti, gan būvvaldes un, kamēr būs šāda prakse, jaunajos būvniecību reglamentējošajos normatīvajos aktos noteiktās atbildības un pienākumi praksē nedarbosies. Būvspeciālistiem, būvvaldēm un sertificēšanas institūcijām jāklūst aktīvākām un par būvspeciālistu kļūdām jāziņo Ekonomikas ministrijai un sertificēšanas institūcijai, savukārt Ekonomikas ministrijai jāizvērtē, kā veicināt šīs normas prasību ievērošanu praksē¹⁷⁸. Latvijas Arhitektu savienības bijusī prezidente G. Grikmāne teikusi, ka projektētājs ir atbildīgs par visu, kaut arī bieži vien pat nezina par atkāpēm vai izmaiņām, kuras īstenojis būvnieks pēc pasūtītāja iniciatīvas¹⁷⁹. Saistībā ar šo jautājumu, atzīmējams Senāta 2017.gada 21.decembra spriedumā lietā Nr.SKA-1104/2017 (A420305714) 14.punktā minētais, ka būvprojekta autors ir cieši iesaistīts un atbildīgs ne tikai par tiem risinājumiem, kurus pats ir projektējis, bet arī par tiem, kurus detalizācijas stadijā ir izstrādājis būvuzņēmējs. Būvuzņēmējam šādā gadījumā ir ne tikai pienākums informēt būvprojekta autoru, bet saskaņot (t.i., saņemt akceptu) piedāvātos tālākos risinājumus. Jo tieši būvprojekta autors ir persona, kas pārrauga visus projekta risinājumus attiecībā uz konkrēto tehniskā projekta daļu. Nav iespējama situācija, kad persona ir nolīgta būt par būvprojekta autoru kādā projekta daļā, kurā ir mazāka vai lielāka risinājumu daļa, ko viņš

¹⁷⁴ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 35.punkts.

¹⁷⁵ Turpat, 40.punkts.

¹⁷⁶ Turpat, 54.punkts.

¹⁷⁷ Turpat, 59.punkts.

¹⁷⁸ Ziemeļe, I. (2017). Responsibility and emotional intelligence in construction. Journal of Turība University Acta Prosperitatis, No. 8. Rīga: SIA "Biznesa augstskola Turība", p. 110 - 111. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.turiba.lv/storage/files/8-acta.pdf>

¹⁷⁹ Ķirsons, M. (14.12.2015.). Uzmanības centrā: Arhitekti nevar atbildēt par visiem. Dienas Bizness. Iegūts 17.01.2022. no https://news.lv/Dienas_Bizness/2015/12/14/arhitekti-nevar-atbildet-par-visiem

nekontrolē. Šādā veidā nav iespējams nodrošināt drošas, stipras un stabilas būves uzbūvēšanu¹⁸⁰. Iepriekš LBN 304-03 "Būvdarbu autoruzraudzības noteikumi" noteica, ka "būvprojekta autors neatbild par būvprojekta risinājumu kvalitāti, ja būvdarbu gaitā netiek novērstas autoruzraudzības žurnālā ierakstītās atkāpes no būvprojekta¹⁸¹", savukārt šobrīd šādām situācijām nebūtu jānotiek, jo saskaņā ar Vispārīgo būvnoteikumu 115.punktu izmaiņas būvprojektā būvdarbu gaitā var izdarīt būvprojekta izstrādātājs vai autoruzraugs pēc vienošanās ar pārējiem būvniecības dalībniekiem¹⁸². Būvkonstrukciju projektēšana satur daudzas nenoteiktības, no kurām dažas ir acīmredzamas un dažas tādas, par kurām daudzi būvkonstruktori varbūt nemaz neiedomājas. Nenoteiktības var iedalīt divās kategorijās: nejaušības vai gadījuma, kas saistītas ar veiksmi un nejaušību, un epistēmiskām, kas saistītas ar zināšanām. Nenoteiktības satur vairākus avotus: laiks, statistiskas robežvērtības, modeļu robežvērtības, nejaušība un cilvēciska kļūda. Būvkonstrukciju projektēšanas noteikumu ievērošana var izslēgt nenoteiktības, kuras var radīt nejaušības, statistiskas robežvērtības, laika ietekme un modeļu robežvērtības. Nenoteiktības, kuras radušās cilvēciskas kļūdas rezultātā, varētu izslēgt pielietojot kvalitātes kontroles metodes kā profesionālapskate vai būvkonstrukciju pārbaude, kuru veic cilvēks vai cilvēku grupa ar kvalifikāciju, kas līdzvērtīga darba veicēja kvalifikācijai¹⁸³. Tāpēc, kā arī norādīts Senāta 2017.gada 31.oktobra sprieduma lietā Nr.SKA-604/2017 (A420318514) 13.punktā, *prasība pēc obligātas ekspertīzes, uzticot to veikt profesionāļiem šajā jomā, ir viens no veidiem, kādā panākt būves atbilstību drošuma un citām prasībām. Ar obligātu ekspertīzi tiek nodrošināts, ka ne tikai būvprojekta autors ir izstrādājis projektu, bet to ir pārbaudījis vēl viens nozarē kompetents eksperts*¹⁸⁴). Par būvprojekta atbilstību būvniecības ierosinātāja un normatīvo aktu prasībām ir atbildīgs tas būvspeciālists, kura vadībā izstrādāta būvniecības ieceres dokumentācija, un kurš attiecīgajā brīdī uzņēmis atbildību par būvprojektu. Ja būvniecības laikā tiek veikta autoruzraudzība nav pieļaujama situācija, ka būvprojekta izstrādātājs nezina par izmaiņām un atkāpēm, bet tajā pašā laikā ir par tām atbildīgs. Ja būvprojektam ir obligāta būvprojekta ekspertīze, vai tā tiek veikta citos noteiktos gadījumos, kā būvniecības dalībnieks apskatāms arī būvekspertīzes veicējs un tā atbildība, kas tiks apskatīts nākamajā nodaļā.

¹⁸⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 21.12.2017. spriedums lietā Nr.A420305714, SKA-1104/2017, [14].punkts. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs>

¹⁸¹ Ministru kabineta 25.06.2003. noteikumi Nr.342 "Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 304-03 "Būvdarbu autoruzraudzības noteikumi"". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 96, 27.06.2003. Pēdējie grozījumi 08.12.2009. 15.punkts (zaudējis spēku).

¹⁸² Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021.

¹⁸³ Bulleit, W.M. (2008). Uncertainty in structural engineering. Practice Periodical on Structural Design and Construction, Volume 13, Issue 1, p. 24. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.scopus.com>; DOI 10.1061/(ASCE)1084-0680(2008)13:1(24)

¹⁸⁴ Latvijas Republikas Senāts (2019). Tiesu prakses apkopojumi. Tiesu prakse būvniecības lietās (2013-2018), 96. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/tiesu-prakses-apkopojumi/administrativas-tiesibas>

2.2. Būvekspertīzes veicēja atbildība

Būvprojekta ekspertīze ir profesionāla pārbaude, kuras mērķis ir sniegt izvērtējumu par būvprojekta tehniskā risinājuma atbilstību normatīvo aktu un tehnisko noteikumu prasībām¹⁸⁵. Vispārīgo būvnoteikumu V nodaļā “Būvekspertīze” noteikti būvekspertīzes nosacījumi, kārtība un būveksperta tiesības un pienākumi¹⁸⁶. Būvekspertīzes veicējs ir atbildīgs par būvekspertīzes atzinuma saturu un tajā ietverto secinājumu pamatotību būvekspertīzes uzdevuma ietvaros. Būvekspertīzes veicējs ir atbildīgs par apakšuzņēmēja veikto būvekspertīzi. Būvekspertīzes veicējs nav tiesīgs veikt būvprojekta būvekspertīzi, ja viņš un būvprojekta izstrādātājs ir uzskatāmi par saistītām personām likuma “Par nodokļiem un nodevām” izpratnē¹⁸⁷. Būvekspertīzes veicējs atbild par katru savu neuzmanību¹⁸⁸. Būvprojekta ekspertīze ir obligāti noteikta trešās grupas būvju būvprojektiem, izņemot būves nojaukšanas būvprojektus¹⁸⁹. Būves ekspertīzi veic arī tad, ja risināms strīds starp būvniecības dalībniekiem; pēc būvniecības ierosinātāja pieprasījuma; pēc Biroja vai būvvaldes pamatota rakstiska pieprasījuma; ja risināms strīds par būves atbilstību normatīvo aktu prasībām vai būvprojektam, kā arī lai novērtētu veikto būvdarbu kvalitāti¹⁹⁰. Būvprojekta ekspertīzi ir tiesīgs veikt no būvprojekta izstrādātāja neatkarīgs būvekspertīzes veicējs, bet būves ekspertīzi – no būvdarbu veicēja neatkarīgs būvekspertīzes veicējs¹⁹¹. Ja būves ekspertīzi veic, ja risināms strīds starp būvniecības dalībniekiem vai ja risināms strīds par būves atbilstību normatīvo aktu prasībām vai būvprojektam, kā arī lai novērtētu veikto būvdarbu kvalitāti, tad būvekspertu izvēlas un slēdz ar to pakalpojuma līgumu, un par minēto pakalpojumu maksā persona, kura ir pieaicinājusi ekspertīzes veicēju. Savukārt, ja būves ekspertīzi veic pēc būvniecības ierosinātāja pieprasījuma vai pēc Biroja vai būvvaldes pamatota rakstiska pieprasījuma būvekspertu izvēlas, slēdz ar to pakalpojuma līgumu un par minēto pakalpojumu maksā būvniecības ierosinātājs¹⁹². No Būvniecības likuma izslēgts 6.¹panta pirmās daļas 4.punkts, kurš noteica, ka noteiktajos gadījumos, kad būvniecības ierosinātājs ir publisko tiesību juridiskā persona vai tās institūcija, vai gadījumos, kad starp būvniecības procesa dalībniekiem ir strīds un nepieciešams neatkarīgas būvprojekta vai būves ekspertīzes atzinums, būvekspertīzi organizē Birojs un līgumu par šo būvekspertīzi slēdz un ar tā izpildi saistītos izdevumus sedz būvniecības

¹⁸⁵ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 2.5.apakšpunkts.

¹⁸⁶ Turpat.

¹⁸⁷ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 19.²panta septītā daļa.

¹⁸⁸ Turpat, 19.²panta astotā daļa.

¹⁸⁹ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 43.punkts.

¹⁹⁰ Turpat, 61.punkts.

¹⁹¹ Turpat, 41.punkts.

¹⁹² Turpat, 65.punkts.

ierosinātājs. Vispārīgo būvnoteikumu 45.punktā šī normas daļa nav izslēgta¹⁹³. Būvniecības likuma 6.¹panta pirmās daļas 4.punkts ir izslēgts, jo Birojs atbilstoši Ministru kabineta 2018.gada 20.marta noteikumiem Nr.169 “Būvspeciālistu kompetences novērtēšanas un patstāvīgās prakses uzraudzības noteikumi” veic būvekspertu patstāvīgās prakses uzraudzību un šīs uzraudzības ietvaros Birojs kā kompetences pārbaudes iestāde izskata sūdzības par būvekspertiem un vērtē pārkāpuma būtību¹⁹⁴. Līdz ar to arī jāsecina, ka vienlaikus veicot gan būvekspertu patstāvīgās prakses uzraudzību, gan būvekspertīzes organizēšanu, Birojs atradās interešu konflikta situācijā. Lai izslēgtu pārpratumus piemērojot Vispārīgo būvnoteikumu 45.punktu, no kura šī normas daļa nav izslēgta, jāveic grozījumi arī Vispārīgo būvnoteikumu 45.punktā, lai tajā noteiktais nebūtu pretrunā ar Būvniecības likumu, no kura ir izslēgts 6.¹panta pirmās daļas 4.punkts.

Veicot būvekspertīzi, būveksperts apkopo būvekspertīzes rezultātus būves ekspertīzes atzinumā¹⁹⁵. Būvekspertam ir pienākums dokumentēt būvekspertīzes veikšanas gaitu¹⁹⁶ un būveksperts saņemto dokumentāciju, kas tika iesniegta būvekspertīzes veikšanai, veiktos aprēķinus un sniegto atzinumu glabā vismaz 10 gadus, izņemot gadījumu, ja minētie dokumenti ir pieejami BIS¹⁹⁷. Senāta 2017.gada 31.oktobra spriedumā lietā Nr.SKA-604/2017 (A420318514) 14.punktā (*līdzīgi kā Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2017.gada 21.decembra spriedumā lietā Nr.A420305714, SKA-1104/2017, ka kompetence nav deklaratīva, prasot formālu iesaisti*¹⁹⁸) norādīts, ka ekspertīze nevar būt vērsta uz dokumentu formālu pārbaudi, bet gan uz būvprojektā iekļauto risinājumu pārbaudi pēc būtības. Ekspertīzei ir jābūt veiktai tā un tās gala rezultātā sagatavotajam atzinumam ir jābūt tādām, lai jebkurai personai vai institūcijai, kura šo ekspertīzes atzinumu izmantos vai veiks pār to kontroli, būtu iespēja pārliecināties, kā eksperts nonācis pie konkrētā slēdziena. Par būvprojekta atbilstību normatīvo aktu un tehnisko noteikumu prasībām pārliecībai ir jābūt ne tikai ekspertam iekšēji, bet šādu pārliecību ir jāspēj gūt arī ārēji – iesaistītajām un atbildīgajām personām pēc iepazīšanās ar eksperta atzinumu¹⁹⁹. Saskaņā ar Būvniecības likuma 9.pantu būve projektējama, būvējama un

¹⁹³ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021.

¹⁹⁴ Grozījumi Būvniecības likumā. Pieņemts 15.04.2021. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 84B, 05.05.2021., OP Nr.2021/84B.1. Anotācijas 2.ailē [3.4].apakšpunkts. Iegūts 17.01.2022. no <http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/B723945BD75B42CCCC22585040051B820?OpenDocument>

¹⁹⁵ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 62.punkts.

¹⁹⁶ Turpat, 56.punkts.

¹⁹⁷ Turpat, 58.punkts.

¹⁹⁸ No Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 21.12.2017. sprieduma lietā Nr.A420305714, SKA-1104/2017, [17].punkts. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs>

¹⁹⁹ Latvijas Republikas Senāts (2019). Tiesu prakses apkopojumi. Tiesu prakse būvniecības lietās (2013-2018), 96. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/tiesu-prakses-apkopojumi/administrativas-tiesibas>

ekspluatējama atbilstoši tās lietošanas veidam, turklāt tā, lai nodrošinātu tās atbilstību šādām būtiskām prasībām: mehāniskā stiprība un stabilitāte, ugunsdrošība, vides aizsardzība un higiēna, tai skaitā nekaitīgums, lietošanas drošība un vides pieejamība, akustika (aizsardzība pret trokšņiem), energoefektivitāte, ilgtspējīga dabas resursu izmantošana²⁰⁰. Secināms, ka būvspeciālistu kompetence nav deklaratīva un to nevar veikt formāli. Būvspeciālistu kompetence, veicot normatīvajos aktos noteiktos pienākumus, prasa reālu iesaisti – veikt pienākumus pēc būtības un apzināties savu līdzatbildību droša būvniecības procesa realizācijā, lai galarezultātā uzbūvētais objekts būtu stabils, drošs un stiprs un kalpotu cilvēkiem, neapdraudot to veselību un dzīvību.

Atzīmējams, ja atkārtotu būvekspertīzi veic cits būveksperts, veicama pilna būvprojekta ekspertīze. Atkārtotas būvprojekta ekspertīzes atzinumu pievieno BIS vai, ja būvniecības process noris, neizmantojot BIS, būvprojekta ekspertīzes atzinumu papīra dokumenta formā pievieno būvprojektam²⁰¹. Ja būvprojektam, kuram ir veikta būvekspertīze, pirms būvdarbu uzsākšanas vai būvdarbu laikā tiek mainīts būves arhitektoniskais risinājums, vai būves, tās nesošo konstrukciju vai to daļu konstruktīvais risinājums attiecībā uz būves mehānisko stiprību, stabilitāti, ugunsdrošību vai lietošanas drošumu, tad jāveic atkārtota attiecīgo būvprojekta daļu ekspertīze un tas ir būvniecības ierosinātāja pienākums, ievērojot Vispārīgo būvnoteikumu 69.punktu²⁰², to organizēt. Būvekspertīzes veicējs atbild par katru savu neuzmanību. Būvekspertīzes veicējs ir atbildīgs par būvekspertīzes atzinuma saturu un tajā ietverto secinājumu pamatotību būvekspertīzes uzdevuma ietvaros, kā arī ir atbildīgs par apakšuzņēmēja veikto būvekspertīzi. Atzīmējams, ka, ja atkārtotu būvekspertīzi veic cits būveksperts, viņš veic pilnu būvprojekta ekspertīzi. Salīdzinot ar būvprojekta izstrādātāju, kurš neturpina būvprojekta izstrādi, jaunais būvprojekta izstrādātājs, ar kuru noslēgts attiecīgs līgums, uzņemas pilnu atbildību par būvprojektu, kā arī par tā atbilstību sākotnējai iecerei. Turpmāk tiks apskatīta autoruzraudzības veicēja atbildība.

2.3. Autoruzraudzības veicēja atbildība

Autoruzraudzību veic laikposmā pēc projektēšanas darbu pabeigšanas līdz būves nodošanai ekspluatācijā, izņemot gadījumu, ja būve tiek nojaukta, saskaņā ar būvniecības ierosinātāja un būvprojekta izstrādātāja noslēgto līgumu²⁰³. Autoruzraudzību veic, lai nodrošinātu

²⁰⁰ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 9.pants.

²⁰¹ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 55.punkts.

²⁰² Turpat, 60.punkts.

²⁰³ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 106.punkts.

būves realizāciju atbilstoši būvprojektam²⁰⁴. Gadījumus, kad nepieciešama autoruzraudzība un tās kārtību, nosaka Vispārīgie būvnoteikumi²⁰⁵. Vispārīgo būvnoteikumu X nodaļā “Autoruzraudzība” noteikta autoruzraudzības kārtība, gadījumi, kad tā nepieciešama, kā arī autoruzrauga pienākumus un tiesības²⁰⁶. Būvprojekta izstrādātājam ir tiesības pašam uzņemties veikt autoruzraudzību. Par autoruzraudzības nosacījumiem puses vienojas, noslēdzot rakstveida līgumu. Vispārīgajos būvnoteikumos noteikti gadījumi, kad autoruzraudzība ir obligāta²⁰⁷. Kā minēts iepriekš par būvprojekta izstrādātāja un būvekspertīzes veicēja iesaisti būvniecības procesā, arī attiecībā uz autoruzrauga kompetenci Senāts 2017.gada 21.decembra spriedumā lietā Nr.SKA-1104/2017 (A420305714) norāda, ka autoruzrauga kompetence nav deklaratīva, prasot formālu iesaisti. Autoruzraudzības mērķis ir nodrošināt būvprojekta autora tiesības īstenot būvprojekta autentisku realizāciju dabā, nepieļaujot būvniecības dalībnieku patvaļīgas atkāpes no akceptētā būvprojekta, kā arī saistošo normatīvo aktu un standartu pārkāpumus būvdarbu gaitā. Autoruzraudzība tāpat kā būvniecības process kopumā ir vērsts uz galarezultātā uzbūvēto objektu, proti, tam ir jābūt stabilam, drošam un stipram. Lai tas var kalpot cilvēkiem, neapdraudot to veselību un dzīvību²⁰⁸. Autoruzraudzība ir obligāta valsts aizsargājamiem kultūras pieminekļiem, otrās un trešās grupas ēkām (izņemot viena vai divu dzīvokļu dzīvojamās ēkas un palīgēkas) pilsētībūvniecības pieminekļa teritorijā un tā aizsardzības zonā atbilstoši teritorijas plānojumam; trešās grupas jaunbūvējamām, restaurējamām un pārbūvējamām būvēm, ja būvniecībai nepieciešama būvatļauja; otrās grupas publiskām jaunbūvējamām, restaurējamām un pārbūvējamām ēkām, ja būvniecībai nepieciešama būvatļauja, vai jaunbūvējamām otrās grupas dzīvojamām ēkām (izņemot viena vai divu dzīvokļu dzīvojamās ēkas), kā arī būvēm, kurām ir veikts ietekmes uz vidi novērtējums²⁰⁹. Ja būvprojektu minimālā sastāvā un būvprojektu neizstrādā viena un tā pati persona, autoruzraudzību būvdarbu laikā veic tas būvkomersants vai būvspeciālists, kurš ir izstrādājis būvprojektu, ja ar būvniecības ierosinātāju noslēgtajā līgumā par būvprojekta izstrādi nav noteikts citādi²¹⁰. Vispārīgo būvnoteikumu 32. un 33.punktā noteiktajā gadījumā (*ja būvprojekta izstrādātājs ir būvkomersants, tas par būvprojekta vadītāju norīko atbilstošas jomas būvspeciālistu, kurš vada projektēšanu un koordinē būvprojekta izstrādi; ja būvprojekta*

²⁰⁴ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 2.1.apakšpunkts.

²⁰⁵ Turpat, 1.4.apakšpunkts.

²⁰⁶ Turpat.

²⁰⁷ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 16.panta trešā daļa.

²⁰⁸ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 21.12.2017. spriedums lietā Nr.A420305714, SKA-1104/2017, [17].punkts. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs>

²⁰⁹ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 105.punkts.

²¹⁰ Turpat, 103.punkts.

izstrādātājs ir būvspeciālists, tas veic arī būvprojekta vadītāja pienākumus) autoruzraugs ir būvprojekta vadītājs, bet 34.punktā minētajā gadījumā (*ja būvniecības ierosinātājs viena būvprojekta izstrādei slēdz vairākus atsevišķus līgumus, tajos norāda atbildīgo būvprojekta izstrādātāju, kā arī būvprojekta daļu izstrādātājus*²¹¹) – būvprojekta vadītājs un būvprojekta daļu vadītāji²¹². Ja būvprojekta izstrādātājs vairs nenodarbina būvprojekta vadītāju vai būvprojekta daļas vadītāju, vai tie zaudējuši patstāvīgās prakses tiesības, autoruzraudzības veikšanai būvprojekta izstrādātājs norīko citu atbilstošas jomas būvspeciālistu²¹³. Ja attiecīgais būvprojekta izstrādātājs atteicies no autoruzraudzības veikšanas vai izbeigusies tā tiesībspēja, būvniecības ierosinātājs var slēgt līgumu ar citu atbilstošas jomas būvspeciālistu vai komersantu, kas nodarbina atbilstošas jomas būvspeciālistu²¹⁴. Ja būvprojekta izstrādātājs (būvkomersants) atteicies no autoruzraudzības veikšanas vai izbeigusies tā tiesībspēja, būvniecības ierosinātājs var slēgt līgumu ar būvspeciālistu, kas bija norīkots veikt attiecīgos pienākumus būves projektēšanas procesā²¹⁵. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments 2018.gada 13.jūlija lēmumā lietā Nr.6-800001518/17, SKA-1281/2018 norāda, ka, ņemot vērā būvprojekta izstrādātāja atbildību par būvprojekta atbilstību normatīvo aktu prasībām, tiesības veikt autoruzraudzību primāri ir piešķirtas konkrētā būvprojekta izstrādātājam, jo tieši šai personai vislabāk ir zināms, kā tās projektētie risinājumi īstenojami dabā. No autoruzraudzības mērķa sasniegšanas viedokļa vēlams, ka autoruzraudzību veic būvprojekta izstrādātājs, jo viņa darbība autoruzrauga statusā visefektīvāk var nodrošināt to, lai būvprojektā paredzētie risinājumi tiek īstenoti atbilstoši būvprojektam un līdz ar to arī normatīvo aktu prasībām. Būvprojekta izstrādātāja vai secīgi iesaistītā būvspeciālista nevēlēšanās vai nespēja veikt autoruzraudzību ļauj pasūtītājam izvēlēties autoruzraudzības veicēju. Tiesiskais regulējums nenoteic, ka pasūtītājam būtu pirms tam jāskaidro tas, vai autoruzraudzību vēlas un spēj veikt arī persona, kura pārņēmusi būvprojekta izstrādātāja kā autora mantiskās tiesības. Līdz ar to secināms, ka ekskluzīvas tiesības veikt autoruzraudzību ir tieši būvprojekta izstrādātājam, savukārt pēc tam autoruzrauga izvēle ir atstāta pasūtītāja ziņā²¹⁶. Ja būvprojekta izstrādātājs neturpina tā izstrādi (arī pēc atzīmes par projektēšanas nosacījumu izpildi), **jaunais būvprojekta izstrādātājs, ar kuru noslēgts līgums, uzņemas pilnu atbildību par būvprojektu, kā arī par tā atbilstību sākotnējai iecerei**²¹⁷. Autoruzraudzības mērķa

²¹¹ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021.

²¹² Turpat, 107.punkts.

²¹³ Turpat, 108.punkts.

²¹⁴ Turpat, 109.punkts.

²¹⁵ Turpat, 110.punkts.

²¹⁶ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 13.07.2018. lēmums lietā Nr.6-800001518/17, SKA-1281/2018. [8].punkts. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs>

²¹⁷ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 35.punkts.

sasniegšanai vēlams, ka autoruzraudzību veic būvprojekta izstrādātājs pats, jo būvprojekta izstrādātāja darbība autoruzrauga statusā visefektīvāk varētu nodrošināt to, lai būvprojektā paredzētie risinājumi tiktu īstenoti atbilstoši būvprojektam un līdz ar to arī normatīvo aktu prasībām, tomēr tiesiskais regulējums nenoteic, ka pasūtītājam būtu pirms tam jānoskaidro tas, vai autoruzraudzību vēlas un spēj veikt arī persona, kura pārņēmusi būvprojekta izstrādātāja kā autora mantiskās tiesības, un autoruzrauga izvēle tad ir būvniecības ierosinātāja ziņā. Savukārt jaunais būvprojekta izstrādātājs, ar kuru noslēgts attiecīgs līgums, uzņemas pilnu atbildību par būvprojektu, kā arī par tā atbilstību sākotnējai iecerei.

Autoruzraudzības mērķis ir nepieļaut būvniecības dalībnieku patvaļīgas atkāpes no akceptētās ieceres un izstrādātā būvprojekta, kā arī normatīvo aktu un standartu pārkāpumus būvdarbu gaitā²¹⁸, bet autoruzraudzība neatbrīvo citus būvniecības procesa dalībniekus no normatīvajos aktos tiem noteiktās atbildības²¹⁹. Arī tad, ja autoruzraudzības līgums nav noslēgts būvprojekta izstrādātājam ir tiesības veikt autoruzraudzību, izmantojot savas Būvniecības likuma 16.panta trešajā daļā noteiktās tiesības un par apsekojuma rezultātiem informējot būvniecības ierosinātāju un būvvaldi²²⁰. Autoruzrauga pienākums ir nodrošināt būvprojekta atbilstošu realizāciju dabā, ja nepieciešams, dodot norādījumus būvdarbu vadītājam un būvuzraugam būvprojektā paredzēto risinājumu īstenošanai. Autoruzraugs ir atbildīgs par būvniecības ierosinātajam nodarītajiem zaudējumiem, kas radušies autoruzrauga bezdarbības vai vainas dēļ²²¹. Autoruzraugam ir pienākums iesniegt būvniecības ierosinātajam vai būvvaldei motivētu informāciju, ja konstatētas patvaļīgas atkāpes no būvprojekta vai netiek ievērotas normatīvo aktu prasības²²². Autoruzrauga tiesības noteiktas Vispārīgo būvnoteikumu 114.punktā. Autoruzraugam ir tiesības pieprasīt iesniegt izvērtēšanai būvdarbu veicēja izstrādātos risinājumus un informāciju par lietotajām konstrukcijām, iekārtām un materiāliem, pārbaudīt būvdarbu secības un kvalitātes atbilstību būvprojektam, darbu veikšanas projektam, kā arī normatīvo aktu prasībām; piedalīties būvkonstrukciju, segto darbu un citu izpildīto būvdarbu pieņemšanā; ierosināt institūcijai, kura izdevusi atbildīgā būvdarbu vadītāja būvprakses sertifikātu, tā anulēšanu vai apturēšanu, ja autoruzrauga norādījumi par konstatēto atkāpju un pārkāpumu novēršanu nav izpildīti noteiktajos termiņos; vienpusēji atkāpties no autoruzraudzības līguma, ja būvniecības ierosinātājs neievēro būvprojekta izstrādātāja prasību pārtraukt būvdarbus, un ierosināt būvvaldei atcelt būvatļauju, par ko būvprojekta izstrādātājs paziņo būvniecības ierosinātajam; ziņot būvvaldei, ja būvdarbu veicējs neievēro autoruzrauga pamatotās prasības, kā arī ja konstatētas patvaļīgas atkāpes no

²¹⁸ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 102.punkts.

²¹⁹ Turpat, 104.punkts.

²²⁰ Turpat, 113.¹punkts.

²²¹ Turpat, 116.punkts.

²²² Turpat, 113.6.apakšpunkts.

būvprojekta²²³, iesniedzot būvvaldei motivētu informāciju par konstatēto²²⁴. Autoruzraugs apstiprina nozīmīgo konstrukciju, segto darbu un ugunsdrošībai nozīmīgas inženiertehniskās sistēmas pieņemšanas aktus, ja to paredz autoruzraudzības līgums²²⁵. Būtiski, ka, konstatējot konfliktu starp konstrukciju drošību un estētisko risinājumu būvkonstrukciju projektētājam jāveic nepieciešamās izmaiņas, lai nodrošinātu konstrukciju nestspēju, bet tajā pašā laikā arhitektam ir būtisks arī būvkonstrukciju estētisks risinājums, jo to neņemot vērā viecot izmaiņas, arhitekta sākotnējā iecere un projekts ir atzīstams par neveiksmīgu. Arhitektiem ir jārēķinās ar prasību nodrošināt konstrukciju nestspēju. Ja ēka sabrūk, tad gan arhitekts, gan būvkonstrukciju projektētājs ir saucami pie atbildības²²⁶. Arhitektiem un autoruzraugiem ir jārēķinās ar prasību nodrošināt konstrukciju nestspēju. Kvalitatīva autoruzraudzība ir būtiska, lai arhitekts un būvkonstrukciju projektētājs zinātu par visām atkāpēm vai izmaiņām būvprojektā. Visām būvniecības procesā iesaistītajām personām ir jānodrošina uzticams un kvalitatīvs būvniecības process, lai novērstu ēku sabrukšanu un citas traģiskas situācijas, kas radušās to darbības vai bezdarbības rezultātā. Lai samazinātu neatbilstības projektēšanas un būvniecības procesā jāņem vērā ne tikai kvalitātes principi un projektēšanas prasības, jāpievērš uzmanība arī būvniecības procesā iesaistīto būvspeciālistu un personu darba kultūrai, pienākumu sadalei, kontrolei, komunikācijai un kompetencei²²⁷. Ņemot vērā to, ka katrs būvspeciālists var izvērtēt ne tikai savu darbību, bet arī pārējo būvspeciālistu rīcību, šādi citu būvspeciālistu darbības izvērtēšanai vajadzētu kļūt par ikdienas sastāvdaļu, tomēr, cita būvspeciālista darbību ir iespējams niansēti izvērtēt tikai cilvēks vai cilvēku grupa ar kvalifikāciju, kas līdzvērtīga izvērtējamā būvspeciālista kvalifikācijai²²⁸. Latvija nav vienīgā Eiropas Savienības dalībvalsts, kurā diskutē par būvniecības procesa dalībnieku atbildības un kompetences stiprināšanu. Nīderlandē 2011.gadā būvniecības gaitā iebruka *De Grolsh Veste stadium* jumta konstrukcija un 2010.gadā 300 kvadrātmetru platībā nobruka Rotterdamas B-Tower ēkas grīdas pārsegums²²⁹. Abos gadījumos bija nepietiekams

²²³ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021.

²²⁴ Turpat, 113.6.apakšpunkts.

²²⁵ Ministru kabineta 02.09.2014. noteikumi Nr.529 "Ēku būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014., OP Nr.2014/194.4. Pēdējie grozījumi 11.01.2022. 127.¹punkts.

²²⁶ Hurol, Y. (01.06.2014.). Ethical Considerations for a Better Collaboration Between Architects and Structural Engineers: Design of Buildings with Reinforced Concrete Frame Systems in Earthquake Zones. Science and Engineering Ethics. Volume 20, Issue 2, p. 608-609. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.scopus.com>; DOI 10.1007/s11948-013-9453-4

²²⁷ Ziemeļe, I. (2016). Atbildība, kvalitāte un konkurētspēja ēku būvniecībā. Biznesa augstskolas Turība XVII Starptautiskā zinātniskā konference "Konkurētspējīgi uzņēmumi konkurētspējīgā valstī", 31.03.2016. Rīga: SIA "Biznesa augstskola Turība", 310.lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.turiba.lv/storage/files/2016-konference.pdf>

²²⁸ Ziemeļe, I. (2017). Būvniecības likumā reglamentētā atbildība. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls "Administratīvā un Kriminālā Justīcija", Nr.4/2017, 42. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/2845/2821>

²²⁹ Brady, S. (11.2012.). De Grolsh Veste stadium failure. The Structural Engineer, p. 30.-31. Iegūts 17.01.2022. no https://ecd075e5-4888-400c-ba5b-93be69f4531e.filesusr.com/ugd/52fa7d_4195b1f60c904a56ae2b9d8f5cc26e99.pdf

komunikācijas un kontroles mehānisms starp iesaistītajiem būvniecības dalībniekiem. Līdzīgas situācijas ir notikušas arī citās Eiropas Savienības valstīs – Francijas *Charles de Gaulle* lidostas terminālim 2004.gadā iebruka jumts un 2009.gadā Vācijā sabruka Ķelnes pilsētas arhīvs. Secināts, ka būvniecības procesā iesaistītajām personām ir jānodrošina uzticams būvniecības process, lai novērstu līdzīgu situāciju atkārtošanos²³⁰. Autoruzraudzības ietvaros plānotās izmaiņas atbilstoši Būvniecības likuma 16.panta otrajā prim daļā noteiktajam jāaskaņo būvvaldē²³¹ – tās ir izmaiņas būves novietojumā, būvapjomā un fasādes risinājumā, kā arī ar izmaiņām var paredzēt būvprojektā iepriekš neparedzētus pirmās vai otrās grupas inženierbūvju, pirmās grupas ēkas vai otrās grupas palīgēkas būvdarbus²³². Ja plānotās izmaiņas nav jāaskaņo būvvaldē, izmaiņas būvprojektā būvdarbu gaitā var izdarīt būvprojekta izstrādātājs vai autoruzraugs pēc vienošanās ar pārējiem būvniecības dalībniekiem. Šajā gadījumā izmaiņu izdarītājs ir atbildīgs par būvprojekta apjoma un satura atbilstību būvniecības ierosinātāja un normatīvo aktu prasībām pēc izmaiņu veikšanas tajā, kā arī tādu risinājumu izvēli, lai būve pēc tās nodošanas ekspluatācijā atbilstu normatīvajos aktos noteiktajām būtiskajām prasībām²³³. Tādēļ būtiska loma ir kvalitatīvi veiktai autoruzraudzībai²³⁴, jo tieši būvprojekta izstrādātājs vai autoruzraugs pēc vienošanās ar pārējiem būvniecības dalībniekiem var izdarīt izmaiņas būvprojektā un izmaiņu izdarītājs ir atbildīgs par būvprojekta apjoma un satura atbilstību būvniecības ierosinātāja un normatīvo aktu prasībām pēc izmaiņu veikšanas tajā, kā arī par tādu risinājumu izvēli, lai būve pēc tās nodošanas ekspluatācijā atbilstu normatīvajos aktos noteiktajām būtiskajām prasībām. Autoruzraudzību nelabvēlīgi var ietekmēt nepietiekams komunikācijas un kontroles mehānisms starp iesaistītajiem būvniecības dalībniekiem. Lai uzlabotu autoruzraudzības gaitu un būvniecības procesa pārraudzību autoruzraugam jābūt piekļuvei un informācijai par būvniecības gaitu būvobjektā, ko var realizēt, ja būvdarbu žurnāla vešana tiek veikta BIS. Autoruzraugam jārēķinās, ka tikai viņš ir tiesīgs izdarīt izmaiņas būvprojektā, kā arī ir atbildīgs par to atbilstību normatīvo aktu prasībām, tādēļ nav pieļaujamas tādas izmaiņas būvprojektā, par kurām viņš nav informēts. Turpinājumā tiks apskatīta būvuzraudzības veicēja atbildība.

²³⁰ Dijkshoorn, G.W., Terwel, K.C., Guldenmund, F.W. (2013). Determining critical factors to avoid failures in the building process. Safety, Reliability and Risk Analysis: Beyond the Horizon – Proceedings of the European Safety and Reliability Conference, ESREL 2013, Amsterdam, 29.09.-02.10.2013., p. 2565. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.scopus.com>

²³¹ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 16.panta otrā prim daļa.

²³² Turpat, 16.panta otrā divi prim daļa.

²³³ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 115.punkts.

²³⁴ Ziemeļe, I. (2016). Atbildība, kvalitāte un konkurētspēja ēku būvniecībā. Biznesa augstskolas Turība XVII Starptautiskā zinātniskā konference "Konkurētspējīgi uzņēmumi konkurētspējīgā valstī", 31.03.2016. Rīga: SIA "Biznesa augstskola Turība", 306.lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.turiba.lv/storage/files/2016-konference.pdf>

2.4. Būvuzraudzības veicēja atbildība

Būvuzraudzība ir profesionāla un neatkarīga būvdarbu veikšanas procesa uzraudzība, lai pārliecinātos par kvalitatīvu un drošu būves būvniecību²³⁵. Būvuzraudzības veicējs ir būvspeciālists, kas veic būvuzraudzību, pamatojoties uz rakstveida līgumu ar būvniecības ierosinātāju vai pamatojoties uz būvniecības ierosinātāja (darba devēja) rīkojumu būvnoteikumos noteiktajos gadījumos, vai būvkomersants, kas veic būvuzraudzību, pamatojoties uz rakstveida līgumu ar būvniecības ierosinātāju²³⁶. Vispārīgo būvnoteikumu XI nodaļā “Būvuzraudzība” noteikta būvuzraudzības kārtība, gadījumi, kad tā nepieciešama, kā arī būvuzrauga pienākumus un tiesības. Saskaņā ar Vispārīgo būvnoteikumu 120.punktu būvuzraudzību veic, ja: būvniecība pilnībā vai daļēji tiek finansēta no publisko personu līdzekļiem, Eiropas Savienības politiku instrumentu vai citas ārvalstu finanšu palīdzības līdzekļiem otrās un trešās grupas būvēm un pirmās grupas būvēm, ja to paredz normatīvie akti; būve ir valsts aizsargājams kultūras piemineklis; paredzēti trešās grupas būves būvdarbi; otrās grupas publiskām ēkām un ražošanas būvēm, ja būves paredzētais lietojums, konstrukcijas vai būvdarbu izpildes paņēmieni būvvaldes vērtējumā ir saistīti ar paaugstinātu risku videi, cilvēku dzīvībai vai veselībai²³⁷. Otrās grupas būvju būvuzraudzību, kuru būvniecība pilnībā vai daļēji tiek finansēta no publisko personu līdzekļiem, Eiropas Savienības politiku instrumentu vai citas ārvalstu finanšu palīdzības līdzekļiem, kā arī trešās grupas būvju būvuzraudzību uz līguma pamata var veikt tikai būvkomersants, kurš reģistrēts būvkomersantu reģistrā un kuram ir tiesības piedāvāt pakalpojumus būvuzraudzības jomā, un kurš nodarbina atbilstošus būvspeciālistus, ja speciālajos būvnoteikumos nav noteikts citādi²³⁸. Slēdzot būvuzraudzības līgumu ar juridisko personu, līgumā norāda konkrētās fiziskās personas, kuras veiks būvuzraudzību, kā arī norāda atbildīgo būvuzraugu²³⁹. Citos gadījumos pirmās un otrās grupas inženierbūvju būvuzraudzību var veikt būvspeciālists uz darba devēja rīkojuma pamata²⁴⁰. Ja būvniecības ierosinātājs ar juridisko personu, juridiskā persona civiltiesiski atbild par būvspeciālista darbību vai bezdarbību²⁴¹. Iepriekš LBN 303-03 “Būvuzraudzības noteikumi” bija noteikts, ka pasūtītājs bija tiesīgs pieaicināt būvuzraugu arī citos gadījumos²⁴², ne tikai normatīvajos aktos noteiktos gadījumos, bet arī citos gadījumos. Šobrīd

²³⁵ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 2.13.apakšpunkts.

²³⁶ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 1.panta 21.punkts.

²³⁷ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021.

²³⁸ Turpat, 122.punkts.

²³⁹ Turpat, 121.punkts.

²⁴⁰ Turpat, 123.punkts.

²⁴¹ Turpat, 12.¹punkts.

²⁴² Ministru kabineta 10.02.2004. noteikumi Nr.75 “Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 303-03 “Būvuzraudzības noteikumi””. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 24, 13.02.2004. Pēdējie grozījumi 02.02.2010. 3.punkts (zaudējis spēku).

Vispārīgajos būvnoteikumos nav noteikts, ka būvuzraudzību var veikt, ja tas nav paredzēts normatīvajos aktos, tādēļ Vispārīgo būvnoteikumu 120.punkts būtu jāpapildina, nosakot, ka būvniecības ierosinātājs ir tiesīgs pieaicināt būvuzraugu arī citos gadījumos.

Būvuzraudzības veicējs saskaņā ar Vispārīgajiem būvnoteikumiem un noslēgto līgumu nodrošina būvniecības ierosinātāja likumīgo interešu pārstāvību būvdarbu procesā, tai skaitā visa būvdarbu procesa uzraudzību kopumā un ikviena būvuzraudzības plānā noteiktā posma kontroli. Būvuzraudzības veicējs ir atbildīgs par apakšuzņēmēja veikto būvdarbu procesa uzraudzību un būvdarbu kontroli. Būvuzraudzības veicējs nav tiesīgs veikt būvuzraudzību, ja viņš un būvdarbu veicējs ir uzskatāmi par saistītām personām likuma “Par nodokļiem un nodevām” izpratnē, izņemot gadījumu, kad būvniecības ierosinātājs ir vienlaikus arī būvdarbu veicējs vai būvuzraudzības veicējs²⁴³. Tomēr, no būvvaldes puses netiek prasīts iesniegt un pārbaudīt iepriekš minēto savstarpējo saistību, proti, būvvaldes kompetencē nav pārbaudīt, vai būvniecības procesa dalībnieki nav savstarpēji uzskatāmi par saistītajām personām likuma “Par nodokļiem un nodevām” izpratnē²⁴⁴. Būvvalde var iegūt informāciju no tai pieejamajiem publiskajiem reģistriem, BIS, kā arī būvspeciālistu reģistrā²⁴⁵ ne vienmēr ir norādīti uzņēmumi, kuros būvspeciālists (būvuzraugs) nodarbināts, kā arī BIS būvvalde var piekļūt tām būvniecības lietām, kas atrodas attiecīgajā administratīvajā teritorijā un kuras izveidojusi attiecīgā būvvalde. Secināms, ka būvvaldes šo pienākumu nevar izpildīt ar tai pieejamiem resursiem, kā arī, kā jau iepriekš minēts 2021.gada 15.aprīļa Grozījumu Būvniecības likumā anotācijā, būvvaldes kompetencē nav pārbaudīt vai būvniecības procesa dalībnieki nav savstarpēji uzskatāmi par saistītajām personām likuma “Par nodokļiem un nodevām” izpratnē²⁴⁶. Līdz ar to, secināms, ka konstatēt to, ka būvuzraudzības veicējam ir darba tiesiskās attiecības vai citas saistības, kas var radīt interešu konfliktu ar būvkomersantu, kas veic objekta būvdarbus vai piegādes uzraugāmajam objektam, būvvalde var tikai nejauši vai saņemot šādu informāciju no citām personām vai citiem būvniecības dalībniekiem.

Būvuzraudzības mērķis ir nodrošināt būvniecības ierosinātāja tiesības un intereses būvdarbu veikšanas procesā, kā arī nepieļaut būvniecības dalībnieku patvaļīgas atkāpes no būvprojekta, būvniecību reglamentējošo normatīvo aktu pārkāpumus, atkāpes no būvprojektā un

²⁴³ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 19.²panta sestā daļa.

²⁴⁴ Grozījumi Būvniecības likumā. Pieņemts 15.04.2021. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 84B, 05.05.2021., OP Nr.2021/84B.1. Anotācija, I sadaļas 2.ailes 7.3.apakšpunkts. Iegūts 17.01.2022. no <http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/B723945BD75B42CCC22585040051B820?OpenDocument>

²⁴⁵ Būvspeciālistu reģistrs. Būvniecības informācijas sistēma. Iegūts 17.01.2022. no https://bis.gov.lv/bisp/lv/specialist_certificates

²⁴⁶ Grozījumi Būvniecības likumā. Pieņemts 15.04.2021. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 84B, 05.05.2021., OP Nr.2021/84B.1. Anotācija, I sadaļas 2.ailes 7.3.apakšpunkts. Iegūts 17.01.2022. no <http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/B723945BD75B42CCC22585040051B820?OpenDocument>

darbu veikšanas projektā noteiktajām un citām darbu veikšanas tehnoloģijām²⁴⁷. Būvuzraudzību ir tiesīgs veikt tikai no būvdarbu veicēja un būvprojekta izstrādātāja neatkarīgs būvkomersants vai būvspeciālists (būvuzraugs). Par būvuzraugu nevar būt persona, kurai ir darba attiecības ar būvkomersantu, kas veic piegādes uzraugāmajam objektam²⁴⁸. Ja tiek konstatēts, ka būvuzraudzības veicējam ir darba tiesiskās attiecības vai citas saistības, kas var radīt interešu konfliktu ar būvkomersantu, kas veic objekta būvdarbus vai piegādes uzraugāmajam objektam, būvvalde vai Birojs var apturēt būvdarbus. Būvvalde vai Birojs var apturēt būvdarbus arī tad, ja netiek veikta būvuzraudzība, ja tās nepieciešamību nosaka normatīvie akti, tai skaitā netiek ievērots būvuzraudzības plāns²⁴⁹. Būvuzraudzība ir profesionāla un neatkarīga būvdarbu veikšanas procesa uzraudzība. Būvuzraudzības veicēju pieaicina būvniecības ierosinātājs. Vispārīgajos būvnoteikumos noteikts, kad būvuzraudzība ir obligāta. Būvuzraudzību ir tiesīgs veikt tikai no būvdarbu veicēja un būvprojekta izstrādātāja neatkarīgs būvkomersants vai būvspeciālists (būvuzraugs). Par būvuzraugu nevar būt persona, kurai ir darba attiecības ar būvkomersantu, kas veic piegādes uzraugāmajam objektam, tomēr no būvvaldes puses netiek prasīts iesniegt un pārbaudīt iepriekš minēto savstarpējo saistību, proti, būvvaldes kompetencē nav pārbaudīt, vai būvniecības procesa dalībnieki nav savstarpēji uzskatāmi par saistītajām personām likuma “Par nodokļiem un nodevām” izpratnē.

LBN 303-03 “Būvuzraudzības noteikumi” noteica, ka būvuzraugs bija atbildīgs par neplānotiem būvdarbu pārtraukumiem, ja tie radušies būvuzrauga vainas dēļ, kā arī par pasūtītājam vai būvuzņēmējam nodarītajiem zaudējumiem, kas radušies būvuzrauga bezdarbības vai vainas dēļ²⁵⁰. Šobrīd Būvniecības likumā noteikts, ka būvuzraudzības veicējs atbild par katru savu neuzmanību²⁵¹. Būvuzraudzības veicējs būvdarbu kvalitātes uzraudzībai izstrādā būvuzraudzības plānu, pamatojoties uz darbu organizēšanas projektu un darbu veikšanas projektu, un nosaka obligāti veicamās pārbaudes un galvenos būvdarbu posmus²⁵², bet būvuzraudzība neatbrīvo būvdarbu veicēju no atbildības par būvdarbu kvalitāti, atbilstību būvprojektam un būvniecību reglamentējošiem normatīvajiem aktiem²⁵³. Būvuzraudzības plānā, ņemot vērā būves specifiku, sākotnēji ietver informāciju par nepieciešamām pārbaudēm un to apjomiem, ievērojot darbu

²⁴⁷ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 117.punkts.

²⁴⁸ Turpat, 118.punkts.

²⁴⁹ Turpat, 131.5. un 131.8.apakšpunkts.

²⁵⁰ Ministru kabineta 10.02.2004. noteikumi Nr.75 “Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 303-03 “Būvuzraudzības noteikumi””. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 24, 13.02.2004. Pēdējie grozījumi 02.02.2010. 12.5., 12.6.apakšpunkti (zaudējis spēku).

²⁵¹ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 19.²panta astotā daļa.

²⁵² Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 2.14.apakšpunkts.

²⁵³ Turpat, 119.punkts.

organizēšanas projektā un darbu veikšanas projektā, ja tāds tiek izstrādāts, ietvertos darbu posmus, iespējamo risku novērtējumu būvdarbu laikā, būvdarbu stadijas, kuras ir jāfiksē vizuāli, lai pārliecinātos par būvdarbu kvalitāti, plānoto dalību būvkonstrukciju, segto darbu un citu izpildīto būvdarbu pieņemšanā, un norāda riskus, ko var radīt būves nojaukšanas vai demontāžas gaitā radušies bīstamie atkritumi²⁵⁴. Būvuzraudzības plānu precizē, ja darbu veikšanas projektā izdarītās izmaiņas skar būvuzraudzības plānā ietvertos darbu posmus. Precizēto būvuzraudzības plānu iesniedz institūcijā, kura veic būvdarbu kontroli²⁵⁵. Pirms būves nodošanas ekspluatācijā būvuzraugs pievieno BIS pārskatu par būvuzraudzības plānā norādīto pasākumu savlaicīgu izpildi un apliecina, ka būve ir uzbūvēta atbilstoši būvdarbu kvalitātes prasībām un normatīvajiem aktiem²⁵⁶. Būvuzraudzības veicējs atbild par katru savu neuzmanību un savu darbu organizē izstrādājot būvuzraudzības plānu. Kaut būvuzraudzība neatbrīvo būvdarbu veicēju no atbildības par būvdarbu kvalitāti, atbilstību būvprojektam un būvniecību reglamentējošiem normatīvajiem aktiem, būvuzraudzības veicējam pirms būves nodošanas ekspluatācijā jāapliecina, ka būve ir uzbūvēta atbilstoši būvdarbu kvalitātes prasībām un normatīvajiem aktiem.

Būvuzrauga (būvuzraudzības veicēja) **pienākumi** noteikti Vispārīgo būvnoteikumu 125.punktā: pirms būvdarbu uzsākšanas izstrādāt būvuzraudzības plānu un pievienot konkrētajai būvniecības lietai BIS; nepieļaut atkāpes no būvniecības ieceres dokumentācijas; iepazīties ar būvniecības ierosinātāja un būvdarbu veicēja, kā arī ar būvdarbu veicēja un atsevišķu būvdarbu veicēju līguma nosacījumiem attiecībā uz būvdarbu apjomu un izpildi; pārbaudīt, vai pirms būvdarbu uzsākšanas ir izpildīti būvdarbu sagatavošanas nosacījumi; pārbaudīt būvdarbu secības un kvalitātes atbilstību būvprojektam, darbu veikšanas projektam, kā arī būvniecību, darba aizsardzību, vides aizsardzību un ugunsdrošību reglamentējošiem normatīvajiem aktiem; pārbaudīt būvdarbos izmantojamo būvizstrādājumu atbilstību apliecinātos dokumentus un to atbilstību būvprojektam; pārbaudīt veikto būvdarbu apjomus, objektu, kā arī izbūvēto konstrukciju un inženiersistēmu atbilstību būvprojekta risinājumiem; izdarīt ierakstus būvdarbu žurnālā, tai skaitā par objekta pārbaudēs konstatētiem trūkumiem un būvdarbu vadītāja prombūtni, un kontrolēt būvdarbu žurnālā ierakstīto norādījumu izpildi; vizuāli fiksēt būvuzraudzības plānā noteikto būvdarbu posmu pabeigšanu; ierasties būvlaukumā pēc autoruzrauga, būvdarbu veicēja, būvinspektora vai citas būvvaldes amatpersonas pirmā uzaicinājuma; piedalīties būvkonstrukciju, segto darbu un citu izpildīto būvdarbu pieņemšanā, kontrolēt darbu izpildes kvalitāti, un pieņemt tikai tos darbus, kas izpildīti atbilstoši būvprojektam un normatīvajos aktos noteiktajām prasībām; ziņot būvniecības ierosinātājam un atbildīgajām institūcijām par būvdarbu vadītāja prombūtni

²⁵⁴ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 127.punkts.

²⁵⁵ Turpat, 128.punkts.

²⁵⁶ Turpat, 129.punkts.

būvdarbu laikā, būvniecību reglamentējošo normatīvo aktu pārkāpumiem būvdarbu sagatavošanas un būvdarbu laikā, kā arī par atkāpēm no būvprojekta; nekavējoties izziņot strādājošo evakuāciju no būvlaukuma, ja būvlaukumā konstatētas bīstamas konstrukciju deformācijas, sabrukšanas pazīmes vai tieši ugunsgrēka izcelšanās vai eksplozijas draudi, un paziņot par to būvniecības ierosinātājam, būvvaldei, un, ja nepieciešams, izsaukt Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta un citu speciālo dienestu pārstāvjus normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā, šos rīkojumus un darbības koordinējot ar atbildīgo būvdarbu vadītāju. Būvuzraugs piedalās arī būves pieņemšanā ekspluatācijā; informē attiecīgo būvvaldi vai Biroju, ja objekta ekspluatācija ir uzsākta patvaļīgi; informē būvniecības ierosinātāju par objektiem, kuros viņš kā būvspeciālists ir piesaistīts; paraksta vai BIS apstiprina apliecinājumu par būves gatavību ekspluatācijai, ja objekts ir realizēts atbilstoši būvprojektam un ir novērsti objekta pārbaudēs konstatētie trūkumi un izpildīti būvuzrauga norādījumi²⁵⁷. Saistībā ar būvuzrauga pienākumu piedalīties būves pieņemšanā ekspluatācijā, atbilstoši Ēku būvnoteikumu 174.punktam, ja ēkai vai tās daļai veikta būvuzraudzība, būvuzraugs var piedalīties ēkas vai tās daļas pieņemšanā. Būvuzrauga atteikšanās piedalīties ēkas pieņemšanā nav pamats institūcijai, kura pilda būvvaldes funkcijas, nepieņemt ēku ekspluatācijā²⁵⁸. Būvuzraugam ir noteiktas šādas **tiesības**: pieprasīt no būvniecības ierosinātāja un būvdarbu veicēja jebkurus būvprojekta dokumentus, lai iegūtu precīzu pārskatu par būvdarbu gaitu un būvdarbu izpildi atbilstoši būvprojektam un, ja nepieciešams, par būvdarbu izpildītāju kvalifikāciju, ja attiecīgā informācija un dokumenti nav pieejami BIS; pieprasīt uzbūvēto konstrukciju un segto darbu atsegšanu, ja turpmākā darbu izpildes procesā rodas pamatotas šaubas par kāda darba izpildes kvalitāti un atbilstību būvprojektam; ja konstatētas patvaļīgas atkāpes no būvprojekta vai netiek ievērotas Latvijas būvnormatīvos vai darba aizsardzību, vides aizsardzību un ugunsdrošību regulējošajos normatīvajos aktos noteiktās prasības, pārtraukt būvdarbus uz laiku, kamēr tiek novērsti konstatētie trūkumi, vai iesniegt attiecīgi būvniecības ierosinātājam, būvvaldei, Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienestam vai Valsts darba inspekcijai motivētu rakstisku pieprasījumu apturēt būvdarbus; ierosināt atbildīgā būvdarbu vadītāja, kā arī atsevišķo darbu būvdarbu vadītāju būvprakses sertifikāta apturēšanu vai anulēšanu, ja būvdarbos atkārtoti tiek pieļautas profesionālas kļūdas vai normatīvo aktu pārkāpumi; vienpusēji atkāpties no būvuzraudzības līguma vai atteikties no pienākuma pildīšanas (ja būvuzraugs ir norīkots) un rakstiski informēt par to attiecīgo būvvaldi vai Biroju, ja būvniecības ierosinātājs pieprasa veikt darbības, kas ir pretrunā ar būvniecību reglamentējošiem normatīvajiem aktiem; informēt būvniecības ierosinātāju, autoruzraugu un būvvaldi vai institūciju, kas pilda būvvaldes funkcijas,

²⁵⁷ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 125.punkts.

²⁵⁸ Ministru kabineta 02.09.2014. noteikumi Nr.529 "Ēku būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014., OP Nr.2014/194.4. Pēdējie grozījumi 11.01.2022. 174.punkts.

iesniedzot detalizētus aprēķinus, ja būvuzraugam ir radušās pamatotas šaubas par būvprojektā ietvertajiem tehniskajiem risinājumiem²⁵⁹. Tā kā būvuzraudzības veicējs jeb būvuzraugs ir atbildīgs par katru savu neuzmanību un savu darbu organizē izstrādājot būvuzraudzības plānu, būvuzraugam noteikti pienākumi un tiesības, kas aptver visa būvniecības procesa uzraudzību. Būvuzraugam ir tiesības ierosināt atbildīgā būvdarbu vadītāja, kā arī atsevišķo darbu būvdarbu vadītāju būvprakses sertifikāta apturēšanu vai anulēšanu, kā arī pārbaudīt būvdarbu izpildītāju kvalifikāciju, kas var veicināt būvdarbu veicēja, atbildīgā būvdarbu vadītāja, kā arī pārējo būvdarbu izpildītāju atbildību. Būvuzrauga pienākums ir piedalīties būvkonstrukciju, segto darbu un citu izpildīto būvdarbu pieņemšanā; tai skaitā kontrolēt darbu izpildes kvalitāti, un pieņemt tikai tos darbus, kas izpildīti atbilstoši būvprojektam un normatīvajos aktos noteiktajām prasībām, bet būvuzraugam ir arī tiesības pieprasīt jau pieņemto uzbūvēto konstrukciju un segto darbu atsegšanu, ja turpmākā darbu izpildes procesā rodas pamatotas šaubas par kāda darba izpildes kvalitāti un atbilstību būvprojektam. Būvuzraugam ir pienākums nepieļaut atkāpes no būvniecības ieceres dokumentācijas un ziņot būvniecības ierosinātajam un atbildīgajām institūcijām par būvdarbu vadītāja prombūtni būvdarbu laikā, būvniecību reglamentējošo normatīvo aktu pārkāpumiem būvdarbu sagatavošanas un būvdarbu laikā, kā arī par atkāpēm no būvprojekta. Būvuzraugam ir noteiktas tiesības arī pārtraukt būvdarbus uz laiku, ja konstatētas patvaļīgas atkāpes no būvprojekta vai netiek ievērotas normatīvajos aktos noteiktās prasības. Ņemot vērā iepriekš minēto, secināms, ka būvuzraudzības apjoms un būvuzrauga klātbūtne objektā var būt nepietiekama, ja būvdarbi objektā var notikt ar atkāpēm un pieļaujot profesionālas kļūdas vai normatīvo aktu pārkāpumus. Turklāt, būvniecības ierosinātais var pieprasīt veikt darbības, kas ir pretrunā ar būvniecību reglamentējošiem normatīvajiem aktiem.

Būvniecības nozarē no būvuzrauga tiek prasīta augsta līmeņa kompetence un proaktīva pozīcija problēmu risināšanā. Būvuzraugam likumā ir noteiktas funkcijas: pirmkārt, kvalitātes kontrole; otrkārt, atbilstības būvnormatīviem kontrole; treškārt, darba izpildes atbilstības tehniskajam projektam kontrole, kā arī būvuzraugam jākontrolē apjomi un materiālu atbilstība. Tas viss, protams, ir arī būvnieka pienākums, bet praksē pierādījies, ka bez papildu kontroles no būvuzrauga puses tiek izpildītas tikai minimālās likumā noteiktās prasības, turklāt tās bieži vien interpretējot²⁶⁰. Būvuzraugs ir atbildīgs par visa būvdarbu procesa uzraudzību kopumā un līdz ar to jāsecina, ka būvuzraugam ir visplašākais pienākumu apjoms, kā arī būvuzraugam ir jābūt kompetentam izvērtēt visus būvobjekta realizācijas posmus un procesus²⁶¹. Būvuzraugam,

²⁵⁹ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 126.punkts.

²⁶⁰ Lūse, A. (2016). Kāda ir būvuzraudzības jēga? Žurnāls "Latvijas Būvniecība", Nr.5/2016, 22. lpp.

²⁶¹ Ziemeļe, I. (2017). Būvniecības likumā reglamentētā atbildība. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls "Administratīvā un Kriminālā Justīcija", Nr.4/2017, 42. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/2845/2821>

salīdzinot ar citiem būvniecības dalībniekiem, ir visplašākā atbildība, sākot no būvdarbu sagatavošanas līdz ēkas pieņemšanai ekspluatācijā. Būvuzraugs ir atbildīgs par būvdarbu atbilstību normatīvo aktu prasībām un būvprojektam²⁶². Būvuzraugs ir atbildīgs par visa būvdarbu procesa uzraudzību kopumā un ikviena būvuzraudzības plānā noteiktā posma kontroli būvlaukumā termiņos, kādi attiecīgajā plānā paredzēti, kā arī par to, lai būve vai tās daļa, kuras būvniecības laikā viņš pildījis savus pienākumus, atbilstu būvprojektam un būvniecības ierosinātāja un normatīvo aktu prasībām. Tomēr, kā iepriekš secināts, būvuzrauga klātbūtne objektā var būt nepietiekama un būvdarbi objektā var notikt ar atkāpēm un pieļaujot profesionālas kļūdas vai normatīvo aktu pārkāpumus un būvniecības ierosinātājs var pieprasīt veikt darbības, kas ir pretrunā ar būvniecību reglamentējošiem normatīvajiem aktiem. Arī būvdarbu veicējs ir atbildīgs par būvdarbu kvalitāti, arī tad, ja tiek veikta būvuzraudzība. Turpmāk tiks apskatīta būvdarbu veicēja un atbildīgā būvdarbu vadītāja atbildība.

2.5. Būvdarbu veicēja un atbildīgā būvdarbu vadītāja atbildība

Būvdarbu sagatavošanu un būvdarbus var veikt būvdarbu veicējs vai Ēku būvnoteikumos noteiktajos gadījumos – būvētājs²⁶³. Būvdarbu veicējs ir būvkomersants, kas veic būvdarbus savām vajadzībām, vai pamatojoties uz rakstveida līgumu ar būvniecības ierosinātāju vai citu personu, vai būvētājs²⁶⁴. Ministru kabineta noteikumi “Būvkomersantu klasifikācijas noteikumi” nosaka būvkomersantu klasifikācijas veidus un kritērijus²⁶⁵. Būvētājs ir fiziskā persona, zemnieku vai zvejnieku saimniecība, zemes vai būves īpašnieks vai tiesiskais valdītājs, kas speciālajos būvnoteikumos noteiktajos gadījumos savām vajadzībām pats organizē būvdarbus un piedalās tajos, vai arī Aizsardzības ministrijas valdījumā esošajos īpašumos speciālajos būvnoteikumos noteiktajos gadījumos ārvalsts bruņoto spēku vienība vai tās uzņēmējs, kas saskaņā ar starptautisku līgumu uzturas Latvijas Republikā, vai Nacionālie bruņotie spēki²⁶⁶. Galvenā būvdarbu veicēja pienākums ir realizēt objektu dabā atbilstoši būvprojektam, kad tas, noslēdzot attiecīgus līgumus, piesaista citus atsevišķus būvdarbu veicējus²⁶⁷. Iepriekš, kad bija spēkā 1995.gada Būvniecības likums, LBN 303-03 “Būvuzraudzības noteikumi” bija noteikts, ka būvuzraugs bija atbildīgs par

²⁶² Ziemeles, I. (2016). Atbildība, kvalitāte un konkurētspēja ēku būvniecībā. Biznesa augstskolas Turība XVII Starptautiskā zinātniskā konference “Konkurētspējīgi uzņēmumi konkurētspējīgā valstī”, 31.03.2016. Rīga: SIA “Biznesa augstskola Turība”, 306. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.turiba.lv/storage/files/2016-konference.pdf>

²⁶³ Ministru kabineta 02.09.2014. noteikumi Nr.529 “Ēku būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014., OP Nr.2014/194.4. Pēdējie grozījumi 11.01.2022. 101.punkts.

²⁶⁴ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 1.panta 18.punkts.

²⁶⁵ Ministru kabineta 12.04.2016. noteikumi Nr.211 “Būvkomersantu klasifikācijas noteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 73, 15.04.2016., OP Nr.2016/73.1. Pēdējie grozījumi 03.05.2018. 1.2.apakšpunkts.

²⁶⁶ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 1.panta 19.punkts.

²⁶⁷ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 2.15.apakšpunkts.

to, lai būvdarbos tiktu izmantoti kvalitatīvi un būvprojektam atbilstoši būvizstrādājumi²⁶⁸. Tagad saskaņā ar Vispārīgo būvnoteikumu 93.6.apakšpunktu, būvdarbu veicēja atbildība ir nodrošināt, ka būvdarbos tiek izmantoti tikai būvprojektam atbilstoši būvizstrādājumi, kuriem ir atbilstību apliecinājošie dokumenti; un saskaņā ar Vispārīgo būvnoteikumu 100.4.apakšpunktu atbildīgā būvdarbu vadītāja pienākums ir nodrošināt, ka būvdarbos tiek izmantoti tikai būvprojektam atbilstoši būvizstrādājumi, kuriem ir atbilstību apliecinājošie dokumenti; savukārt būvuzrauga pienākums atbilstoši Vispārīgo būvnoteikumu 125.6.apakšpunktam ir pārbaudīt būvdarbos izmantojamo būvizstrādājumu atbilstību apliecinājošos dokumentus, kā arī būvizstrādājumu atbilstību būvprojektam²⁶⁹. Būvdarbu veicējs nodrošina būvdarbu rezultātā tapušās būves vai tās daļas atbilstību būvprojektam un tajā ietvertajiem risinājumiem, kā arī atbild par būvdarbu kvalitāti un atbilstošu būvizstrādājumu un to iestrādes tehnoloģiju izmantošanu (ciktāl būvprojektā nav tieši norādīts noteikts būvizstrādājums vai tā iestrādes tehnoloģija). Būvdarbu kvalitāte nedrīkst būt zemāka par būvnormatīvos un citos normatīvajos aktos, piemērojamajos standartos un būvdarbu līgumā noteiktajiem būvdarbu kvalitātes rādītājiem. Būvdarbu veicējs ir atbildīgs par apakšuzņēmēja veiktajiem būvdarbiem un to kvalitātes kontroli. Būvdarbu veicējs nav tiesīgs veikt būvdarbus, ja viņš un būvuzraudzības veicējs ir uzskatāmi par saistītām personām likuma “Par nodokļiem un nodevām” izpratnē, izņemot, ja būvniecības ierosinātājs ir vienlaikus arī būvdarbu veicējs vai būvuzraudzības veicējs²⁷⁰. Iepriekš apakšnodaļā “2.4. Būvuzraudzības veicēja atbildība” minēts, ka no būvvaldes puses netiek prasīts iesniegt un pārbaudīt iepriekš minēto savstarpējo saistību, proti, būvvaldes kompetencē nav pārbaudīt vai būvniecības procesa dalībnieki nav savstarpēji uzskatāmi par saistītajām personām likuma “Par nodokļiem un nodevām” izpratnē un secināms, ka tā ir būvdarbu veicēja atbildība neveikt būvdarbus, ja viņš un būvuzraudzības veicējs ir uzskatāmi par saistītām personām likuma “Par nodokļiem un nodevām” izpratnē.

Būvdarbu veicējs ir atbildīgs par būvdarbu kvalitāti. Būvdarbu kvalitāte nedrīkst būt zemāka par Latvijas būvnormatīvos un attiecīgajos standartos, apbūves noteikumos un citos normatīvajos aktos vai būvdarbu līgumā noteiktajiem būvdarbu kvalitātes rādītājiem²⁷¹. Vienlaikus Būvniecības likumā noteikts, ja būvdarbu veicējs pirms būvdarbu uzsākšanas nav pieprasījis būvprojekta papildu detalizācijas izstrādi, viņš ir atbildīgs par iespējamām sekām, kā arī par attiecīgās detalizācijas nodrošināšanu. Par detalizācijas un tajā ietverto risinājumu atbilstību

²⁶⁸ Ministru kabineta 10.02.2004. noteikumi Nr.75 “Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 303-03 “Būvuzraudzības noteikumi””. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 24, 13.02.2004. Pēdējie grozījumi 02.02.2010. 12.4.apakšpunkts (zaudējis spēku).

²⁶⁹ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021.

²⁷⁰ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 19.²panta ceturtdaļa.

²⁷¹ Ministru kabineta 02.09.2014. noteikumi Nr.529 “Ēku būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014., OP Nr.2014/194.4. Pēdējie grozījumi 11.01.2022. 124.punkts.

būvprojektam un tajā ietvertajiem risinājumiem atbild detalizācijas izstrādātājs²⁷². Ja būvdarbu veicējs nav pieprasījis papildu detalizētāku rasējumu izstrādi vai pats nav tos izstrādājis, tad būvdarbu veicējs ir atbildīgs par iespējamām sekām. Detalizētākus rasējumus var izstrādāt arī būvdarbu gaitā, un tie pievienojami BIS un saskaņojami ar būvprojekta izstrādātāju un būvniecības ierosinātāju²⁷³. Galvenā būvdarbu veicēja pienākums ir realizēt objektu dabā atbilstoši būvprojektam un tam jānodrošina būvdarbu rezultātā tapušās būves vai tās daļas atbilstība būvprojektam un tajā ietvertajiem risinājumiem, kā arī jāatbild par būvdarbu kvalitāti un atbilstošu būvizstrādājumu un to iestrādes tehnoloģiju izmantošanu. Galvenais būvdarbu veicējs ir atbildīgs par apakšuzņēmēja veiktajiem būvdarbiem un to kvalitātes kontroli. Būvprojekta izstrādātājam jāizstrādā būvprojekts atbilstoši normatīvajiem aktiem, līgumam par būvprojekta izstrādi un labai profesionālajai praksei tādā apjomā, lai būtu iespējams noteikt izbūvējamās būves atbilstību normatīvajiem aktiem un citām izvirzītajām prasībām, aprēķināt būvizmaksas ar būvniecības ierosinātāja noteiktu precizitāti un nodrošināt būvdarbu veicējam pietiekamu informāciju būvdarbu veikšanai, būvdarbu veicējam jāizskata būvniecības ieceres dokumentācija un jāpārlicinās par papildu detalizētāku rasējumu nepieciešamību un jāuzņemas atbildība par iespējamām sekām, ja būvniecības ieceres dokumentācija nav pietiekama.

Galvenajam būvdarbu veicējam ir noteikti arī šādi **pienākumi**: nodrošināt elektronisko darba laika uzskaiti katrā būvlaukumā atbilstoši likuma “Par nodokļiem un nodevām” 113.pantā noteiktajam no brīža, kad būvdarbi uzsākti, līdz brīdim, kad būvdarbu žurnālā veikts ieraksts par būvdarbu pabeigšanu, vai, ja saskaņā ar normatīvajiem aktiem būvdarbu žurnāls nav nepieciešams, līdz brīdim, kad būvdarbi būvlaukumā uzskatāmi par pabeigtiem atbilstoši būvniecību reglamentējošiem normatīvajiem aktiem²⁷⁴; organizēt būvdarbus būvlaukumā atbilstoši darbu organizēšanas projektam, darba aizsardzības plānam un darbu veikšanas projektam; nodrošināt veikto darbību un metožu piemērotību konkrētajā būvlaukumā, darbību stabilitāti un drošību; nodrošināt to personu drošību, kurām ir tiesības atrasties būvlaukumā; organizēt papildu pasākumus, kas, veicot būvdarbus, nepieciešami sabiedrības drošības garantēšanai; iesaistīt būvniecības procesā tikai atbilstošas kvalifikācijas būvdarbu izpildītājus; nodrošināt, ka būvdarbos tiek izmantoti tikai būvprojektam atbilstoši būvizstrādājumi, kuriem ir atbilstību apliecinājošie dokumenti; nodrošināt, ka būvdarbu žurnālā ir informācija par visiem atsevišķu būvdarbu

²⁷² Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 19.²panta piektā daļa.

²⁷³ Ministru kabineta 02.09.2014. noteikumi Nr.529 “Ēku būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014., OP Nr.2014/194.4. Pēdējie grozījumi 11.01.2022. 110.punkts.

²⁷⁴ Likums “Par nodokļiem un nodevām”. Pieņemts 02.02.1995. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 26, 18.02.1995.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 7, 13.04.1995. Pēdējie grozījumi 06.07.2021. 116.panta pirmās daļas 1.punkts.

veicējiem, kas piesaistīti konkrētā objekta realizācijai²⁷⁵. Galvenais būvdarbu veicējs vai atsevišķo būvdarbu veicējs iecel būvdarbu vadītāju – būvspeciālistu, kura pienākums ir nodrošināt būvdarbu kvalitatīvu izpildi atbilstoši būvprojektam, kā arī ievērot citus būvniecību reglamentējošos normatīvos aktus un būvizstrādājumu izmantošanai noteiktās tehnoloģijas²⁷⁶. Ieceltais būvdarbu vadītājs nodrošina konkrētā darba kvalitāti atbilstoši būvprojektam, kā arī ievērojot citus būvniecību reglamentējošos normatīvos aktus un būvizstrādājumu izmantošanai noteiktās tehnoloģijas. Galvenais būvdarbu veicējs nav tiesīgs nodot atsevišķu būvdarbu veicējam visu būvdarbu izpildi kopumā²⁷⁷. Atbildīgā būvdarbu vadītāja pienākums ir nodrošināt kvalitatīvu būvdarbu veikšanu atbilstoši būvprojektam un darbu veikšanas projektam, kā arī ievērojot citus būvniecību reglamentējošos normatīvos aktus un būvizstrādājumu izmantošanai noteiktās tehnoloģijas. Būvdarbu kvalitātei ir jāatbilst Latvijas būvnormatīvos un citos normatīvajos aktos noteiktajiem būvdarbu kvalitātes rādītājiem²⁷⁸. Turklāt, būvdarbu veicējs atbild par katru savu neuzmanību²⁷⁹ un civiltiesiski atbild par ieceltā būvspeciālista darbību vai bezdarbību²⁸⁰. Katrs ieceltais būvdarbu vadītājs nodrošina veikto darbu kvalitāti, bet galvenais būvdarbu veicējs ir atbildīgs par visu būvdarbu izpildi kopumā, kā arī ir atbildīgs par katru savu neuzmanību un civiltiesiski atbild par ieceltā būvspeciālista darbību vai bezdarbību.

Visiem būvniecības dalībniekiem, kas strādā vai atrodas būvlaukumā, ir saistoši atbildīgā būvdarbu vadītāja rīkojumi, ciktāl to nosaka noslēgtie līgumi un darba aizsardzības koordinators norādījumi²⁸¹, kuru norīko būvniecības ierosinātājs, ja būvdarbus veic vairāki būvdarbu veicēji²⁸². Arī būvdarbu veicējs atbilstoši normatīvajiem aktiem darba aizsardzības jomā nodarbina vienu vai vairākus darba aizsardzības speciālistus vai piesaista kompetento speciālistu vai institūciju²⁸³. Par darba aizsardzību būvlaukumā atbilstoši kompetencei atbildīgs ir galvenā būvdarbu veicēja atbildīgais būvdarbu vadītājs, bet par atsevišķiem darbu veidiem – atsevišķu būvdarbu veicēju atbildīgie būvdarbu vadītāji. Atbildīgais būvdarbu vadītājs ievēro darba aizsardzības koordinators norādījumus²⁸⁴. Darba aizsardzības koordinators pienākumi ir noteikti Ministru kabineta 2003.gada 25.februāra noteikumu Nr.92 “Darba aizsardzības prasības, veicot būvdarbus”

²⁷⁵ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 93.punkts.

²⁷⁶ Turpat, 2.3.apakšpunkts.

²⁷⁷ Turpat, 95.punkts.

²⁷⁸ Turpat, 99.punkts.

²⁷⁹ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 19.²panta astotā daļa.

²⁸⁰ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 12.¹punkts.

²⁸¹ Turpat, 98.punkts.

²⁸² Turpat, 94.punkts.

²⁸³ Ministru kabineta 02.09.2014. noteikumi Nr.529 “Ēku būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014., OP Nr.2014/194.4. Pēdējie grozījumi 11.01.2022. 104.punkts.

²⁸⁴ Ministru kabineta 02.09.2014. noteikumi Nr.529 “Ēku būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014., OP Nr.2014/194.4. Pēdējie grozījumi 11.01.2022. 122.punkts.

16.punktā un viens no tiem ir – organizēt galvenā būvdarbu veicēja un atsevišķu būvdarbu veicēju (arī to atsevišķu būvdarbu veicēju, kas vienā un tajā pašā būvlaukumā strādā pēc kārtas) sadarbību, saskaņojot viņu darbību, lai aizsargātu nodarbinātos un novērstu nelaimes gadījumus darbā un arodslimības, nodrošinot savstarpēju informācijas apmaiņu saskaņā ar Darba aizsardzības likuma prasībām un, ja nepieciešams, iesaistot pašnodarbinātos²⁸⁵. Atbildīgajam būvdarbu vadītājam ir noteikti šādi **pienākumi**: kontrolēt būvlaukuma sagatavošanas darbus pirms būvdarbu uzsākšanas; nepieļaut patvaļīgu būvniecību, kā arī objekta patvaļīgu ekspluatāciju; atbilstoši plānotajiem darbiem atrasties būvlaukumā; nodrošināt, ka būvdarbos tiek izmantoti tikai būvprojektam atbilstoši būvizstrādājumi, kuriem ir atbilstību apliecinājoši dokumenti; ievērot būvdarbu secību un kvalitātes atbilstību būvprojektam, darbu organizēšanas projektam un darbu veikšanas projektam, kā arī būvniecību, vides aizsardzību, darba aizsardzību un ugunsdrošību reglamentējošos normatīvos aktus; organizēt būvkonstrukciju, segto darbu un citu izpildīto būvdarbu pieņemšanu, kā arī, ja nepieciešams, vizuāli fiksēt izpildītos segtos darbus pirms to aizsegšanas; izdarīt ierakstus būvdarbu žurnālā par veiktajiem būvdarbiem, iebūvētajiem būvizstrādājumiem un darbu kvalitāti, kā arī kontrolēt būvdarbu žurnālā ierakstīto norādījumu izpildi un to attiecīgi fiksēt žurnālā; BIS apstiprināt būves gatavību ekspluatācijai; pēc būvuzrauga pieprasījuma sniegt detalizētu informāciju par būvdarbu sagatavošanās posmiem un izvēlētajām metodēm darbu izpildē; nodrošināt, lai būvlaukumā netiktu ielaistas un neuzturētos nepiederošas personas; informēt būvniecības ierosinātāju par objektiem, kuriem būvspeciālists vēl ir piesaistīts²⁸⁶. Atbildīgā būvdarbu vadītāja pienākums ir izmantot tikai būvprojektam atbilstošus būvizstrādājumus, kuriem ir atbilstību apliecinājoši dokumenti, bet šā pienākuma izpildes kontrole ir noteikta būvuzraudzības veicējam, kuram ir pienākums pārbaudīt būvdarbos izmantojamo būvizstrādājumu atbilstību apliecinājošos dokumentus un to atbilstību būvprojektam, kā arī pārbaudīt veikto būvdarbu apjomus. Atbildīgajam būvdarbu vadītājam ir pienākums nepieļaut patvaļīgu būvniecību, kā arī objekta ekspluatāciju. Tiesības pārtraukt būvdarbus uz laiku, ja konstatētas patvaļīgas atkāpes no būvprojekta vai netiek ievērotas normatīvajos aktos noteiktās prasības ir būvuzraugam, bet autoruzraugam ir pienākums iesniegt būvniecības ierosinātājam vai būvvaldei motivētu informāciju, ja konstatētas patvaļīgas atkāpes no būvprojekta vai netiek ievērotas normatīvo aktu prasības. Secināms, ka pienākums nepieļaut patvaļīgu būvniecību ir atbildīgajam būvdarbu vadītājam un autoruzraugam, bet būvuzraugam ir tiesības pārtraukt patvaļīgu būvniecību un noteikts pienākums ziņot būvniecības ierosinātājam un atbildīgajām institūcijām par atkāpēm no būvprojekta.

²⁸⁵ Ministru kabineta 25.02.2003. noteikumi Nr.92 "Darba aizsardzības prasības, veicot būvdarbus". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 33, 28.02.2003. Pēdējie grozījumi 10.08.2021. 16.4.apakšpunkts.

²⁸⁶ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 100.punkts.

Vienlaikus jānorāda, ka fakts, ka būvspeciālists, piemēram, kā atbildīgais būvdarbu vadītājs, ir norādīts būvatļaujā attiecībā uz noteiktu objektu, pats par sevi nenozīmē, ka būvspeciālists šajā objektā ir veicis profesionālos pienākumus. Tam par iemeslu var būt dažādi apstākļi, piemēram, finanšu trūkumu dēļ nav veikti faktiskie būvdarbi. Katrā konkrētā gadījumā, lai noteiktu – vai būvspeciālists ir veicis noteiktos profesionālos pienākumus, ir veikta vai bija jāveic noteikta darbība būvspeciālistam, vai šī darbība bija jāveic būvspeciālista uzraudzībā, ir jāvērtē atsevišķi. Tieši veiktā darbība vai bezdarbība ir pamats jautājuma izskatīšanai par būvspeciālista profesionālo vai citu atbildību, nevis informācija par piesaistīšanu pie noteikta objekta²⁸⁷. Kad izpildīti būvdarbu nosacījumi un institūcija, kura pilda būvvaldes funkcijas, BIS ir izdarījusi atzīmi par būvdarbu nosacījumu izpildi, būvdarbu veicējam un atbildīgajiem būvspeciālistiem BIS ir pieejams būvdarbu žurnāls un nepieciešamā būvniecības ieceres dokumentācija²⁸⁸. Būvdarbu žurnālu BIS aizpilda atbildīgais būvdarbu vadītājs, atsevišķu būvdarbu veicēja norīkotais būvdarbu vadītājs, kā arī institūcijas un personas, kas veic būvdarbu uzraudzību un kontroli²⁸⁹. Būvdarbu veicējs BIS piešķir piekļuves tiesības būvdarbu žurnālam un nepieciešamajai būvniecības ieceres dokumentācijai katram atsevišķu būvdarbu veicējam, ar kuru noslēdzis būvdarbu līgumu²⁹⁰. Būvdarbu vadītājs katru darba dienu veic ierakstus būvdarbu žurnālā un tiem jāraksturo faktiskā situācija būvlaukumā. Būvuzrauga un autoruzrauga būvdarbu žurnālā izteiktie iebildumi vai norādījumi ir uzskatāmi par izpildītiem, ja būvuzraugs vai autoruzraugs veicis attiecīgu atzīmi būvdarbu žurnālā. Ierakstus būvdarbu žurnālā par saviem veiktajiem darbiem veic arī atsevišķu būvdarbu veicēju būvdarbu vadītāji²⁹¹. Atbildīgais būvdarbu vadītājs katru dienu pārbauda izpildītos darbus, ar parakstu būvdarbu žurnālā apliecina darbu pieņemšanu, vai izdara atzīmi par defektiem un sastāda defektu konstatēšanas un novēršanas aktu, reģistrē neparedzētos vai papildus veicamos darbus, ko radījušas izmaiņas vai papildinājumi projekta dokumentācijā, kā arī nelabvēlīgi laikapstākļi²⁹². No būvdarbu žurnālā veiktajiem ierakstiem par izpildītajiem speciālajiem un ikdienas būvdarbiem BIS veido nozīmīgo konstrukciju, segto darbu un ugunsdrošībai nozīmīgas inženiertehniskās sistēmas pieņemšanas aktus un tos apstiprina atbildīgais būvdarbu vadītājs, būvuzraugs (ja veikta būvuzraudzība) un

²⁸⁷ Ministru kabineta 25.09.2018. noteikumu Nr.604 "Grozījumi Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumos Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi"" anotācijas 2.ailas [2].punkts, 4.-5. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40457569>

²⁸⁸ Ministru kabineta 02.09.2014. noteikumi Nr.529 "Ēku būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014., OP Nr.2014/194.4. Pēdējie grozījumi 11.01.2022. 103.punkts.

²⁸⁹ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 83.¹punkts.

²⁹⁰ Ministru kabineta 02.09.2014. noteikumi Nr.529 "Ēku būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014., OP Nr.2014/194.4. Pēdējie grozījumi 11.01.2022. 105.punkts.

²⁹¹ Turpat, 121.punkts.

²⁹² Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 5. pielikuma 8.4.apakšpunkts.

autoruzraugs (ja to paredz autoruzraudzības līgums)²⁹³. Ēku būvnoteikumu 128.punktā veikti grozījumi, no 2022.gada 1.marta nosakot, ka nav pieļaujama būvdarbu turpināšana, ja būvdarbu veicēja pārstāvji un būvuzraugs (ja būvniecībai tiek veikta būvuzraudzība) nav būvniecības informācijas sistēmā izveidojuši un apstiprinājuši iepriekšējo segto darbu pieņemšanas aktu. Ja būvuzraugs vai autoruzraugs konstatē veikto darbu neatbilstību būvniecības ieceres dokumentācijai vai būvdarbu tehnoloģijas prasībām, turpmākie darbi jāpārtrauc un jāveic attiecīgs ieraksts būvdarbu žurnālā, norādot izpildes termiņu. Darbus var turpināt tikai tad, kad visas šajā punktā minētās personas ir apstiprinājušas attiecīgo segto darbu pieņemšanas aktu²⁹⁴. Būvdarbu vadītāja klātbūtne ir obligāta, ja notiek būvdarbi, kurus jāpieņem sastādot nozīmīgo konstrukciju vai segto darbu pieņemšanas aktus. Atbilstoši speciālajiem būvnoteikumiem, visi nozīmīgo konstrukciju un segto darbu pieņemšanas akti BIS ir jāapstiprina būvdarbu vadītājam²⁹⁵. Ņemot vērā iepriekš minēto, šaubu gadījumā, informāciju par to, vai un kādus profesionālos pienākumus veicis būvspeciālists, var iegūt no būvdarbu žurnāla, kuru BIS aizpilda attiecīgais atbildīgais būvdarbu vadītājs vai atsevišķu būvdarbu veicēja norīkotais būvdarbu vadītājs, kā arī būvspeciālisti, kuri veic būvdarbu uzraudzību un kontroli, un no BIS izveidotajiem un apstiprinātajiem nozīmīgo konstrukciju, segto darbu un ugunsdrošībai nozīmīgo inženiertehnisko sistēmu pieņemšanas aktiem. Ja būvniecības process noris neizmantojot BIS, informāciju par to, kādus profesionālos pienākumus veicis būvspeciālists, var iegūt no iepriekš būvvaldē reģistrētā un aizpildītā būvdarbu žurnāla, kā arī no sastādītajiem un parakstītajiem attiecīgo nozīmīgo konstrukciju elementu un segto darbu, kā arī izbūvēto ugunsdrošībai nozīmīgo inženiertehnisko sistēmu pieņemšanas aktiem, ko parakstījuši atbildīgie būvspeciālisti.

Atbildīgajam būvdarbu vadītājam ir noteikti ne tikai pienākumi, bet arī šādas **tiesības**: ierosināt būvspeciālistu būvprakses sertifikāta apturēšanu vai anulēšanu, ja būvdarbu laikā būvspeciālisti neveic Vispārīgajos būvnoteikumos noteiktos pienākumus; veikt izmaiņas plānotajos darbu sagatavošanas posmos, kā arī izvēlētajās darba metodēs, pirms tam veicot izmaiņas darbu veikšanas projektā un saskaņojot tās ar būvniecības ierosinātāju, autoruzraugu un būvuzraugu²⁹⁶. Jo, kad nospraustas galvenās būvstadijas, bet būvdarbi vēl nav uzsākti, galvenais būvdarbu veicējs veic visus būvniecības ieceres teritorijas aizsardzības darbus pret nelabvēlīgām

²⁹³ Ministru kabineta 02.09.2014. noteikumi Nr.529 "Ēku būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014., OP Nr.2014/194.4. Pēdējie grozījumi 11.01.2022. 127.punkts.

²⁹⁴ Ministru kabineta 11.01.2022. noteikumu Nr. 6 "Grozījumi Ministru kabineta 2014.gada 2.septembra noteikumos Nr. 529 "Ēku būvnoteikumi"". Publicēts Latvijas Vēstnesis, 9, 13.01.2022., OP Nr.2022/9.5. 1.79.apakšpunkts un 2.punkts.

²⁹⁵ Ministru kabineta 19.11.2019. noteikumu Nr.551 "Grozījumi Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumos Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi"" anotācijas 2.ailē [8].punkts. Iegūta 17.01.2022. no <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40474529>

²⁹⁶ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 101.punkts.

dabas un ģeoloģiskām parādībām (piemēram, applūšanu, noslīdeņiem), kas paredzēti darbu veikšanas projektā. Galveno būvasu nospraušanas aktu būvniecības ierosinātājs septiņu dienu laikā pēc tā parakstīšanas iesniedz institūcijā, kura pilda būvvaldes funkcijas²⁹⁷. Vienlaikus, pirms būvdarbu uzsākšanas, galvenais būvdarbu veicējs esošos apbūves apstākļos iezīmē un norobežo bīstamās zonas, nosprauž esošos pazemes inženiertīklus un citu būvju asis vai iezīmē to robežas, kā arī nodrošina transportam un gājējiem drošu pārvietošanos un pieeju esošajām ēkām un infrastruktūras objektiem. Minētos pasākumus darbu veikšanas projektā saskaņo ar skarto inženiertīklu un ēku īpašniekiem²⁹⁸. Darbu veikšanas projektu pirms attiecīgo būvdarbu uzsākšanas galvenais būvdarbu veicējs izstrādā pamatojoties uz akceptēto būvniecības ieceres dokumentāciju, bet atsevišķiem un speciāliem darbu veidiem – atsevišķu būvdarbu veicēji. Izstrādājot darbu veikšanas projektu, ievēro darbu organizēšanas projektā vai darbu organizēšanas shēmā norādīto. Darbu veikšanas projekta detalizācijas pakāpi nosaka tā izstrādātājs atkarībā no veicamo darbu specifikas un apjoma²⁹⁹. Ja darbu veikšanas projektu izstrādā atsevišķu būvdarbu veicējs, minētais projekts saskaņojams ar galveno būvdarbu veicēju. Darbu veikšanas projektu apstiprina atsevišķu būvdarbu veicēja atbildīgais būvspeciālists, pamatojoties uz uzņēmuma vadītāja pilnvarojumu. Atjaunošanas, restaurācijas vai pārbūves darbu veikšanas projekts saskaņojams arī ar būvprojekta izstrādātāju un būvniecības ierosinātāju³⁰⁰. Darbu veikšanas projekta izstrādāšanas nosacījumi noteikti Ēku būvnoteikumu 114.¹punktā un tā saturs noteikts Ēku būvnoteikumu 114.²punktā³⁰¹. Darbu veikšanas projektu ekspluatācijā esošas ēkas atjaunošanai vai pārbūvei, kas jāveic, nepārtraucot ēkas ekspluatāciju, izstrādā, ievērojot būvniecības ieceres dokumentācijā iekļauto skaidrojošo aprakstu, darbu organizēšanas shēmu vai darbu organizēšanas projektu, kā arī ievērojot šo ēku īpašnieku vai lietotāju noteikumus un situāciju būvobjektā³⁰², proti, izstrādājot būvprojektus ekspluatācijā esošo ēku pārbūvei vai atjaunošanai, kas jāveic, nepārtraucot ēkas pamatfunkciju izpildi, darbu organizēšanas projektā papildus skaidrojošajā aprakstā norāda sadarbību starp būvdarbu veicēju un pārbūvējamās vai atjaunojamās ēkas īpašnieku, kā arī pasākumus, kas nodrošina netraucētu ēkas pamatfunkciju izpildi un pārbūves vai atjaunošanas darbu veikšanu³⁰³. Atbildīgajam būvdarbu vadītājam ir tiesības ierosināt būvspeciālistu būvprakses sertifikāta apturēšanu vai anulēšanu, būvuzraudzības veicējam ir tiesības ierosināt atbildīgā būvdarbu vadītāja, kā arī atsevišķo darbu būvdarbu vadītāju būvprakses sertifikāta apturēšanu vai anulēšanu, ja būvdarbos atkārtoti tiek pieļautas profesionālas

²⁹⁷ Ministru kabineta 02.09.2014. noteikumi Nr.529 "Ēku būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014., OP Nr.2014/194.4. Pēdējie grozījumi 11.01.2022. 111.punkts.

²⁹⁸ Turpat, 112.punkts.

²⁹⁹ Turpat, 114.punkts.

³⁰⁰ Turpat, 117.punkts.

³⁰¹ Turpat.

³⁰² Turpat, 116.punkts.

³⁰³ Turpat, 80.punkts un 80.3.apakšpunkts.

klūdas vai normatīvo aktu pārkāpumi, bet autoruzraugam ir tiesības ierosināt institūcijai, kura izdevusi atbildīgā būvdarbu vadītāja būvprakses sertifikātu, tā anulēšanu vai apturēšanu, ja autoruzrauga norādījumi par konstatēto atkāpju un pārkāpumu novēršanu nav izpildīti noteiktajos termiņos.

Vai būvniecības dalībnieki kontrolēs pārējo būvniecības dalībnieku veiktās darbības būvniecības gaitā un ierosinās būvspeciālistu būvprakses sertifikāta apturēšanu vai anulēšanu, tas ir atkarīgs no katra būvniecības dalībnieka un visas būvniecības nozares gara. Diemžēl jānorāda, ka ne tikai Latvijā būvniecības dalībnieki ignorē tiem normatīvajos aktos noteiktos pienākumus un tiesības, bet arī citviet pasaulē. Piemēram, Murphy C. veica pētījumu Jaunzēlandē pēc grozījumiem Licenzēto būvkomersantu shēmā (*Licensed Building Practitioners Scheme*), kas noteica, ka projektētājiem jābūt reģistrētiem un jāparaksta apliecinājums par savu rasējumu atbilstību Būvniecības kodeksam (*Building Code*), konstatējot, ka liela daļa būvniecības dalībnieku neizprata un ignorēja Licenzēto būvkomersantu shēmas noteikumus, kā arī daudzi būvnieki pat nezina, kas ir Būvniecības kodekss³⁰⁴. Attiecībā uz visiem būvspeciālistiem Būvniecības likumā noteikts, ka būvspeciālists (izņemot būvspeciālistu, kuram ir pienākums uzraudzīt vai pārbaudīt cita būvspeciālista veikto darbu vai tā rezultātu), pildot normatīvajos aktos noteiktos pienākumus, ir tiesīgs pieņemt, ka citi būvniecības ieceres īstenošanā iesaistītie būvspeciālisti rīkojas atbilstoši normatīvo aktu prasībām un savus profesionālos pienākumus veic kvalitatīvi. Ja būvspeciālists atbilstoši savām profesionālajām zināšanām un pieredzei konstatē cita būvspeciālista profesionālajā darbībā acīmredzamus normatīvo aktu prasību pārkāpumus, viņš rīkojas tā, lai nepieļautu kaitējuma nodarīšanu personu dzīvībai, veselībai, īpašumam vai videi³⁰⁵. Saskaņā ar iepriekš apskatītajām normām var secināt, ka katram būvniecības dalībniekam ir noteikts atbildības apjoms, par kuru tas ir atbildīgs, kā arī būvniecības dalībnieki ir tiesīgi kontrolēt pārējo būvniecības dalībnieku veiktās darbības būvniecības gaitā un ierosināt būvspeciālistu būvprakses sertifikāta apturēšanu vai anulēšanu, ja tie būvdarbu laikā neveic tiem noteiktos pienākumus, proti, atbildīgajam būvdarbu vadītājam ir tiesības ierosināt būvspeciālistu būvprakses sertifikāta apturēšanu vai anulēšanu, savukārt būvuzraudzības veicējam un autoruzraugam ir tiesības ierosināt atbildīgā būvdarbu vadītāja, un būvuzraudzības veicējam arī atsevišķo darbu būvdarbu vadītāju, būvprakses sertifikāta apturēšanu vai anulēšanu.

Būvdarbu laikā var mainīt būvdarbu veicēju un pieaicināto būvspeciālistu, institūcijā, kura pilda būvvaldes funkcijas, atbilstoši Ēku būvnoteikumu 99.punktā noteiktajam, iesniedzot

³⁰⁴ Murphy, C. (02.10.2014.). Keeping the builder honest: an analysis of recent building code initiatives in New Zealand. Conference Paper. Architectural Science Review, Volume 57, Issue 4, p. 299-300. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.scopus.com>; DOI 10.1080/00038628.2014.954236

³⁰⁵ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 19.³panta otrā daļa.

informāciju par jauno būvdarbu veicēju, tā civiltiesiskās atbildības obligāto apdrošināšanu, un informāciju par jauno būvspeciālistu un profesionālās civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu, norādot informāciju par līgumu, tā darbības termiņu un līguma summu. Jaunais būvdarbu veicējs vai pieaicinātais būvspeciālists ir tiesīgs uzsākt pienākumu izpildi būvlaukumā pēc attiecīgo izmaiņu veikšanas būvatļaujā³⁰⁶. Informāciju par izmaiņām būvatļaujā iesniedz būvniecības ierosinātājs³⁰⁷. Vispārīgo būvnoteikumu 35.punktā noteikts, ja būvniecības gaitā tiek mainīts būvprojekta izstrādātājs, tad jaunais būvprojekta izstrādātājs, ar kuru noslēgts attiecīgs līgums, uzņemas pilnu atbildību par būvprojektu, kā arī par tā atbilstību sākotnējai iecerei, bet attiecībā uz pārējo būvniecības dalībnieku, tajā skaitā būvdarbu veicēja, maiņu, nav atsevišķa regulējuma par atbildības sadalījumu vai pāreju uz jaunajiem būvniecības dalībniekiem, kas būtu jānosaka.

Kad būvdarbi pabeigti, būvniecības ierosinātājs, būvdarbu veicējs (izņemot, ja būvdarbus veicis būvniecības ierosinātājs saviem spēkiem – *autores piezīme*), atbildīgais būvdarbu vadītājs, būvuzraugs (ja veikta būvuzraudzība) un autoruzraugs (ja veikta autoruzraudzība) paraksta vai apstiprina BIS apliecinājumu par ēkas vai tās daļas gatavību ekspluatācijai vai ēkas nojaukšanu³⁰⁸. Būvniecības ierosinātājs ēku vai tās daļu uzrāda institūcijai, kura pilda būvvaldes funkcijas un pieaicina būvdarbu veicēju vai tā pilnvarotu pārstāvi, kas ir veicis attiecīgos būvdarbus. Būvdarbu veicēja atteikšanās piedalīties ēkas pieņemšanā nav pamats institūcijai, kura pilda būvvaldes funkcijas, nepieņemt ēku ekspluatācijā³⁰⁹. Būvdarbu veicējs veic aktā noteiktos atliktos būvdarbus noteiktajos termiņos un apjomā, ja ar būvniecības ierosinātāju nav vienošanās par citu kārtību³¹⁰. Būvdarbu veicējs par saviem līdzekļiem novērš būvdarbu defektus, kas atklājušies pēc ēkas vai tās daļas nodošanas ekspluatācijā šo termiņu saskaņojot ar būvniecības ierosinātāju. Minimālais būvdarbu garantijas termiņš pēc akta izdošanas ir trīs gadi otrās grupas ēkām un pieci gadi trešās grupas ēkām³¹¹. Arī paskaidrojuma rakstā norāda ar būvniecības ierosinātāju saskaņotu termiņu, kurā būvniecības ierosinātājs var prasīt, lai būvdarbu veicējs par saviem līdzekļiem novērš būvdarbu defektus, kas atklājušies pēc ēkas (izņemot sezonas ēku) vai tās daļas nodošanas. Minimālais būvdarbu garantijas termiņš ir divi gadi, ko skaita no dienas, kad institūcija, kura pilda būvvaldes funkcijas, izdarījusi BIS atzīmi par būvdarbu pabeigšanu³¹². Ēku būvnoteikumu 158.punktā veikti grozījumi, no 2022.gada 1.marta nosakot, minimālo būvdarbu garantijas termiņu

³⁰⁶ Ministru kabineta 02.09.2014. noteikumi Nr.529 “Ēku būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014., OP Nr.2014/194.4. Pēdējie grozījumi 11.01.2022. 99.punkts.

³⁰⁷ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 130.punkts.

³⁰⁸ Ministru kabineta 02.09.2014. noteikumi Nr.529 “Ēku būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014., OP Nr.2014/194.4. Pēdējie grozījumi 11.01.2022. 167. punkts.

³⁰⁹ Turpat, 172.punkts.

³¹⁰ Turpat, 189.punkts.

³¹¹ Turpat, 176.punkts.

³¹² Turpat, 158.punkts.

pirmās grupas ēkām – divi gadi, bet otrās un trešās grupas ēkām – trīs gadi³¹³. Kā jau ir noteikts par vienkāršotas fasādes atjaunošanas darbu pabeigšanu³¹⁴. Par būvdarbu defektiem, kas radušies garantijas termiņa laikā, netiek uzskatīts būves dabiskais nolietojums, kā arī defekti, kas radušies ēkas nepareizas ekspluatācijas dēļ, ja būvdarbu veicējs pirms ēkas nodošanas ekspluatācijā ir nodevis būvniecības ierosinātajam ēkas ekspluatācijas instrukciju³¹⁵. Būvdarbu veicējs par saviem līdzekļiem novērš būvdarbu defektus, kas atklājušies pēc ēkas vai tās daļas nodošanas ekspluatācijā, šo termiņu saskaņojot ar būvniecības ierosinātāju. Termiņš nedrīkst būt mazāks par normatīvajos aktos noteikto un tā sākumu skaita no dienas, kad ir izdots akts par ēkas vai tās daļas pieņemšanu ekspluatācijā vai būvdarbiem, kuri ir veikti saskaņā ar paskaidrojuma rakstu vai apliecinājuma karti, institūcija, kura pilda būvvaldes funkcijas, izdarījusi BIS atzīmi par būvdarbu pabeigšanu. Būvniecības dalībnieku atbildības noslēgumā tiks apskatīta zemesgabala vai būves īpašnieka jeb būves ierosinātāja atbildība. Būvniecības dalībnieku civiltiesiskās atbildības apdrošināšana, kura skar visus iepriekš apskatītos būvniecības dalībniekus tiks apskatīta apakšnodaļā “2.7. Būvniecības dalībnieku civiltiesiskās atbildības apdrošināšana”.

2.6. Zemes gabala vai būves īpašnieka – būvniecības ierosinātāja atbildība

Zemes gabala īpašnieks vai, ja tāda nav, – tiesiskais valdītājs ir atbildīgs par patvaļīgas būvniecības seku novēršanu. Ja patvaļīgi būvdarbi veikti būvē, tad par patvaļīgas būvniecības seku novēršanu atbild būves īpašnieks vai, ja tāda nav, – tiesiskais valdītājs. Apbūves tiesības gadījumā par patvaļīgas būvniecības seku novēršanu atbild apbūves tiesīga. Ja būvdarbi veikti neatbilstoši būvprojektam, uz kura pamata būvvalde vai institūcija, kura pilda būvvaldes funkcijas, ir izdevusi būvatļauju vai akceptējusi būvniecības ieceri, tad par patvaļīgas būvniecības seku novēršanu atbild būvniecības ierosinātājs vai tā tiesību pārņēmējs³¹⁶. Patvaļīga būvniecība ir būvdarbi, kas uzsākti vai tiek veikti bez būvprojekta, akceptētas apliecinājuma kartes vai akceptēta paskaidrojuma raksta, bez būvatļaujas vai pirms tam, kad izdarīta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi, gadījumos, kad attiecīgie lēmumi saskaņā ar normatīvajiem aktiem ir nepieciešami, kā arī būvdarbi, kas neatbilst būvprojektam un normatīvo aktu prasībām. Patvaļīga būvniecība ir arī būves vai tās daļas ekspluatācija neatbilstoši projektētajam lietošanas veidam vai būvdarbi, kas uzsākti bez attiecīgas projekta dokumentācijas, ja tāda nepieciešama saskaņā ar normatīvajiem

³¹³ Ministru kabineta 11.01.2022. noteikumu Nr. 6 “Grozījumi Ministru kabineta 2014.gada 2.septembra noteikumos Nr. 529 “Ēku būvnoteikumi””. Publicēts Latvijas Vēstnesis, 9, 13.01.2022., OP Nr.2022/9.5. 1.86.apakšpunkts un 2.punkts.

³¹⁴ Ministru kabineta 02.09.2014. noteikumi Nr.529 “Ēku būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014., OP Nr.2014/194.4. Pēdējie grozījumi 11.01.2022. 197.punkts.

³¹⁵ Turpat, 176.¹punkts.

³¹⁶ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 19.panta trešā daļa.

aktiem³¹⁷. Atbilstoši Ēku būvnoteikumu 108.punktam būvdarbu sagatavošana (būvdarbu veikšana – *autores piezīme*) uzsākama tikai pēc tam, kad saņemta būvatļauja kļuvusi neapstrīdama un izpildīti būvatļaujā ietvertie nosacījumi³¹⁸. Kā norādījis Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departaments 2019.gada 26.aprīļa spriedumā Nr.SKA-262/2019 (A420139316), nekustamā īpašuma īpašnieks ir persona, kuras ekskluzīvā varā ir lemt par sava īpašuma izmantošanu, uzturēšanu un attiecīgi arī apbūvi. Vienlaikus šīm tiesībām pastāv arī pienākums atbildēt par īpašuma izmantošanas (tostarp, apbūves) atbilstību tiesību normu prasībām. Tāpēc parasti tieši nekustamā īpašuma īpašnieks uzskatāms par personu, kuras uzdevums ir novērst tās īpašumā esošu patvaļīgu būvniecību³¹⁹. Līdz ar to secināms, ka būvniecības ierosinātāja kā nekustamā īpašuma īpašnieka ekskluzīvā vara ir lemt par sava īpašuma izmantošanu, uzturēšanu un apbūvi, kā arī viņa pienākums ir atbildēt par īpašuma izmantošanas un apbūves atbilstību tiesību normu prasībām.

Viens no atbildības būvniecībā pamatprincipiem ir, ka katrs būvniecības procesa dalībnieks atbilstoši normatīvajiem aktiem un noslēgtajiem līgumiem pats atbild par savu darbību vai bezdarbību³²⁰. Iepriekš Būvniecības likumā līdz 2021.gada 18.maijam bija noteikts, ka veicot būvniecību normatīvajos aktos noteiktā kārtībā, zemes gabala vai būves īpašnieks ir atbildīgs par normatīvajiem aktiem atbilstoša būvprojekta izstrādātāja, būveksperta, būvdarbu veicēja un būvuzrauga izvēli³²¹, kas nebija samērīga prasība pret zemes gabala īpašnieku vai būvniecības ierosinātāju. Tomēr, šo atbildību var saistīt ar Civillikuma 1782.pantu, kas nosaka, ja kāds nepiegiež vajadzīgo uzmanību izvēloties kalpotājus un citus darbiniekus un nepārlicinās papriekš par viņu spējām un noderību izpildīt viņiem uzliekamos pienākumus, tad viņš atbild par zaudējumiem, ko viņi ar to nodarījuši trešai personai³²². Neizpildot pienācīgi šo pienākumu, tiek pārņemta vaina izvēlē. Nepieciešams konstatēt, ka nodarbinātā izvēlē pieļauta vismaz viegla neuzmanība, proti, darba devējam ir tiesības pierādīt, ka tā rīcībā nav saskatāma neuzmanība darbinieka izvēlē, jeb, rīcība atbilst krietna un rūpīga saimnieka klauzulai³²³. Kaut Būvniecības likumā ar 2021.gada 15.aprīlī veiktajiem grozījumiem nav normas, kas nosaka, ka veicot būvniecību normatīvajos aktos noteiktā kārtībā, zemes gabala vai būves īpašnieks (būvniecības

³¹⁷ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 18.panta otrā daļa.

³¹⁸ Ministru kabineta 02.09.2014. noteikumi Nr.529 "Ēku būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014., OP Nr.2014/194.4. Pēdējie grozījumi 11.01.2022.

³¹⁹ Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 26.04.2019. spriedums lietā Nr.A420139316, SKA-262/2019, [10].punkts. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs>

³²⁰ Grozījumi Būvniecības likumā. Pieņemts 15.04.2021. Publicēts Latvijas Vēstnesis, 84B, 05.05.2021., OP Nr.2021/84B.1. Anotācija, I sadaļas 2.ailes 7.1.apakšpunkts. Iegūts 17.01.2022. no <http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/B723945BD75B42CCC22585040051B820?OpenDocument>

³²¹ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. *Redakcija no 31.12.2020. līdz 18.05.2021. 19.panta otrā un trešā daļa. Iegūts 17.01.2022. no <https://likumi.lv/ta/id/258572-buvniecibas-likums>*

³²² Civillikums. Pieņemts 28.01.1937. Publicēts: Valdības Vēstnesis, 41, 20.02.1937. Pēdējie grozījumi 04.11.2021.

³²³ Torgāns, K., Kārklīšs, J., Bitāns, A., Prof. Torgāna, K. zinātniskā redakcijā (2017). Līgumu un deliktu problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 312.-313. lpp.

ierosinātājs) ir atbildīgs par normatīvajiem aktiem atbilstoša būvprojekta izstrādātāja, būveksperta, būvdarbu veicēja un būvuzrauga izvēli, šo atbildību var pamatot ar Civillikuma 1782.pantu, kas nosaka, ja kāds nepiegiež vajadzīgo uzmanību izvēloties kalpotājus un citus darbiniekus un nepārlicinās papriekš par viņu spējām un noderību izpildīt viņiem uzliekamās pienākumus, tad viņš atbild par zaudējumiem, ko viņi ar to nodarījuši trešai personai. Tāpēc Būvniecības likumā šāds regulējums jānosaka no jauna, attiecinot to uz būvniecības ierosinātāju.

Plānotajai būvniecības iecerei nav nepieciešams saskaņojums ar zemes īpašnieku, ja ēka pieder citai personai un ir veicama ēkas vai telpu grupas restaurācija, atjaunošana, pārbūve, neveicot apjoma izmaiņas vai lietošanas veida maiņu³²⁴. Saskaņā ar Būvniecības likuma 15.panta sestajā daļā noteikto secināms, ka būvniecības ierosinātājs ir attiecīgā nekustamā īpašuma īpašnieks vai lietotājs, kura uzdevumā uz noslēgtā līguma pamata tiek veikta būvniecība³²⁵, kā arī būvniecības procesa dalībnieki ir zemes gabala vai būves īpašnieks³²⁶, tāpēc var uzskatīt, ka būvniecības ierosinātājs un zemes gabala un/vai būves īpašnieks ir uzskatāmi par vienu personu, kaut arī Būvniecības likumā tas nav skaidri definēts. Tāpēc vienlaikus ir apskatāma arī būvniecības ierosinātajam noteiktā atbildība un noteiktie pienākumi būvniecības procesā.

Būvniecības ierosinātajam ir pienākums būvniecības ieceres realizācijai pasūtīt būvprojektu, kas ietver visus būvdarbu veikšanai nepieciešamos konstruktīvos risinājumus un mezglus, lai nodrošinātu būves atbilstību Būvniecības likumā noteiktām būtiskām prasībām³²⁷. Būvniecības ierosinātājs vienojas ar būvprojekta izstrādātāju, būvkomersantu vai būvspeciālistu atbilstošā būvprojektēšanas jomā par attiecīgajai būvniecības iecerei nepieciešamo dokumentu izstrādi³²⁸. Pirms būvniecības ieceres dokumentācijas izstrādāšanas veicami būvprojektēšanas sagatavošanas darbi. Līgumā par būvniecības ieceres dokumentācijas izstrādāšanu norāda, kura no pusēm uzņemas tos veikt. Līguma par būvniecības ieceres dokumentācijas izstrādāšanu un būvprojekta minimālā sastāva neatņemama sastāvdaļa ir projektēšanas uzdevums. Projektēšanas uzdevumu sagatavo un paraksta būvniecības ierosinātājs un būvprojekta izstrādātājs, būvkomersants vai būvspeciālists³²⁹. Būvniecības ierosinātājs ir atbildīgs par atbilstoša projektēšanas uzdevuma izstrādi³³⁰. Būvniecības ierosinātājs un būvprojekta izstrādātājs sagatavo

³²⁴ Ministru kabineta 02.09.2014. noteikumi Nr.529 "Ēku būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014., OP Nr.2014/194.4. Pēdējie grozījumi 11.01.2022. 10.punkts.

³²⁵ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 15.panta sestā daļa.

³²⁶ Turpat, 19.panta trešā daļa.

³²⁷ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 26.¹punkts.

³²⁸ Ministru kabineta 02.09.2014. noteikumi Nr.529 "Ēku būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014., OP Nr.2014/194.4. Pēdējie grozījumi 11.01.2022. 11.punkts.

³²⁹ Turpat, 13. un 14.punkts.

³³⁰ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 27.punkts.

projektēšanas uzdevumu ar mērķi būvniecības ierosinātāja būvniecības ieceres realizācijai izstrādāt būvprojektu, kas ietver visus būvdarbu veikšanai nepieciešamos konstruktīvos risinājumus un mežglus, lai nodrošinātu būves atbilstību Būvniecības likumā noteiktām būtiskām prasībām. Par atbilstoša projektēšanas uzdevuma izstrādi ir atbildīgs būvniecības ierosinātājs.

Būvniecības ierosinātājam jānodrošina arī būves vai tās daļas tehnisko apsekošanu, kā arī kultūrvēsturisko inventarizāciju atbilstoši kultūras pieminekļu aizsardzības jomas normatīvo aktu nosacījumiem, ja būve ir valsts aizsargājamais kultūras piemineklis, pirms būvprojekta minimālā sastāva izstrādāšanas. Tehniskās apsekošanas atzinumu un kultūrvēsturiskās inventarizācijas dokumentāciju pievieno būvniecības ieceres iesniegumam³³¹. Būves tehnisko apsekošanu veic: periodiski būves ekspluatācijas laikā; pirms būves vai tās daļas atjaunošanas, pārbūves vai restaurācijas, konservācijas būvprojekta izstrādes vai konservācijas pārtraukšanas gadījumos, kā arī pirms būvniecības ieceres dokumentācijas izstrādes vienkāršotai ēkas fasādes atjaunošanai; citos gadījumos, ja jānosaka būves vai tās daļas faktiskais tehniskais stāvoklis³³². Būvniecības ierosinātājam arī jāsaņem tehniskos un īpašos noteikumus no valsts institūcijām, ja tas noteikts attiecīgās jomas normatīvajos aktos³³³. Kā arī, saņemot būvatļauju, būvniecības ierosinātājs organizē būvatļaujas projektēšanas nosacījumu izpildi, kā arī pieprasa un saņem nepieciešamos tehniskos vai īpašos noteikumus, ja tie nav saņemti izstrādājot būvprojektu minimālā sastāvā³³⁴. Ja institūcija, kura pilda būvvaldes funkcijas, konstatē, ka nav izpildīti visi projektēšanas nosacījumi vai nav saņemti visi nepieciešamie saskaņojumi no trešajām personām, tā uzdod būvniecības ierosinātājam pārstrādāt būvprojektu vai saņemt trūkstošos saskaņojumus³³⁵. Būvniecības ierosinātājs kopā ar būvprojekta izstrādātāju un inženierizpētes darbu izpildītāju nosaka arī inženierizpētes mērķi, darbu veidus un izpildes secību atkarībā no būves sarežģītības pakāpes un iespējamās ietekmes uz vidi³³⁶. Tieši būvniecības ierosinātājam jānodrošina būves vai tās daļas tehnisko apsekošanu, kultūrvēsturisko inventarizāciju, ja būve ir valsts aizsargājamais kultūras piemineklis, jāpieprasa un jāsaņem tehniskos un īpašos noteikumus no valsts institūcijām, kā arī kopā ar būvprojekta izstrādātāju un inženierizpētes darbu izpildītāju jānosaka nepieciešamos inženierizpētes darbus.

³³¹ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 14.punkts.

³³² Ministru kabineta 15.06.2021. noteikumi Nr.384 "Būvju tehniskās apsekošanas būvnormatīvs LBN 405-21". Publicēts Latvijas Vēstnesis, 122, 29.06.2021., OP Nr.2021/122.1. 9.punkts.

³³³ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 15.punkts.

³³⁴ Ministru kabineta 02.09.2014. noteikumi Nr.529 "Ēku būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014., OP Nr.2014/194.4. Pēdējie grozījumi 11.01.2022. 62.punkts.

³³⁵ Turpat, 90.punkts.

³³⁶ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 22.punkts.

Būvniecības ierosinātājs būvvaldē iesniedz speciālajos būvnoteikumos noteikto būvniecības ieceres iesniegumu un dokumentus otrās un trešās grupas jaunu būvju būvniecībai, kā arī esošo būvju pārbūvei, atjaunošanai, restaurācijai, ierīkošanai, novietošanai vai nojaukšanai³³⁷. Par saņemto būvatļauju būvniecības ierosinātājam jāinformē sabiedrība, izvietojot zemes gabalā, kurā atļauta ēkas būvniecība, pārbūve vai novietošana (izņemot viena vai divu dzīvokļu dzīvojamu ēku vai tās palīgēku, kas atrodas ārpus Baltijas jūras un Rīgas jūras līča krasta kāpu aizsargjoslas, kultūrvēsturiskā pieminekļa teritorijas vai aizsardzības zonas, vai īpaši aizsargājamās dabas teritorijas), būvtāfeli formātā, ne mazākā par A1, no materiāla, kas ir izturīgs pret apkārtējo vidi³³⁸. Būvtāfele izvietojama piecu dienu laikā no būvatļaujas spēkā stāšanās dienas un tai ir informatīvs raksturs³³⁹. Būvtāfeli izvieto uz laiku, kas nav īsāks par būvatļaujas apstrīdēšanas laiku³⁴⁰. Būvtāfeli neizvieto, ja ir rīkota attiecīgās būvniecības ieceres publiska apspriešana³⁴¹. Attiecībā uz publisko apspriešanu bīstamu darbību gadījumā sabiedrībai ir tiesības saņemt informāciju, jo cilvēkiem ir tiesības piedalīties lēmumu pieņemšanā, kas ietekmē viņu dzīvi, un šo lēmumu kvalitāti var uzlabot, aktīvi piedaloties³⁴². Būvniecības ierosinātājam ir jāiesniedz būvvaldē būvniecības ieceres iesniegumu un dokumentus būvatļaujas saņemšanai un pēc tam jāinformē sabiedrība par plānoto būvniecību, izvietojot zemes gabalā, kurā atļauta būvniecība, būvtāfeli, jo sabiedrībai ir tiesības piedalīties lēmumu pieņemšanā un saņemt informāciju par jautājumiem, kas ietekmē viņu dzīvi.

Saskaņā ar Ēku būvnoteikumu 12.punktu, Ēku būvnoteikumu 6.1.apakšpunktā minētajos gadījumos būvniecības ierosinātājs pats var izstrādāt nepieciešamos būvniecības ieceres dokumentus savai dzīvojamai ēkai, tās palīgēkai vai lauku saimniecības nedzīvojamai ēkai³⁴³. Gadījumos, kad būvdarbus veic būvniecības ierosinātājs kā būvētājs, viņš uzņemas arī būvdarbu veicēja vai atbildīgā būvdarbu vadītāja pienākumus³⁴⁴. Arī BL vēsturiskās redakcijas (spēkā no 2008.gada 1.februāra) 1.panta 7.punkts noteica, ka būvētājs ir nekustamā īpašuma īpašnieks, valdītājs vai lietotājs, kas pats organizē būvniecības procesu, piedalās tajā un ir par to atbildīgs³⁴⁵.

³³⁷ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 73.punkts.

³³⁸ Ministru kabineta 02.09.2014. noteikumi Nr.529 "Ēku būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014., OP Nr.2014/194.4. Pēdējie grozījumi 11.01.2022. 9.punkts.

³³⁹ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 14.panta septītā daļa.

³⁴⁰ Ministru kabineta 02.09.2014. noteikumi Nr.529 "Ēku būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014., OP Nr.2014/194.4. Pēdējie grozījumi 11.01.2022. 60.punkts.

³⁴¹ Turpat, 59.¹punkts.

³⁴² Krampuža, I. (2017). The Topical Aspects of the Public Participation in the Construction Public Process. Proceedings of the International Scientific Conference of Daugavpils University, 06.04.-07.04.2017., Issue 59, p. 60. Iegūts 17.01.2022. no <http://web.a.ebscohost.com>

³⁴³ Ministru kabineta 02.09.2014. noteikumi Nr.529 "Ēku būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014., OP Nr.2014/194.4. Pēdējie grozījumi 11.01.2022. 12.punkts.

³⁴⁴ Turpat, 106.punkts.

³⁴⁵ Grozījumi Būvniecības likumā (1995). Pieņemts 20.12.2007. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 4, 09.01.2008.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 3, 14.02.2008. 1.punkts (1.panta 7.punkts; zaudējis spēku).

Gadījumos, kad būvniecības ierosinātājs pats var veikt būvdarbus kā būvētājs noteikti Ēku būvnoteikumu 107.punktā³⁴⁶. Būvniecības ierosinātājs ir persona, kura ierosina būvniecību. Šajā sakarā būvniecības iecerei nepieciešamā dokumentācija tiek izstrādāta ar mērķi realizēt būvniecības ierosinātāja būvniecības ieceri, izstrādājot būvprojektu vai pašam būvniecības ierosinātājam izstrādājot nepieciešamos būvniecības ieceres dokumentus (paskaidrojuma rakstu). Būvniecības ierosinātājs var būt arī būvētājs, par ko viņš uzņemas arī būvdarbu veicēja vai atbildīgā būvdarbu vadītāja pienākumus.

Trešās grupas būvju būvprojektiem ir obligāta būvprojekta ekspertīze, izņemot būves nojaukšanas būvprojektam³⁴⁷. Gadījumos, kad būvprojektam ir obligāta būvprojekta ekspertīze vai to pieprasa būvvalde, pamatojot būvekspertīzes nepieciešamību, būvniecības ierosinātājs izvēlas būvekspertīzes veicēju. Būvniecības ierosinātājs slēdz līgumu par būvekspertīzi un sedz ar tā izpildi saistītos izdevumus³⁴⁸. Gadījumos, kad ir jāveic būves ekspertīze, nosaka Vispārīgo būvnoteikumu 61.punkts: ja risināms strīds starp būvniecības dalībniekiem; pēc būvniecības ierosinātāja pieprasījuma; pēc Biroja vai būvvaldes pamatota rakstiska pieprasījuma; ja risināms strīds par būves atbilstību normatīvo aktu prasībām vai būvprojektam, kā arī lai novērtētu veikto būvdarbu kvalitāti³⁴⁹. Strīda gadījumā būvekspertu izvēlas, slēdz ar to pakalpojuma līgumu un par minēto pakalpojumu maksā persona, kura ir pieaicinājusi būvekspertīzes veicēju, savukārt pēc būvniecības ierosinātāja, Biroja vai būvvaldes pieprasījuma – būvniecības ierosinātājs³⁵⁰. Ja būvprojektā, kuram ir veikta būvekspertīze, pirms būvdarbu uzsākšanas vai būvdarbu laikā tiek mainīts būves arhitektoniskais risinājums vai būves, tās nesošo konstrukciju vai to daļu konstruktīvais risinājums attiecībā uz būves mehānisko stiprību, stabilitāti, ugunsdrošību vai lietošanas drošumu, tad būvniecības ierosinātājam ir pienākums: pārtraukt būvdarbus būves daļā, kuru skar konstruktīvā risinājuma izmaiņas; nodrošināt attiecīgo būvprojekta daļu izstrādi atbilstoši Latvijas būvnormatīvu un citu normatīvo aktu prasībām; nodrošināt attiecīgo būvprojekta daļu ekspertīzi; pievienot BIS izmainītās būvprojekta daļas un būvekspertīzes atzinumu; būvdarbus būves daļā, kuru skar konstruktīvā risinājuma izmaiņas, atsākt tikai pēc tam, kad ir saņemts pozitīvs būvekspertīzes atzinums un, ja to paredz speciālie būvnoteikumi, būvvaldē saskaņotas būvprojekta izmaiņas³⁵¹. Būvniecības ierosinātājs piekļuves tiesības BIS būvniecības lietai iegūst automātiski, bet citas personas šīs tiesības iegūst, ja būvniecības ierosinātājs vai tā pilnvarotā persona tās ir piešķīrusi. Personas, kuras būvvalde, pēc būvniecības ierosinātāja

³⁴⁶ Ministru kabineta 02.09.2014. noteikumi Nr.529 "Ēku būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014., OP Nr.2014/194.4. Pēdējie grozījumi 11.01.2022.

³⁴⁷ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 43.punkts.

³⁴⁸ Turpat, 45.punkts.

³⁴⁹ Turpat.

³⁵⁰ Turpat, 65.punkts.

³⁵¹ Turpat, 69.punkts.

līguma, ir norādījusi kā atbildīgos par būvdarbu realizāciju un uzraudzību (piemēram, būvdarbu veicējs, atbildīgais būvdarbu vadītājs, būvuzraugs), iegūst piekļuves tiesības ar būvvaldes attiecīgo lēmumu. Tālāk šīs personas pašas piešķir pēc nepieciešamības piekļuves tiesības būvdarbu žurnālam saviem apakšniekiem (piemēram, atsevišķo būvdarbu veicējiem). Savukārt, ja nav būvvaldes lēmuma, tad būvniecības ierosinātajam pašam ir jāpiešķir atbilstošas tiesības – tas attiecas, piemēram, arī uz būvniecības ierosinātāja izvēlētu būvekspertu un būvvalde tad nepārbauda pirms būvekspertīzes veikšanas šīs personas atbilstību formālajām prasībām³⁵². Gadījumos, kad būvprojektam ir obligāta būvprojekta ekspertīze vai to pieprasa būvvalde, pamatojot būvekspertīzes nepieciešamību, būvniecības ierosinātājs izvēlas būvekspertīzes veicēju, slēdz līgumu par būvekspertīzi un sedz ar tā izpildi saistītos izdevumus. Būvniecības ierosinātāja pienākums ir nodrošināt būvprojekta daļu ekspertīzi arī tad, ja būvniecības gaitā paredzētas konstruktīvā risinājuma izmaiņas, tiek mainīts būves arhitektoniskais risinājums vai būves, tās nesošo konstrukciju vai to daļu konstruktīvais risinājums attiecībā uz būves mehānisko stiprību, stabilitāti, ugunsdrošību vai lietošanas drošumu. Būvniecības ierosinātais pats piešķir izvēlētajam būvekspertam piekļuves tiesības BIS būvniecības lietai un būvvalde nepārbauda šīs personas atbilstību formālajām prasībām pirms būvekspertīzes veikšanas.

Pēc būvatļaujā ietverto projektēšanas nosacījumu izpildīšanas būvniecības ierosinātājs iesniedz institūcijā, kura pilda būvvaldes funkcijas, būvdarbu uzsākšanai nepieciešamos dokumentus un informāciju³⁵³, kā arī saņem ar būvdarbu veikšanu saistītās atļaujas un atbilstoši normatīvajiem aktiem darba aizsardzības jomā norīko vienu vai vairākus darba aizsardzības koordinātorus, ja būvdarbus veiks vairāk nekā viens būvdarbu veicējs³⁵⁴. Būvniecības ierosinātāja pienākums ir norīkot darba aizsardzības koordinātoru būvdarbu izpildes sagatavošanas posmam, kā arī būvdarbu veikšanas posmam, ja būvdarbus veic vairāki būvdarbu veicēji³⁵⁵. Būvniecības ierosinātais BIS nodrošina būvprojekta vadītājam un atbildīgajam būvuzraugam, kā arī citām personām atbilstoši noslēgtajiem līgumiem piekļuves tiesības konkrētajai būvniecības lietai³⁵⁶ un nodrošina būvdarbu veicējam piekļuvi būvlaukumam saskaņā ar būvdarbu līgumā norādīto periodu, uz kādu piekļuve tiek nodrošināta, kā arī piešķirto tiesību un atbildības apjomu³⁵⁷. Būvniecības gaitā būvniecības ierosinātājs iesniedz iesniegumu par izmaiņām būvatļaujā, ja

³⁵² Ministru kabineta 19.11.2019. noteikumu Nr.551 "Grozījumi Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumos Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi"" anotācija, I sadaļas 2.aile, 5-6. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40474529>

³⁵³ Ministru kabineta 02.09.2014. noteikumi Nr.529 "Ēku būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014., OP Nr.2014/194.4. Pēdējie grozījumi 11.01.2022. 92.punkts.

³⁵⁴ Turpat, 92.¹punkts.

³⁵⁵ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 94.punkts.

³⁵⁶ Turpat, 6.¹punkts.

³⁵⁷ Turpat, 92.punkts.

mainās būvdarbu veicējs, būvdarbu vadītājs, būvuzraugs vai autoruzraugs. Ja mainās būvniecības ierosinātājs, iesniegumu par izmaiņām būvatļaujā iesniedz jaunais būvniecības ierosinātājs³⁵⁸. Savukārt, ja būvniecības ierosinātājs pieņem lēmumu par būvdarbu pārtraukšanu, par to paziņojot institūcijai, kura pilda būvvaldes funkcijas, un būvdarbu pārtraukšanas vai apturēšanas dēļ var rasties bīstamība videi vai cilvēku dzīvībai vai veselībai, vai var rasties bīstami bojājumi konstrukcijās, pirms būvdarbu pārtraukšanas būvniecības ierosinātājam jāiesniedz saskaņošanai institūcijā, kura pilda būvvaldes funkcijas, ēku konservācijas darbu veikšanas projekts³⁵⁹. Ja institūcija, kura pilda būvvaldes funkcijas, pēc objekta apsekošanas konstatē, ka nepieciešama ēkas konservācija, bet būvniecības ierosinātājs nav iesniedzis ēkas konservācijas darbu veikšanas projektu, minētā institūcija pieņem lēmumu par ēkas konservāciju³⁶⁰. Ja būvniecības ierosinātājs neveic ēkas konservācijas darbus, tos ir tiesīga veikt pašvaldība, iepriekš brīdinot būvniecības ierosinātāju, bet visus ar ēkas konservāciju saistītos izdevumus jāsedz būvniecības ierosinātājam³⁶¹. Būvniecības ierosinātājam jāiesniedz būvvaldē būvdarbu uzsākšanai nepieciešamos dokumentus un informāciju, un jānorīko darba aizsardzības jomā vienu vai vairākus darba aizsardzības koordinatorus, ja būvdarbus veiks vairāk nekā viens būvdarbu veicējs. Būvniecības gaitā būvniecības ierosinātājam jāiesniedz iesniegums par izmaiņām būvatļaujā, ja mainās nolīgtie būvspeciālisti, kā arī, pieņemot lēmumu par būvdarbu pārtraukšanu vai apturēšanu, jāinformē par pieņemto lēmumu būvvaldi un, ja var rasties bīstamība videi vai cilvēku dzīvībai vai veselībai, vai rasties bīstami bojājumi konstrukcijās, pirms būvdarbu pārtraukšanas būvniecības ierosinātājam jāiesniedz saskaņošanai būvvaldē ēku konservācijas darbu veikšanas projekts. Visus ar ēkas konservāciju saistītos izdevumus sedz būvniecības ierosinātājs.

Pēc būvdarbu pabeigšanas būvniecības ierosinātājs ierosina būves, tās daļas vai būves kārtas pieņemšanu ekspluatācijā, iesniedzot būvvaldē speciālajos būvnoteikumos noteiktos dokumentus³⁶². Būvniecības ierosinātājs ierosina ēkas vai tās daļas pieņemšanu ekspluatācijā saskaņā ar Ēku būvnoteikumu 163.punktu un ēkas nojaukšanas darbu pieņemšanu saskaņā ar Ēku būvnoteikumu 205.punktu³⁶³, un institūcijā, kura pilda būvvaldes funkcijas, iesniedz apliecinājumu par ēkas vai tās daļas gatavību ekspluatācijai vai ēkas nojaukšanu³⁶⁴, kuru paraksta vai BIS apstiprina būvniecības ierosinātājs, būvdarbu veicējs (izņemot Ēku būvnoteikumu

³⁵⁸ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 130.punkts.

³⁵⁹ Ministru kabineta 02.09.2014. noteikumi Nr.529 "Ēku būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014., OP Nr.2014/194.4. Pēdējie grozījumi 11.01.2022. 144., 145.punkts.

³⁶⁰ Turpat, 149.punkts.

³⁶¹ Turpat, 154.punkts.

³⁶² Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 88.punkts.

³⁶³ Ministru kabineta 02.09.2014. noteikumi Nr.529 "Ēku būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014., OP Nr.2014/194.4. Pēdējie grozījumi 11.01.2022. 163., 205.punkts.

³⁶⁴ Turpat, 167.punkts.

noteikumu 107.punktā noteiktajā gadījumā – ja būvniecības ierosinātājs ir arī būvētājs³⁶⁵), atbildīgais būvdarbu vadītājs, būvuzraugs (ja veikta būvuzraudzība) un autoruzraugs (ja veikta autoruzraudzība)³⁶⁶. Ja ēka vai tās daļa netiek pieņemta ekspluatācijā, institūcija, kura pilda būvvaldes funkcijas, izsniedz būvniecības ierosinātajam pamatotu lēmumu. Lēmumā norāda konstatētās atkāpes no būvprojekta vai būvniecību reglamentējošajiem normatīvajiem aktiem, termiņus, kā arī citus nosacījumus konstatēto nepilnību novēršanai³⁶⁷. Pieņemot ēku vai tās daļu ekspluatācijā, institūcija, kura pilda būvvaldes funkcijas, izdod aktu par ēkas vai tās daļas pieņemšanu ekspluatācijā³⁶⁸. Par akta par būves vai būvdarbu pieņemšanu ekspluatācijā atbilstību faktiskajiem apstākļiem ir atbildīgs tā izdevējs, nevis pieaicinātās personas, piemēram, būvniecības ierosinātājs, būvuzraugs u.tml. Šī iemesla dēļ aktu par būves vai būvdarbu pieņemšanu ekspluatācijā neparaksta būvniecības procesa dalībnieki³⁶⁹. Tā kā juridiskās personas valdes loceklis var nebūt būvniecības speciālists un nevar uzņemties atbildību par būvniecības risinājumiem, kā arī nevar izvērtēt būvspeciālista profesionālo darbību, juridiskā persona pret būvniecības ierosinātāju atbild atbilstoši noslēgtajam līgumam³⁷⁰. Savukārt Vispārīgo būvnoteikumu 12.¹punktā noteikts, ka juridiskā persona civiltiesiski atbild par būvspeciālista darbību vai bezdarbību³⁷¹. Ja būvniecība īstenota pamatojoties uz paskaidrojuma rakstu vai apliecinājuma karti, pēc būvdarbu pabeigšanas būvniecības ierosinātājs institūcijā, kura pilda būvvaldes funkcijas, iesniedz paskaidrojuma raksta II daļu³⁷² vai apliecinājuma kartes II daļu³⁷³. Ja institūcija, kura pilda būvvaldes funkcijas, konstatē, ka veiktie būvdarbi neatbilst akceptētajai iecerei vai būvniecību reglamentējošajiem normatīvajiem aktiem, kā arī BIS nav pieejama attiecīgā informācija un dokumenti, tā būvniecības ierosinātajam lēmumā norāda konstatētās atkāpes no akceptētās ieceres vai būvniecību reglamentējošajiem normatīvajiem aktiem, termiņus, kā arī citus nosacījumus konstatēto nepilnību novēršanai³⁷⁴. Būvniecības ierosinātājs ir tā persona, kas apliecina būvdarbu pabeigšanu un ierosina būves, tās daļas vai būves kārtas pieņemšanu

³⁶⁵ Ministru kabineta 02.09.2014. noteikumi Nr.529 “Ēku būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014., OP Nr.2014/194.4. Pēdējie grozījumi 11.01.2022.

³⁶⁶ Turpat, 167.¹punkts.

³⁶⁷ Turpat, 179.punkts.

³⁶⁸ Turpat, 175.punkts.

³⁶⁹ Ministru kabineta 25.09.2018. noteikumu Nr.599 “Grozījumi Ministru kabineta 2014.gada 2.septembra noteikumos Nr.529 “Ēku būvnoteikumi” anotācija, I sadaļas 2.ailas 11.punkts. Iegūts 17.01.2022. no <https://likumi.lv/ta/id/301853-grozijumi-ministru-kabineta-2014-gada-2-septembra-noteikumos-nr-529-eku-buvnoteikumi>

³⁷⁰ Ministru kabineta 19.11.2019. noteikumu Nr.551 “Grozījumi Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumos Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”” anotācija I sadaļas 2.ailas 6. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40474529>

³⁷¹ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 12.¹punkts.

³⁷² Ministru kabineta 02.09.2014. noteikumi Nr.529 “Ēku būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014., OP Nr.2014/194.4. Pēdējie grozījumi 11.01.2022. 157., 157.¹, 192., 201., 217.punkts, 196.1.apakšpunkts.

³⁷³ Turpat, 192.punkts, 196.2.apakšpunkts.

³⁷⁴ Turpat, 161., 194.punkts.

ekspluatācijā, iesniedzot būvvaldē apliecinājumu par ēkas vai tās daļas gatavību ekspluatācijai vai ēkas nojaukšanu, vai, ja būvniecība īstenota pamatojoties uz paskaidrojuma rakstu vai apliecinājuma karti – paskaidrojuma raksta II daļu vai apliecinājuma kartes II daļu. Būvniecības ierosinātajam tiek adresēts būvvaldes lēmums ar norādītām konstatētajām atkāpēm no akceptētā būvprojekta vai ieceres un būvniecību reglamentējošajiem normatīvajiem aktiem, termiņiem, kā arī citiem nosacījumiem konstatēto nepilnību novēršanai, ja būvdarbu pabeigšana netiek pieņemta. Savukārt, kad būve vai tās daļa tiek pieņemta ekspluatācijā, par akta par būves vai būvdarbu pieņemšanu ekspluatācijā atbildību faktiskajiem apstākļiem ir atbildīgs tā izdevējs, nevis pieaicinātās personas, līdz ar to aktu par būves vai būvdarbu pieņemšanu ekspluatācijā neparaksta būvniecības procesa dalībnieki. Juridiskā persona pret būvniecības ierosinātāju atbild atbilstoši noslēgtajam līgumam vai civiltiesiski atbild par būvspeciālista darbību vai bezdarbību.

Būvniecības ierosinātajam ir izvirzītas augstas profesionālās prasības, jo, izņemot valsts vai pašvaldības institūcijas, būvniecības ierosinātājs visbiežāk ir citas nozares pārstāvis. Tas vairāk ir būvuzrauga kompetenču pielietojums un atbildības laukums, kas stabilizē komunikāciju starp būvprocesa dalībniekiem un virza objekta realizāciju³⁷⁵. Tomēr būvniecību reglamentējošajos aktos, kā apkopots un secināts šajā nodaļā, būvniecības ierosinātajam ir noteikta atbildība gan par patvaļīgas būvniecības seku novēršanu, gan par atbilstoša projektēšanas uzdevuma izstrādi, gan būvatļaujas projektēšanas nosacījumu un būvdarbu uzsākšanas nosacījumu izpildes organizēšanu. Normatīvajos aktos noteiktajos gadījumos būvniecības ierosinātājs arī pats var izstrādāt nepieciešamos būvniecības ieceres dokumentus (paskaidrojuma rakstu), kā arī pats veikt būvdarbus kā būvētājs, uzņemoties arī būvdarbu veicēja vai atbildīgā būvdarbu vadītāja pienākumus. Tāpat arī noteiktajos gadījumos būvniecības ierosinātajam jāinformē sabiedrība par plānoto būvniecību, izvietojot zemes gabalā, kurā atļauta būvniecība, būvtāfeli. Turklāt, ja būvprojektam ir obligāta būvprojekta ekspertīze vai to pieprasa būvvalde, pamatojot būvekspertīzes nepieciešamību, būvniecības ierosinātājs arī izvēlas būvekspertīzes veicēju, slēdz līgumu par būvekspertīzi un sedz ar tā izpildi saistītos izdevumus. Būvniecības ierosinātājs ir arī tā persona, kas apliecina būvdarbu pabeigšanu un ierosina būves, tās daļas vai būves kārtas pieņemšanu ekspluatācijā, iesniedzot būvvaldē apliecinājumu par ēkas vai tās daļas gatavību ekspluatācijai vai ēkas nojaukšanu, vai, ja būvniecība īstenota pamatojoties uz paskaidrojuma rakstu vai apliecinājuma karti – paskaidrojuma raksta II daļu vai apliecinājuma kartes II daļu. Var piekrist, ka kaut arī būvniecības ierosinātajam var nebūt kompetenču vai zināšanu tādā apjomā, kas nepieciešamas būvniecības procesa dalībniekiem, būvniecības ierosinātajam ir izvirzītas augstas profesionālās prasības un atbildība par viņa topošo īpašumu. Iepriekš minētais arī

³⁷⁵ Lūse, A. (2016). Kāda ir būvuzraudzības jēga? Žurnāls "Latvijas Būvniecība" Nr.5/2016, 23. lpp.

pamatojams ar Civillikumā noteikto ēkas īpašnieka atbildību par īpašumu, proti, Civillikuma 1084.pantā noteikts, ka katram būves īpašniekam, lai aizsargātu sabiedrisko drošību, jātur sava būve tādā stāvoklī, ka no tās nevar rasties kaitējums ne kaimiņiem, ne garāmgājējiem, ne arī tās lietotājiem³⁷⁶. Ņemot vērā iepriekš apskatītos būvniecības ierosinātāja pienākumus un atbildību, būvniecības ierosinātājs – būves īpašnieks vai tās būvniecības ieceres ierosinātājs ir atbildīgs par ierosinātās būves būvniecības realizācijas gaitu un tās drošu ekspluatāciju, kas jānosaka arī Būvniecības likumā.

2.7. Būvniecības dalībnieku civiltiesiskās atbildības apdrošināšana

Ja būvnieki būvdarbus veic, pamatojoties uz būvatļauju (tostarp būvprojektu), par kuras tiesiskumu ir strīds, tad tiesību aizskārums faktiski izceļas no valsts izdota administratīvā akta (būvatļaujas), nevis tieši būvnieku rīcības. Būvniecības likums (gan šobrīd spēkā esošais, gan iepriekšējais) nošķir būvniecības dalībnieku atbildību par būvdarbu veikšanas rezultātā radītajiem zaudējumiem. Tomēr tā tas ir gadījumā, ja par būvatļaujas un būvprojekta saturu strīds nepastāv, bet būvnieki tieši ar savu patstāvīgu rīcību būvdarbu laikā aizskar citu personu tiesības (piemēram, kļūdas dēļ tiek izbērtas smiltis uz personas zemes vai ar autotransporta tehniku tiek sabojāta personas sēta vai cits īpašums)³⁷⁷. Saskaņā ar Būvniecības likuma 13.panta desmito daļu būvspeciālistiem ir pienākums apdrošināt savu profesionālo atbildību par būvniecības procesā to darbības vai bezdarbības rezultātā nodarīto kaitējumu citu būvniecības dalībnieku un trešo personu dzīvībai, veselībai vai mantai, kā arī videi. Būvniecības likuma 20.pantā īpaši izcelts, ka būvdarbu veicējam ir pienākums apdrošināt savu civiltiesisko atbildību par tā darbības vai bezdarbības rezultātā nodarīto kaitējumu trešo personu dzīvībai un veselībai vai mantai nodarītajiem zaudējumiem. Ja būvdarbu veikšanai nepieciešama būvatļauja, būvdarbu veicēja civiltiesiskā atbildība apdrošināma uz visu būvdarbu veikšanas laiku. Civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas līgumu noslēdz vai nu attiecībā uz visiem objektiem un katru gadu to atjauno, vai no jauna, vai arī attiecībā uz katru atsevišķo objektu. Trešās personas mantai nodarītie zaudējumi tiek novērtēti, ievērojot normatīvos aktus par apdrošināšanu. Apdrošināšanas atlīdzības apmērs tiek noteikts, pusēm vienojoties. Būvdarbu veicēja civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas esamību pārbauda būvatļaujas izdevējs³⁷⁸. Prasību iesniegt būvdarbu veicēja civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas un citu atbildīgo būvspeciālistu profesionālās civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas polises norāda būvdarbu uzsākšanas nosacījumos saskaņā ar Ēku būvnoteikumos

³⁷⁶ Civillikums. Pieņemts 28.01.1937. Publicēts: Valdības Vēstnesis, 41, 20.02.1937. Pēdējie grozījumi 04.11.2021.

³⁷⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 14.03.2016. lēmums lietā Nr.SKA-348/2016 (A420490511), [17].punkts. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs>

³⁷⁸ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021.

noteikto³⁷⁹. Būvspeciālistu profesionālās civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas kārtību, kā arī būvdarbu veicēja civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas kārtību un minimālo atbildības limitu nosaka Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumi Nr.502 “Noteikumi par būvspeciālistu un būvdarbu veicēju civiltiesiskās atbildības obligāto apdrošināšanu”³⁸⁰ (turpmāk – noteikumi Nr.502). Būvspeciālista profesionālās civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas līgumā (turpmāk – būvspeciālista apdrošināšanas līgums) paredz kārtību, kādā atlīdzināmi būvspeciālista darbības vai bezdarbības rezultātā radītie zaudējumi, kas nodarīti citiem būvniecības dalībniekiem un trešajai personai sakarā ar kaitējumu tās veselībai, dzīvībai vai mantai, kā arī videi nodarītais kaitējums³⁸¹. Būvspeciālista apdrošināšanas līgumu slēdz par būvspeciālistu, kurš veiks būvprojekta vadītāja, būvprojekta ekspertīzes vadītāja un atbildīgā būvdarbu vadītāja, atbildīgā būvuzrauga vai atbildīgā autoruzrauga pienākumus. Ja pakalpojumu sniedz būvkomersants, tad būvspeciālista apdrošināšanas līgumu slēdz būvkomersants, kas nodarbina konkrēto būvspeciālistu. Apdrošināšanas līgumu uztur visa nolīgtā darba veikšanas laikā, kā arī garantijas laikā (izņemot, būvprojekta vadītāja apdrošināšanas līgumu uztur visu projektēšanas un būvdarbu laiku). Minēto būvspeciālistu apdrošināšanas līgumā tiek apdrošināta **atbildība par zaudējumiem, ko izraisa atbildīgais būvspeciālists** un visi darba izpildē iesaistītie būvspeciālisti. Būvspeciālista apdrošināšanas līgumu slēdz, ievērojot likumā “Par apdrošināšanas līgumu” noteikto apdrošināšanas līguma maksimālo ilgumu³⁸². Par būvniecības pakalpojumu sniegšanu bez civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas paredzēta administratīvā atbildība, fiziskajai personai piemēro naudas sodu no divpadsmit līdz divdesmit piecām naudas soda vienībām, bet juridiskajai personai no divpadsmit līdz divsimt piecdesmit naudas soda vienībām³⁸³. Apdrošināšana tiek veikta, lai tieši apdrošināto pasargātu no izdevumiem, kuri viņam jācieš, ja viņš kļūst civiltiesiski atbildīgs par citām personām nodarītajiem zaudējumiem. **Ja atbildība nebūtu apdrošināta, tad zaudējumi būtu jākompensē pašam uz sava rēķina.** Zaudējumi, kas ietilpst apdrošināšanas atlīdzībā, nevar būt apdrošinātā apzināti izraisīti – **pieļaujama vainas forma var būt tikai neuzmanība**³⁸⁴. Būvspeciālista apdrošināšanas līgumā paredz, ka apdrošinātājs sedz citiem būvniecības dalībniekiem un trešajām personām šādus zaudējumus, kurus būvspeciālists nodarījis ar savu darbību vai bezdarbību: trešās personas vai cita būvniecības dalībnieka mantas bojājumu vai bojāeju; tiešos zaudējumus, kas radušies būvspeciālista vainas dēļ un ir saistīti ar jau uzcelta

³⁷⁹ Ministru kabineta 02.09.2014. noteikumi Nr.529 “Ēku būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014., OP Nr.2014/194.4. Pēdējie grozījumi 11.01.2022. 54.2.3., 58.3.apakšpunkti.

³⁸⁰ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.502 “Noteikumi par būvspeciālistu un būvdarbu veicēju civiltiesiskās atbildības obligāto apdrošināšanu”. Publicēts Latvijas Vēstnesis, 172, 02.09.2014. OP Nr.2014/172.4. 1.punkts.

³⁸¹ Turpat, 2.punkts.

³⁸² Turpat, 3.- 7.punkts.

³⁸³ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 27.pants.

³⁸⁴ Alfejeva, J. (2017). Apdrošināšanas tiesības. Monogrāfija. Rīga: SIA “Biznesa augstskola Turība”, 54. - 55. lpp.

objekta (vai tā daļas) pārbūvi; izdevumus par kaitējumu videi – piesārņojumu, ko radījusi apdrošinātā nejauša kļūme vai nolaidība, kas izraisījusi zemes, augšnes, atmosfēras vai jebkuras ūdenstilpes vai gruntsūdeņu piesārņojumu, kā arī mežaudžu bojājumu; izdevumus par trešās personas vai cita būvniecības dalībnieka (fiziskās personas) dzīvībai vai veselībai nodarīto kaitējumu (par ārstniecību, pārejošu darbnespēju, darbības zaudējumu, nāvi (tai skaitā apgādājamiem nodarītos zaudējumus) un apbedīšanu³⁸⁵. Pēc apdrošināšanas atlīdzības izmaksas būvspeciālists var turpināt pildīt savus pienākumus tikai tad, ja ir atjaunojis būvspeciālista apdrošināšanas līguma atbildības limitu iepriekšējā apmērā. Būvspeciālistam ir pienākums triju darbdienu laikā informēt būvniecības ierosinātāju par apdrošināšanas atlīdzības izmaksas faktu³⁸⁶. Vienlaikus konstatēts, ka līdztekus noteikumiem Nr.502, Ministru kabineta sēdes prokollēmumā (2014.gadā) nolemts Ekonomikas ministrijai sešu mēnešu laikā sagatavot un noteiktā kārtībā iesniegt Ministru kabinetā likumprojektu „Grozījumi Būvniecības likumā”, paredzot deleģējumu Ministru kabinetam izdot Ministru kabineta noteikumus par būvspeciālistu profesionālās civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas un būvuzņēmēju civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas **garantijas fonda izveidošanas**, uzturēšanas un administrēšanas kārtību. Garantijas fonda mērķis būtu līdzekļu uzkrāšana, lai nodrošinātu apdrošināšanas atlīdzību izmaksas gadījumos, kad būvspeciālistu profesionālās civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas vai būvuzņēmēju civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšana nesedz visus zaudējumus, kas radušies, iestājoties apdrošināšanas gadījumam³⁸⁷. Būvniecības likumā šādi grozījumi nav pieņemti un tie atzīti par aktualitāti zaudējušiem. Saskaņā ar Ekonomikas ministrijas rīcībā esošo informāciju būvniecības procesa dalībnieki apdrošināšanas prēmijās ir samaksājuši ap 6 milj. euro, savukārt apdrošināšanas atlīdzības ir izmaksātas ap 850 000 euro. Turklāt prakse liecina, ka atlīdzība tiek izmaksāta tikai pēc tam, kad tiesas ceļā ir pierādīta atbildīgās personas vaina. Ņemot vērā garos tiesvedības procesus, atlīdzība tiek izmaksāta 5 – 6 gadu laikā. Līdz ar to, pastāvot sarežģītam un neefektīvam regulējumam attiecībā uz apdrošināšanas atlīdzības saņemšanu par dzīvei, veselībai vai mantai nodarītajiem zaudējumiem, nav lietderīgi izstrādāt un virzīt apstiprināšanai regulējumu par garantijas fonda izveidi, uzkrājot tajā līdzekļus³⁸⁸. Tā kā nav izveidots būvspeciālistu profesionālās civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas un

³⁸⁵ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.502 “Noteikumi par būvspeciālistu un būvdarbu veicēju civiltiesiskās atbildības obligāto apdrošināšanu”. Publicēts Latvijas Vēstnesis, 172, 02.09.2014. OP Nr.2014/172.4. 15.punkts.

³⁸⁶ Turpat, 13.punkts.

³⁸⁷ Ministru kabineta tiesību aktu projekti. Noteikumu projekts “Noteikumi par būvdarbu veicēju un būvspeciālistu civiltiesiskās atbildības obligāto apdrošināšanu”, VSS-2121, TA-641. Ministru kabineta sēdes prokollēmums. 2. punkts. Izskatīts Ministru kabinetā 19.08.2014. Iegūts 17.01.2022. no <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40309796>

³⁸⁸ Ekonomikas ministrs Ašeradens, A. (08.08.2017. Nr.1-1-5724) Valsts kancelejai Par Ministru kabineta sēdes protokollēmuma projektu „Par Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta sēdes protokollēmuma (prot. Nr.44 54.§) „Noteikumu projekts „Noteikumi par būvdarbu veicēju un būvspeciālistu civiltiesiskās atbildības obligāto apdrošināšanu”” 2.punktā dotā uzdevuma atzīšanu par aktualitāti zaudējušu”, 1. ailes otrā un trešā daļa. Iegūts 17.01.2022. no http://tap.mk.gov.lv/doc/2017_09/EMPav_080817_5724.1700.docx

būvuzņēmēju civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas garantijas fonds, apdrošināšanas līguma neesamības gadījumā, būvspeciālistiem un būvkomersantiem zaudējumi jākompensē uz sava rēķina.

Turpinot par būvdarbu veicējam nepieciešamo civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu, saskaņā ar noteikumu Nr.502 34.punktu, būvdarbu veicēja civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas līgumā paredz, ka apdrošinātājs sedz trešajām personām zaudējumus, kurus būvdarbu veicējs nodarījis ar savu darbību vai bezdarbību, par šādiem gadījumiem: mantas bojājumu vai bojāeju; izdevumus par trešās personas (fiziskās personas) dzīvībai vai veselībai nodarīto kaitējumu (par ārstniecību, pārejošu darbnespēju, darbības zaudējumu, nāvi (tai skaitā apgādājamiem nodarītos zaudējumus) un apbedīšanu³⁸⁹. Atbilstoši Būvniecības likuma 20.panta trešajai daļai attiecībā uz būvdarbu veicēju, trešās personas mantai nodarītie zaudējumi tiek novērtēti, ievērojot normatīvos aktus par apdrošināšanu un apdrošināšanas atlīdzības apmērs tiek noteikts pusēm vienojoties³⁹⁰. Lai noteiktu, vai konkrētais gadījums ir vai nav apdrošināšanas gadījums, vispirms jāveic analīze par civiltiesiskās atbildības iestāšanos, vispār abstrahējoties no apdrošināšanas līguma noteikumiem, bet balstoties tikai un vienīgi uz Civillikumā un citos tiesību aktos paredzēto par personas – apdrošinātā civiltiesisko atbildību par zaudējumiem. Atbilstoši judikatūras atziņām, civiltiesiskā atbildība un zaudējumu atlīdzības pienākums iestājas tad, ja vienlaicīgi pastāv šādi priekšnoteikumi jeb atlīdzības pamati: tiesību aizskārēja neattaisnojama darbība, kas attiecīgos gadījumos ietver arī novērtējumu no vainojamības viedokļa; zaudējumu esamība; cēloniskais sakars starp zaudējumiem un neatļautu darbību. Tālāk, ja tiek konstatēts, ka apdrošinātā civiltiesiskā atbildība konkrētajā gadījumā ir iestājusies, jāpievēršas apdrošināšanas līguma noteikumu analīzei. Var būt situācijas, ka, kaut arī civiltiesiskā atbildība ir apdrošināta un tā iestājas, apdrošinātājs tomēr apdrošināšanas atlīdzību neizmaksā, ja to paredz noslēgtā apdrošināšanas līguma noteikumi. Jāņem vērā arī apdrošināšanas līgumā paredzētais atbildības limits, jo par lielāku summu kompensēt zaudējumus apdrošinātājam nav iespējams³⁹¹. *Apdrošināšanas atlīdzības apmēra noteikšana apdrošināšanas līgumā noteiktā limita ietvaros noteikta jau ar 2005.gada 10.marta grozījumiem 1995.gada Būvniecības likumā*³⁹² – *Būvniecības likuma 37.pants noteica, ka iestājoties apdrošināšanas gadījumam, apdrošinātājs, kurš apdrošinājis zaudējumu vai kaitējumu nodarījušā apdrošinātā civiltiesisko atbildību, izmaksā apdrošināšanas atlīdzību tādā apmērā, kas atbilst trešajai personai nodarītā kaitējuma*

³⁸⁹ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.502 “Noteikumi par būvspeciālistu un būvdarbu veicēju civiltiesiskās atbildības obligāto apdrošināšanu”. Publicēts Latvijas Vēstnesis, 172, 02.09.2014. OP Nr.2014/172.4.

³⁹⁰ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021.

³⁹¹ Alfejeva, J. (2017). Apdrošināšanas tiesības. Monogrāfija. Rīga: SIA “Biznesa augstskola Turība”, 55. - 57. lpp.

³⁹² Grozījumi Būvniecības likumā. Pieņemts 10.03.2005. Publicēts Latvijas Vēstnesis, 49, 24.03.2005.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 8, 28.04.2005. (zaudējis spēku).

*faktiskajam apmēram naudas izteiksmē, nepārsniedzot apdrošināšanas līgumā noteikto apdrošinātāja atbildības limitu attiecībā uz jebkuru vienu gadījumu un ieturot polisē norādīto pašrisku, kas nedrīkst pārsniegt 20 procentus no atbildības limita*³⁹³. Šobrīd, minimālais atbildības limits otrās un trešās grupas būvēm ir 10 % no līgumā noteiktās summas vai no to līgumu kopējās summas, kas noslēgti starp būvkomersantu un būvniecības ierosinātāju par būvniecības darbiem konkrētajā būvobjektā, bet ne mazāks kā 150 000 euro trešās grupas būvēm un ne mazāks kā 15 000 euro otrās grupas būvēm³⁹⁴. Pēc apdrošināšanas atlīdzības izmaksas trešajai personai būvdarbu veicēja pienākums ir nekavējoties atjaunot civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas minimālās atbildības limitu³⁹⁵. Tā kā saistībā ar būvdarbu veicējam nepieciešamo civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu trešās personas mantai nodarītie zaudējumi tiek novērtēti, ievērojot normatīvos aktus par apdrošināšanu un apdrošināšanas atlīdzības apmērs tiek noteikts, pusēm vienojoties, tiek izslēgta nodarīto zaudējumu atlīdzināšana Civillikumā noteiktajā kārtībā, kas paredzētu atlīdzību par visiem zaudējumiem, jo **saskaņā ar apdrošināšanas līgumā paredzēto atbildības limitu, par lielāku summu kompensēt zaudējumus apdrošinātājam nav iespējams.**

Apdrošināšanas atlīdzības noteikšanu var ietekmēt tas, ka ar 2018.gada 1.jūniju stājies spēkā jauns Apdrošināšanas līguma likums³⁹⁶, kas atbilstoši Civillikuma 3.pantam piemērojams visiem tiem apdrošināšanas līgumiem, kuri noslēgti, sākot ar dienu, kad tas stājies spēkā, proti, ar 2018.gada 1.jūniju. Savukārt iepriekšējais likums būs piemērojams visiem tiem apdrošināšanas līgumiem, kuri noslēgti pirms jaunā likuma spēkā stāšanās (neatkarīgi no to spēkā stāšanās dienas) – noslēgti pirms 2018.gada 1.jūnija. Tas nozīmē, ka iepriekšējais likums “Par apdrošināšanas līgumu”³⁹⁷ var tikt piemērots ievērojamu laiku attiecībā uz apdrošināšanas līgumiem, kuri noslēgti pirms šī datuma³⁹⁸. Kā raksta V. Mantrovs, Apdrošināšanas līguma likums nostāda apdrošināto personu nelabvēlīgākā situācijā salīdzinājumā ar likumu “Par apdrošināšanas līgumu”, paredzot saīsinātu noilguma termiņu vai pienākumu apdrošinātājam neizmaksāt apdrošināšanas atlīdzību ne vien ļauna nolūka, bet arī rupjas neuzmanības gadījumā apdrošinātā riska iestāšanās gadījumā (Apdrošināšanas līguma likums 31.panta otrās daļas 4.punkts, salīdzinājumam likumā “Par

³⁹³ Būvniecības likums. Pieņemts 10.08.1995. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 131, 30.08.1995.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 20, 19.10.1995. Pēdējie grozījumi 13.06.2013. 13.panta piektā daļa (zaudējis spēku).

³⁹⁴ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.502 “Noteikumi par būvspeciālistu un būvdarbu veicēju civiltiesiskās atbildības obligāto apdrošināšanu”. Publicēts Latvijas Vēstnesis, 172, 02.09.2014. OP Nr.2014/172.4. 27., 28.punkts.

³⁹⁵ Turpat, 32.punkts.

³⁹⁶ Apdrošināšanas līguma likums. Pieņemts 03.05.2018. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 97, 18.05.2018. OP Nr.2018/97.1.

³⁹⁷ Likums “Par apdrošināšanas līgumu”. Pieņemts 10.06.1998. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 188/189, 30.06.1998.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 15, 04.08.1998. Pēdējie grozījumi 15.03.2007. (zaudējis spēku).

³⁹⁸ Mantrovs, V. (2019). Apdrošināšanas līguma likums un 33 izmaiņas vispārīgajā apdrošināšanas līguma regulējumā. Latvijas Universitātes 77. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums “Satversmē nostiprināto vērtību aizsardzība: dažādu tiesību nozaru perspektīva”. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 237. lpp; <https://doi.org/10.22364/juzk.77.23>

apdrošināšanas līgumu“ bija paredzēts vien ļauns nolūks); ieviešot zaudējumu novērtēšanas metodi; turpinošās apdrošināšanas gadījumā noilguma termiņu atstājot apdrošināšanas līguma pušu (pēc būtības – apdrošinātāja) ziņā³⁹⁹. Apdrošināšanas līguma likuma 32.panta trešā daļa nosaka, ja ir ierosināts kriminālprocess vai administratīvais process, vai ir uzsākta administratīvā pārkāpuma lietvedība saistībā ar notikušo gadījumu, un apstākļu noskaidrošanai kriminālprocesuālā vai administratīvā procesa, vai administratīvā pārkāpuma lietvedības kārtībā ir nozīme apdrošinātāja lēmuma pieņemšanā, apdrošinātājs lēmumu pieņem ne vēlāk kā 30 dienu laikā no dienas, kad saņemts galīgais nolēmums⁴⁰⁰. Likums “Par apdrošināšanas līgumu” var tikt piemērots ievērojamu laiku attiecībā uz apdrošināšanas līgumiem, kuri noslēgti pirms 2018.gada 1.jūnija – saskaņā ar likuma “Par apdrošināšanas līgumu” 25.panta pirmo daļu apdrošināšanas līguma termiņu noteica, pusēm vienojoties, bet tas nedrīkstēja būt ilgāks par pieciem gadiem, bet saskaņā ar likuma “Par apdrošināšanas līgumu” 32.panta pirmo daļu tiesības iesniegt apdrošinātājam paziņojumu par apdrošinātā riska iestāšanos izbeidzas, ja persona, kurai ir tiesības pretendēt uz apdrošināšanas atlīdzību par dzīvības un civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu, tās neizmanto 10 gadu laikā no apdrošinātā riska iestāšanās dienas un pārējos apdrošināšanas veidos tiesības iesniegt apdrošinātājam paziņojumu par apdrošinātā riska iestāšanos izbeidzas, ja tās nav izmantotas triju gadu laikā no apdrošinātā riska iestāšanās dienas⁴⁰¹. Zaudējumu piedziņas iespējamība arī disciplinē mantisko attiecību dalībniekus, tāpēc ir ar preventīvu iedarbību⁴⁰². Likums “Par apdrošināšanas līgumu” vēl var tikt piemērots, ja uz tā pamata noslēgtā apdrošināšanas līguma termiņš nav beidzies, kā arī saistībā ar šo polisi atlīdzību par dzīvības un civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu var izmantot 10 gadu laikā no apdrošinātā riska iestāšanās dienas. Jāņem arī vērā, ka Apdrošināšanas līguma likums nosaka, ja ir ierosināts kriminālprocess vai administratīvais process, vai ir uzsākta administratīvā pārkāpuma lietvedība saistībā ar notikušo gadījumu, apdrošinātājs lēmumu pieņem ne vēlāk kā 30 dienu laikā no dienas, kad saņemts galīgais nolēmums lietā. Turpinājumā tiks apskatīts jautājums par iestādes, kura izdevusi būvspeciālista būvprakses sertifikātu, lēmumiem.

³⁹⁹ Mantrovs, V. (2019). Apdrošināšanas līguma likums un 33 izmaiņas vispārīgajā apdrošināšanas līguma regulējumā. Latvijas Universitātes 77. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums “Satversmē nostiprināto vērtību aizsardzība: dažādu tiesību nozaru perspektīva”. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 233.-234. lpp.; <https://doi.org/10.22364/juzk.77.23>

⁴⁰⁰ Apdrošināšanas līguma likums. Pieņemts 03.05.2018. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 97, 18.05.2018. OP Nr.2018/97.1.

⁴⁰¹ Likums “Par apdrošināšanas līgumu”. Pieņemts 10.06.1998. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 188/189, 30.06.1998.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 15, 04.08.1998. Pēdējie grozījumi 15.03.2007. (zaudējis spēku).

⁴⁰² Torgāns, K., Kārkliņš, J., Bitāns, A. (2017). Līgumu un deliktu problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā. Prof. Torgāna, K. zinātniskā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 208. lpp.

2.8. Iestādes, kura izdevusi būvspeciālista būvprakses sertifikātu, lēmumi

Iestāde, kas veic būvspeciālistu kompetences novērtēšanu un patstāvīgās prakses uzraudzību (turpmāk – kompetences pārbaudes iestāde), ir akreditēta nacionālajā akreditācijas institūcijā kā personu sertifikācijas institūcija saskaņā ar normatīvajiem aktiem par atbilstības novērtēšanu⁴⁰³. Kompetences pārbaudes iestādes veic būvspeciālistu patstāvīgās prakses uzraudzību saskaņā ar Ministru kabineta 2018.gada 20.marta noteikumiem Nr.169 “Būvspeciālistu kompetences novērtēšanas un patstāvīgās prakses uzraudzības noteikumi”⁴⁰⁴ (turpmāk – noteikumi Nr.169). Saskaņā ar noteikumu Nr.169 2.punktu būvspeciālistu kompetences novērtēšanu un patstāvīgās prakses uzraudzību veic privāto tiesību juridiskā persona, kurai saskaņā ar noslēgto līgumu Ekonomikas ministrija Valsts pārvaldes iekārtas likumā un šajos noteikumos noteiktajā kārtībā ir deleģējusi šo uzdevumu, kā arī Birojs atbilstoši Būvniecības likuma 6.panta septītajai daļai⁴⁰⁵. Birojs piešķir patstāvīgās prakses tiesības Būvniecības likuma 13.panta trešās daļas 5.punktā noteiktajā specialitātē (būvekspertīze), kā arī veic tās patstāvīgās prakses uzraudzību⁴⁰⁶. Atbilstoši Vispārīgo būvnoteikumu 146.punktam kriminālprocesa virzītājam, būvniecības dalībniekiem un būvniecību kontrolējošām iestādēm ir pienākums informēt Ekonomikas ministriju un sertifikācijas institūciju, kura speciālistu sertifikējusi, par iespējamiem būvspeciālista profesionālās darbības pārkāpumiem, kas radījis vai var radīt apdraudējumu cilvēku dzīvībai, veselībai un videi⁴⁰⁷. Kompetences pārbaudes iestāde, izvērtējot sūdzību vai kompetences pārbaudes iestādes rīcībā esošo informāciju par būvspeciālista profesionālās darbības vai profesionālās ētikas pārkāpumiem, pieņem noteikumos Nr.169 noteiktos lēmumus: 1) lēmumu par brīdinājuma izteikšanu⁴⁰⁸; 2) lēmumu par arhitekta prakses sertifikāta vai būvprakses sertifikāta darbības sfēras apturēšanu uz laiku⁴⁰⁹; 3) lēmumu par arhitekta prakses sertifikāta vai būvprakses sertifikātā norādītās darbības sfēras anulēšanu, ja saņemts būvspeciālista iesniegums par arhitekta prakses sertifikāta vai būvprakses sertifikāta darbības sfēras anulēšanu; būvspeciālists apzināti sniedzis nepatiesas ziņas, kas bija par pamatu lēmuma pieņemšanai par sertifikātu vai darbības sfēras piešķiršanu; vai spēkā stāties prokurora priekšraksts par sodu vai tiesas spriedums, ar kuru būvspeciālists ir sodīts par noziedzīgu nodarījumu būvniecības jomā saskaņā ar

⁴⁰³ Ministru kabineta 20.03.2018. noteikumi Nr.169 “Būvspeciālistu kompetences novērtēšanas un patstāvīgās prakses uzraudzības noteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 68, 05.04.2018. OP Nr.2018/68.1. Pēdējie grozījumi 21.12.2021. 3.punkts.

⁴⁰⁴ Turpat, 1., 3.punkts.

⁴⁰⁵ Turpat.

⁴⁰⁶ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 6.panta septītā daļa.

⁴⁰⁷ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021.

⁴⁰⁸ Ministru kabineta 20.03.2018. noteikumi Nr.169 “Būvspeciālistu kompetences novērtēšanas un patstāvīgās prakses uzraudzības noteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 68, 05.04.2018. OP Nr.2018/68.1. Pēdējie grozījumi 21.12.2021. 50.punkts.

⁴⁰⁹ Turpat, 51.punkts.

noteikumu Nr.169 3.pielikumu⁴¹⁰ (*kompetences pārbaudes iestāde iegūst ziņas no Iekšlietu ministrijas Informācijas centra uzturētā Sodu reģistra par personu saukšanu pie kriminālbildības, tiesas spriedumiem, prokurora priekšrakstiem par sodu, kriminālprocesu izbeigšanu un attaisnojošiem tiesas spriedumiem par noziedzīgiem nodarījumiem, kuri kvalificēti pēc kāda no noteikumos Nr.169 3. pielikumā norādītajiem Krimināllikuma pantiem⁴¹¹, piemēram, 239.pants. Būvniecības noteikumu pārkāpšana, 319.pants. Valsts amatpersonas bezdarbība, 320.pants. Kukuļņemšana vai 323.pants. Kukuļdošana, u.c.⁴¹²); 4) lēmumu par būvekspertīzes specialitātes darbības sfēras apturēšanu⁴¹³; 5) lēmumu par būvekspertīzes specialitātes darbības sfēras anulēšanu, ja būvspeciālistam anulēts arhitekta prakses sertifikāts vai būvprakses sertifikāta kādā no attiecīgajām darbības sfērām projektēšanas, būvdarbu vadīšanas vai būvuzraudzības specialitātē⁴¹⁴. Par profesionālās darbības pārkāpumiem būvspeciālistam var piemērot sodu – izteikt brīdinājumu, apturēt uz laiku sertifikāta darbību vai anulēt sertifikātu. Kompetences pārbaudes iestāde var noteikt būvspeciālistam pienākumu kompetences pārbaudes iestādes noteiktajā termiņā kārtot pārbaudi kompetenču, prasmju un zināšanu līmeņa novērtēšanai. Vieglākais sods par profesionālās darbības pārkāpumiem ir brīdinājums, smagākais sods ir sertifikāta anulēšana⁴¹⁵. Kriminālprocesa virzītājam, būvniecības dalībniekiem un būvniecību kontrolējošām iestādēm ir pienākums informēt Ekonomikas ministriju un sertificēšanas institūciju, kura speciālistu sertificējusi, par iespējamiem būvspeciālista profesionālās darbības pārkāpumiem, par būvniecību reglamentējošos normatīvajos aktos būvspeciālistam noteikto pienākumu nepildīšanu, nepienācīgu pildīšanu vai standartos noteikto prasību neievērošanu. Savukārt sertificēšanas institūcija, kura vienlaikus ir arī kompetences pārbaudes iestāde, izvērtējot sūdzību vai tās rīcībā esošo informāciju par būvspeciālista profesionālās darbības vai profesionālās ētikas pārkāpumiem, pieņem attiecīgo lēmumu.*

Kompetences pārbaudes iestādes pieņemtos lēmumus, izņemot Biroja lēmumus, mēneša laikā no lēmuma spēkā stāšanās dienas var apstrīdēt Ekonomikas ministrijā Administratīvā procesa likuma (turpmāk – APL) noteiktajā kārtībā⁴¹⁶. Savukārt Ekonomikas ministrijas lēmumu

⁴¹⁰ Ministru kabineta 20.03.2018. noteikumi Nr.169 “Būvspeciālistu kompetences novērtēšanas un patstāvīgās prakses uzraudzības noteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 68, 05.04.2018. OP Nr.2018/68.1. Pēdējie grozījumi 21.12.2021. 57.punkts.

⁴¹¹ Turpat, 61.punkts.

⁴¹² Turpat, 3. pielikums.

⁴¹³ Turpat, 58.punkts.

⁴¹⁴ Turpat, 60.punkts.

⁴¹⁵ Grozījumi Būvniecības likumā. Pieņemts 21.11.2019. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 248A, 10.12.2019. OP Nr.2019/248A.5. Anotācijas 2. ailes 10.daļa. Iegūts 17.01.2022. no <http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/5DC678A5CFA03DAEC2258382002FAFE6?OpenDocument>

⁴¹⁶ Ministru kabineta 20.03.2018. noteikumi Nr.169 “Būvspeciālistu kompetences novērtēšanas un patstāvīgās prakses uzraudzības noteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 68, 05.04.2018. OP Nr.2018/68.1. Pēdējie grozījumi 21.12.2021. 62.punkts.

mēneša laikā no tā spēkā stāšanās dienas var pārsūdzēt tiesā APL noteiktajā kārtībā⁴¹⁷. Biroja lēmumus, kas saistīti ar būvspeciālistu kompetences novērtēšanu un patstāvīgās prakses uzraudzību būv ekspertīzes specialitātē, var apstrīdēt un pārsūdzēt Ministru kabineta 2014.gada 30.septembra noteikumu Nr.576 “Būvniecības valsts kontroles biroja nolikums” noteiktajā kārtībā⁴¹⁸. Šajos noteikumos noteikts, ka Biroja struktūrvienību vai amatpersonu, kā arī neatkarīgu ekspertu ēku energoefektivitātes jomā kompetences apliecināšanas institūciju faktisko rīcību un izdotos administratīvos aktus privātpersona var apstrīdēt APL noteiktajā kārtībā, iesniedzot Biroja direktoram attiecīgu iesniegumu⁴¹⁹. Savukārt Biroja direktora faktisko rīcību un izdotos administratīvos aktus privātpersona APL noteiktajā kārtībā var pārsūdzēt Administratīvajā rajona tiesā⁴²⁰. Birojs norāda, ka ir pieņēmis jau vairāk kā 30 administratīvus lēmumus attiecībā uz būvdarbiem objektos, taču neviens no šiem lēmumiem nav sekojis tādēļ, ka būvuzraugs būtu par to ziņojis, vai par to būtu ziņojis autoruzraugs. Biroja inspektoriem pašiem nākas šādus pārkāpumus konstatēt. (..) Birojs redz kļedzošus pārkāpumus būvobjektos, bet būvuzraudzība par to klusē⁴²¹. Jāatzīmē, ka vainas un soda vietā vispirms ir jābūt uzticamībai un atbildības kultūrai. To realizēt var būt grūti, īpaši, ja cilvēki nevēlas uzņemties atbildību. (..) Kaut atsevišķi būvspeciālisti ar atbildības sajūtu varētu pamanīt un informēt par noteiktām problēmām, bet ārējās birokrātiskās un kontrolējošās iestādes drīzāk apvalda nevis izraisa vēlmi aktīvi rīkoties. Turklāt, daudzas iestādes var nomākt atbildības sajūtas rašanos jau pašā tās saknē. Ja būvspeciālistiem tiek teikts, kas jādara, bet, ja viņi prefī nesaņem atbildīgu attieksmi, tad ir zema iespējamība, ka viņi to uzņemsies arī paši⁴²². Jo ne tikai būvspeciālisti neziņo par citu būvspeciālistu kļūdām, arī būvvaldes neziņo par visiem kļūdaini iesniegtiem projektiem⁴²³. Sociālpсихолоgs, Latvijas Universitātes profesors Ivars Austers teicis, ka “Reizēm šo jēdzienu kolektīvā bezatbildība lieto. Bet to var aizvietot ar kaut ko citu, ko var nosaukt par kolektīvo atbildību. Nav īsti ieviesusies tā kultūra, ka cilvēki viens otram aizrāda. Tas nenožīmē otru nolaupāt vai padarīt par nejēgu, bet aizrādīt, kāda tālāka mērķa labad. Tā var būt jautājuma uzdošana – vai tu tiešām domā, ka tas, ko tu vai mēs tagad darām, novedīs pie laba rezultāta?”⁴²⁴. Pienākumu informēt par būvspeciālistu

⁴¹⁷ Ministru kabineta 20.03.2018. noteikumi Nr.169 “Būvspeciālistu kompetences novērtēšanas un patstāvīgās prakses uzraudzības noteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 68, 05.04.2018. OP Nr.2018/68.1. Pēdējie grozījumi 21.12.2021. 63.punkts.

⁴¹⁸ Turpat, 64.punkts.

⁴¹⁹ Ministru kabineta 30.09.2014. noteikumi Nr.576 “Būvniecības valsts kontroles biroja nolikums”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014. OP Nr.2014/194.8. Pēdējie grozījumi 17.12.2019. 13.punkts.

⁴²⁰ Turpat, 14.punkts.

⁴²¹ LNT (08.08.2016.). 900 sekundes. Intervija ar Biroja bijušo direktoru P. Druķi. Autores teksta pieraksts.

⁴²² Coeckelbergh, M. (05.2006.). Regulation or responsibility?: Autonomy, moral imagination, and engineering. Science Technology and Human Values, Volume 31, Issue 3, p. 242 - 243. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.scopus.com>; DOI 10.1177/0162243905285839

⁴²³ Lūse, A. (2016). Ķekavas Būvvaldē. Latvijas Būvniecība, Nr.5/2016, 15. lpp.

⁴²⁴ Šņore I., LTV “De facto” (22.11.2015.). Eksperti: Tragēdija Zolitūdē nav vairojusi ilgtermiņa atbildību. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/zinu-analize/eksperti-tragedija-zolitude-nav-vairojusi-ilgtermina-atbildibu.a155996/>

kļūdām nepilda gan paši būvspeciālisti, gan būvvaldes. Kamēr būs prakse, ka par būvspeciālistu kļūdām neziņo ne paši būvspeciālisti, ne būvvaldes, būvniecību reglamentējošajos normatīvajos aktos noteiktās atbildības un pienākumi praksē nedarbosies. Turklāt, lai kompetences pārbaudes iestāde varētu pieņemt lēmumu par būvspeciālistu profesionālās darbības vai profesionālās ētikas pārkāpumiem, tai vispirms ir jāsaņem informācija par būvniecību reglamentējošos normatīvajos aktos būvspeciālistam noteikto pienākumu nepildīšanu, nepienācīgu pildīšanu vai standartos noteikto prasību neievērošanu un tikai pēc tam iestāde var izvērtēt sūdzību vai tai pieejamo informāciju par būvspeciālista profesionālās darbības vai profesionālās ētikas pārkāpumiem. Turpinājumā tiks apskatīta civiltiesiskā atbildība saistībā ar ēku būvniecību.

3. CIVILTIESISKĀ ATBILDĪBA

No vispārīgajiem Civillikuma noteikumiem un speciālā būvniecības regulējuma izriet nekustamā īpašuma īpašnieka tiesības un pienākums lemt un atbildēt par sava nekustamā īpašuma apbūvi. Civillikumā ir atsevišķi izcelti būvju un ēku lietošanas tiesību aprobežojumi⁴²⁵, kas tiks apskatīts šīs nodaļas turpinājumā. Vienlaikus šajā nodaļā tiks atsevišķi aplūkota līgumiskā un delikttiesiskā atbildība, kas saistoša būvniecības procesā.

3.1. Ēkas vai būves īpašnieka atbildība

Civillikuma 1084.pants nosaka, ka katram būves īpašniekam, lai aizsargātu sabiedrisko drošību, jātur sava būve tādā stāvoklī, ka no tās nevar rasties kaitējums ne kaimiņiem, ne garāmgājējiem, ne arī tās lietotājiem⁴²⁶. Ja ēkas vai būves īpašnieka vainas dēļ radušies zaudējumi ēkas īrniekam, nomniekam un trešajām personām, šie zaudējumi atlīdzināmi saskaņā ar Civillikuma 1779.panta noteikumiem⁴²⁷. Kā norādīts Senāta 2013.gada 15.marta sprieduma lietā Nr.SKA-125/2013 (A42392506) 10.punktā, Civillikuma 1091.pants noteic ierobežojumu logu izbūvei uz kaimiņu īpašuma pusi. Var piekrist pieteicējai, ka būtībā tas ir privātas tiesības (personas privātumu) sargājošs ierobežojums. Tajā pašā laikā jāņem vērā, ka šāda rakstura ierobežojumi (attālumi ne tikai ugunsdrošības interesēs, bet arī kaimiņa privātīpašuma sargāšanas nolūkā) mūsdienās ir tipiska apbūves noteikumu sastāvdaļa un līdz ar to ietilpst parastajā būvvaldes kompetencē. (..) Šāda rakstura normu esība Civillikumā vai apbūves noteikumos nemaina to būtību, līdz ar to šobrīd Latvijas tiesībās nav saskatāms skaidrs nošķirums atkarībā no ierobežojuma rakstura. Ņemot vērā, ka šāda veida normu ievērošanas pārbaude neprasa būvvaldes iejaukšanos civiltiesisku strīdu risināšanā un ir viegli īstenojama, nav saskatāmi šķēršļi, kādēļ atbilstoši (spēku zaudējušā) Būvniecības likuma 7.panta pirmās daļas 4.punktam būvvalde nevarētu kontrolēt Civillikuma 1091.pantā noteiktā atstatuma ievērošanu. Turklāt šāda kontrole jebkurā gadījumā neizslēdz iespēju aizskartajai personai arī civilprocesuālā kārtībā prasīt savu tiesību aizskāruma novēršanu, ja tāds aizskārums ar būvniecību nodarīts⁴²⁸. Prof. V. Bukovskis norādījis, ka atbild tas, kura vainas dēļ noticis aizskārums, t.i., piemērojams vainojamības tests⁴²⁹. Piemēram, teroristu izraisīts sprādziens biroju ēkā, lidmašīnas uzgāšanās uz rūpnīcas angāra vai cits tikpat neparedzams gadījums neradīs atbildību ēkas īpašniekam, jo viņu rīcībā nav saskatāma

⁴²⁵ Civillikums. Pieņemts 28.01.1937. Publicēts: Valdības Vēstnesis, 41, 20.02.1937. Pēdējie grozījumi 04.11.2021. 1083. - 1092.pants.

⁴²⁶ Turpat.

⁴²⁷ Grūtups, A., Kalniņš, E. (2002). Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 299. lpp.

⁴²⁸ Latvijas Republikas Senāts (2019). Tiesu prakses apkopojumi. Tiesu prakse būvniecības lietās (2013-2018), 65. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/tiesu-prakses-apkopojuumi/administrativas-tiesibas>

⁴²⁹ Сост. Буковский, В. (1914). Сводъ гражданскихъ узаконений губерний Прибалтийскихъ (съ продолжениемъ 1912-1914 г.г. и съ разъяснениями) въ 2 томахъ. Т. II, содержащий Право требований. Рига: Г. Гемпель и Ко, с. 192

vaina. Civillikuma 1084.pants neparedz īpašnieka atbildību neatkarīgi no vainas⁴³⁰. No Civillikuma 1084.panta izriet būves īpašnieka pienākums veikt visu nepieciešamo un saprātīgi iespējamo, lai tiesību aizskārums un kaitējuma risks citām personām nerastos un lai tiktu nodrošināts tāds īpašuma stāvoklis, kas nerada minēto aizskārums risku⁴³¹. Šī norma var nodrošināt taisnīgu delikttiesisko attiecību noregulējumu vienīgi tad, ja persona, kura izmanto īpašumu, atrodas telpās ar īpašnieka ziņu, piemēram, telpas nomājot vai rīkojoties ar īpašumu uz cita pamata, kā arī ir tiesīga īpašumu pārbaudīt un riska faktorus novērst. Šādā gadījumā atbildības par radīto kaitējumu uzlikšana īpašniekam, ja tas pieļauj tādu personu klātbūtni šajās telpās, kuras ar bezdarbību, nepienācīgu rūpību var apdraudēt citas personas, vai kurām nav tiesību un iespējas novērst apdraudējumu citām personām, ir attaisnojama. Attiecībā uz atbildību par nekustamā īpašuma īpašību radītu kaitējumu, tostarp pie tā piestiprinātu priekšmetu nokrišanas rezultātā radītu kaitējumu, ēkas īpašniekam būtu pienākums pierādīt viņa atbildību izslēdzošus apstākļus. Tā kā atbildība par īpašuma drošu un apkārtējiem nekaitīgu stāvokli attiecināma uz īpašnieku, bet par citu personu aktīvu darbību, piemēram, no nekustamā īpašuma izmetot priekšmetus un nodarot kaitējumu citiem, var nebūt iespējams novērst īpašniekam, bet tieši personai, kura tajā dzīvo vai kuras rīcībā īpašums ir, atbildība par lietu vai priekšmetu nokrišanu, radot kaitējumu, būtu aptverama ar regulējumu par atbildību par lietu īpašību radītu kaitējumu⁴³². Zaudējumu atlīdzība par nepienācīgā kārtā nostiprinātiem priekšmetiem saskaņā ar Civillikuma 2359.pantu prasāma nevis no ēkas īpašnieka, bet no tā, kā rokās atradusies ēka vai ēkas daļa, no kuras kaut kas izliets vai izmests (Civillikuma 2358.pants). Prasība par šā zaudējuma atlīdzību noilgst viena gada laikā (Civillikuma 2362.pants)⁴³³. Saskaņā ar Civillikuma 1089.pantu, zemes īpašniekam nav tiesības celt uz tās tādas ietaises, no kurām varētu sagrūt kaimiņam piederoša būve vai celties tai kāds cits bojājums, kā arī saskaņā ar Civillikuma 1087.pantu nevienam nav tiesības ierīkot uz savas zemes tādas rūpniecības vai amatniecības iestādes, kas var apgrūtināt vai apdraudēt sabiedrisko drošību un cilvēku veselību ar ugunsbriesmām, troksni, smaku, pārmērīgu dūmu daudzumu u.t.l.⁴³⁴ Ar jēdzienu “ietaise” saprotamas gan dažādas būves, gan dabiskās vides (reljefa) izmaiņas kā, piemēram, dīķu rakšana vai augsnes virskārtas noņemšana⁴³⁵. Ja siena vai mūris sašķiebjas vai izliecas uz kaimiņa zemi par piecpadsmit centimetriem vai vairāk, tad viņam ir tiesība prasīt, lai

⁴³⁰ Torgāns, K., Kārklīšs, J. (2015). Civiltiesiskās atbildības modeļi pēc vainojamības pazīmes. “Jurista Vārds”, 08.09.2015./Nr.35 (887), 23. lpp.

⁴³¹ Kubilis, J. (2016). Latvijas deliktu tiesību modernizācijas galvenie virzieni. Promocijas darbs. Latvijas Universitāte, 80. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/34956>

⁴³² Turpat, 238. lpp.

⁴³³ Grūtups, A., Kalniņš, E. (2002). Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 299. - 300. lpp.

⁴³⁴ Civillikums. Pieņemts 28.01.1937. Publicēts: Valdības Vēstnesis, 41, 20.02.1937. Pēdējie grozījumi 04.11.2021.

⁴³⁵ Grūtups, A., Kalniņš, E. (2002). Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 307. lpp.

to no jauna nostāda taisnā līnijā⁴³⁶. Savukārt Civillikuma 1040.pantā ir noteikta īpašnieka pašreizstāvības tiesība un sakarā ar to arī tiesība iznīcināt svešas lietas, kuru dēļ viņam būtu jābaidās pazaudēt savu paša, ja viņam nav iespējams citādi novērst draudošo zaudējumu. Turklāt, Civillikuma 1084.panta trešajā daļā noteikts, ja būves īpašnieks vai valdītājs, pretēji attiecīgās varas pieprasījumam, nenovērš draudošās briesmas, tad attiecīgai iestādei, raugoties pēc apstākļiem, būve jāsaved kārtībā vai arī pavisam jānojauc uz īpašnieka rēķinu⁴³⁷. Šā pienākuma izpildes kārtība noteikta Būvniecības likuma 21.panta deviņtajā daļā – ja būve ir pilnīgi vai daļēji sagrūvusi vai nonākusi tādā tehniskajā stāvoklī, ka ir bīstama vai bojā ainavu, šīs būves īpašniekam atbilstoši pašvaldības lēmumam tā jāsakārto vai jānojauc. Šā lēmuma izpildi nodrošina Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā⁴³⁸. Savukārt Civillikuma 1086.pants nosaka, ja uzsāktā būve var apdraudēt sabiedrisko drošību, tad nevien tuvākiem kaimiņiem, bet arī attālāku būvju īpašniekiem ir tiesība pret to celt ierunas. Tāpat Civillikuma 1085.pants nosaka, ka pārgrozot vai pārbūvējot jau pastāvošu būvi vai ceļot jaunu būvi, jāievēro attiecīgie būvnoteikumi⁴³⁹, un šā noteikuma nodrošināšana ir reglamentēta Būvniecības likumā un saistošajos būvniecību reglamentējošajos normatīvajos aktos.

Civillikumā noteiktie būvju un ēku lietošanas tiesību aprobežojumi attiecināmi uz būvniecības ierosinātāju (zemes gabala vai būves īpašnieku). Lai izpildītu tam noteiktos pienākumus, tikai atsevišķos gadījumos būvdarbus var veikt būvniecības ierosinātājs kā būvētājs (skat. Ēku būvnoteikumu 106., 107.punktu⁴⁴⁰). Citos gadījumos Būvniecības likumā noteiktās darbības projektēšanas un būvniecības procesā veic būvspeciālisti uz rakstveida līguma pamata⁴⁴¹. Piemēram, būvuzraudzības veicējs saskaņā ar Vispārīgajiem būvnoteikumiem un noslēgto līgumu nodrošina būvniecības ierosinātāja likumīgo interešu pārstāvību būvdarbu procesā⁴⁴², būvdarbu veicējs nodrošina būvdarbu kvalitāti atbilstoši būvdarbu līgumā noteiktajiem būvdarbu kvalitātes rādītājiem⁴⁴³, un arī par autoruzraudzības nosacījumiem puses vienojas, noslēdzot rakstveida līgumu⁴⁴⁴. Būvspeciālista profesionālos pienākumus nosaka vispārīgie un speciālie būvnoteikumi, citi normatīvie akti un noslēgtie līgumi⁴⁴⁵. Vispārīgo būvnoteikumu 12.¹punkts skaidri nosaka, ja

⁴³⁶ Civillikums. Pieņemts 28.01.1937. Publicēts: Valdības Vēstnesis, 41, 20.02.1937. Pēdējie grozījumi 04.11.2021. 1090.pants.

⁴³⁷ Turpat.

⁴³⁸ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021.

⁴³⁹ Civillikums. Pieņemts 28.01.1937. Publicēts: Valdības Vēstnesis, 41, 20.02.1937. Pēdējie grozījumi 04.11.2021.

⁴⁴⁰ Ministru kabineta 02.09.2014. noteikumi Nr.529 "Ēku būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014., OP Nr.2014/194.4. Pēdējie grozījumi 11.01.2022.

⁴⁴¹ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 13.panta vienpadsmitā daļa.

⁴⁴² Turpat, 19.²panta sestā daļa.

⁴⁴³ Turpat, 19.²panta ceturtnā daļa.

⁴⁴⁴ Turpat, 16.panta trešā daļa.

⁴⁴⁵ Turpat, 19.³panta pirmā daļa.

būvniecības ierosinātājs ar juridisko personu ir noslēdzis pakalpojuma līgumus par būvniecības ieceres dokumentācijas un būvprojekta izstrādāšanu, būvekspertīzi, būvuzraudzību, autoruzraudzību vai būvdarbu veikšanu, tad **juridiskā persona civiltiesiski atbild par būvspeciālista darbību vai bezdarbību**⁴⁴⁶. Tā kā Būvniecības likumā noteiktās darbības būvspeciālisti veic uz rakstveida līguma pamata, kā arī būvniecības ierosinātājs noslēdz pakalpojuma līgumus ar juridisko personu par būvniecības ieceres dokumentācijas un būvprojekta izstrādāšanu, būvekspertīzi, būvuzraudzību, autoruzraudzību vai būvdarbu veikšanu un juridiskā persona civiltiesiski atbild par būvspeciālista darbību vai bezdarbību, tad atsevišķi tiks apskatīts jautājums par līgumisko atbildību. Turklāt, ņemot vērā, ka saistībā ar būvniecības procesā veiktajām darbībām (vai bezdarbību) var tikt veikts ne tikai civiltiesisks līgumpārkāpums, bet arī delikts, tad turpinājumā atsevišķi tiks apskatīta līgumiskā un delikttiesiskā atbildība, kas attiecināma uz būvniecības procesu.

3.2. Līgumiskā atbildība

Kā raksta Balodis, K., civiltiesībās tiesību subjekti var brīvi, pēc savas izvēles un ieskatiem veidot savstarpējās tiesiskās attiecības. Civiltiesībās subjekts patstāvīgi izlemj, vai izlietot savas tiesības vai tās neizmantot, paturēt tās sev vai nodot citai personai, slēgt līgumu ar citu personu vai atturēties no līguma slēgšanas⁴⁴⁷. Tomēr, pats fakts, ka personai bija nopietns nolūks uzņemties saistības un viņa izteica šo nodomu, nav pietiekams, lai nolīgumu uzskatītu par juridiski saistošu līgumu. Šim nolūkam personai vajadzētu arī kaut ko lūgt par to – kaut ko tādu, ko var uzskatīt par solījuma “cenu”⁴⁴⁸. Arī Eiropas Savienības Tiesa par līgumsaistībām uzskata tikai brīvi uzņemtas saistības⁴⁴⁹. Atbildības kontekstā Civillikuma 1785.pants nosaka, ja zaudējumu atlīdzības pienākums izriet no līgumiskas saistības pārkāpuma, tad atlīdzības apmēru noteic šā līguma saturs. No Civillikuma viedokļa zaudējumu atlīdzības pienākuma priekšnoteikums līgumtiesībās ir līgumiskas saistības pārkāpums⁴⁵⁰. Civillikuma 1779.¹pants paredz zaudējumu apmēra paredzamību⁴⁵¹. Civillikuma 1779.¹pants apstiprina tēzi, ka tiesību sistēma ņem vērā neparedzamību, nosakot tiesību aizskārēja iespējamo atbildību. Tomēr, paredzamību

⁴⁴⁶ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021.

⁴⁴⁷ Balodis, K. (2007). Monogrāfija “Ievads civiltiesībās”. Rīga, SIA “Apgāds Zvaigzne ABC”, 21. lpp.

⁴⁴⁸ Tikniūtē, A., Dambrauskaitē, A. (2011). Understanding Contract under the Law of Lithuania and other European countries. Jurisprudencija. Mykolo Romerio universitetas, tomas 18, numeris 4, ISSN 2029-2058, p. 1392. Iegūts 17.01.2022. no <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/issue/archive>

⁴⁴⁹ Turpat, p. 1403.

⁴⁵⁰ Brants, E. (2020). Vainas elementi līgumiskās atbildības piemērošanā. Latvijas Universitātes 78. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums “Starptautisko un Eiropas Savienības tiesību piemērošana nacionālajās tiesās”. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 272. lpp.; <https://doi.org/10.22364/juzk.78.29>

⁴⁵¹ Turpat, 277. lpp.

līgumattiecībās nedrīkst jaukt ar paredzamību deliktu tiesībās⁴⁵². Tiesību aizskāruma paredzamība, kas izriet no Civillikuma 1646.pantā nostiprinātā krietna un rūpīga saimnieka klauzulas, darbojas gan līgumtiesībās, gan deliktu tiesībās, bet reizēm neuzmanības vērtēšanā nozīme var būt situācijas īpašajiem apstākļiem un noslēgtā darījuma tipam⁴⁵³. Tiesību aizskāruma gadījumā cietušajam jācenšas mazināt aizskāruma izraisītus zaudējumus un šī pienākuma nepildīšana ietekmē viņa tiesības prasīt zaudējumu atlīdzību⁴⁵⁴. Civillikumā attiecībā uz zaudējumu paredzamības vērtēšanu noteikti izņēmumi, kad paredzamība atbildību neietekmē, ja kaitējums radies personas rupjas neuzmanības vai ļauna nolūka rezultātā. Ļauns nolūks Civillikuma 1641.pantā skaidrots kā tišs kaitējums. Tišs kaitējums definēts kā vēlēšanās veikt tiesību aizskārumu, apzinoties un vēloties to. Personas rīcība izpaužas rupjas neuzmanības formā, ja kāds rīkojas augstākā mērā vieglprātīgi un nevērīgi vai mazāk rūpējas par viņam uzticētām svešām lietām un darīšanām nekā par savām paša, vai arī uzsāk tādu darbību, kuras kaitīgums un bīstamība nevarēja un nedrīkstēja palikt viņam nezināmi. Doktrīnā attiecībā uz rupju neuzmanību norādīts, ka neuzmanības konstatējums saistāms ar pretiesiska rezultāta paredzamību un novēršamību, bet paredzamība savukārt saistāma ar objektīvu, nevis subjektīvu paredzamību, un jāņem vērā prasības, kādas parasti izvirzāmas attiecīgām personu grupām, ievērojot profesiju, vecumu, izglītību⁴⁵⁵. Vainas prezumpcija nereti tiek izsecināta no Civillikuma 1644.panta pirmās daļas: “kas otram nodara kaitējumu bez ļauna nolūka, ja viņš par šo kaitējumu ir vainojams, pielaiž neuzmanību”. Latvijas Republikas Senāts Civillietu departamenta 2019.gada 9.decembra spriedumā lietā Nr.SKC-318/2019 pauda tēzi: “lai atzītu, ka pastāv likumiska prezumpcija, šādam civillietā nozīmīga fakta esības pieņemumam ir jābūt tieši noteiktam likumā”⁴⁵⁶. Izšķirīgs faktors ļauna nolūka konstatēšanai ir tiesību aizskārēja pozitīva zināšana par noteiktiem, juridiski būtiskiem faktiem. Piemēram, ja būvniecības uzņēmums uz svešas zemes veic rakšanas darbus, zinot, ka šajā zemes gabalā kaut kur ir iebūvēts kabelis, nodara kaitējumu ar ļaunu nolūku, ja uzņēmuma darbinieks šo kabeli būvniecības darbu laikā pārrauj, pieņemot, ka netika veikti nekādi pasākumi, lai noskaidrotu precīzu kabeļa atrašanās vietu. Savukārt, ja persona nezināja par šāda kabeļa esamību minētajā zemes gabalā, tā rīkojās neuzmanīgi. Šajā kontekstā jāatzīmē Civillikuma 2397.pants, ka “lieta jāparāda tajā vietā, kur tā

⁴⁵² Torgāns, K., Kārklīšs, J., Bitāns, A. (2017). Līgumu un deliktu problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā. Prof. Torgāna, K. zinātniskā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 296. lpp.

⁴⁵³ Brants, E. (2020). Vainas elementi līgumiskās atbildības piemērošanā. Latvijas Universitātes 78. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums “Starptautisko un Eiropas Savienības tiesību piemērošana nacionālajās tiesās”. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 277. lpp.; <https://doi.org/10.22364/juzk.78.29>

⁴⁵⁴ Torgāns, K., Kārklīšs, J., Bitāns, A. (2017). Līgumu un deliktu problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā. Prof. Torgāna, K. zinātniskā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 233. lpp.

⁴⁵⁵ Kubilis, J. (2014). Kaitējuma paredzamība Latvijas deliktu tiesībās. Latvijas Universitātes 5. starptautiskās zinātniskās konferences “Jurisprudence un kultūra: pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi” rakstu krājums, 10.11.-11.11.2014. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 545. lpp.

⁴⁵⁶ Brants, E. (2020). Vainas elementi līgumiskās atbildības piemērošanā. Latvijas Universitātes 78. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums “Starptautisko un Eiropas Savienības tiesību piemērošana nacionālajās tiesās”. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 283. lpp.; <https://doi.org/10.22364/juzk.78.29>

atrodas ceļot pret atbildētāju prasību; bet ja atbildētājs to ļaunprātīgi aizgādājis prom, tad viņam tā uz savu rēķinu atkal jānogādā uz šo vietu.” Pie minētā panta komentāra prof. Torgāns, K. norādījis, ka “par ļaunprātību var liecināt nepamatota lietas pārvietošana pēc tam, kad atbildētājam ir kļuvis zināms par prasības celšanu par lietas parādīšanu”. Šī Civillikuma panta kontekstā novērojams minētais atslēgas punkts ļauna nolūka konstatēšanai – informētība jeb zināšana par būtiskiem juridiskiem apstākļiem⁴⁵⁷. Tāpēc līgumtiesībās būtu jāpiemēro vainas prezumpcijas princips, kuru atbildētājam būtu iespēja atspēkot, savukārt delikta gadījumā pierādīšanas nasta būtu atstājama uz prasītāja (cietušā) pleciem. Proti, vainojamas rīcības prezumpcija līgumtiesībās būtu attiecināma tikai uz civiltiesiskās atbildības (zaudējumu atlīdzināšanas pienākuma) jautājumu, bet nevis uz līguma izpildes pienākumu⁴⁵⁸. Nosakot atbildību, ne visi cēloņi ir uzskatāmi par pamatu civiltiesiskajai atbildībai, kā arī neierobežotas atbildības noteikšana atsevišķos gadījumos ir nepieļaujama, vadoties no taisnīguma apsvērumiem. Tiesību piemērotājam ir jāvērtē, no vienas puses, vai kaitējums būtu iestājies bez vainojamās personas rīcības, no otras puses, pamatojoties uz juridiskiem apsvērumiem, kādā apmērā par radītajām sekām ir jāatbild jeb kādā mērā cēloniskais sakars starp rīcību un sekām ir noteicams. Viens no būtiskākajiem juridiskajiem apsvērumiem cēloniskā sakara vērtēšanā un noteikšanā ir kaitējuma paredzamība⁴⁵⁹. Uz tiesiskā kārtā noslēgtu civiltiesisku līgumu ir attiecināmi līgumisko tiesību pamatprincipi, ka atbilstoši Civillikuma 1587.pantam katrs tiesīgi noslēgts līgums uzliek līdzējam pienākumu izpildīt apsolīto, un ne darījuma sevišķais smagums, ne arī vēlāk radušās izpildīšanas grūtības nedod vienai pusei tiesību atkāpties no līguma. Savukārt Civillikuma 1588.pants noteic, ka viena puse nevar atkāpties no līguma bez otras piekrišanas pat arī tad, ja pēdējā to neizpilda, un tādēļ, ka viņa to neizpilda⁴⁶⁰. No iepriekš minētā secināms, ka civiltiesībās tiesību subjekti brīvi un pēc savas izvēles un ieskatiem veido savstarpējās tiesiskās attiecības, kā arī lemj, vai slēgt līgumu ar citu personu vai atturēties no līguma slēgšanas. Līdz ar to Būvniecības likumā noteiktās darbības, kuras būvspeciālisti veic uz rakstveida līguma pamata līgumsaistības ir brīvi uzņemtas saistības. Ja zaudējumu atlīdzības pienākums izriet no līgumiskas saistības pārkāpuma, tad atlīdzības apmēru noteic šā līguma saturs. Arī cietušajam jācenšas mazināt aizskāruma izraisītus zaudējumus.

⁴⁵⁷ Brants, E. (2019). Ļauna nolūka koncepts un tā konstatēšanas priekšnoteikumi saistību tiesībās. Latvijas Universitātes 77. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums “Satversmē nostiprināto vērtību aizsardzība: dažādu tiesību nozaru perspektīva”. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 225. lpp.; <https://doi.org/10.22364/juzk.77.22>

⁴⁵⁸ Brants, E. (2020). Vainas elementi līgumiskās atbildības piemērošanā. Latvijas Universitātes 78. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums “Starptautisko un Eiropas Savienības tiesību piemērošana nacionālajās tiesās”. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 285. lpp.; <https://doi.org/10.22364/juzk.78.29>

⁴⁵⁹ Kubilis, J. (2014). Kaitējuma paredzamība Latvijas deliktu tiesībās. Latvijas Universitātes 5. starptautiskās zinātniskās konferences “Jurisprudence un kultūra: pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi” rakstu krājums, 10.11.-11.11.2014. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 542. lpp.

⁴⁶⁰ Kārklīņa A., Kārklīņš J. (2019). Darbinieka atstādināšana no darba un tās tiesiskās sekas. Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes 7. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums “Tiesību zinātnes uzdevumi, nozīme un nākotne tiesību sistēmās”, 16.10.-18.10.2019. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 132. lpp.; <https://doi.org/10.22364/iscflul.7.11>

Izņēmums kas neietekmē atbildību par paredzamību ir, ja kaitējums radies otras puses rupjas neuzmanības vai ļauna nolūka rezultātā. Tomēr vainojamas rīcības prezumpciju līgumtiesībās var attiecināt tikai uz zaudējumu atlīdzināšanas pienākumu, nevis uz līguma izpildes pienākumu, jo katrs tiesīgi noslēgts līgums uzliek līdzējam pienākumu izpildīt apsolīto, un ne darījuma sevišķais smagums, ne arī vēlāk radušās izpildīšanas grūtības nedod vienai pusei tiesību atkāpties no līguma.

Latvijas līgumtiesībās līdzīgi kā, Čehijā, bet atšķirīgi no kaimiņvalstīm Lietuvas un Igaunijas nav atrodama apstākļu izmaiņas klauzulas tiesiskā reglamentācija. Apstākļu izmaiņas klauzulas pamatā ir doktrīna, saskaņā ar kuru zināmos apstākļos personai neiestājas civiltiesiskā atbildība par līguma neizpildi. Viens doktrīnas princips nosaka līguma saistošo spēku, saskaņā ar kuru līgumi jāpilda, neskatoties uz jebkādu apstākļu izmaiņu pēc līguma noslēgšanas, savukārt otrs doktrīnas princips – līguma mērķa princips – nosaka, ka puses, slēdzot līgumu, ir stājušās tiesiskajās attiecībās, ņemot vērā tos apstākļus, kādi bija līguma noslēgšanas brīdī, nevis vēlāk pārgrozījušos apstākļus. Tiesību teorijā ir atzīts, ka atsevišķos gadījumos ir pieļaujami līguma izpildes pienākuma izņēmumi, bet jāpastāv noteiktiem apstākļiem, kuriem iestājoties, puse var atsaukties uz šo doktrīnu un turpmāk nepildīt ar līgumu uzņemtās saistības. Kaut arī Civillikuma 1587.pantā nav ietvertas šādas atrunas, tā ir spēkā Komerclikuma 478.pantā, kas attiecas uz franšīzes līgumu⁴⁶¹. Piemēram, līdzēji var vienpusēji atkāpties no franšīzes līguma, ja saistību izpilde kļuvusi pārmērīgi apgrūtināša sakarā ar objektīvu apstākļu izmaiņām, vai, ja saistību izpilde kļuvusi pārmērīgi apgrūtināša sakarā ar objektīvām apstākļu izmaiņām, līdzējiem ir pienākums veikt pārrunas, lai grozītu līgumu vai to izbeigtu⁴⁶². Šim pantam par pamatu ņemti Eiropas līgumtiesību principi un UNIDROIT Starptautisko komercīgumu principi, kas paredz apstākļu izmaiņu klauzulu, kas rada pusēm pienākumu veikt pārrunas par līguma izmaiņām, ja līguma izpilde kādai no pusēm ir kļuvusi pārlietu apgrūtināša un saskaņā ar UNIDROIT Starptautisko komercīgumu principu 7.1.7.punktu puses līgumsaistības neizpildīšana ir attaisnojama, ja šī puse pierāda, ka cēlonis bija šķērslis, kuru tā nevarēja kontrolēt un nevarēja saprātīgi sagaidīt, lai šī puse līguma noslēgšanas brīdī paredzētu šķēršļa rašanos, vai izvairītos no tā, vai pārvarētu šķērslī vai tā sekas. Civillikuma 1587.pantā bija plānots veikt līdzīga satura grozījumus, bet likumprojekts netika atbalstīts⁴⁶³ un šī panta redakcija joprojām nosaka, ka tiesīgi noslēgts līgums uzliek līdzējam pienākumu izpildīt apsolīto, un ne darījuma sevišķais smagums, ne arī vēlāk radušās izpildīšanas grūtības nedod vienai pusei tiesību atkāpties no līguma, kaut arī

⁴⁶¹ Torgāns, K., Kārklīšs, J., Bitāns, A. (2017). Līgumu un deliktu problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā. Prof. Torgāna, K. zinātniskā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 92. - 96. lpp.

⁴⁶² Komerclikums. Pieņemts 13.04.2000. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 158/160, 04.05.2000.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 11, 01.06.2000. Pēdējie grozījumi 06.07.2021.478.panta otrā un trešā daļa.

⁴⁶³ Jarkina, V. (2009). Franšīze teorijā un praksē. Komerclikuma franšīzes līguma nodaļas komentāri. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 197. lpp.

atlīdzinot otrai zaudējumus⁴⁶⁴. Slēdzot līgumu, katra puse uzņemas zināmu risku, ka nespēs līgumu izpildīt kādu neparedzētu apstākļu dēļ. Likums atzīst nepārvaramu varu (force majeure) par apstākli, kas atbrīvo no atbildības par līguma nepildīšanu, kā arī pusēm pašām ir iespēja līgumā noteikt citus apstākļus, kuriem iestājoties, līgums nav jāpilda⁴⁶⁵. Civillikuma 1591.pants noteic, “ja ceļ prasību par divpusēja līguma izpildīšanu, prasītājam vai nu jāpiesola pienācīgs izpildījums, vai jāpierāda, ka viņš no savas puses līgumu jau izpildījis. Pretējā gadījumā pret viņu var celt līguma neizpildīšanas ierunu, ja vien no pašas līgumiskās attiecības rakstura neizriet, ka atbildētājam pienākas papriekš izpildīt.” Piemēram, darba līgums ir divpusējs līgums, darba devēja un darbinieka attiecībām ir piemērojams Civillikuma 1591.pants – ja darba devējs nepilda darba līguma noteikumus, piemēram, nemaksā darba algu, taču pieprasa darbiniekam turpināt veikt darbu, darbinieks ir tiesīgs aizturēt savu saistību izpildījumu – nepildīt darbu, līdz darba devējs neizpilda savas saistības⁴⁶⁶. Civilprocesuālajā tiesvedībā pierādīšanas process ir būtiska tiesvedības procesa sastāvdaļa, jo strīda puses mēģina pārliecināt tiesu par savu skatījumu uz lietas apstākļiem⁴⁶⁷. Saskaņā ar Civilprocesa likuma regulējumu un tiesību zinātnē paustajām atziņām, civilprocesuālajās tiesībās vispārīgais pierādīšanas standarts ir sasniegts brīdī, kad tiesa kādu faktu atzinusi par vairāk pierādītu nekā nepierādītu, atspēkotu vai pretēji prezumētu. Tāpēc, ja vien lietas izlemšana nav objektīvi steidzama, visbiežāk nepieciešami skaidri, ticami, pārbaudāmi, kā arī pārliecinoši pierādījumi⁴⁶⁸. Saskaņā ar Civilprocesa likuma 8.panta pirmo daļu tiesa noskaidro lietas apstākļus, pārbaudot pierādījumus, kuri iegūti likumā noteiktajā kārtībā⁴⁶⁹. Jo katrai pusei jāpierāda tie fakti, uz kuriem tā pamato savus prasījumus vai iebildumus – prasītājam jāpierāda savu prasījumu pamatotība, bet atbildētājam jāpierāda savu iebildumu pamatotība⁴⁷⁰. Saskaņā ar tiesiskās vienlīdzības principu, tiesnesim jābūt objektīvam un pret visām pusēm jāizturas vienādi⁴⁷¹. Tā kā līgumiskās saistības noteic līguma saturu, katra puse uzņemas zināmu risku, ka nespēs līgumu izpildīt kādu neparedzētu apstākļu dēļ, un arī pusēm pašām ir iespēja līgumā noteikt

⁴⁶⁴ Civillikums. Pieņemts 28.01.1937. Publicēts: Valdības Vēstnesis, 41, 20.02.1937. Pēdējie grozījumi 04.11.2021.

⁴⁶⁵ Autoru kolektīvs prof. Torgāna, K. vispārīgā zinātniskā redakcijā (2000). Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Rīga: Mans Īpašums, 1587.pants, 118. lpp.

⁴⁶⁶ Kārklīņa, A., Kārklīņš, J. (2019). Darbinieka atstādināšana no darba un tās tiesiskās sekas. Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes 7. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums “Tiesību zinātnes uzdevumi, nozīme un nākotne tiesību sistēmās”, 16.10.-18.10.2019. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 143. lpp.; <https://doi.org/10.22364/iscflul.7.11>

⁴⁶⁷ Ose, D. (2012). Pierādīšanas process civilprocesā. No: Autoru kolektīvs. Juridiskās zinātnes aktuālās problēmas. Rakstu krājums. Rīga: SIA “Apgāds Zvaigzne ABC”, Latvijas Universitāte, 33. lpp.

⁴⁶⁸ Jurkeviča, T., Šmits, K. (2017). Pierādīšanas pienākums: pierādīšanas standarta procesuālā izpratne. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls “Administratīvā un Kriminālā Justīcija” Nr.3/2017 45. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/2788/2755>

⁴⁶⁹ Civilprocesa likums. Pieņemts 14.10.1998. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 326/330, 03.11.1998.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 23, 03.12.1998. Pēdējie grozījumi 22.12.2021.

⁴⁷⁰ Turpat, 93.panta pirmā daļa.

⁴⁷¹ Petkuvienē, R. (2013). Teisingumas ir nešališkumas civilinīame procese. Jurisprudencija. Mykolo Romerio universitetas, tomas 20, numeris 3, ISSN 2029-2058, p. 1063. Iegūts 17.01.2022. no <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/issue/archive; DOI https://doi.org/10.13165/JUR-13-20-3-10>

apstākļus, kuriem iestājoties, līgums nav jāpilda. Strīda gadījumā pusēm jāpārlicina tiesu par savu skatījumu uz lietas apstākļiem – prasītājam jāpierāda savu prasījumu pamatotība, bet atbildētājam jāpierāda savu iebildumu pamatotība. Turklāt, ceļot prasību par divpusēja līguma izpildīšanu, prasītājam vispirms jāpierāda, ka viņš no savas puses līgumu jau izpildījis, jo pretējā gadījumā pret viņu pašu var celt līguma neizpildīšanas ierunu.

Selelionytė-Drukteinienė, S. rakstījusi, ka, Vācijā izšķir pakalpojumu līgumus un būvdarbu līgumus. Pakalpojumu līgumos ietilpst līgumi, kas apņemas veikt noteiktas darbības, t.i. veikt uzdevumu, bet nav pienākuma sasniegt noteiktu rezultātu, bet pēdējais – apņemas sasniegt konkrētu rezultātu. Izšķiroša nozīme ir tam, vai tiek maksāts par noteiktu rezultātu vai par darbības veikšanu. Atbildība par abu iepriekš minēto līgumu pārkāpumu rodas tikai pakalpojumu sniedzēja vainas dēļ, bet būvdarbu līguma pārkāpuma gadījumā pastāv arī garantijas atbildība par līguma priekšmeta trūkumiem. Būvniecības līgumi un projektēšanas pakalpojumu sniegšanas līgumi ietilpst būvdarbu līgumu kategorijā, tādēļ, ja tiek konstatēti trūkumi šo līgumu priekšmetā, rodas garantijas rakstura atbildība. Tomēr, saskaņā ar dominējošo viedokli projektētāja darbības, uzraugot darbu izpildi saskaņā ar būvniecības līgumu, tiek klasificētas kā pakalpojumu līgumi. Francijā projektētāja pienākumi tiek uzskatīti arī par “de résultat”, un atbildība ir noteikta ne tikai par dizainu trūkumiem, bet arī par nepietiekamu būvniecības uzraudzību⁴⁷². Savukārt Lietuvā daudzi ēku kvalitātes parametri nav reglamentēti normatīvajos būvniecības tehniskajos dokumentos un normatīvajos dokumentos par ēkas drošību. Lietuvas Civillkodeksa 6.663.pantā noteikts, ka darbuzņēmēja veikto darbu kvalitātei jāatbilst līguma noteikumiem un 6.684.panta 1.punktā noteikts, ka būvuzņēmējam jāveic būvdarbi atbilstoši normatīvajos būvdokumentos un līgumā noteiktajām prasībām; saskaņā ar Lietuvas Civillkodeksa 6.684.panta 1.punktu līgumā jānorāda kvalitātes prasības; 6.684.panta otrajā daļā izskaidrots normatīvo būvniecības dokumentu jēdziens, kas ir līgumā noteiktie ar to saistītie dokumenti. (..) **Normatīvos būvniecības dokumentus var uzskatīt par līguma daļu (jo tie ir saistīti ar līgumu)** un nav piešķirti atsevišķai kvalitātes prasību grupai. Jāuzsver, ka ēkas projektēšana ir arī līguma (līguma dokumenta) sastāvdaļa, kas nosaka līguma priekšmetu – rezultātu, kas darbuzņēmējam jāizveido un jānodod pasūtītājam. Līdz ar to **līguma kvalitātes prasības ietver arī ēkas projektā noteiktās kvalitātes prasības**. Gadījumos, kad būvdarbu rezultāta kvalitātes prasības nav noteiktas būvniecības līgumā vai normatīvajos dokumentos, piemēro Lietuvas Civillkodeksa 6.663.panta 1.punkta nosacījums: ja līgumā nav noteikti kvalitātes nosacījumi, darba kvalitātei jāatbilst prasībām, kas parasti nepieciešamas šāda veida darbiem, un darbam jābūt saprātīgā termiņā. Tādējādi Lietuvas

⁴⁷² Selelionytė-Drukteinienė, S. (2011). Sutartinė atsakomybė: grįsta kalte ar be kaltės? Jurisprudencija. Mykolo Romerio universitetas, tomas 18, numeris 4, ISSN 2029-2058, p. 1424. - 1425. Iegūts 17.01.2022. no <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/issue/archive>

Civilkodekss nosaka šādas kvalitātes prasības būvdarbiem: 1) būvdarbiem jāatbilst līguma prasībām; 2) būvdarbiem jāatbilst prasībām, kas parasti nepieciešamas šāda veida darbiem; 3) būvdarbu rezultātam jābūt piemērotam saprātīgai lietošanai⁴⁷³. Latvijas Būvniecības likumā noteikts, ka visas Būvniecības likumā noteiktās darbības projektēšanas un būvniecības procesā būvspeciālisti veic uz rakstveida līguma pamata⁴⁷⁴. Būvniecības ierosinātajam ir pienākums sagatavot projektēšanas uzdevumu un sniegt būvprojekta izstrādātājam savā rīcībā esošu informāciju par objektu atbilstoši līgumam un līgumā par projektēšanu nosaka būvprojekta izstrādātāja pienākumus⁴⁷⁵. Būvdarbu veicējs nodrošina būvdarbu rezultātā tapušās būves vai tās daļas atbilstību būvprojektam un tajā ietvertajiem risinājumiem, kā arī atbild par būvdarbu kvalitāti un atbilstošu būvizstrādājumu un to iestrādes tehnoloģiju izmantošanu, un būvdarbu kvalitāte nedrīkst būt zemāka par būvnormatīvos un citos normatīvajos aktos, piemērojamajos standartos un būvdarbu līgumā noteiktajiem būvdarbu kvalitātes rādītājiem⁴⁷⁶. Ņemot vērā minēto, secināms, ka, **līdzīgi kā Lietuvā, arī Latvijā būvniecības dokumenti uzskatāmi par līguma daļu** un, uzraugot darbu izpildi saskaņā ar būvniecības līgumu vai meklējot atbildīgo par trūkumiem, vērā ņemama arī būvniecības dokumentos atspoguļotā informācija.

Kaitējuma apmēra noteikšana līgumattiecībās un delikta tiesībās atšķiras. Līgumattiecībās no pārkāpēja nevar prasīt tādu kaitējuma apmēra atlīdzināšanu, ko tas nevarēja paredzēt līguma pārkāpšanas brīdī, kas ierobežo maksimālo kaitējuma (atbildības) apmēru, ko var no pārkāpēja prasīt. Savukārt delikta tiesībās ikviens kaitējuma apmērs, kas ir cēloniski adekvāti saistīts ar deliktu, ir jāatlīdzina, pat ja tas (apmērs) nebija paredzams. Līgumattiecībās neparedzēšana samazina atbildības apmēru, jo līguma pārkāpums un neatļauta darbība jau ir konstatēta, bet delikta tiesībās tiesību aizskāruma neparedzēšana izslēdz atbildību kā tādu, jo nav konstatējama neatļauta vainojama darbība⁴⁷⁷. Tā kā līgumattiecībās un delikta tiesībās ir būtiskas atšķirības, turpinājumā tiks apskatīta delikttiesiskā atbildība.

3.3. Delikttiesiskā atbildība

Ja ārpus līgumiskām attiecībām kādam nodarīts zaudējums ar otras personas prettiesīgu darbību, tad saskaņā ar Civillikuma 1784.pantu zaudējuma nodarītājs atbild par visiem zaudējumiem (1772. un 1773.pants). Saskaņā ar Civillikuma 1772.pantu jau cēlies zaudējums var būt vai nu cietušā tagadējās mantas samazinājums, vai arī viņa sagaidāmās peļņas atrāvums;

⁴⁷³ Mitkus, S. (2017). Statybos darbų kokybės teisiniai aspektai. Mokslo studija. Vilnius: Registrų centras, p. 26 - 27, ISBN 978-9955-30-236-0.

⁴⁷⁴ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 13.panta vienpadsmitā daļa.

⁴⁷⁵ Turpat, 19.¹panta otrā daļa.

⁴⁷⁶ Turpat, 19.²panta ceturtdaļa.

⁴⁷⁷ Torgāns, K., Kārklīšs, J., Bitāns, A. (2017). Līgumu un deliktu problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā. Prof. Torgāna, K. zinātniskā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 296. lpp.

Civillikuma 1773.pants nosaka, ka zaudējums ir tiešs, kad tas ir prettiesīgas darbības vai bezdarbības dabiskās un nepieciešamās sekas, netiešs – kad tas cēlies sagadoties sevišķiem apstākļiem vai attiecībām, nejaušs – kad tā cēlonis ir nejaušs notikums vai nepārvaramā vara. Pienākums atlīdzināt zaudējumus ir noteikts Civillikuma 1775. un 1779.pantā, kas nosaka, ka katram ir pienākums atlīdzināt zaudējumus, ko viņš ar savu darbību vai bezdarbību nodarījis un, ka katrs zaudējums, kas nav nejaušs, ir jāatlīdzina⁴⁷⁸. Pienākums atlīdzināt zaudējumus ir, ja lietā ir nodibināta visu tiesību teorijā pieņemto zaudējumu atlīdzības nepieciešamo priekšnoteikumu (tiesību aizskārēja neattaisnojamās darbības (bezdarbības), zaudējumu apmēra un cēloņsakarības starp zaudējumiem un neattaisnojamo rīcību) esamība⁴⁷⁹. Lai piemērotu delikttiesisko atbildību, jākonstatē trīs priekšnoteikumi: neatļauta vainojama darbība, kaitējums un cēloņsakarība starp neatļautu vainojamu darbību un nodarīto kaitējumu. Kaitējuma esamība ir priekšnoteikums, lai runātu par tiesību aizskārumu, kas rada civiltiesisku atbildību. Neesot tiesību aizskārumam, nav pamata vērtēt neatļautas vainojamas darbības un cēloņsakarības esamību⁴⁸⁰. Saskaņā ar Satversmes 92.panta trešo teikumu, nepamatota tiesību aizskārums gadījumā ikvienam ir tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu⁴⁸¹ – šī norma nosaka vispārēju valsts pienākumu nodrošināt ar tiesas starpniecību ikvienam, kura tiesības ir pārkāptas, efektīvu aizsardzību gan pret publisku, administratīvu vai privāttiesisku aizskārumu, nodrošinot visām personām kā civilprocesā, tā arī administratīvajā un kriminālprocesā, kā arī Satversmes tiesas procesā saņemt tiesas efektīvu aizsardzību savu tiesību aizskārums gadījumā⁴⁸². Proti, katrs kaitējums, ko kāds nodarījis ar vainojamu rīcību (nepamatoti), ir jāatlīdzina un minētais precīzi atspoguļots Civillikuma 1635.pantā⁴⁸³. Civillikuma 1635.pants nosaka, ka vispārējās civiltiesiskās atbildības pamatā ir tiesību aizskāruma, proti, vispārējās civiltiesiskās atbildības piemērošanai ir nepieciešams konstatēt ne vien kaitējumu un cēlonisko sakaru, bet arī kaitējuma nodarītāja rīcības prettiesiskumu un vainu⁴⁸⁴. Zaudējumus atlīdzina tas, kas tos nodarījis, un šis pienākums var pāriet uz mantiniekiem. Nodarītājs atbrīvojams no atbildības tikai tad, ja cietušā paša vaina ir zaudējuma

⁴⁷⁸ Civillikums. Pieņemts 28.01.1937. Publicēts: Valdības Vēstnesis, 41, 20.02.1937. Pēdējie grozījumi 04.11.2021.

⁴⁷⁹ No Augstākās tiesas Civillietu departamenta 08.10.2015. sprieduma lietā Nr.C27190211 SKC-101/2015, [7.2].punkts. Iegūts 17.01.2022. no <https://tiesas.lv/nolemumi/pdf/233939.pdf>

⁴⁸⁰ Torgāns, K., Kārklīšs, J., Bitāns, A. (2017). Līgumu un deliktu problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā. Prof. Torgāna, K. zinātniskā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 283. lpp.

⁴⁸¹ Latvijas Republikas Satversme. Pieņemts 15.02.1922. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 43, 01.07.1993.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 6, 31.03.1994.; Valdības Vēstnesis, 141, 30.06.1922.; Diena, 81, 29.04.1993. Pēdējie grozījumi 04.10.2018.

⁴⁸² Autoru kolektīvs prof. Baloža, R. zinātniskā vadībā (2011). Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 148. - 149. lpp.

⁴⁸³ Torgāns, K., Kārklīšs, J., Bitāns, A. (2017). Līgumu un deliktu problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā. Prof. Torgāna, K. zinātniskā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 264. lpp.

⁴⁸⁴ Novicāne, E. (2018). Valdes locekļa civiltiesiskās atbildības priekšnoteikumi. Latvijas Universitātes 76. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums "Centrālās un Austrumeiropas juridiskās tradīcijas un juridiskās identitātes jautājumi". Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 78. lpp.

galvenais cēlonis, respektīvi – cietušā vaina ir pārsvarā⁴⁸⁵. Saskaņā ar Civillikuma 1635.pantu atbildība iestāties, ja personas darbībā ir saskatāms ļauns nolūks vai saprātīgas personas rūpības trūkums, kas izpaudies neuzmanības veidā, un šāda darbība cēloniski radījusi kaitējumu⁴⁸⁶. Izpratne, ka atbildība neiestājas par gadījumu, kuru nevarēja paredzēt un novērst, ir konstatējama arī pirmskara Latvijas tiesību doktrīnā. Prof. K. Čakste, ir norādījis, ka nejaušība rada relatīvu nespēju pretoties tādiem apstākļiem, ka arī *bonus pater familia* nebūtu varējis novērst kaitējumu, bet to būtu gan varējusi – kāda izcili uzmanīga, ātra un droša persona⁴⁸⁷. Krietna un rūpīga saimnieka standarta piemērošana paredzēšanas kritērija noteikšanā nozīmē, vai šai personai vajadzēja paredzēt seku iestāšanos, citiem vārdiem, vai vidusmēra sabiedrības loceklis tādā pašā statusā un situācijā būtu varējis paredzēt minētās sekas. Pozitīvas atbildes gadījumā ir pamats runāt par iespējamā tiesību aizskārēja atbildību. Savukārt, atbildība neiestājas, ja šādas situācijas iziet ārpus saprātīgas paredzēšanas pienākuma tvēruma. Prettiesiska rīcība ir cieši saistīta ar neuzmanības un nolūka jēdzieniem. Vainas koncepcijas ietvaros nav iespējams runāt par prettiesisku rīcību, ja persona nepieļauj neuzmanību vai nolūku, jo šāda rīcība atbilst krietna un rūpīga saimnieka klauzulai, par ko atbildība nevar iestāties. Civillikumā definētās vainas pakāpes palīdz noskaidrot neuzmanības vai ļauna nolūka esamību. Prettiesiska rīcība ir konstatējama vienīgi tad, ja persona ir veikusi tiesību aizskārumu un tai nav likumā minētu attaisnojumu šāda aizskāruma veikšanai⁴⁸⁸. Vainojama darbība sastāv no diviem elementiem: prettiesiskas rīcības un vainas. Prettiesiska rīcība ir rīcība pretēji tiesību normās vai līgumā noteiktiem uzvedības standartiem, bet vaina ir iepriekšminēto pienākumu neievērošana neuzmanības vai nolūka veidā. Neatļauta darbība ir darbība, kuras rezultātā notiek tiesību aizskārumi. Vācu tiesībās šādu darbību, vērtējot civiltiesisko atbildību, apzīmē ar *Rechtswidrigkeit* – tādu darbību, kas pati par sevi ir pretēja tiesību sistēmai un piešķir prasījuma tiesību cietušajam. Tā kā katrā tiesību aizskārumā nepieciešams konstatēt prettiesisku rīcību un vainu, ņemot vērā minēto 1635.panta saturu, var izvirzīt tēzi, ka vainojamas darbības jēdziena saturs sastāv no trīs elementiem: a) pati par sevi neatļauta darbība, b) tiesību normu pārkāpums, c) pārkāpums neuzmanības vai nolūka veidā⁴⁸⁹. Tomēr ne katrs personas tiesību aizskārumi rada Civillikuma 1635.pantā noteikto civiltiesisko atbildību. Civillikumā noteikti izņēmumi, kas nerada atbildību tiesību aizskārējam, piemēram, Civillikuma 1636.pantā paredzēts, ka atbildība neiestājas, ja kāds tikai izlieto sev piederošu tiesību

⁴⁸⁵ Torgāns, K. (1994). Komentāri Saistību tiesībām Civillikumā. Rīga: Latvijas Juridiskais centrs, 94. - 95. lpp.

⁴⁸⁶ Torgāns, K., Kārklīšs, J. (2015). Civiltiesiskās atbildības modeļi pēc vainojamības pazīmes. "Jurista Vārds", 08.09.2015./Nr.35 (887), 17. lpp.

⁴⁸⁷ Čakste, K. (1937). Nejaušība un nepārvarama vara Latvijas Civillikumos. Jurists, 71/72. burtn.

⁴⁸⁸ Torgāns, K., Kārklīšs, J. (2015). Civiltiesiskās atbildības modeļi pēc vainojamības pazīmes. "Jurista Vārds", 08.09.2015./Nr.35 (887), 17. lpp.

⁴⁸⁹ Kārklīšs, J. (2016). Vainojamas darbības konstatēšanas priekšnoteikumi. Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes 6. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums "Konstitucionālās vērtības mūsdienu tiesiskajā telpā I", 16.11.-17.11.2016. Rīga, LU Akadēmiskais apgāds, 413. - 414. lpp.

vai darbojas pēc aizskartās personas gribas, vai arī ar pēdējās nelikumīgu darbību piespiests uz atļautu paš aizstāvību. Civillikumā papildus attaisnojumiem pastāv arī regulējums, kas tiesību aizskāruma gadījumā konstatē, ka pārkāpuma nav, un līdz ar to pat nav jāmeklē attaisnojumi saistību neizpildei, jo nekādas saistības starp pusēm nemaz nav nodibinātas. Būtisks priekšnoteikums, lai personai iestātos civiltiesiskā atbildība, ir prettiesiskas rīcības konstatēšana⁴⁹⁰. Personas bezdarbība var tikt uzskatīta par cēloni citas personas tiesību aizskārumam un kaitējumam, radot atbildīgajai personai pienākumu sniegt atbilstošu apmierinājumu, ievērojot Civillikuma 1635.panta pirmajā daļā ietvertās vispārējās delikttiesiskās atbildības normas un šī panta piezīmes noteikumus⁴⁹¹. Jau romiešu tiesību juristi nošķīra neuzmanību no nejaušības. Ja kaitējums bija tāds, kas rodas no nejauša gadījuma, pēc vispārējā principa atbildība par kaitējumu bija izslēgta. Ja ar darbību vai bezdarbību nodarīts kaitējums bija saprātīgi paredzams, persona ir vainojama un iestājas atbildība, savukārt, ja kaitējums nebija paredzams, atbildība neiestājas un tā ir uzskatāma par nejaušību. Tā tas ir joprojām⁴⁹². Neparedzamu lietu neparedzēšana nevar būt neuzmanība, proti, nav pamata prasīt no personas veikt kādas darbības, lai tā novērstu cēloni kaitējumam, kuru tā nevar ne paredzēt, ne arī novērst⁴⁹³. Vispārīgi atzīts ir *bonus pater familias* tests: “Vai caurmēra romiešu saimnieks atbildētāja vietā būtu: 1) saprātīgi paredzējis iespēju, ka viņa rīcība nodarīs kaitējumu citai personai; 2) būtu veicis atbilstošas saprātīgas darbības, lai aizsargātos no šāda notikuma, un 3) atbildētājs neveica šādas darbības⁴⁹⁴” Visi notikumi, kas iziet ārpus *pater familias* rūpības, saskaņā ar doktrīnu pieskaitāmi pie jēdziena “nejaušība”, kas atbilstoši doktrīnai izslēdz civiltiesisko atbildību. Vērtējot personas vainojamību kontekstā ar neuzmanību, jāņem vērā, ka neuzmanība var izpausties divējādi – darbībā vai bezdarbībā. Bezdarbība kā neuzmanība izpaužas tad, ja personai pastāv tiesību normā vai līgumā noteikts juridisks pienākums rīkoties, taču tā to ignorē. Tieši juridisks pienākums rīkoties ir kritērijs, kas jākonstatē, lai personu vainotu par bezdarbību⁴⁹⁵. Prasītājam ir jāpierāda, ka atbildētājs ir pieļāvis neatļautu darbību, kas izpaudās tiesību normu pārkāpumā (neuzmanības vai nolūka veidā) un cēloniski noveda pie kaitējuma, savukārt atbildētājs pēc tam var atspēkot to ar visiem tiesību normās atrodamajiem attaisnojumiem. Līdz ar to attaisnojumu modelis neatceļ

⁴⁹⁰ Kārklīšs, J. (2014). Nejaušs notikums, vainojamība un civiltiesiskā atbildība. Latvijas Universitātes 5. starptautiskās zinātniskās konferences “Jurisprudence un kultūra: pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi” rakstu krājums, 10.11.-11.11.2014. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 504. lpp.

⁴⁹¹ Kubilis, J. (2016). Latvijas deliktu tiesību modernizācijas galvenie virzieni. Promocijas darbs. Latvijas Universitāte, 78. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/34956>

⁴⁹² Buls, L. (2014). Vainas nozīme deliktu tiesībās. Latvijas Universitātes 72. zinātniskās konferences rakstu krājums. Tiesību efektīvas piemērošanas problemātika. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 196. lpp.

⁴⁹³ Torgāns, K., Kārklīšs, J., Bitāns, A. (2017). Līgumu un deliktu problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā. Prof. Torgāna, K. zinātniskā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 292. lpp.

⁴⁹⁴ Torgāns, K. (2006). Saistību tiesības. I daļa. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 197. lpp.

⁴⁹⁵ Torgāns, K., Kārklīšs, J. (2015). Civiltiesiskās atbildības modeļi pēc vainojamības pazīmes. “Jurista Vārds”, 08.09.2015./Nr.35 (887), 16. lpp.

Civilprocesa likuma⁴⁹⁶ 93.panta pirmajā daļā nostiprināto principu, ka katrai pusei jāpierāda tie fakti, uz kuriem tā pamato savus prasījumus. Prof. Bukovskis, V. norādījis: “Būtu absurdi, ka cietušajam atliek tikai pierādīt kaitējumu, lai atbildību attiecinātu uz ikvienu personu, kura nav spējīga pierādīt, ka nav saistīta ar notikumu.⁴⁹⁷” Atbilstoši likuma “Par tiesu varu” 5.pantam, civillietās tiesu spriež tiesa, izskatot un izlemjot tiesas sēdēs lietas par strīdiem, kas saistīti ar fizisko un juridisko personu civiltiesību, darba tiesību, ģimenes tiesību un citu tiesību un likumīgo interešu aizsargāšanu⁴⁹⁸. Zaudējumu apmēra noteikšana gulstas uz prasītāju un tiesā prasāmi nevis zaudējumi vispār, bet jāizvirza konkrēts prasījums par piedzenamo zaudējumu apmēru⁴⁹⁹. Kā raksta Kārklīšs, J., analizējot Civillikuma 1773. un 1775.panta regulējumu, atbildība par tiesību aizskārumu neiestātos gan gadījumā, ja aizskārums noticis nepārvaramas varas dēļ, gan tad, ja tas radies nejauša notikuma dēļ, kuru saprātīga persona nevarēja ne paredzēt, ne arī novērst (lai gan teorētiski varētu konstatēt, ka kāda īpaši izcila persona to būtu varējusi)⁵⁰⁰. Saskaņā ar Civillikuma 1774.pantu nejaušs zaudējums nevienam nav jāatlīdzina. Latvijas tiesu praksē strīdi par cēlonisko sakaru ir samērā reti. Ir spriedumi, kur prasība tiek noraidīta ar pamatojumu, ka atbildētājs nav rīkojies prettiesiski, proti, atbildētāja rīcība nav cēlonis kaitējumam, par kuru celta prasība⁵⁰¹. Prof. Torgāns, K. norādīja, ka zaudējumu piedziņa ir samērā reta parādība Latvijas tiesā un ir liela iespēja efektīvāk izmantot zaudējumu piedziņu kā galveno civiltiesiskās atbildības līdzekli⁵⁰². Pienākums atlīdzināt ir tādus zaudējumus, kas nodarīti ar neatļautu vainojamu darbību vai bezdarbību, bet nejaušs zaudējums nav jāatlīdzina. Atbildība neiestājas par gadījumu, kuru nevarēja paredzēt un novērst. Prasītājam ir jāpierāda, ka atbildētājs ir pieļāvis neatļautu darbību, kas izpaudās tiesību normu pārkāpumā (neuzmanības vai nolūka veidā) un cēloniski noveda pie kaitējuma, savukārt atbildētājs pēc tam var atspēkot to ar visiem tiesību normās atrodamajiem attaisnojumiem. Apskatītais attiecas uz civiltiesisku atbildību par ārpus līgumiskām attiecībām kādam nodarītu zaudējumu. Ja šo darbību ir veicis kāds no būvniecības dalībniekiem, tad tā civiltiesiskā atbildība ir apdrošināta. Nākamajās nodaļās tiks apskatīta būvniecību kontrolējošo iestāžu kompetence un administratīvā atbildība būvniecībā.

⁴⁹⁶ Civilprocesa likums. Pieņemts 14.10.1998. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 326/330, 03.11.1998.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 23, 03.12.1998. Pēdējie grozījumi 22.12.2021.

⁴⁹⁷ Сост. Буковский, В. (1914). Сводъ гражданскихъ узаконений губерний Прибалтийскихъ (съ продолжениемъ 1912-1914 г.г. и съ разъяснениями) въ 2 томахъ. Т. II, содержащий Право требований. Рига: Г. Гемпель и Ко, с. 1308

⁴⁹⁸ Likums “Par tiesu varu”. Pieņemts 15.12.1992. Publicēts: Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1/2, 14.01.1993.; Diena, 9, 15.01.1993. Pēdējie grozījumi 10.12.2020.

⁴⁹⁹ Torgāns, K. (1994). Komentāri Saistību tiesībām Civillikumā. Rīga: Latvijas Juridiskais centrs, 96. lpp.

⁵⁰⁰ Kārklīšs, J. (2014). Nejaušs notikums, vainojamība un civiltiesiskā atbildība. Latvijas Universitātes 5. starptautiskās zinātniskās konferences “Jurisprudence un kultūra: pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi” rakstu krājums, 10.11.-11.11.2014. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 508. lpp.

⁵⁰¹ Torgāns, K., Kārklīšs, J., Bitāns, A. (2017). Līgumu un deliktu problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā. Prof. Torgāna, K. zinātniskā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 172. lpp.

⁵⁰² Torgāns, K. (1994). Komentāri Saistību tiesībām Civillikumā. Rīga: Latvijas Juridiskais centrs, 97.-98. lpp.

4. BŪVNICĪBAS KONTROLE, LAI NODROŠINĀTU ATBILDĪBU

Ēku būvniecības procesa kontroli un tiesiskumu nodrošina tā institūcija, kura pilda būvvaldes funkcijas: Būvniecības likuma 6.¹panta pirmās daļas 1. un 1.¹punktā minētajos gadījumos – Birojs, bet citos gadījumos – attiecīgās administratīvās teritorijas būvvalde⁵⁰³. Būvdarbu kontroli veic būvvaldes, Biroja vai citas institūcijas, kura pilda būvvaldes funkcijas (Ekonomikas ministrija, Valsts vides dienests, Valsts dzelzceļa tehniskā inspekcija, valsts akciju sabiedrība “Latvijas Valsts ceļi”⁵⁰⁴), būvinspektori. Attiecīgajās institūcijās nodarbina personas, kuras ir ieguvušas patstāvīgās prakses tiesības arhitektūras vai būvniecības jomā un reģistrētas būvinspektoru reģistrā. Sadarbības ietvaros būvvaldes būvinspektoram ir tiesības apskatīt būvdarbu laikā arī tādu būvi un būvlaukumu, kuru uzraudzība ir Biroja vai citas institūcijas, kura pilda būvvaldes funkcijas, kompetencē, un sniegt par to informāciju attiecīgajām institūcijām tālākai rīcībai⁵⁰⁵. Turpinājumā tiks apskatīta būvniecību kontrolējošo iestāžu kompetence.

4.1. Būvniecību kontrolējošo iestāžu kompetence, nodrošinot atbildību

Birojs nodrošina būvdarbu valsts kontroli, veicot trešās grupas publisku ēku, ja būvdarbu veikšanai nepieciešama būvatļauja, un būvju, kuru paredzētajai būvniecībai atbilstoši likuma “Par ietekmes uz vidi novērtējumu” 4.panta pirmās daļas 1.punktam piemērota ietekmes uz vidi novērtējuma procedūra, būvdarbu kontroli un pieņemšanu ekspluatācijā. Birojs pilda arī būvvaldes funkcijas attiecībā uz Aizsardzības ministrijas, tās padotības iestādes vai Nacionālo bruņoto spēku vajadzībām nepieciešamo būvju būvniecību Aizsardzības ministrijas valdījumā vai turējumā esošā nekustamajā īpašumā, un būvju būvniecību Latvijas Republikas iekšējos jūras ūdeņos, teritoriālajā jūrā un ekskluzīvajā ekonomiskajā zonā⁵⁰⁶. Birojs attiecībā uz Būvniecības likumā 6.¹panta pirmās daļas 1.punktā iepriekš minētajām būvēm pilda Būvniecības likuma 12.panta trešajā trīs prim un trešajā četri prim daļā noteiktās būvvaldes funkcijas, kā arī nodrošina Būvniecības likuma 18.pantā noteikto darbību izpildi. Publisku ēku ekspluatācijas kontroli Birojs veic Būvniecības likuma 21.pantā noteiktajā kārtībā⁵⁰⁷. Biroja pienākumos papildus ietilpst arī Latvijas Republikas diplomātiskās un konsulārās pārstāvniecības (turpmāk – pārstāvniecība) ārvalstīs apsekošana pēc būvdarbu pabeigšanas un ekspluatācijas kontrole. Pārstāvniecības ārvalstīs būvniecību organizē valsts akciju sabiedrība “Valsts nekustamie īpašumi”, kā arī nodrošina

⁵⁰³ Ministru kabineta 02.09.2014. noteikumi Nr.529 “Ēku būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014., OP Nr.2014/194.4. Pēdējie grozījumi 19.11.2019. 3.punkts.

⁵⁰⁴ Grozījumi Būvniecības likumā. Pieņemts 21.11.2019. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 248A, 10.12.2019., OP Nr.2019/248A.5. Anotācijas 2.ailē 18.daļa. Iegūts 17.01.2022. no <http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/5DC678A5CFA03DAEC2258382002FAFE6?OpenDocument>

⁵⁰⁵ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 18.panta pirmā daļa.

⁵⁰⁶ Turpat, 6.¹panta pirmās daļas 1. un 1.¹punkts.

⁵⁰⁷ Turpat, 6.¹panta otrā daļa.

būvprojekta ekspertīzi, autoruzraudzību un būvuzraudzību, ja to nosaka Latvijas Republikas normatīvie akti, un saņemt atbilstošu atļauju vai cita veida dokumentu, ja saskaņā ar uzņemto valsts normatīvo aktu prasībām tāds ir nepieciešams⁵⁰⁸. Administratīvās teritorijas būvniecības procesa tiesiskuma nodrošināšana (izņemot būvdarbus, kuru procesa kontroli un tiesiskumu nodrošina cita institūcija vai Birojs – autores piezīme) ir vietējās pašvaldības kompetencē, kuru tā nodrošina, izveidojot būvvaldi savā teritorijā vai vienojoties ar citām pašvaldībām par kopīgas būvvaldes izveidi un nodrošinot būvvaldes darbībai nepieciešamos resursus, kā arī deleģējot citai pašvaldībai atsevišķu uzdevumu izpildi Valsts pārvaldes iekārtas likumā noteiktajā kārtībā, kā arī pieņemot lēmumus par apstrīdētajiem būvvaldes administratīvajiem aktiem, faktisko rīcību un lēmumiem, kas apstrīdami saskaņā ar normatīvajiem aktiem⁵⁰⁹. Būvvalde var būt gan atsevišķa pašvaldības iestāde, gan struktūrvienība, gan vairāku pašvaldību izveidota iestāde. Būvvaldes funkcijas var īstenot arī vairākas pašvaldības struktūrvienības, no kurām katrai ir noteikta sava no Būvniecības likuma izrietoša kompetence⁵¹⁰, bet būvvaldē pastāvīgi jānodarbina vismaz viens arhitekts un viens būvinspektors⁵¹¹. Būvvaldes arhitekts pārbauda arhitektoniskās kvalitātes principa ievērošanu, ciktāl tas attiecas uz būves iekļaušanos ainavā un pilsētvidē⁵¹². Būvvaldes pienākumos ietilpst nodrošināt būvniecības administratīvā procesa tiesiskumu, tai skaitā veikt būvdarbu administratīvo prasību ievērošanas kontroli un pieņemt būves ekspluatācijā, sniegt konsultācijas par būvniecības administratīvā procesa kārtību un ziņas par teritorijas izmantošanas un apbūves nosacījumiem un informēt par būvniecības procesa tiesisko pamatojumu, kā arī sniegt ziņas par pašvaldības administratīvajā teritorijā esošajām vai paredzētajām būvēm⁵¹³. Būvvaldes kompetencē ietilpst pārbaudīt un kontrolēt arhitektoniskās kvalitātes principa ievērošanu, ciktāl tas attiecas uz būves iekļaušanos ainavā un pilsētvidē, un pašvaldības teritorijas plānojumā, lokālplānojumā (ja tāds ir izstrādāts) un detālplānojumā (ja tas nepieciešams saskaņā ar normatīvajiem aktiem) noteikto prasību ievērošanu, kā arī normatīvajos aktos noteikto būves novietojuma prasību ievērošanu⁵¹⁴. Saskaņā ar Būvniecības likuma 12.panta trešo trīs prim daļu būvdarbu laikā būvvalde pārbauda patvaļīgas būvniecības vai patvaļīgas ekspluatācijas esamību, speciālajos būvnoteikumos noteiktās būvdarbu veikšanas dokumentācijas esamību, kā arī veic Būvniecības likuma 18.panta ceturtajā daļā noteiktās darbības un pārbauda būvīzstrādājumu atbilstību apliecinājošo dokumentu esamību un atbilstību normatīvo aktu prasībām, ciktāl tas attiecas

⁵⁰⁸ Ministru kabineta 02.09.2014. noteikumi Nr.529 "Ēku būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014., OP Nr.2014/194.4. Pēdējie grozījumi 11.01.2022. 3.¹punkts.

⁵⁰⁹ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 7.panta pirmās daļas 1.punkts.

⁵¹⁰ Turpat, 12.panta pirmā daļa.

⁵¹¹ Turpat, 12.panta otrā daļa.

⁵¹² Turpat, 12.panta otrā prim daļa.

⁵¹³ Turpat, 12.panta trešā daļa.

⁵¹⁴ Turpat, 12.panta trešā prim daļa.

uz dokumenta formu un saturu, un vērtē konservācijas vai iepriekšējā stāvokļa atjaunošanas nepieciešamību⁵¹⁵. Savukārt, pieņemot būvi ekspluatācijā, būvvalde pārbauda atbilstību būvatļaujā ietvertajiem nosacījumiem (ciktāl tie nav pārbaudīti, izpildot projektēšanas un būvdarbu uzsākšanas nosacījumus), patvaļīgas būvniecības esamību un speciālajos būvnoteikumos noteikto dokumentu, tai skaitā pozitīvu atzinumu, ja tādi nepieciešami saskaņā ar normatīvajiem aktiem, esamību⁵¹⁶. Administratīvās teritorijas būvvalde neveic tai Būvniecības likuma 12.pantā noteiktās funkcijas attiecībā uz būvniecības procesiem vai to daļām, kas ir citas institūcijas, kura pilda būvvaldes funkcijas, kompetencē. Būvvaldes tiesības iesaistīties un kārtību, kādā būvvalde ir tiesīga iesaistīties būvniecības administratīvajā procesā, kas ir citas institūcijas, kura pilda būvvaldes funkcijas, kompetencē, nosaka Vispārīgie būvnoteikumi⁵¹⁷. Būvvalde būvniecības un ekspluatācijas kontroles ietvaros nepieciešamās procesuālās darbības atspoguļo un lēmumus izdod BIS⁵¹⁸ Būvniecības likumā noteiktajos termiņos⁵¹⁹. Neizmantojot BIS, būvvalde vai institūcija, kura pilda būvvaldes funkcijas, var veikt administratīvo pārkāpumu procesu, izskatīt iesniegumus (izņemot būvniecības ieceres iesniegumus un iesniegumus par speciālajos būvnoteikumos noteiktās informācijas vai dokumentu iesniegšanu) un informācijas pieprasījumus, kā arī apstrīdēšanas iesniegumus un veikt būvniecības administratīvā procesa ietvaros izdota administratīvā akta piespiedu izpildi⁵²⁰. Pildot Būvniecības likumā noteiktās funkcijas, būvvaldei ir tiesības pieprasīt un bez maksas saņemt informāciju un dokumentus⁵²¹. Tomēr, ja būvvalde ārpus savas tiešās kompetences pamana kādas neatbilstības būvniecības ieceres dokumentācijā, būvvalde par to informē būvniecības ieceres izstrādātāju, atbilstošo valsts vai pašvaldības institūciju un atbilstošo kompetences pārbaudes iestādi⁵²². Institūcija, kura pilda būvvaldes funkcijas, veic būvniecības procesa kontroli un nodrošina būvniecības administratīvā procesa tiesiskumu. Administratīvās teritorijas būvniecības procesa tiesiskuma nodrošināšana ir vietējās pašvaldības kompetencē, kad attiecīgo būvdarbu procesa kontroli un tiesiskumu nenodrošina cita institūcija vai Birojs.

Salīdzinājumā ar Lietuvas Republikas Būvniecības likumā noteikto, Lietuvā būvatļaujas izsniedz pašvaldības administrācija vai Lietuvas teritoriālajos ūdeņos, ekskluzīvajā ekonomiskajā zonā, kontinentālajā šelfā, īpašas valsts nozīmes projektu īstenošanas un atļauju turpināt apturētu

⁵¹⁵ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021.

⁵¹⁶ Turpat, 12.panta trešā četri prim daļa.

⁵¹⁷ Turpat, 12.panta sestā daļa.

⁵¹⁸ Turpat, 12.panta septītā daļa.

⁵¹⁹ Turpat, 12.panta ceturtais daļa.

⁵²⁰ Turpat, 12.panta astotā daļa.

⁵²¹ Turpat, 12.panta devītā daļa.

⁵²² Kramiņa, I., Zaļuma, Z. (2018). Turbulence būvniecības regulējumā turpinās. Žurnāls "Latvijas Būvniecība", Nr.2/2018, 21.-22. lpp.

būvniecību, izsniedz Vides ministrijas Teritoriālās plānošanas departaments un valsts būvinspekcija (turpmāk – Lt Inspekcija)⁵²³. Lt Inspekcija izskata sūdzības par iespējamiem pārkāpumiem būvniecībā saskaņā ar Lietuvas Republikas Teritoriālās plānošanas un būvniecības valsts uzraudzības likumā noteikto⁵²⁴. Lietuvā būvniecības kontoli veic viena iestāde – Lt Inspekcija, bet Latvijā pašvaldību būvvaldes, Birojs un citas institūcijas.

Būvvalde vai Birojs var apturēt būvdarbus, ja netiek ievērotas būvniecību regulējošo normatīvo aktu prasības, nav izpildīti vai netiek pildīti būvatļaujas nosacījumi, būvlaukumā netiek ievērotas ugunsdrošības, darba aizsardzības vai vides aizsardzības normatīvo aktu prasības, būvdarbi tiek veikti bez būvdarbu veicēja (būvētāja, galvenā būvdarbu veicēja, atsevišķo būvdarbu veicēja) civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas vai tiek konstatēts, ka būvuzraudzības veicējam ir darba tiesiskās attiecības vai citas saistības, kas var radīt interešu konfliktu ar būvkomersantu, kas veic objekta būvdarbus vai piegādes uzraugāmajam objektam. Būvdarbus var apturēt arī tad, ja objektā būvdarbu veikšanas laikā netiek nodrošināta autoruzraudzība, ja tā ir nepieciešama vai atbildīgais būvdarbu vadītājs neveic tam noteiktos pienākumus, kā arī, ja netiek veikta būvuzraudzība, ja tā nepieciešama vai netiek ievērots būvuzraudzības plāns⁵²⁵. Būvniecību kontrolējošām iestādēm ir pienākums informēt Ekonomikas ministriju un sertifikācijas institūciju, kura speciālistu sertificējusi, par iespējamiem būvspeciālista profesionālās darbības pārkāpumiem, kas radījis vai var radīt apdraudējumu cilvēku dzīvībai, veselībai un videi⁵²⁶. Būvvaldei jāpieņem lēmums par būvatļaujas atcelšanu, ja izmaiņas skar galveno lietošanas veidu, ir paredzētas būves apjomā vai novietojumā un nav konstatēti Būvniecības likuma 17.panta otrajā prim daļā minētie apstākļi⁵²⁷ (*izmaiņas būvdarbos ir pieļaujamas, ievērojot Būvniecības likuma 16.pantā noteikto kārtību*⁵²⁸). Būvvalde var atcelt būvatļauju, ja: netiek ievērotas būvniecību regulējošo normatīvo aktu prasības, kā arī nav izpildīti vai netiek pildīti būvatļaujas nosacījumi un būvvalde atbilstoši Būvniecības likuma 18.panta piektās daļas 1.punktam pieņem lēmumu par iepriekšējā stāvokļa atjaunošanu; 2) projektēšanas un būvdarbu laikā netiek ievēroti Būvniecības likuma 16.panta otrās prim, otrās divi prim, otrās trīs prim, otrās četri prim daļas un 17.panta otrās prim daļas nosacījumi; 3) būvvalde atklāj, ka būvatļaujā ietvertie nosacījumi faktiski nav izpildīti un būvvalde ir tikusi

⁵²³ Lietuvas Republikas Būvniecības likums (Lietuva), (Lietuvos Respublikos statybos įstatymas). Priėmimo data 30.06.2016. Paskelbta: TAR, 13.07.2016. Nr.20300. 27 straipsnis antra ir treėia pastraipos. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=b2d704e048e711e6b5d09300a16a686c>

⁵²⁴ Lietuvas Republikas Teritoriālās plānošanas un būvniecības valsts uzraudzības likums (Lietuva), (Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymas). Priėmimo data: 02.07.2013. Paskelbta: Valstybės žinios, 06.07.2013. Nr.76-3848. Naujausios įstatymo pataisos 23.11.2021. Iegūts 17.01.2022. no <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.453232/WxReLVfbWm>

⁵²⁵ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 131.punkts.

⁵²⁶ Turpat, 146.punkts.

⁵²⁷ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 18.panta astotā daļa.

⁵²⁸ Turpat, 17.panta otrā prim daļa.

maldināta, pieņemot personai labvēlīgu lēmumu⁵²⁹. Gadījumā, ja būvniecības ierosinātais vēlas mainīt būvniecības ieceres dokumentāciju un izmaiņas nav pieļaujamas, ievērojot Būvniecības likuma 16.pantā noteikto kārtību, tad būvniecības ieceres dokumenti būvvaldē iesniedzami no jauna, izmantojot BIS, un uzsākams jauns būvniecības process⁵³⁰. Uzsākot jaunu būvniecības procesu, būvvaldei jāizvērtē jauns būvniecības ieceres iesniegums un speciālajos būvnoteikumos paredzētie dokumenti⁵³¹ un papildus jāizvērtē būvspeciālista sagatavots slēdziens par dabā esošās būves būvapjomu un iespēju turpināt būvdarbus atbilstoši jaunajai būvniecības iecerei, kā arī esošās būves būvapjoma fotofiksāciju⁵³². Pēc minēto dokumentu izvērtēšanas būvvalde pieņem vienu no Būvniecības likuma 14.panta trešajā daļā minētiem lēmumiem (*būvatļaujas izdošanu, atteikumu izdot būvatļauju vai būvniecības ieceres publisku apspriešanu, vai būvniecības ieceres akceptu vai atteikumu akceptēt būvniecības ieceri (ja būvdarbu veikšanai nepieciešama apliecinājuma karte un paskaidrojuma raksts)*⁵³³) un jaunajā būvatļaujā, paskaidrojuma rakstā vai apliecinājuma kartē norāda iepriekš izsniegto būvatļauju, paskaidrojuma rakstu vai apliecinājuma karti un, ja nepieciešams, to atceļ⁵³⁴. Papildus jāatzīmē, ka noteiktais, ka būvvalde var atcelt būvatļauju, ja projektēšanas un būvdarbu laikā netiek ievēroti Būvniecības likuma 16.panta otrās prim, otrās divi prim, otrās trīs prim, otrās četri prim daļas un 17.panta otrās prim daļas, tikai daļēji attiecas uz būvatļaujas saņēmēju, jo nosaka arī būvvaldes kompetenci un veicamās darbības izmaiņu saskaņošanu, ko persona, kura ir saņēmusi būvatļauju, nevar ne ietekmēt, ne pārkāpt, savukārt Būvniecības likuma 17.panta otrā prim daļa attiecas uz visu Būvniecības likuma 16.pantu, nosakot, ka izmaiņas būvdarbos ir pieļaujamas, ievērojot Būvniecības likuma 16.pantā noteikto kārtību. Ņemot vērā minēto, Vispārīgo būvnoteikumu 132.2.apakšpunktā jāveic grozījumi, precizējot pārkāpumus, kurus būvatļaujas saņēmējam veicot, būvvalde var atcelt būvatļauju, jo uz personu nevar attiecināt tās darbības, kuras veic būvvalde saskaņojot vai atsakot saskaņot izmaiņas.

Tiek pieņemts, ka pati būvniecības industrija ir atbildīga par konstrukciju drošību un būvniecības kontrolei ir tikai jāpārbauda, vai būvniecības industrija ir uzņēmusies šo atbildību⁵³⁵. Biroja viedoklis par būvvalžu un Biroja inspektoru atbildību ir, ka, pirmkārt, atbildība ir darītājam,

⁵²⁹ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 132.punkts.

⁵³⁰ Turpat, 68.punkts.

⁵³¹ Turpat, 69.¹punkts.

⁵³² Turpat, 69.²punkts.

⁵³³ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 14.panta trešā daļa.

⁵³⁴ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 69.³punkts.

⁵³⁵ Helsloot, I., Schmidt, A. (2012). Risicoaansprakelijkheid als vervanging van overheidstoezicht in de bouw? Den Haag: Boom Lemma uitgevers, p. 19. Iegūts 17.01.2022. no <https://crisislab.nl/risicoaansprakelijkheid-als-vervanging-van-overheidstoezicht-in-de-bouw/>

otrkārt, vērtētājam un treškārt – kontrolētājam. Šāds princips jāsaģlabā arī tad, ja tiek konstatētas problēmas. Gadījumos, ja kontrolētājs ir kaut ko palaidis garām koruptīvu darījumu dēļ, ir jābūt ļoti bargam sodam. Ja kaut kas palaists garām liela informācijas apjoma vai citu līdzīgu iemeslu dēļ, nevajadzētu inspektoru īpaši vainot, jo, pirmkārt, atbildība ir darītājam. Cerēt, ka visas neatbilstības diagnosticēs būvvaldes, ir aplami⁵³⁶. Būvvalde vai Birojs pamatā atbild par būvniecības procesa kontroli un tiesiskumu, savukārt pati būvniecības industrija ir atbildīga par konstrukciju drošību, jo, pirmkārt, atbildība ir jāuzņemas darītājam. Turpmāk tiks apskatīta amatpersonu, kuras veic būvniecības kontroli, kompetence, pienākumi un tiesības.

4.2. Būvniecību kontrolējošo amatpersonu pienākumi, tiesības un disciplināratbildība

Būvdarbu kontroli veic būvvaldes vai institūcijas, kura pilda būvvaldes funkcijas, un Biroja būvinspektori, kuri ir ieguvuši patstāvīgās prakses tiesības arhitektūras vai būvniecības jomā un ir reģistrēti būvinspektoru reģistrā⁵³⁷. Saskaņā ar likuma “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” 4.panta otro daļu būvinspektori ir valsts amatpersonas, kurām pildot amata pienākumus publiskas personas institūcijās, saskaņā ar normatīvajiem aktiem ir tiesības izdot administratīvos aktus, veikt uzraudzības, kontroles, izmeklēšanas vai sodīšanas funkcijas attiecībā uz personām, kas neatrodas to tiešā vai netiešā pakļautībā⁵³⁸. Būvinspektoram ir aizliegts stāties darba tiesiskajās attiecībās ar būvkomersantu un sniegt būvniecības pakalpojumus būvdarbu vadīšanas, būvuzraudzības un būvekspertīzes specialitātēs, izņemot gadījumu, ja būvinspektors likumā “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” noteiktajā kārtībā ir saņēmis rakstveida atļauju saimnieciskās darbības veikšanai būvniecības pakalpojumu sniegšanai par pirmās grupas būvju būvniecību ārpus savas kontrolējamās administratīvās teritorijas un ja šo būvniecības pakalpojumu sniegšana nerada interešu konfliktu, nav pretrunā ar būvinspektoram saistošām ētikas normām vai nekaitē būvinspektora tiešo pienākumu pildīšanai. Būvinspektoram ir aizliegts arī veikt būvdarbu kontroli objektā, kurā būvniecības pakalpojumus sniedz būvkomersants vai piegādes veic komersants, ar kuru būvinspektoram ir vai ir bijušas jebkādas līgumiskās (tai skaitā darba tiesiskās) attiecības pēdējo 24 mēnešu laikā⁵³⁹. Iepriekš minētajā aizliegumā sniegt būvniecības pakalpojumus un veikt būvdarbu kontroli objektā nav minētas situācijas, ka būvinspektors varētu veikt būvniecību kā būvētājs saviem spēkiem un savām

⁵³⁶ Vaivare, L. (26.03.2015.). Riskus varam minimalizēt. Dienas Bizness. Iegūts 17.01.2022. no http://news.lv/Dienas_Bizness/2015/03/26/riskus-varam-minimalizet

⁵³⁷ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 18.panta pirmā daļa.

⁵³⁸ Likums “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā”. Pieņemts 25.04.2002. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 69, 09.05.2002.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 11, 13.06.2002. Pēdējie grozījumi 15.06.2021.

⁵³⁹ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 133.punkts.

vajadzībām, vai sniegt būvniecības pakalpojumus radniekiem, jo šos objektus atbilstoši likumā “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” noteiktajam, būvinspektors nevar kontrolēt, līdz ar to nebūtu liedzama būvinspektora dalība šo objektu projektēšanā vai būvniecībā, vai būvniecības uzraudzībā. Turklāt, saskaņā ar likuma “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” 6.panta ceturtās daļas 5.punktu valsts amatpersonai ir atļauts savienot valsts amatpersonas amatu ar tāda pilnvarojuma izpildi, uz kura pamata šī amatpersona rīkojas sava radnieka vārdā, ja tas nerada interešu konfliktu⁵⁴⁰. Šajā sakarā jāveic grozījumi Vispārīgo būvnoteikumu 133.punktā, precizējot un papildinot, ka būvinspektors varētu veikt būvniecību kā būvētājs saviem spēkiem un savām vajadzībām, vai sniegt būvniecības pakalpojumus radniekiem likuma “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” izpratnē, vienlaikus aizliedzot būvinspektoram veikt šādu objektu būvdarbu kontroli.

Būvinspektorū, atbilstoši to iestāžu kompetencei, kurās viņi nodarbināti, kompetencē ir veikt būvdarbu kontroli un pārbaudīt būvdarbu uzsākšanas un būvdarbu veikšanas atbilstību normatīvo aktu prasībām, pārliecināties par būvizstrādājumu atbilstību apliecināšanas dokumentācijas esamību būvlaukumā un par vides aizsardzības prasību ievērošanu būvlaukumā un par konstatētajiem trūkumiem informēt Patērētāju tiesību aizsardzības centru vai institūciju, kura veic vides valsts kontroli. Būvinspektoram jāpārliecinās, vai tiek veikta autoruzraudzība vai būvuzraudzība gadījumos, kad attiecīgās uzraudzības nepieciešamību nosaka normatīvie akti, un vai tiek ievērots būvuzraudzības plāns⁵⁴¹. Vispārīgo būvnoteikumu 140.punktā papildus noteikts, ja būvinspektors, veicot objekta pārbaudi, konstatē, ka netiek ievēroti darba aizsardzību reglamentējošie normatīvie akti, būvinspektors informē Valsts darba inspekciju⁵⁴². Pēc būvdarbu uzsākšanas būvinspektors kontrolē būvniecības procesu, apsekojot būvdarbu veikšanas vietu atbilstoši būvuzraudzības plānam⁵⁴³. Saskaņā ar Vispārīgo būvnoteikumu 137.punktu un 139.1. un 139.2.apakšpunktu būvinspektors, veicot būvniecības ieceres realizācijas vietas vai objekta pārbaudi pārliecinās, ka tur nav veikta patvaļīga būvniecība⁵⁴⁴. Patvaļīga būvniecība ir būvdarbi, kas uzsākti vai tiek veikti bez būvniecības ieceres dokumentācijas, akceptētas apliecinājuma kartes vai akceptēta paskaidrojuma raksta, bez būvatļaujas vai pirms tam, kad izdarīta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi, gadījumos, kad attiecīgie lēmumi saskaņā ar normatīvajiem aktiem ir nepieciešami, kā arī būvdarbi, kas neatbilst būvprojektam un normatīvo aktu prasībām. Patvaļīga

⁵⁴⁰ Likums “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā”. Pieņemts 25.04.2002. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 69, 09.05.2002.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 11, 13.06.2002. Pēdējie grozījumi 15.06.2021.

⁵⁴¹ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 18.panta ceturtā daļa.

⁵⁴² Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 140.2.apakšpunkts.

⁵⁴³ Turpat, 138.punkts.

⁵⁴⁴ Turpat.

būvniecība ir arī būves vai tās daļas ekspluatācija neatbilstoši projektētajam lietošanas veidam vai būvdarbi, kas uzsākti bez attiecīgas projekta dokumentācijas, ja tāda nepieciešama saskaņā ar normatīvajiem aktiem⁵⁴⁵. Patvaļīga, bez jebkādas kontroles veikta būvniecība ir liels risks sabiedrībai – to var salīdzināt ar automašīnas vadīšanu bez tiesībām vai alkohola reibumā. Ja, piemēram, būvizstrādājumam ir noteiktas prasības, kas ir jāievēro, tad atkāpšanās no šīm prasībām ir bīstama un nevēlama, jo nav pieļaujamas tādas situācijas, kurās būvniecības tiesību subjekts (būvniecības ierosinātājs, būvnieks, nomnieks, u.c.) var uzsākt, veikt vai turpināt būvniecības darbus bez attiecīgas iestādes izsniegtas atļaujas⁵⁴⁶. Vienam no būvniecības mērķiem ir jābūt par sabiedrības garantu, ka ēkas vai būves, kas iekļaujas sabiedrības ikdienā, nenodarīs kaitējumu videi, sabiedrībai un tās ir drošas lietošanai. Var rasties jautājums par to, kura tiesības ir svarīgākas – būvniecības tiesību subjekta, kurš vēlas būvēt, vai tās personas tiesības, kura vēlas dzīvot labvēlīgā vidē, bet noteiktas robežas starp šīm divām tiesībām un interesēm nav⁵⁴⁷. Būvatļauja nav tikai atļauja būvēt, bet tas ir arī būtisks ekonomisks rādītājs. Proti, izdoto būvatļauju skaits un to realizācija liecina par valsts ekonomiskās situācijas stabilitāti valstī vai gluži pretēji – nestabilu ekonomiku⁵⁴⁸. Ņemot vērā būvniecības gaitas atbilstības normatīvo aktu prasības nozīmīgumu gan sabiedrības drošībai, gan ekonomikas stabilitātei, papildus iepriekš minētajam, Vispārīgo būvnoteikumu 139.3, 139.6. un 139.7.apakšpunktā noteikts, ka būvinspektoram jāpārlicinās arī, ka būvlaukumā atrodas būvdarbu veikšanai nepieciešamā dokumentācija, tai skaitā būvizstrādājumu atbilstību apliecinājoši dokumenti, izņemot gadījumu, ja attiecīgā informācija un dokumenti ir pieejami BIS, būvdarbu veikšanai ir spēkā esoša obligātās civiltiesiskās apdrošināšanas polise un būvlaukumā atrodas atbildīgais būvdarbu vadītājs un veic tam noteiktos pienākumus⁵⁴⁹. Par katru pārbaudi būvinspektors sagatavo atzinumu, kurā norāda būves pārbaudes pamatojumu un konstatētos pārkāpumus, kā arī dod norādījumus pārkāpumu novēršanai un norāda to izpildes termiņus⁵⁵⁰. Atzinumu var nesagatavot, ja apsekošanas rezultātā tiek sagatavots cits dokuments, kurā tiek ietverti apsekošanas rezultāti (izziņa par būves neesību u.c.)⁵⁵¹. Būvinspektora kompetence, tiesības un pienākumi noteikti gan Būvniecības likumā, gan Vispārīgajos noteikumos. Vispārīgajos noteikumos dublējas Būvniecības likumā noteiktie būvinspektora amata pienākumi. Ministru kabineta 2009.gada 3.februāra noteikumu Nr.108

⁵⁴⁵ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 18.panta otrā daļa.

⁵⁴⁶ Bramanis, J. (2013). Būvniecības tiesību attīstības problemātika Latvijā. Daugavpils Universitātes 55. zinātniskās konferences rakstu krājums, 10.04.-12.04.2013., 487. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://web.a.ebscohost.com>

⁵⁴⁷ Turpat, 489. lpp.

⁵⁴⁸ Turpat, 486. lpp.

⁵⁴⁹ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021.

⁵⁵⁰ Turpat, 134.punkts.

⁵⁵¹ Turpat, 135.punkts.

“Normatīvo aktu projektu sagatavošanas noteikumi” 3.2.apakšpunktā noteikts, ka normatīvajā aktā neietver normas, kas dublē augstāka vai tāda paša spēka normatīvā akta tiesību normās ietverto normatīvo regulējumu⁵⁵². Šajā gadījumā būvinspektoru kompetence, tiesības un pienākumi jānosaka vienā normatīvajā aktā, lai izvairītos no to dublēšanās un daļējas interpretācijas, jo Vispārīgajos būvnoteikumos tiek dublēts Būvniecības likumā ietvertais regulējums, bet atsevišķas regulējuma normas noteiktas tikai vienā no šiem normatīvajiem aktiem. Lai veiktu pilnvērtīgu būvniecības kontroli, jāpiemēro un savstarpēji jāsalīdzina abos normatīvajos aktos noteiktais, jo atsevišķas regulējuma normas ir noteiktas tikai vienā no tiem⁵⁵³. Saskaņā ar Vispārīgo būvnoteikumu 143.2.apakšpunktu būvinspektoram ir tiesības apturēt būves ekspluatāciju, ja konstatēta būves patvaļīga ekspluatācija pirms tās pieņemšanas ekspluatācijā, vai ierosināt Birojam vai būvvaldei apturēt būves ekspluatāciju, ja būve vai atsevišķa telpa tiek izmantota neatbilstoši projektētajam lietošanas veidam. Saskaņā ar Vispārīgo būvnoteikumu 143.3., 143.4. un 143.5.apakšpunktu būvinspektoram ir tiesības pieprasīt no būvniecības dalībniekiem jebkuru objekta dokumentāciju, tai skaitā būvprojektu, kā arī būvdarbu laikā lūgt atbrīvot telpas, padarot tās pieejamas, atsegt būvju daļas, lai varētu pārbaudīt uzbūvēto konstrukciju, ja konstatētas nedrošuma pazīmes, un apturēt būvdarbus, ja būvlaukumā nav būvdarbu vadītāja. Minētās būvinspektoru tiesības noteiktas tikai Vispārīgajos būvnoteikumos. Savukārt saskaņā ar Vispārīgo būvnoteikumu 141.punktu, būvinspektoram ir pienākums apturēt būvdarbus, konstatējot, ka būvdarbu veikšanai nav saņemta būvatļauja vai būvdarbi uzsākti pirms izpildīti būvatļaujas nosacījumi, kā arī tad, ja būvdarbi tiek veikti bez būvvaldē akceptētas apliecinājuma kartes vai paskaidrojuma raksta, vai pirms būvdarbu uzsākšanas nav iesniegti un nav reģistrēti nepieciešamie dokumenti. Būvdarbi jāaptur arī tad, ja būvdarbi notiek ar atkāpēm no būvatļaujas, akceptētās apliecinājuma kartes vai paskaidrojuma raksta nosacījumiem, kā arī neievērojot būvniecību reglamentējošos normatīvos aktus⁵⁵⁴. Būvniecības likuma 5.panta pirmās daļas 1.f.apakšpunktā noteikts, ka Būvniecības likuma izpildei Ministru kabinets izdod vispārīgos būvnoteikumus, kuros nosaka būvniecības kontroles kārtību un nosacījumus, būvinspektoru tiesības un pienākumus, kā arī Birojā, institūcijās, kuras pilda būvvaldes funkcijas, un pašvaldībā nodarbināto būvinspektoru sadarbības kārtību⁵⁵⁵. Lai veiktu pilnvērtīgu būvniecības kontroli, būvvaldēm un būvinspektoriem jāpiemēro un savstarpēji jāsalīdzina tiem noteiktie pienākumi gan

⁵⁵² Ministru kabineta 03.02.2009. noteikumi Nr.108 “Normatīvo aktu projektu sagatavošanas noteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 26, 17.02.2009. Pēdējie grozījumi 07.09.2021.

⁵⁵³ Ziemeļe, I. (2019). Būvniecības procesa uzraudzība. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls “Administratīvā un Kriminālā Justīcija” Nr.3/4/2019, 157. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://dx.doi.org/10.17770/acj.v3i88.4380>

⁵⁵⁴ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021.

⁵⁵⁵ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021.

Būvniecības likumā, gan Vispārīgajos būvnoteikumos. Būvinspektoru kompetence, tiesības un pienākumi jānosaka vienā normatīvajā aktā, lai izvairītos no to dublēšanās un daļējas interpretācijas. Atbilstoši Būvniecības likuma 5.panta pirmās daļas 1.f.apakšpunktā noteiktajam būvniecības kontroles kārtība, kā arī būvinspektoru tiesības un pienākumi jānosaka Vispārīgajos būvnoteikumos.

Vispārīgo būvnoteikumu 141.punktā papildus noteikts, ka būvinspektoram ir pienākums apturēt būvdarbus, ja būvlaukumā neatrodas būvdarbu veikšanai nepieciešamā dokumentācija, tai skaitā būvizstrādājumu atbilstību apliecinājoši dokumenti, izņemot gadījumu, ja attiecīgā informācija un dokumenti ir pieejami BIS⁵⁵⁶. Savukārt Būvniecības likuma 18.panta sestajā prim daļā noteikts, ka konstatējot, ka būvlaukumā neatrodas būvizstrādājumu atbilstību apliecinājoši dokumenti, būvinspektors ir tiesīgs apturēt būvdarbus un sagatavo atzinumu, bet būvvalde var pieņemt lēmumu par atļauju turpināt būvdarbus pēc tam, kad no institūcijas, kas veic būvizstrādājumu tirgus uzraudzību un kontroli, saņemta informācija par trūkumu novēršanu, bet gadījumos, kad būvvalde uzdevusi izvērtēt būvizstrādājuma neatbilstības ietekmi uz būtiskām būvei izvirzītām prasībām, – arī izvērtējums⁵⁵⁷. Vienlaikus atbilstoši Vispārīgo būvnoteikumu 83.²punktam, institūcijas un personas, kas veic būvniecības uzraudzību un kontroli, informāciju par būvdarbu apturēšanu vai atjaunošanu, norādījumus un informāciju par norādījumu izpildi un, ja nepieciešams, novērojumu aprakstu iekļauj arī būvdarbu žurnālā⁵⁵⁸. Saskaņā ar APL 15.panta sestajā daļā noteikto, konstatējot pretrunu starp dažāda juridiskā spēka tiesību normām, piemēro to tiesību normu, kurai ir augstāks juridiskais spēks⁵⁵⁹. Saskaņā ar Būvniecības likumā noteikto būvinspektors ir tiesīgs apturēt būvdarbus, ja būvlaukumā neatrodas būvdarbu veikšanai nepieciešamā dokumentācija, tai skaitā būvizstrādājumu atbilstību apliecinājoši dokumenti, izņemot gadījumu, ja attiecīgā informācija un dokumenti ir pieejami BIS un informāciju par būvdarbu apturēšanu un norādījumus būvinspektors iekļauj arī būvdarbu žurnālā. Lai novērstu pretrunu, jāveic grozījumi Vispārīgo būvnoteikumu 141.punktā, nosakot, ka būvinspektors šajā gadījumā ir tiesīgs apturēt būvdarbus.

Būvinspektoram ir tiesības, apsekot objektu vai ekspluatācijā pieņemtu būvi, lai konstatētu iespējamu patvaļīgu būvniecību vai būves ekspluatāciju neatbilstoši tās lietošanas veidam⁵⁶⁰.

⁵⁵⁶ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 141.punkts un 139.3.apakšpunkts.

⁵⁵⁷ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021.

⁵⁵⁸ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021.

⁵⁵⁹ Administratīvā procesa likums. Pieņemts 25.10.2001. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 164, 14.11.2001.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 23, 13.12.2001. Pēdējie grozījumi 11.11.2021.

⁵⁶⁰ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 143.1.apakšpunkts.

Apsekojot fiziskajām un juridiskajām personām piederošās vai to lietošanā esošās būves un atsevišķas telpas, lai kontrolētu ekspluatācijas atbilstību normatīvajiem aktiem, tai skaitā patvaļīgas būvniecības esamību un būves drošumu, būvinspektoram jāuzrāda darba apliecība un augstākas amatpersonas pilnvarojums⁵⁶¹. Saskaņā ar Būvniecības likuma 18.panta trešo daļu un 21.panta piekto daļu, ja fiziskās un juridiskās personas nenodrošina būvinspektoram tiesības apskatīt un pārbaudīt būvi vai būvlaukumu būvdarbu laikā, vai apskatīt un pārbaudīt būves un atsevišķas telpas, būvlaukumā un būvēs būvinspektors var iekļūt, izmantojot aizvietotājpildi un fizisku spēku saskaņā ar rajona (pilsētas) tiesas tiesneša lēmumu, kas pieņemts, pamatojoties uz būvvaldes, Biroja vai citas institūcijas, kura pilda būvvaldes funkcijas, pieteikumu un tam pievienotajiem materiāliem. Ja būvēs un telpās nepieciešams iekļūt, lietojot fizisku spēku, to veic likumā noteiktajā kārtībā. Fiziskās un juridiskās personas, kuras kavē būvinspektora tiesību īstenošanu, saucamas pie likumā noteiktās atbildības⁵⁶². Gan Būvniecības likuma 21.panta sestajā daļā, gan Vispārīgo būvnoteikumu 144.punktā noteikts, ka kontrolējot ekspluatācijā pieņemtas būves drošumu, būvinspektors veic vispārīgu vizuālo apskati, novērtē redzamos bojājumus un apskates rezultātus fiksē atzinumā. Apskates rezultāti var būt par pamatu būves, tās daļas vai iebūvēto būvizstrādājumu detalizētai tehniskajai izpētei. Iepriekš minētās normas savstarpēji dublējas, Būvniecības likuma 18.panta trešo daļu un 21.panta piekto daļu var izteikt vienā pantā vai tā daļā. Savukārt Vispārīgo būvnoteikumu 144.punkts dublē Būvniecības likuma 21.panta sesto daļu, sasaucoties uz iepriekš konstatēto, ka būvinspektoram noteiktie pienākumi ir noteikti gan Būvniecības likumā, gan Vispārīgajos būvnoteikumos.

Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumu Nr.499 “Noteikumi par būvinspektoriem” (turpmāk – noteikumi Nr.499) 18.punktā noteikts, ka būvinspektora darbību, pildot būvinspektora amata pienākumus, uzrauga pašvaldība vai institūcija, kas pilda būvvaldes funkcijas un minētās uzraudzības ietvaros pašvaldība vai institūcija, kas pilda būvvaldes funkcijas, ierosina un izskata disciplinārlietu, ja būvinspektors nepilda vai nepienācīgi pilda noteikumu Nr.499 19.²punktā minētās prasības, kā arī lemj par disciplinārātbildības piemērošanu būvinspektoram⁵⁶³. Saskaņā ar noteikumu Nr.499 19.²punktu pašvaldība vai institūcija, kas pilda būvvaldes funkcijas, veicot būvinspektora amata pienākumu pildīšanas uzraudzību, novērtē būvinspektora darbību atbilstoši šādām prasībām: būvniecības jomu regulējošo normatīvo aktu pārzināšana un lietošana praksē, tai skaitā teritorijas plānojuma un teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumu pārzināšana; būvinspektora rīcības atbilstība normatīvo aktu, darba līguma,

⁵⁶¹ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 21.panta piektā daļa.

⁵⁶² Turpat.

⁵⁶³ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.499 “Noteikumi par būvinspektoriem”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 172, 02.09.2014., OP Nr.2014/172.3. Pēdējie grozījumi 03.11.2020.

amata apraksta un pašvaldības noteiktās darba kārtības prasībām; sadarbība ar valsts pārvaldes un pašvaldību institūcijām būvniecības kontroles jautājumos; kvalitatīvu dokumentu sagatavošana un iekļaušana būvniecības informācijas sistēmā; uz sapratni un sadarbību orientēta komunikācija ar klientu⁵⁶⁴. Jāatzīmē, ka būvinspektoru uzraudzības tiesības deleģētas tā darba devējam – pašvaldībai vai institūcijai, kura pilda būvvaldes funkcijas, atbilstoši darba tiesiskajam regulējumam⁵⁶⁵, proti, iepriekš minētajā normā nav paredzēts, ka arī pašvaldība paralēli pašvaldības būvvaldei varētu veikt būvinspektoru uzraudzību – uzraudzības tiesības ir deleģētas tikai darba devējam.

Vietējās pašvaldības autonomā funkcija saskaņā ar likuma “Par pašvaldībām” 15.panta 14.punktu ir nodrošināt savas administratīvās teritorijas būvniecības procesa tiesiskumu un saskaņā ar Būvniecības likuma 18.pantu būvdarbu kontroli atbilstoši Būvniecības likumā noteiktajai kompetencei veic būvvaldes, institūcijas, kura pilda būvvaldes funkcijas un Biroja būvinspektori, kuri, kā iepriekš minēts, ir darbinieki, caur kuru pašvaldība īsteno savu autonomo funkciju būvdarbu kontroli un būvju ekspluatāciju kontroli. (..) Būvinspektors ir būvvaldes darbinieks, caur kuru pašvaldība īsteno savu autonomo funkciju – būvdarbu kontroli un būvju ekspluatāciju kontroli. Savu profesionālo pienākumu izpildē būvinspektors, ņemot vērā Būvniecības likuma un Darba likuma regulējumu pakļaujas tikai savam darba devējam. (..) Būvinspektors ir vietējās pašvaldības darbinieks ar valsts amatpersonas statusu un disciplinārā atbildība ir piemērojama darba tiesisko attiecību ietvaros saskaņā ar normatīvajiem aktiem darba tiesību jomā, kā arī saskaņā ar valsts amatpersonu darbību regulējošiem normatīvajiem aktiem. Turklāt būvinspektors nav reglamentētā profesija, tāpēc nav iespējams veikt profesionālās darbības uzraudzību, balstoties uz normatīvo regulējumu reglamentēto profesiju jomā, proti, nav iespējams pieņemt lēmumu par ierobežojumiem nodarboties ar profesionālo darbību. Savukārt būvinspektoros kā būvspeciālistus, kuriem ir arhitekta, būvinženiera, būvdarbu vadītāja vai būvuzrauga sertifikāti, būvspeciālistu kompetences novērtēšanu un patstāvīgās prakses uzraudzību veic sertificēšanas iestādes, atbilstoši noteikumiem Nr.169⁵⁶⁶. Saskaņā ar Darba likumā noteikto par darba kārtības vai darba līguma pārkāpšanu, darba devējs darbiniekam var izteikt rakstveida piezīmi vai rājienu, minot tos apstākļus, kas norāda uz pārkāpuma izdarīšanu, bet, ja gada laikā no piezīmes vai rājiena izteikšanas dienas darbiniekam nav izteikta jauna piezīme vai rājiens, viņš uzskatāms par disciplināri nesodītu⁵⁶⁷. Savukārt Valsts tiešās pārvaldes iestāžu un citu valsts un

⁵⁶⁴ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.499 “Noteikumi par būvinspektoriem”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 172, 02.09.2014. OP Nr.2014/172.3. Pēdējie grozījumi 03.11.2020.

⁵⁶⁵ Ministru kabineta 03.11.2020. noteikumi Nr.657 “Grozījumi Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumos Nr.499 “Noteikumi par būvinspektoriem””. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 215, 05.11.2020. OP Nr.2020/215.3. Anotācija, mērķis. Iegūts 17.01.2022. no <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40483007>

⁵⁶⁶ Turpat, Anotācija, I sadaļas, 2. ailes, 2. punkts, 7. - 9. lpp.

⁵⁶⁷ Darba likums. Pieņemts 20.06.2001. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 105, 06.07.2001.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 15, 09.08.2001. Pēdējie grozījumi 27.05.2021. 90.panta pirmā un piektā daļa.

pašvaldību institūciju amatpersonu disciplinārsodu un pārkāpumu kvalifikācija noteikta Ministru kabineta 2017.gada 7.novembra noteikumos Nr.662 “Noteikumi par valsts tiešās pārvaldes iestāžu un citu valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu (darbinieku) atlīdzības un personu uzskaites sistēmu” (turpmāk – noteikumi Nr.662). Noteikumu Nr.662 4. pielikumā noteikti un apkopoti disciplinārbildības notikumi, kas var iestāties saskaņā ar Darba likumu, Valsts civildienesta likumu, Valsts civildienesta ierēdņu disciplinārbildības likumu, kā arī var skart izmaiņas mēnešalgā atbilstoši Ministru kabineta 2013.gada 29.janvāra noteikumiem Nr.66 “Noteikumi par valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku darba samaksu un tās noteikšanas kārtību”⁵⁶⁸. Piemēram, darba tiesisko attiecību ietvaros, darba devējs var uzteikt darba līgumu sakarā ar darbinieka prettiesisku rīcību, veicot darbu, pamatojoties uz Darba likuma 101.panta pirmās daļas 2.punktu⁵⁶⁹, kas nosaka, ka darba devējam ir tiesības rakstveidā uzteikt darba līgumu, vienīgi pamatojoties uz apstākļiem, kas saistīti ar darbinieka uzvedību, viņa spējām vai ar saimniecisku, organizatorisku, tehnoloģisku vai līdzīga rakstura pasākumu veikšanu uzņēmumā, ja darbinieks, veicot darbu, rīkojies prettiesiski un tādēļ zaudējis darba devēja uzticību⁵⁷⁰, kas arī ir viens no disciplinārsodu veidiem, kas noteikti Darba likuma 101.panta pirmajā daļā un Valsts civildienesta ierēdņu disciplinārbildības likuma 11.pantā⁵⁷¹. Līdz ar to var atzīmēt, ka disciplinārbildības piemērošana būvinspektoram nav jauns institūts, disciplinārbildība darba tiesisko attiecību ietvaros jau ir noteikta Darba likumā – darba devējs darbiniekam var izteikt rakstveida piezīmi vai rājienu, kā arī uzteikt darba līgumu, pamatojoties uz apstākļiem, kas saistīti ar darbinieka uzvedību, viņa spējām vai ar saimniecisku, organizatorisku, tehnoloģisku vai līdzīga rakstura pasākumu veikšanu, kā rezultātā darbinieks ir zaudējis darba devēja uzticību. Savukārt, saskaņā ar noteikumos Nr.499 noteikto, būvinspektora amata pienākumu pildīšanas uzraudzības ietvaros var novērtēt būvinspektora darbību tieši atbilstoši būvniecības jomu regulējošo normatīvo aktu pārzināšanā un lietošana praksē, un būvinspektora rīcības atbilstību būvniecības kontroles jautājumos.

Iepriekš apskatītajos noteikumos Nr.662 norādīts, ka disciplinārsodu veidi noteikti arī Valsts civildienesta ierēdņu disciplinārbildības likuma 11.pantā. Šajā sakarā vērā ņemams, ka saskaņā ar Būvniecības likuma 6.panta pirmo daļu būvniecības vispārējo pārraudzību un koordināciju veic Ekonomikas ministrija, kā arī izstrādā vienotu valsts politiku būvniecības jomā

⁵⁶⁸ Ministru kabineta 07.11.2017. noteikumi Nr.662 “Noteikumi par valsts tiešās pārvaldes iestāžu un citu valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu (darbinieku) atlīdzības un personu uzskaites sistēmu”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 228, 16.11.2017. OP Nr.2017/228.1. Pēdējie grozījumi 14.12.2021.

⁵⁶⁹ Turpat, 4. pielikums, 1.1.8.apakšpunkts.

⁵⁷⁰ Darba likums. Pieņemts: 20.06.2001. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 105, 06.07.2001.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 15, 09.08.2001. Pēdējie grozījumi 27.05.2021.

⁵⁷¹ Ministru kabineta 07.11.2017. noteikumi Nr.662 “Noteikumi par valsts tiešās pārvaldes iestāžu un citu valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu (darbinieku) atlīdzības un personu uzskaites sistēmu”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 228, 16.11.2017. OP Nr.2017/228.1. Pēdējie grozījumi 14.12.2021. 4. pielikums, 1.1.15.apakšpunkts.

un nodrošina šīs politikas realizēšanu. Ekonomikas ministrijai ir šādi uzdevumi – izstrādāt politikas plānošanas dokumentus būvniecības jomā, izstrādāt priekšlikumus būvniecību regulējošu normatīvo aktu sistēmas pilnveidošanai, izstrādāt uz likuma pamata izdodamus Ministru kabineta noteikumus, kā arī stratēģiski plānot būvniecības nozares attīstību un izstrādāt normatīvo ietvaru būvniecības jomā. Ekonomikas ministrija ir atbildīga arī par būvspeciālistu patstāvīgās prakses sertifikātu piešķiršanu un būvspeciālistu darbības uzraudzību, taču šo funkciju ministrija deleģē publisko un privāto tiesību subjektiem normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā, un veic šo subjektu darbības uzraudzību⁵⁷². Šajā sakarā var uzsvērt labas pārvaldības principu, kas Latvijā un citās Eiropas Savienības dalībvalstīs 20.gadsimtā ir strauji attīstīties. Labas pārvaldības princips pārsvarā ir adresēts valstij un tas nosaka labu valsts pārvaldes organizāciju un darbību. Tāpat arī labas pārvaldības princips piešķir privātpersonām tiesības pieprasīt taisnīgu, pārredzamu, pieejamu un ērtu valsts pārvaldes darbību⁵⁷³. Labas pārvaldības princips izpaužas divējādi: gan uz valsts pārvaldes labu iekšējo organizāciju un darbību, gan uz valsts pārvaldes labu ārējo darbību⁵⁷⁴. Jāatzīmē, ka disciplināratbildība, kā arī materiālā atbildība noteikta Valsts civildienesta likumā, kas attiecas uz valsts civildienesta ierēdņiem, specializētā valsts civildienesta ierēdņiem, profesionālā dienesta karavīriem, kuri valsts interesēs uz noteiktu laiku iecelti ierēdņa amatā⁵⁷⁵, līdz ar to attiecas arī uz Ekonomikas ministrijas ierēdņiem, kuri izstrādā un nodrošina vienotu valsts politiku būvniecības jomā. Arī Lietuvas Republikas Civildienesta likumā arī ir noteikti divu veidu civildienesta pienākumi – disciplinārā un materiālā atbildība. Disciplinārā atbildība ir Lietuvas civildienesta strukturālā daļa. Tas tieši ietekmē civildienesta struktūru, uzlabo tēlu un sniedz cilvēku uzticību. Tas ir galvenais iemesls, lai analītiski kritiskā veidā analizētu disciplināratbildības juridisko pamatu un praktisko piemērošanu⁵⁷⁶. Latvijā ierēdņu disciplināratbildību nosaka pamatojoties uz Valsts civildienesta ierēdņu disciplināratbildības likumu⁵⁷⁷. Saskaņā ar Valsts civildienesta ierēdņu disciplināratbildības likuma 3.pantā noteikto par disciplinārpārkāpumu atzīstams ierēdņa ar nodomu vai aiz neuzmanības izdarīts pārkāpums (darbība vai bezdarbība), kas minēts šā paša likuma VI nodaļā un ir saistīts ar ierēdņa amata

⁵⁷² Ministru kabineta 03.11.2020. noteikumi Nr.657 "Grozījumi Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumos Nr.499 "Noteikumi par būvinspektoriem"". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 215, 05.11.2020. OP Nr.2020/215.3. Anotācija. I sadaļas, 2. ailes, 2. punkts, 7. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40483007>

⁵⁷³ Pleps, J. (2012). The Principle of Good Legislation. Research papers of the International Scientific Conference of the University of Latvia Faculty of Law "The Quality of Legal Acts and its Importance in Contemporary Legal Space". Rīga: University of Latvia Press, 16 p.

⁵⁷⁴ Iljanova, D. (2009). Labas pārvaldības princips kā vispārējais tiesību princips: konkretizācija un piemērošana. Ozoliņas, Ž. un Reinholdes, I. redakcijā grāmata "Laba pārvaldība". Rīga: Apgāds "Zinātne", 143. lpp.

⁵⁷⁵ Valsts civildienesta likums. Pieņemts 07.09.2000. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 331/333, 22.09.2000.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 19, 12.10.2000. Pēdējie grozījumi 08.10.2020.

⁵⁷⁶ Kuncevičius, G., Kosmačaitė, V. (2012). Tarnybinės atsakomybės taikymo probleminiai aspektai. Jurisprudencija. Mykolo Romerio universitetas, tomas 19, numeris 4, ISSN 2029-2058, p. 1456. Iegūts 17.01.2022. no <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/issue/archive>

⁵⁷⁷ Valsts civildienesta likums. Pieņemts 07.09.2000. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 331/333, 22.09.2000.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 19, 12.10.2000. Pēdējie grozījumi 08.10.2020. 40.pants.

pienākumu pildīšanu, arī tad, ja darbība vai bezdarbība, kas tieši vērsta uz disciplinārpārkāpuma izdarīšanu, nav izdarīta līdz galam no ierēdņa gribas neatkarīgu iemeslu dēļ. Pārkāpums, kurš nav saistīts ar ierēdņa amata pienākumu pildīšanu, ir disciplinārpārkāpums tādā gadījumā, ja tas kaitē vispārējai cieņai pret valsts pārvaldi un uzticībai tai. Disciplinārsoda piemērošana neizslēdz ierēdņa civiltiesisko atbildību, administratīvo atbildību vai kriminālatbildību⁵⁷⁸. Secināms, ka uz visiem būvniecības dalībniekiem, būvniecības kontroles iestāžu un būvvalžu amatpersonām, kā arī būvniecības politikas jomas ierēdņiem attiecas civiltiesiskā, administratīvā vai kriminālatbildība, kā arī disciplināratbildība. Turpmāk tiks apskatīts jautājums par administratīvajiem lēmumiem būvniecības uzraudzības procesā un patvaļīgas būvniecības novēršanas pienākumu.

4.3. Administratīvie lēmumi un patvaļīgas būvniecības novēršanas pienākums

Lēmumu pieņemšanas process būvniecības uzraudzībā attiecināms gan uz administratīvā procesa tiesībām, kas regulē procesu, kādā valsts pārvalde pieņem lēmumus un veic faktisko rīcību, gan uz materiālām administratīvajām tiesībām, kas regulē valsts pārvaldes funkcijas un valsts pārvaldes un personu savstarpējās tiesības un pienākumus pēc būtības, gan administratīvo pārkāpumu tiesībām par materiālo administratīvo tiesību pārkāpumiem⁵⁷⁹. Atbilstoši Būvniecības likuma 25.pantam par patvaļīgu būvniecību vispirms paredzēta **administratīvā atbildība**⁵⁸⁰. 2020.gada 1.jūlijā spēkā stājās administratīvās atbildības reforma, kad Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksu (turpmāk – LAPK) nomainīja Administratīvās atbildības likums (turpmāk – AAL) un grozījumi daudzu nozaru likumos⁵⁸¹. Līdz ar AAL spēkā stāšanos administratīvie pārkāpumi, sodi un pārkāpumu process būvniecībā ir noteikti Būvniecības likumā⁵⁸². Administratīvie pārkāpumi būvniecībā ir noteikti Būvniecības likumā no 25. līdz 31.pantam un par pārkāpumiem piemēro brīdinājumu vai naudas sodu⁵⁸³. Turklāt, piemēram, pašvaldības būvvalde par amatpersonas likumīgo prasību nepildīšanu vai amatpersonas darbības traucēšanu var piemērot brīdinājumu vai naudas sodu⁵⁸⁴. Autore darbā “Administratīvā pārkāpuma process

⁵⁷⁸ Valsts civildienesta ierēdņu disciplināratbildības likums. Pieņemts 11.05.2006. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 83, 30.05.2006.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 12, 22.06.2006. Pēdējie grozījumi 12.01.2012.

⁵⁷⁹ Briede, J., Danovskis, E., Kovaļevska, A. (2016). Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 12. lpp.

⁵⁸⁰ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021.

⁵⁸¹ Tieslietu ministrija (01.07.2020.). Skaidrojošs video par jauno administratīvās atbildības sistēmu (vebinārs). Jurista Vārds. Jaunumi. Iegūts 17.01.2022. no <https://juristavards.lv/zinas/276856-skaidrojoss-video-par-jauno-administrativas-atbildibas-sistemu>

⁵⁸² Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. Pārejas noteikumu 25.punkts.

⁵⁸³ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021.

⁵⁸⁴ Administratīvo sodu likums par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā. Pieņemts 07.05.2020. Publicēts Latvijas Vēstnesis, 96, 20.05.2020., OP Nr.2020/96.1. 4.pants, 29.panta sestā daļa.

iestādē” apskata administratīvo pārkāpumu procesu būvvaldē, tāpēc šis jautājums šajā darbā sīkāk netiks apskatīts. Minētajā darbā secināts, ka administratīvo pārkāpumu procesā iestādē ir būtiski ne tikai izpildīt procesuālās darbības AAL noteiktajos termiņos, bet arī pamatot pieņemtos lēmumus⁵⁸⁵. Gan iepriekš LAPK 40.pants⁵⁸⁶, gan tagad AAL 25.pants nosaka, ka administratīvā soda piemērošana neatbrīvo sodīto personu no tā pienākuma izpildīšanas, par kura nepildīšanu piemērots administratīvais sods⁵⁸⁷. Lai gan tiek uzskatīts, ka personas saukšana pie administratīvās atbildības pati par sevi jau ir pietiekams fakts, kas liek personai savu prettiesisko darbību izbeigt, administratīvais sods nav līdzeklis, kas var nodrošināt to, ka ilgstošs pārkāpums tiek pārtraukts. Dažkārt administratīvo pārkāpumu izdarījusī persona uzskata, ja tā jau ir sodīta, tai vairs nav nekādu saistību un pienākumu. Tomēr tā nav un administratīvā soda piemērošana neatbrīvo sodīto personu no tā pienākuma izpildīšanas, par kura nepildīšanu piemērots administratīvais sods⁵⁸⁸. Attiecībā uz administratīvā pārkāpuma esību nepieciešams konstatēt tikai to, ka konkrēta persona ir veikusi rīcību, par kuru paredzēts administratīvais sods, un nav apstākļu, kas izslēgtu personas vainojamību⁵⁸⁹. Līdz ar to, konstatējot patvaļīgu būvniecību, būvinspektors aptur būvdarbus un sagatavo atzinumu, bet iestāde veic administratīvā pārkāpuma procesu⁵⁹⁰. Pamatojoties uz būvinspektora atzinumu, kompetentā institūcija likumā noteiktajos gadījumos pieņem lēmumu par administratīvo sodu⁵⁹¹. Pēc tam, kad būvinspektors ir konstatējis patvaļīgu būvniecību, apturējis būvdarbus un sagatavojis atzinumu un iestāde (būvvalde) pieņēmusi lēmumu par administratīvo sodu, iestāde (būvvalde – *autores papildinājums*) pieņem vienu no lēmumiem: 1) par iepriekšējā stāvokļa atjaunošanu, ja konkrētā objekta būvniecību attiecīgajā teritorijā nepieļauj normatīvie akti vai būvdarbi uzsākti pirms atzīmes izdarīšanas par projektēšanas nosacījumu izpildi, neatkarīgi no apstākļiem, kādēļ attiecīgā darbība nav veikta; 2) par atļauju veikt būvniecību pēc būvniecību regulējošu normatīvo aktu prasību izpildes, bet gadījumos, kad patvaļīgas būvniecības rezultātā nodarīts kaitējums videi, arī pēc tā novēršanas vides un dabas aizsardzību regulējošos normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā. Ja lēmums par atļauju veikt būvniecību būvvaldes noteiktajā termiņā netiek izpildīts, būvvalde var lemt par

⁵⁸⁵ Ziemele, I. (2022*). Administratīvā pārkāpuma process iestādē. **Iesniegts* Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls “Administratīvā un Kriminālā Justīcija”.

⁵⁸⁶ Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss. Pieņemts 07.12.1984. Publicēts: Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs 20.12.1984. Nr.51. Pēdējie grozījumi 05.06.2020. (zaudējis spēku).

⁵⁸⁷ Administratīvās atbildības likums. Pieņemts 25.10.2018. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 225, 14.11.2018. OP Nr.2018/225.1. Pēdējie grozījumi 12.12.2019.

⁵⁸⁸ Autoru kolektīvs Danovska, E. un Kūtra, G. zinātniskajā redakcijā (2020). Administratīvo pārkāpumu tiesības. Administratīvās atbildības likuma skaidrojumi. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 139. lpp. [20].punkts.

⁵⁸⁹ Danovskis, E. (2019). Administratīvās atbildības likuma pamatnoteikumu svarīgākās nostādnes. Latvijas Universitātes 77. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums “Satversmē nostiprināto vērtību aizsardzība: dažādu tiesību nozaru perspektīva”. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 462. lpp.; <https://doi.org/10.22364/juzk.77.49>

⁵⁹⁰ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 32.panta pirmā daļa.

⁵⁹¹ Turpat, 21.panta astotā daļa.

iepriekšējā stāvokļa atjaunošanu⁵⁹². Vispārīgo būvnoteikumu 148.punktā noteikts lēmuma par iepriekšējā stāvokļa atjaunošanu saturs⁵⁹³. Lēmumu par iepriekšējā stāvokļa atjaunošanu nepieņem, ja būve nojaukta patvaļīgi⁵⁹⁴. Lietuvā, lai novērstu patvaļīgas būvniecības sekas, Lt Inspekcija obligātajā rīkojumā var noteikt nojaukt vai atjaunot patvaļīgi uzbūvēto, ja sabiedrības intereses ir aizskartas konstrukcijas nojaukšanas vai demontāžas dēļ⁵⁹⁵. Lēmumus būvju ekspluatācijas uzraudzības ietvaros būvvalde vai Birojs atbilstoši to kompetencei pieņem lēmumus saskaņā ar Būvniecības likuma 21.panta septīto daļu⁵⁹⁶, Vispārīgo būvnoteikumu 145.punktu⁵⁹⁷. Saistībā ar Būvniecības likuma 21.panta septīto daļu Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 31.marta spriedumā lietā Nr.A420128719, SKA-402/2021, norāda, ka saskaņā ar minēto tiesību normu būvinspektors, kontrolējot būves drošumu, veic vispārīgu vizuālo apskati, kuras laikā fiksē un novērtē redzamos bojājumus, un sagatavo atzinumu. Savukārt būvvalde, pamatojoties uz atzinumā konstatēto, pieņem lēmumu par tālāko rīcību saistībā ar būves bīstamību: uzdod veikt būves, tās daļas vai iebūvēto būvizstrādājumu tehnisko izpēti, uzdod novērst konstatēto bīstamību, informējot par to pašvaldību, un/vai aizliedz būves ekspluatāciju līdz bīstamības novēršanai. Ja būvinspektoram, vizuāli novērtējot būves bojājumus, un vēlāk būvvaldei, iepazīstoties ar būvinspektora atzinumu, ir pamatotas bažas par būves drošumu, ir jāpieņem uz risku izvērtējumu balstīts lēmums par to, kā un cik steidzami tālāk risināt ar būves drošumu saistītos jautājumus, tostarp, vai nepieciešams nekavējoties aizliegt būves ekspluatāciju. Tiesību normas neparedz un nebūtu arī saprātīgi pieprasīt, lai iestāde, pieņemot attiecīgu lēmumu, jau būtu vispusīgi un detalizēti pārbaudījusi visus ar būves drošumu saistītos aspektus, jo tas prasa gan laika, gan citu resursu ieguldījumu, un var novest pie tā, ka tiek pieļauts ekspluatēt faktiski bīstamu būvi, kas rada draudus cilvēku drošībai, veselībai vai pat dzīvībai. Tieši tāpēc viens no lēmumiem, ko iestāde šādā gadījumā papildus būves ekspluatācijas aizliegumam var noteikt, ir uzdot veikt būves, tās daļas vai iebūvēto būvizstrādājumu tehnisko izpēti⁵⁹⁸. Lēmumi būvju ekspluatācijas uzraudzības ietvaros noteikti gan Būvniecības likumā, gan Vispārīgajos

⁵⁹² Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 18.panta piektā daļa.

⁵⁹³ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021.

⁵⁹⁴ Turpat, 147.punkts.

⁵⁹⁵ Lietuvas Republikas Teritoriālās plānošanas un būvniecības valsts uzraudzības likums (Lietuva), (Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymas). Priėmimo data: 02.07.2013. Paskelbta: Valstybės žinios, 06.07.2013. Nr.76-3848. Naujausios įstatymo pataisos 23.11.2021., 14 straipsnis antra pastraipos. Iegūts 17.01.2022. no <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.453232/WxReLVfbWm>

⁵⁹⁶ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021.

⁵⁹⁷ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021.

⁵⁹⁸ Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 31.03.2021. spriedums lietā Nr.A420128719, SKA-402/2021, [6].punkts. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/buvniecibas-tiesibas>

būvnoteikumos, tikai Vispārīgo būvnoteikumu 145.1.apakšpunktā ir noteikts, lai veiktu tehnisko izpēti, jāsniedz būves tehniskās apsekošanas atzinums⁵⁹⁹. Lēmumu par iepriekšējā stāvokļa atjaunošanu nepieņem, ja būve nojaukta patvaļīgi, bet, ja ēkas nojaukšana aizskar sabiedrības intereses, ņemot piemēru no Lietuvas, būtu izvērtējama arī patvaļīgi nojauktās ēkas atjaunošana.

Piebilstams, ka par konstatētajiem patvaļīgās būvniecības gadījumiem tikai Rīgas pilsētas teritorijā, Rīgas pilsētas būvvaldes Būvniecības kontroles pārvalde 2018.gadā izskatīja un pieņēma lēmumus 220 administratīvo pārkāpumu lietās, bet 2017.gadā – 255, savukārt par patvaļīgās būvniecības radīto seku novēršanu Rīgas pilsētas būvvalde 2018.gadā izdeva 455 administratīvo aktus, bet 2017.gadā – 1038⁶⁰⁰. Savukārt ar mērķi sakārtot administratīvās lietas saistībā ar patvaļīgo būvniecību un izbeigt lietas, kurās patvaļīgās būvniecības radītās sekas ir novērstas, 2020.gadā ir pieņemti 150 lēmumi par administratīvo lietu izbeigšanu, bet 2019.gadā pieņemti 34 šādi lēmumi⁶⁰¹. Vairākas Latvijas Republikas pašvaldības ir pieņēmušas saistošos noteikumus, kuros paredz nodevas apmēra palielināšanu: 5 reizes Rīgā⁶⁰², 3 reizes Liepājā⁶⁰³ un Jēkabpilī⁶⁰⁴, ja pirms būvniecības ieceres akcepta konstatēta patvaļīga būvniecība. Lai samazinātu patvaļīgās būvniecības apjomus Latvijā, sankcijām par patvaļīgu būvniecību jābūt smagākām un arī citās pašvaldībās būtu jānosaka papildus patvaļīgās būvniecības apstiprināšanas nodeva⁶⁰⁵. Lietuvas Republikā patvaļīgas būvniecības sekas likvidē saskaņā ar Lietuvas Republikas Teritoriālās plānošanas un būvniecības valsts uzraudzības likuma 14.pantā noteikto, ka Lt Inspekcijas inspektors 10 darba dienu laikā no patvaļīgās būvniecības akta parakstīšanas dienas sniedz ēkas vai tās daļas īpašniekam, vadītājam vai lietotājam, zemesgabala īpašniekam, vadītājam vai lietotājam obligātu norādījumu par patvaļīgas būvniecības seku likvidēšanu. Obligātajā rīkojumā noteikts, ka personai ir tiesības sagatavot projekta dokumentāciju un samaksājot Lietuvas Republikas Būvniecības likuma 1. pielikumā noteikto patvaļīgās būvniecības apstiprināšanas

⁵⁹⁹ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021.

⁶⁰⁰ Rīgas pilsētas būvvalde. Rīgas pilsētas būvvaldes 2018.gada pārskats, 5. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.rpbv.lv/par-mums/gada-parskati/>

⁶⁰¹ Rīgas pilsētas būvvalde. Rīgas pilsētas būvvaldes 2020.gada pārskats, 7. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.rpbv.lv/par-mums/gada-parskati/>

⁶⁰² Rīgas domes 12.05.2015. (prot. Nr.54, 7.§) saistošie noteikumi Nr.147 “Par pašvaldības nodevu par būvatļaujas izdošanu Rīgā”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 114, 12.06.2015. OP Nr.2015/114.5. Pēdējie grozījumi 07.07.2021. 3.6.apakšpunkts.

⁶⁰³ Liepājas pilsētas domes 08.12.2016. (prot. Nr.15, 11.§) saistošie noteikumi Nr.28 “Par Liepājas pilsētas pašvaldības nodevu par būvatļaujas izdošanu vai būvniecības ieceres akceptu, izdarot atzīmi Paskaidrojuma rakstā vai Apliecinājuma kartē”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 19, 24.01.2017. OP Nr.2017/19.9. Saistošo noteikumu paskaidrojuma raksta 2.aile.

⁶⁰⁴ Jēkabpils pilsētas domes 29.08.2013. (prot. Nr.22, 7.§) saistošie noteikumi Nr.37 “Saistošie noteikumi par nodevām Jēkabpils pilsētā”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 225, 19.11.2013. OP Nr.2013/225.11. Pēdējie grozījumi 01.04.2020. 17.punkts.

⁶⁰⁵ Ziemeļe, I. (2019). Administrative responsibility for unauthorised construction in Republics of Lithuania and Latvia. Proceedings of the International Scientific Conference of Daugavpils University, 11.04.-12.04.2019., Issue 61, p. 226. Iegūts 17.01.2022. no <http://web.a.ebscohost.com>

iemaksu, saņemot būvniecības atļauju, ja veiktie darbi ir iespējami saskaņā ar esošajiem detalizētajiem zemesgabalu plāniem un konstrukcija nav pretrunā obligātajām vides aizsardzības prasībām, kultūras mantojuma aizsardzībai un aizsargājamo teritoriju aizsardzībai. Novērst patvaļīgas būvniecības sekas var nojaucot vai atjaunojot patvaļīgi uzbūvēto, ja sabiedrības intereses ir aizskartas konstrukcijas nojaukšanas vai demontāžas dēļ. Obligātie norādījumi jāizpilda sešu mēnešu laikā vai īsākā termiņā, ja tiek konstatēts, ka patvaļīga būvniecība ir nopietni pārkāpusi trešo personu tiesības un būtiski ierobežojusi to spēju izmantot nekustamo īpašumu. Lt Inspekcija var pagarināt termiņu vienu reizi uz 3 mēnešiem, ja ir svarīgi iemesli. Projekta dokumentācijas saņemšana vai koriģēšana tiek uzskatīti par svarīgiem iemesliem, kuru ilgumu persona nevar ietekmēt. Lietuvā patvaļīgās būvniecības apstiprināšanas iemaksu (I) nosaka ņemot vērā patvaļīgi veikto būvdarbu vērtību un izmantotos būvizstrādājumus, bet ne mazāk par 86 euro un ne vairāk par 300000 euro un 70% no patvaļīgi veikto būvdarbu vērtības (V). Iemaksu aprēķina, izmantojot formulu $I = V^2/144810$ euro. Izmaksu vērtību nosaka būvniecības ekspertu novērtējums atbilstoši būvdarbu un būvizstrādājumu cenām patvaļīgo būvdarbu novērtēšanas laikā saskaņā ar Lietuvas Republikas Būvniecības likuma 1. pielikumu⁶⁰⁶. Lietuvā Lt Inspekcija noteikusi 2013.gadā 618, 2016.gadā 482, 2019.gadā 319 un 2020.gadā 374 patvaļīgas būvniecības gadījumus⁶⁰⁷, kaut soda sankcijas ir smagākas nekā Latvijā, gadījumu ir diezgan daudz. Lai samazinātu patvaļīgās būvniecības apjomus Latvijā, sankcijām par patvaļīgu būvniecību jābūt smagākām un arī citās pašvaldībās būtu jānosaka papildus patvaļīgās būvniecības apstiprināšanas nodeva.

Saskaņā ar Būvniecības likuma 19.panta trešo daļu par patvaļīgas būvniecības seku novēršanu atbild zemes gabala īpašnieks vai, ja tāda nav, tad tiesiskais valdītājs, bet, ja šādi būvdarbi veikti būvē, tad būves īpašnieks vai, ja tāda nav, tad tiesiskais valdītājs. Apbūves tiesības gadījumā par patvaļīgas būvniecības seku novēršanu atbild apbūves tiesīgais. Ja būvdarbi veikti neatbilstoši būvprojektam, uz kura pamata būvvalde vai institūcija, kura pilda būvvaldes funkcijas, ir izdevusi būvatļauju vai akceptējusi būvniecības ieceru, tad par patvaļīgas būvniecības seku novēršanu atbild būvniecības ierosinātājs vai tā tiesību pārnēmējs⁶⁰⁸. Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2019.gada 26.aprīļa spriedumā lietā Nr.A420139316, SKA-262/2019, norādīts, ka nekustamā īpašuma īpašnieks uzskatāms par to personu, kurai gan no vispārīgajiem Civillikuma noteikumiem, gan speciālā būvniecības regulējuma izriet tiesības,

⁶⁰⁶ Lietuvas Republikas Būvniecības likums (Lietuva), (Lietuvos Respublikos statybos įstatymas). Priėmimo data 30.06.2016. Paskelbta: TAR, 13.07.2016. Nr.20300. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=b2d704e048e711e6b5d09300a16a686c>

⁶⁰⁷ Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos. Veiklos ataskaitos. 2020 m. veiklos ataskaita, 24.p. Iegūts 17.01.2022. no <https://vtpsi.lrv.lt/lt/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/veiklos-ataskaitos-1>

⁶⁰⁸ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021.

pienākums lemt un atbildēt par sava nekustamā īpašuma apbūvi. Tieši nekustamā īpašuma īpašnieks uzskatāms par personu, kuras uzdevums ir novērst tās īpašumā esošu patvaļīgu būvniecību. Apstāklis, ka patvaļīgo būvniecību ir veikusi cita persona, kas nav konkrētā nekustamā īpašuma īpašnieks, uzskatāms par tādu, kas rada nekustamā īpašuma īpašnieka īpašuma tiesību aizskārumu un šis jautājums nekustamā īpašuma īpašnieka un patvaļīgās būvniecības veicēja starpā risināms civiltiesiskā kārtībā⁶⁰⁹. Tāpēc pārkāpums ir jānovērš arī tad, ja persona ir ieguvusi īpašumā patvaļīgas būvniecības objektu. Gan no Civillikuma regulējuma, gan būvniecību reglamentējošajām tiesību normām izriet vispārīgs princips, ka nekustamā īpašuma īpašnieks ir persona, kuras ekskluzīvā varā ir lemt par sava īpašuma izmantošanu, uzturēšanu un apbūvi. Līdzās šīm tiesībām pastāv arī pienākums atbildēt par īpašuma izmantošanas (apbūves) atbilstību tiesību normu prasībām⁶¹⁰. Tāpat, iegādājoties nekustamā īpašuma domājamās daļas, ir pamats rēķināties ar to, ka konkrēto telpu lietotāja atbildība ir pabeigt iesākto būvniecības procesu. Proti, zinot, ka lietošanā nodoto telpu būvniecības process nav tiesiski noslēdzies ar telpu pieņemšanu ekspluatācijā un iegūstot tiesības lietot, piemēram, bēniņu telpas, persona kļūst par šajās telpās īstenotā, bet vēl nenoslēgtā būvniecības procesa turpinātāju⁶¹¹. Par patvaļīgas būvniecības seku novēršanu – par iesāktā būvniecības procesa pabeigšanu un pieņemšanu ekspluatācijā, ir atbildīgs zemes gabala vai būves īpašnieks, vai tiesiskais valdītājs.

Saistībā ar apbūves tiesību jāņem vērā, ka saskaņā ar likuma “Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937.gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un piemērošanas kārtību” 34.pantu: “Ja līdz 2017.gada 1.janvārim noslēgtajos līgumos par zemes nomu, kuros ir paredzētas nomnieka tiesības celt uz iznomātās zemes ēkas (būves) kā patstāvīgus īpašuma objektus, nav ietverts noteikums par ēkas (būves) piederību pēc nomas līguma termiņa notecējuma, piemērojams Civillikuma 1129.⁹pants.”⁶¹² Taču šī un citas pārejas likuma normas attiecināmas tikai uz nedzīvojamām telpām, izslēdzot no šo normu darbības dalītā īpašuma tiesiskās attiecības, kas nodibinājušās attiecībā uz dzīvojamajām mājām⁶¹³. Tas nozīmē, ka dzīvojamās ēkas būvniecības pasūtītājs var būt tikai tāda persona, kuras īpašumā ir būvniecībai paredzētais zemes gabals. Savukārt, ja uz nomātās zemes paredzētais patstāvīgais nekustamā

⁶⁰⁹ Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 26.04.2019. spriedums lietā Nr.A420139316, SKA-262/2019, [10].punkts. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs>

⁶¹⁰ Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 26.04.2019. spriedums lietā Nr.A420139316, SKA-262/2019, [9].punkts. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs>

⁶¹¹ Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 16.09.2019. spriedums lietā Nr.A420387314, SKA-201/2019, [10].punkts. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs>

⁶¹² Likums “Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937.gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un piemērošanas kārtību”. Pieņemts 07.07.1992. Publicēts: Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 29/31, 30.07.1992.; Diena, 135, 24.07.1992. Pēdējie grozījumi 30.09.2021.

⁶¹³ Rozenfelds, J. (2018). Dalītais īpašums un piespiedu noma. Latvijas Universitātes 76. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums “Centrālās un Austrumeiropas juridiskās tradīcijas un juridiskās identitātes jautājumi”. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 28. lpp.

īpašuma objekts netiks uzbūvēts un nodots ekspluatācijā būvatļaujas vai tās iespējamā pagarinājuma termiņā, tad jaunu būvatļauju jau sāktās būvniecības pabeigšanai nebūs iespējams saņemt, jo būs stājies spēkā vispārējais noteikums, ka patstāvīga nekustamā īpašuma objekta būvniecība uz svešas zemes nav pieļaujama. Iespējamie situācijas risinājumi ir šādi: vai nu attiecīgo nomā nodoto zemes gabalu tā nomnieks iegādājas savā īpašumā un tādējādi kā zemes īpašnieks var turpināt patstāvīgā īpašuma būvniecību, vai arī – ja zemes īpašnieks nevēlas savu zemi atsavināt – jau uzbūvētā objekta daļa ir jānojauc, jo turpināt būvniecību uz iepriekšējo noteikumu pamata vairs nebūs iespējams. Vēl viens risinājums, ka pats zemes īpašnieks verētu pārņemt savas zemes attīstības projektu un turpināt sāktu būvniecību pēc jaunas būvatļaujas saņemšanai nepieciešamo darbību veikšanas⁶¹⁴. Var papildus pieminēt, ka 2023.gada 1.janvārī spēkā stāsies Piespiedu dalītā īpašuma privatizētajās daudzdzīvokļu mājās izbeigšanas likums, kura mērķis ir nodrošināt iespēju izbeigt piespiedu dalīto īpašumu un izveidot vienotu nekustamo īpašumu Civillikuma 968.panta izpratnē, bet tas attieksies uz daudzdzīvokļu māju dzīvokļu īpašniekiem⁶¹⁵. Apbūves tiesību gadījumā jāņem vērā, ka dzīvojamās ēkas būvniecības pasūtītājs var būt tikai tāda persona, kuras īpašumā ir būvniecībai paredzētais zemes gabals.

Būvniecības likumā noteikts, ka būvvalde vai institūcija, kura pilda būvvaldes funkcijas, var pilnvarot būvinspektoru tās vārdā pieņemt Būvniecības likuma 18.panta piektajā, sestajā prim un septītajā daļā, kā arī 21.panta septītajā daļā noteiktos lēmumus⁶¹⁶. Līdz ar to, būvinspektors var pieņemt lēmumus patvaļīgās būvniecības lietās un būvju ekspluatācijas uzraudzības ietvaros, kas palielina būvinspektoru atbildību, veicot būvniecības kontroles funkcijas būvvalžu vārdā. Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs par būvinspektoru pilnvarošanu būvvalžu vārdā pieņemt lēmumus 2018.gada 31.jūlija atzinumā Nr.1/4657 izteica iebildumus, ka iespējamais kaitējums sabiedrības interesēm vienpersoniska lēmuma pieņemšanas gadījumā rada labvēlīgus apstākļus kukuļošanai, un šis risks ir lielāks par administratīvā sloga samazināšanas ieguvumu, un šāda iespēja var radīt korupcijas risku nepienācīgas uzraudzības dēļ (“četrus acu principa” trūkums). Arī apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas kārtība visticamāk netiks izmantota, (..) veicinot noziedzību būvniecības procesā, turklāt, Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojam ir bijuši vairāki kriminālprocesi un lietas, kurās pie kriminālatbildības ir saukti tieši būvinspektori par koruptīvām darbībām, kas liecina, ka būvinspektora amats ir augstam korupcijas riskam pakļauts

⁶¹⁴ Ose, D. (2018). Apbūves tiesību izpratne un to piemērošanas problēmas. Latvijas Universitātes 76. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums “Centrālās un Austrumeiropas juridiskās tradīcijas un juridiskās identitātes jautājumi”. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 102. - 103. lpp.

⁶¹⁵ Piespiedu dalītā īpašuma privatizētajās daudzdzīvokļu mājās izbeigšanas likums. Pieņemts 25.11.2021. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 236, 07.12.2021., OP Nr. 2021/236.1. 2.pants.

⁶¹⁶ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 12.panta desmitā daļa

amats⁶¹⁷. Administratīvā apgabaltiesa 2018.gada 1.oktobra spriedumā lietā Nr.A420165417, AA43-0652-18/9 norādīja, ka visupirms ir paredzēta būvinspektora veikta apskate, kuras rezultātus fiksē atzinumā. Secīgi tālāk, ņemot vērā atzinumā konstatēto, būvvalde var uzdot veikt tehnisko izpēti⁶¹⁸. Šāds procesa sadalījums divos posmos, kad sākotnēji tiek sastādīts atzinums, bet galīgais iestādes lēmums tiek pieņemts vēlāk, izvērtējot atzinumā konstatētos apstākļus kopsakarā ar citu procesā iespējami noskaidrojamu un apsveramu informāciju, likumos tiek noteikts ar mērķi, lai galīgais lēmums tiktu sagatavots maksimāli kvalitatīvi. Savukārt, otrās stadijas jēga ir tāda, ka pēc iepazīšanās ar būvinspektora atzinumu, bet pirms galīgā lēmuma pieņemšanas procesa dalībnieki vēl var izteikt papildu apsvērumus par to, kāds varētu būt lietderīgākais un pamatotākais galīgais lēmums⁶¹⁹. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2016.gada 19.jūlija lēmumā lietā Nr.6-700061-16/19 SKA-1056/2016 norādīts, ka patvaļīgas būvniecības gadījumā par būvdarbu apturēšanu lemj būvinspektors, savukārt gadījumos, kad tiek kontrolēta būvju ekspluatācija, par būvju ekspluatācijas aizliegumu lemj būvvalde. Tādēļ atšķirīgi ir aplūkojami gadījumi, pirmkārt, kad būves ekspluatācijas nepieļaujamība izceļas no tās patvaļīgas būvniecības fakta, piemēram, būvatļaujas neesības, vai, otrkārt, kad ekspluatācijas turpināšana liedzama likumīgi ekspluatācijā nodotā būvē. Šiem gadījumiem atbilst attiecīgi Būvniecības likuma 18. un 21.pantā ietvertais regulējums par būvniecības un ekspluatācijas turpināšanas aizliegumu. Proti, Būvniecības likuma 21.pantā par būves ekspluatāciju tas regulēts, nosakot būvinspektora pilnvaras sastādīt vienīgi atzinumu, bet būvvaldes kompetenci uz tā pamata pieņemt lēmumu cita starpā arī par būves ekspluatācijas aizliegumu⁶²⁰, kas norādīts arī iepriekš šajā apakšnodaļā minētajā Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 31.03.2021. spriedumā lietā Nr.A420128719, SKA-402/2021. Izsverama būvinspektoru atbildības palielināšana veikt būvniecības kontroles funkcijas būvvalžu vārdā. Būvinspektors konstatē patvaļīgas būvniecības vai neatbilstošas ekspluatācijas faktu, bet iestāde pēc tam vispusīgi apdomā galīgo risinājumu, rūpīgi izdara lietderības apsvērumus un pieņem lēmumu⁶²¹. Lēmums par patvaļīgas būvniecības novēršanu sastāv no divām daļām – secinājuma par patvaļīgas būvniecības esību un konkrēta veida pienākuma saistībā ar šīs būvniecības novēršanu noteikšanas. Tādējādi, izvērtējot lēmuma, ar kuru uzdots pārtraukt

⁶¹⁷ Ziemeles, I. (2019). Būvniecības procesa uzraudzība. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls "Administratīvā un Kriminālā Justīcija" Nr.3/4/2019, 155. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://dx.doi.org/10.17770/acj.v3i88.4380>

⁶¹⁸ Administratīvās apgabaltiesas 01.10.2018. spriedums lietā Nr.A420165417 AA43-0652-18/9, [3.2].punkts. Iegūts 17.01.2022. no <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>

⁶¹⁹ Turpat, [3.3].punkts.

⁶²⁰ No Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 19.07.2016. lēmuma lietā Nr.6-700061-16/19 SKA-1056/2016. [8].punkts. Iegūts 17.01.2022. no <http://at.gov.lv/downloadlawfile/4289>

⁶²¹ Ziemeles, I. (2019). Būvniecības procesa uzraudzība. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls "Administratīvā un Kriminālā Justīcija" Nr.3/4/2019, 157. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://dx.doi.org/10.17770/acj.v3i88.4380>

patvaļīgu būvniecību, tiesiskumu, vispirms izšķirams jautājums, vai tiešām ir konstatējama patvaļīgā būvniecība, un tikai pēc tam, ja patvaļīga būvniecība ir konstatējama, ir pamats pievērsties tam, kādas darbības saistībā ar patvaļīgās būvniecības novēršanu konkrētajā gadījumā paredzamas⁶²². Atbilstoši APL 14.¹pantam, iestāde, pieņemot lēmumus, ievēro objektivitāti un dod procesa dalībniekiem pienācīgu iespēju izteikt savu viedokli un iesniegt pierādījumus, kā arī atbilstoši APL 62.panta pirmajai daļai, lemjot par tāda administratīvā akta izdošanu, kurš varētu būt nelabvēlīgs adresātam vai trešajai personai, iestāde noskaidro un izvērtē adresāta vai trešās personas viedokli un argumentus šajā lietā⁶²³. Pirms pilnvarot būvinspektoru būvvaldes vārdā pieņemt Būvniecības likuma 18.panta piektajā, sestajā prim un septītajā daļā, kā arī 21.panta septītajā daļā noteiktos lēmumus, būvvaldei vai institūcijai, kura pilda būvvaldes funkcijas, jāizvērtē pilnvarojuma riski gan attiecībā uz to, ka vienpersoniska lēmuma pieņemšana rada labvēlīgus apstākļus kukuļošanai, un šis risks ir lielāks par administratīvā sloga samazināšanas ieguvumu, gan to, ka lēmums var tikt pieņemts bez papildu izvērtēšanas, kas būtībā palielina iespēju apstrīdēt būvinspektora būvvaldes vārdā pieņemtos lēmumus, jo iestādei lēmumu pieņemšanas procesā jāvērtē arī no vispārējiem tiesību principiem izrietošie lietderības apsvērumi, kā arī vispirms jāizvērtē, vai pārkāpums ir noticis, jāizvērtē procesa dalībnieku izteiktie apsvērumi un tikai pēc tam jālemj, kā to novērst. Turklāt, no iepriekš apskatītās normas secināms, ka būvinspektoram, kurš pilnvarots būvvaldes vārdā pieņemt minētos lēmumus, **jāgatavo atsevišķs lēmums (Būvvaldes vārdā) nevis lēmuma teksts jāiekļauj atzinumā par būves pārbaudi**. Praksē dažkārt tiek uzskatīts, ja būvinspektors ir pilnvarots būvvaldes vārdā pieņemt minētos lēmumus, tad atsevišķa lēmuma gatavošana nav nepieciešama un, piemēram, nepieciešamās darbības saistībā ar patvaļīgās būvniecības novēršanu var noteikt atzinumā par būves pārbaudi, kas pēc būtības neatbilst Būvniecības likuma 12.panta desmitajā daļā noteiktajam, ka jāpieņem lēmums. Tāpēc Būvniecības likuma 12.panta desmitajā daļā būtu papildus jānosaka, ka būvinspektoram šajā gadījumā jāgatavo un jāpieņem atsevišķs lēmums (Būvvaldes vārdā).

Administratīvajā procesā privātpersona var savas tiesības aizstāvēt, vēršoties kompetentajā valsts pārvaldes iestādē. Ja iestādes lēmums vai rīcība personu neapmierina, tā var savas tiesības aizsāvēt, apstrīdot administratīvo aktu vai faktisko rīcību augstākā iestādē un pēc tam administratīvajā tiesā⁶²⁴. Iestādei lēmumu pieņemšanas procesā jāvērtē no vispārējiem tiesību principiem izrietošās prasības. Piemēram, no tiesiskuma principa un likuma atrunas principa izrietošā prasība rīkoties saskaņā ar tiesību normām nenožīmē, ka līdz ar to pieļaujama tikai tāda

⁶²² Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 10.10.2019. rīcības sēdes lēmums lietā Nr.A420159916, SKA-366/2019. [3].punkts. Iegūts 17.01.2022. no <http://at.gov.lv/downloadlawfile/5984>

⁶²³ Administratīvā procesa likums. Pieņemts 25.10.2001. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 164, 14.11.2001.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 23, 13.12.2001. Pēdējie grozījumi 11.11.2021.

⁶²⁴ Briede, J., Danovskis, E., Kovaļevska, A. (2021). Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. Otrais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 36. lpp.

iestādes rīcība, kas tiešā tekstā atrunāta konkrētā rakstītajā tiesību normā. Ne katra iespējamā dzīves situācija būs tiešā tekstā noregulēta konkrētā rakstītajā tiesību normā. Tāpēc nereti konkrētās situācijas noregulējums meklējams, aplūkojot konkrēto tiesību institūtu pēc jēgas un konkrēto jautājumu regulējošās tiesību normas savstarpējā kopsakarā⁶²⁵. Ar samērīguma un tiesiskās palāvības principu saistīti apsvērumi patvaļīgas būvniecības gadījumos varētu pamatot personai iespējami labvēlīgākā lēmuma pieņemšanu – pienākumu sakārtot nepieciešamo būvniecības dokumentāciju⁶²⁶, nevis ēku nojaukt, kā to nosaka Būvniecības likuma 18.panta piektās daļas 1.punkts⁶²⁷. Būvniecības procesa tiesiska norise pati par sevi ir visas sabiedrības interese. Visas sabiedrības interesēs ir tas, lai personas, kuras izvēlas veikt būvniecību, rūpīgi ievērotu konkrētās būvniecības veikšanas procedūru un tiesību normās izvirzītās prasības. Tikai tādējādi ir iespējams nodrošināt, ka būvniecības process ir vērsts uz kvalitatīva un droša rezultāta sasniegšanu⁶²⁸. Tāpēc, lemjot par būvniecības legalizāciju arī jau pēc faktiski notikušiem būvdarbiem, ir veicama tāda paša satura pārbaude un nepieciešama to pašu lēmumu pieņemšana (kā jaunai būvniecībai – *autores piezīme*). Tā kā Būvniecības likums paredz būvatļauju kā priekšnoteikumu būvdarbu uzsākšanai, tad būvniecības darbu īstenošana un noslēgšanās tiesiski nav iedomājama bez būvatļaujas izsniegšanas⁶²⁹. Būvniecības administratīvajam procesam ir saistoši APL nostiprinātie tiesību principi: privātpersonas tiesību ievērošanas, vienlīdzības, tiesiskuma, tiesību normu saprātīgas piemērošanas, patvaļas aizlieguma, likuma atrunas, demokrātiskās iekārtas, likuma prioritātes un procesuālā taisnīguma princips. Principu nozīmīgums izpaužas visas sabiedrības pamatvērtību aizsardzībā, tai skaitā sabiedrības drošības, citu personu aizsardzības, dažādu interešu, kas saduras būvniecības publiskajā procesā, samērošana un izvērtēšana caur atbilstības, nepieciešamības un sasniedzamā mērķa prizmu, kas sekmē kvalitatīvu būvniecības pakalpojuma saņemšanu, līdzsvaro visu iesaistīto būvniecības dalībnieku tiesību īstenošanu, sniedz sabiedrības un kaimiņu interesēm pārredzama un atklāta būvniecības publiskā procesa norisi⁶³⁰. Būvniecības administratīvajam procesam ir saistoši APL nostiprinātie vispārējie tiesību principi. No tiesiskuma principa un likuma atrunas principa

⁶²⁵ Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 26.04.2019. spriedums lietā Nr.A420139316, SKA-262/2019, [7].punkts. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs>

⁶²⁶ Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 26.04.2019. spriedums lietā Nr.A420139316, SKA-262/2019, [12].punkts. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs>

⁶²⁷ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021.

⁶²⁸ Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 26.04.2019. spriedumā lietā Nr.A420139316, SKA-262/2019, [12].punkts. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs>

⁶²⁹ No Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 02.02.2016. sprieduma lietā Nr.A42839709, lietas arhīva Nr.SKA-8-16. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=1&year=2016>

⁶³⁰ Krampuža, I. (2019). Būvniecības publisko principu nozīme būvniecības procesā. Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes 7. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums "Tiesību zinātnes uzdevumi, nozīme un nākotne tiesību sistēmās I", 16.10.-18.10.2019. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 152. lpp.; <https://doi.org/10.22364/iscflul.7.12>

izrietošā prasība – rīkoties saskaņā ar tiesību normām – nenozīmē, ka līdz ar to pieļaujama tikai tāda iestādes rīcība, kas tiešā tekstā atrunāta konkrētā rakstītajā tiesību normā, bet ar samērīguma un tiesiskās paļāvības principu saistīti apsvērumi patvaļīgas būvniecības gadījumos var pamatot personai iespējami labvēlīgākā lēmuma pieņemšanu, pienākumu sakārtot nepieciešamo būvniecības dokumentāciju, nevis ēku nojaukt, kā to nosaka Būvniecības likuma 18.panta piektās daļas 1.punkts, ka iestādei jāpieņem lēmums par iepriekšējā stāvokļa atjaunošanu.

Vispārējo tiesību principu piemērošana bija noteikta arī Ministru kabineta 1995.gada 13.jūnija noteikumos Nr.154 “Administratīvo aktu procesa noteikumi”⁶³¹, ka izdodot un piemērojot administratīvos aktus, jāievēro arī vispārējie starptautisko tiesību principi un Latvijai saistošie starptautiskie līgumi un citi starptautisko tiesību dokumenti⁶³². Civillikuma Ievada 5.pants nosaka, ka, kad lieta jāizšķir pēc tiesas ieskata vai atkarībā no svarīgiem iemesliem, tad tiesnesim jāspriež pēc taisnības apziņas un vispārīgiem tiesību principiem⁶³³. Arī no Satversmes 1.panta – Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika⁶³⁴ izriet, ka izšķīroties par demokrātisku tiesisku valsti, kad suverēna griba ir formulēta pamatnormas veidā, attiecīgās valsts tiesisko sistēmu sāk pārvaldīt no pamatnormas izrietošie tiesību principi, kas demokrātiskā tiesiskā valstī ir vispārējie tiesību principi⁶³⁵. Neatņemami tiesiskas valsts principa elementi ir tiesiskās paļāvības aizsardzība, tiesiskā noteiktība un tiesiskā drošība. Tiesiskās drošības princips ir viens no konstitūcijā nostiprinātiem pamatelementiem, kas nozīmē valsts pienākumu nodrošināt tiesiskā regulējuma noteiktību un stabilitāti, aizsargāt subjektu tiesības tiesiskās attiecībās, kā arī iegūtās tiesības, ievērot likumīgās intereses un tiesisko paļāvību⁶³⁶. Tiesiskās paļāvības principa saknes meklējamas Vācijas publiskajās tiesībās. Tiesiskās paļāvības princips (vertrauensschutz) tika iegūts no Vācijas Federatīvās Republikas Pamatlikuma⁶³⁷ 20.panta, un galvenie noteikumi, kas nodrošina šī principa spēkā esamību, ir konsolidēts Vācijas Administratīvā procesa likumā (Verwaltungsverfahrensgesetz). Tiesiskās paļāvības princips kopš 1970.gada attīstījās Eiropas

⁶³¹ Meļķis, E. (1998, 2000*). Attīstības tendences dažos tiesību teorijas un prakses jautājumos. No: Meļķis, E. Latvijas tiesiskās sistēmas ceļš uz demokrātisku tiesisku valsti. Rakstu krājums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 124. lpp., *pirmpublicācija.

⁶³² Ministru kabineta 13.06.1995. noteikumi Nr.154 “Administratīvo aktu procesa noteikumi”. Pieņemts 13.06.1995. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 100, 04.07.1995., 15.punkts (zaudējis spēku).

⁶³³ Civillikums. Pieņemts 28.01.1937. Publicēts: Valdības Vēstnesis, 41, 20.02.1937. Pēdējie grozījumi 04.11.2021.

⁶³⁴ Latvijas Republikas Satversme. Pieņemts 15.02.1922. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 43, 01.07.1993.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 6, 31.03.1994.; Valdības Vēstnesis, 141, 30.06.1922.; Diena, 81, 29.04.1993. Pēdējie grozījumi 04.10.2018.

⁶³⁵ Rezevska, D. (2017). Kas ir vispārējie tiesību principi? No: Autoru kolektīvs Baloža, R. vadībā. Vispārējie tiesību principi: tiesiskā drošība un tiesiskā paļāvība. Valsts pārvalde. Business. Jurisprudence. Rakstu krājums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 17. lpp.

⁶³⁶ Pranevičienē, B., Mikalauškaitē-Šostakienē, K. (2012). Guarantee of Principles of Legitimate Expectations, Legal certainty and legal security in the territorial planning process. Jurisprudencija. Mykolo Romerio universitetas, tomas 19, numeris 2, p. 644. Iegūts 17.01.2022. no <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/issue/archive>

⁶³⁷ Vācijas Federatīvās Republikas Pamatlikums (Vācija), (Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland). Beschlossen 08.05.1949. Publizieren: BGBl., 23.05.1949., p. 1. Zuletzt geändert durch 29.09.2020. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.bundestag.de/gg>

Kopienas likumos un Eiropas Kopienų tiesa likumības pārbaudē ir integrējusi tiesisko paļāvību. Tiesiskās paļāvības princips tiek izmantots, lai atbalstītu līdzsvaru starp administrācijas mērķu sasniegšanu un, ciktāl iespējams, indivīda cerību aizsardzību⁶³⁸. Vispārējo tiesību principu atzīšana par tiesību principu ir raksturīga romāņu-ģermāņu tiesību lokam. Tas atspoguļo tiesību sasaisti gan ar sabiedrībā noturīgām paražām un uzskatiem, gan taisnības prasībām, kā tās izprot un pielieto attiecīgajā laikmetā un attiecīgajā brīdī, neizdarot konkrētus grozījumus likumu tekstos. Tādējādi tiek nodrošināts tiesību sistēmas elastīgums, spēja pielāgoties mainīgai realitātei⁶³⁹. Vispārējo tiesību principu saturs tiesiskajā sistēmā attīstās ļoti lielā ātrumā, atšķirībā no rakstītajām normām, kuru satura grozīšana prasa ilgstošu likumdošanas procesu⁶⁴⁰. Jo, kaut arī ir novērojama vēlme pēc iespējas detalizētāk regulēt sabiedrībā notiekošo, izmantojot visdetalizētākās tiesību normas, ko var redzēt ar normatīvo aktu skaita pieaugumu⁶⁴¹, tomēr jebkurš likums pats par sevi ir vairāk vai mazāk netaisnīgs, jo tas pēc zināma laika noveco un vairs neatbilst faktiskajām tiesiskajām attiecībām un jaunajam priekšstatam par taisnīgumu⁶⁴². Turklāt, katrs jauns gadījums atklāj vispārējā tiesību principa konkretizācijā jaunu satura niansi, ko līdz konkrētai lietai tiesību normu piemērotāji vēl nebija apjautuši, kaut gan nerakstītajā tiesību normas līmenī tas jau bija vispārējā tiesību principa satura elements⁶⁴³. Pēc Latvijas Republikas Satversmes tiesas pirmā sprieduma pasludināšanas 1997.gada 7.maijā tika gan noliegta tiesas uzdrošināšanās atsaukties uz vispārīgajiem tiesību principiem, gan atbalstīta šāda argumentācija, kas bija viens no soļiem Latvijas tiesību teorijas un tiesību sistēmas tuvināšanā Rietumu standartiem⁶⁴⁴. Rietumu tiesību lokā par vispārējo tiesību principu atzītais samērīguma princips darbojas tikai publiskajās, bet ne privātajās tiesībās, un objektīvās izmeklēšanas princips darbojas administratīvajā procesā, bet ne civilprocesā, kur darbojas sacīkstes princips. Privātpersonas tiesību ievērošanas princips darbojas tieši administratīvo tiesību nozarē un noteic, ka pieņemot lēmumu pēc būtības, iestāde un tiesa piemērojamo tiesību normu ietvaros veicina privātpersonas tiesību un tiesisko interešu aizsardzību pret valsti, kas šajās tiesiskajās attiecībās ir spēcīgāka un ar lielākiem līdzekļiem un

⁶³⁸ Pranevičienė, B., Mikalauskaitė-Šostakienė, K. (2012). Guarantee of Principles of Legitimate Expectations, Legal certainty and legal security in the territorial planning process. *Jurisprudencija. Mykolas Romeris universitetas*, tomas 19, numeris 2, p. 647. Iegūts 17.01.2022. no <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/issue/archive>

⁶³⁹ Melkšis, E. (1998, 2000*). Attīstības tendences dažos tiesību teorijas un prakses jautājumos. No: Melkšis, E. *Latvijas tiesiskās sistēmas ceļš uz demokrātisku tiesisku valsti*. Rakstu krājums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 104. lpp., *pirmpublicācija.

⁶⁴⁰ Rezevska, D. (2017). Tiesiskās drošības un tiesiskās paļāvības principi – būtiski tiesiskās valsts principa elementi. No: Autoru kolektīvs Baloža, R. vadībā. *Vispārējie tiesību principi: tiesiskā drošība un tiesiskā paļāvība. Valsts pārvalde. Business. Jurisprudence. Rakstu krājums*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 24.-25. lpp.

⁶⁴¹ Krampūža, I. (2018). Over-production of normative acts? Proceedings of the International Scientific Conference of Daugavpils University, 26.04.-27.04.2018., Issue 60, p. 51. Iegūts 17.01.2022. no <http://web.a.ebscohost.com>

⁶⁴² Jelāgins, J. (2020). Latvija ceļā uz tiesiskumu. Rakstu krājums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 20. lpp.

⁶⁴³ Rezevska, D. (2012). Tiesiskās paļāvības principa satura konkretizācija un attīstība judikatūrā. No: Autoru kolektīvs. *Politika un tiesības. Tiesību un juridiskās prakses ilgtspējīga attīstība*. Rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 13. lpp.

⁶⁴⁴ Iljanova, D. (1999). Vispārīgie tiesību principi kā tiesību avots. No: Osipovas, S. zinātniskā redakcijā. *Tiesību spogulis. Zinātnisko rakstu krājums tiesību teorijā un vēsturē*. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 76. lpp.

aizsardzības iespējām apveltītā puse⁶⁴⁵. Tā kā neviena norma tieši neattiecas uz attiecīgajiem faktiskajiem apstākļiem, tad loģiskā un objektīvā atbilde, kas nodrošina tiesiskās sistēmas saskaņotību, vienotību, kārtību un drošību sabiedrībā, jāmeklē vispārējo tiesību principu līmenī⁶⁴⁶. Viens no veidiem kā iestāde var sargāt privātpersonām radīto uzticību valstij un tiesībām, ir darboties līdzīgi līdzīgās situācijās, sekojot tās iedibinātajai praksei, bet pastāvīgo praksi mainīt saudzīgi. Iestādes prakses saistīgums nav atkarīgs no tā, vai konkrētā persona zina par šādas prakses esamību, vai nē⁶⁴⁷. Lai piemērotu vispārējo tiesību principu konkrētas lietas atrisināšanai, ir nepieciešams noteikt attiecīgā vispārējā tiesību principa saturu. Vispārējo tiesību principu satura noteikšanai nepieciešama konkretizācija jeb principa piepildīšana ar saturu, izsakot to tekstuāli⁶⁴⁸ un norādot, kā šis princips izpaužas attiecīgajā lietā (kādu apsvērumu dēļ būvvaldei, balstoties uz samērīguma un tiesiskās paļāvības principiem, nepieņemt lēmumu par ēkas nojaukšanu, kā to nosaka Būvniecības likuma 18.panta piektās daļas 1.punkts, kad būvdarbi uzsākti pirms atzīmes izdarīšanas par projektēšanas nosacījumu izpildi – *patvaļīgās būvniecības lietās nekustamā īpašuma īpašniekam labvēlīgākais risinājums ir tāds, kas tam dod iespēju saglabāt patvaļīgo būvniecību, sakārtojot tai nepieciešamo būvniecības dokumentāciju un būvniecību padarot tiesisku*⁶⁴⁹). Turklāt, vispārējos tiesību principus nevajadzētu sadalīt primārajos un sekundārajos principos, jo tie visi ir vienlīdz svarīgi un papildina viens otru⁶⁵⁰. Pirms iestāde pieņem lēmumu, kas tiešā tekstā atrunāta konkrētajā rakstītajā tiesību normā, iestādei jāaplūko konkrētais gadījums un tiesību institūts pēc jēgas un to regulējošās tiesību normas savstarpējā kopsakarā. Lietā var būt būtiski uz samērīguma un tiesiskās paļāvības principu balstīti apsvērumi, kas, piemēram, patvaļīgas būvniecības gadījumu varētu pamatot pieņemot personai labvēlīgāku lēmumu nekā nosaka konkrētā norma, arī tad, ja atbilstoši regulējošai tiesību normai jāpieņem lēmums atbilstoši Būvniecības likuma 18.panta piektās daļas pirmajam punktam par iepriekšējā stāvokļa atjaunošanu, iestādes rīcībā var būt apsvērumi, lai pieņemtu lēmumu par pienākumu sakārtot nepieciešamo būvniecības dokumentāciju un būvniecību turpināt atbilstoši normatīvajos aktos

⁶⁴⁵ Iljanova, D. (2009). Labas pārvaldības princips kā vispārējais tiesību princips: konkretizācija un piemērošana. Ozoliņas, Ž. un Reinholdes, I. redakcijā grāmata "Laba pārvaldība". Rīga: Apgāds "Zinātne", 138.-139. lpp.

⁶⁴⁶ Rezevska, D., Ziemeļe, I. (2013). 15.pants. Ārējo normatīvo aktu, vispārējo tiesību principu un starptautisko tiesību normu piemērošana. No: Autoru kolektīvs Dr.iur. Briedes, J. zinātniskajā redakcijā. Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 239.-240. lpp.

⁶⁴⁷ Rezevska, D. (2017). Tiesiskās drošības un tiesiskās paļāvības principi – būtiski tiesiskās valsts principa elementi. No: Autoru kolektīvs Baloža, R. vadībā. Vispārējie tiesību principi: tiesiskā drošība un tiesiskā paļāvība. Valsts pārvalde. Bizness. Jurisprudence. Rakstu krājums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 28. lpp.

⁶⁴⁸ Rezevska, D., Ziemeļe, I. (2013). 15.pants. Ārējo normatīvo aktu, vispārējo tiesību principu un starptautisko tiesību normu piemērošana. No: Autoru kolektīvs Dr.iur. Briedes, J. zinātniskajā redakcijā. Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 240. lpp.

⁶⁴⁹ Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 26.04.2019. spriedums lietā Nr.A420139316, SKA-262/2019, [12].punkts. Iegūts 17.07.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs>

⁶⁵⁰ Krivinsh, A., Vilks, A. (2013). Prevention of Corruption in Public Procurement: Importance of General Legal Principles. Jurisprudencija. Mykolo Romerio universitetas, tomas 20, numeris 1, p. 235. Iegūts 17.01.2022. no <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/issue/archive>

noteiktajam. Ja iestāde lēmumu pieņemšanas procesā nav vērtējusi no vispārējiem tiesību principiem izrietošos lietderības apsvērumus, privātpersona to var norādīt apstrīdot administratīvo aktu. Kopš Latvijas Republikas Satversmes tiesas pirmā sprieduma pasludināšanas 1997.gada 7.maijā, kad tika gan noliegta tiesas uzdrošināšanās atsaukties uz vispārīgajiem tiesību principiem, gan atbalstīta šāda argumentācija, kas bija viens no soļiem Latvijas tiesību teorijas un tiesību sistēmas tuvināšanā Rietumu standartiem, šobrīd administratīvā akta pieņemšana nav iedomājama bez rūpīgi izdarītiem lietderības apsvērumiem, nodrošinot tiesiskās paļāvības aizsardzību, tiesisko noteiktību un drošību. Ja atsaucoties uz Būvniecības likuma 12.panta desmito daļu būvvalde vai institūcija, kura pilda būvvaldes funkcijas, pilnvaro būvinspektoru tās vārdā pieņemt Būvniecības likuma 18.panta piektajā, sestajā prim un septītajā daļā, kā arī 21.panta septītajā daļā noteiktos lēmumus, un būvinspektors pieņem vienpersonisku un neizsvērtu lēmumu, tad šī situācija **var degradēt tiesību sistēmas attīstībā notikušo attīstību** vispārējo tiesību principu piemērošanā, jo administratīvajā procesā, it īpaši, pieņemot lēmumu pēc būtības, iestāde piemērojamo tiesību normu ietvaros veicina privātpersonas tiesību un tiesisko interešu aizsardzību.

Lēmuma pieņemšanas termiņš noteikts APL 64.panta pirmajā daļā – lēmums jāpieņem viena mēneša laikā no iesnieguma saņemšanas dienas, ja normatīvajā aktā nav noteikts īsāks termiņš. Pamatojoties uz APL 64.panta otro daļu iestāde šo termiņu var pagarināt⁶⁵¹. Eiropas Kopienų Pirmās instances tiesa 1998.gada 17.februāra spriedumā lietā T-105/96 Pharos SA/Eiropas Kopienų Komisija, ir atzinusi, ka lietas objektīvās izmeklēšanas principa ievērošanu var uzskatīt par svarīgāku nekā saprātīga termiņa ievērošanas principu, ja vien iestāde tīšām nevilcinās ar lēmuma pieņemšanu⁶⁵². Būvatļauju vai atteikumu izdot būvatļauju var apstrīdēt vai pārsūdzēt APL noteiktajā kārtībā mēneša laikā no dienas, kad stājas spēkā būvatļauja vai atteikums izdot būvatļauju⁶⁵³. Ja rakstveidā izdotajā administratīvajā aktā nav norādes, kur un kādā termiņā to var apstrīdēt, tad to var apstrīdēt viena gada laikā no tā spēkā stāšanās dienas⁶⁵⁴. Atbilstoši Būvniecības likuma 15.panta sestajai daļai būvatļauju var atcelt, ja būvniecības ierosinātais neievēro būvniecību regulējošos normatīvajos aktos noteikto. Ja būvatļauja tiek anulēta būvniecības noteikumu pārkāpšanas dēļ, būvatļaujas saņēmējs nevar atsaukties uz to, ka paļāvies uz būvatļaujas spēkā esību. Vērtējot tiesisko paļāvību, jāņem vērā: 1) administratīvā procesa īpatnības konkrētā lietā (kā sadalās pierādījumu nasta); 2) cik ilgs laiks ir pagājis no sākotnējā

⁶⁵¹ Administratīvā procesa likums. Pieņemts 25.10.2001. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 164, 14.11.2001.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 23, 13.12.2001. Pēdējie grozījumi 11.11.2021.

⁶⁵² Briede, J. (2013). 64.pants. Administratīvā akta izdošanas termiņš. No: Autoru kolektīvs Dr.iur. Briedes, J. zinātniskajā redakcijā. Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 612. lpp.

⁶⁵³ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 14.panta devītā daļa

⁶⁵⁴ Administratīvā procesa likums. Pieņemts 25.10.2001. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 164, 14.11.2001.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 23, 13.12.2001. Pēdējie grozījumi 11.11.2021. 79.panta pirmā daļa

administratīvā akta izdošanas (jo ilgāks laiks, jo augstāka tiesiskā paļāvība); 3) administratīvā akta spēkā palikšanas ietekme uz sabiedrības interesēm (jo necīgāka, jo augstāka tiesiskā paļāvība); 4) cik viegli ir novērst ar administratīvo aktu radītās sekas⁶⁵⁵. Jo ilgāks laiks kopš administratīvā akta izdošanas pagājis, jo tiesiskā paļāvība ir vairāk aizsargājama⁶⁵⁶. Persona nevar paļauties, ka būvvalde patvaļīgas būvniecības gadījumā pieņems labvēlīgāku lēmumu nekā to paredz normatīvie akti, kā arī, pārkāpjot būvniecību reglamentējošo normatīvo aktu prasības būvniecības gaitā, persona nevar paļauties, ka būvatļauja netiks anulēta.

Saskaņā ar Būvniecības likuma 21.panta devīto daļu, **pašvaldība pieņem lēmumu par būves sakārtošanu vai nojaukšanu**, ja būve ir pilnīgi vai daļēji sagrūvusi vai nonākusi tādā tehniskajā stāvoklī, ka ir bīstama vai bojā ainavu. Saskaņā ar Būvniecības likuma 21.panta desmito daļu Būvniecības likuma 21.panta septītajā un devītajā daļā minētie lēmumi (izņemot lēmumu attiecībā uz būvi, kas bojā ainavu) izpildāmi nekavējoties, un šo lēmumu apstrīdēšana un pārsūdzēšana neaptur to darbību. Ja lēmums netiek pildīts, iestāde var nodrošināt tā izpildi, piemērojot aizvītojājizpildi un citus APL noteiktos piespiedu izpildes līdzekļus. Ar lēmuma izpildi saistītus izdevumus sedz lēmuma adresāts, bet izdevumus, kas saistīti ar iepriekšējā stāvokļa atjaunošanu, sedz būves īpašnieks⁶⁵⁷. Minētās normas ir vērstas uz visas sabiedrības interešu aizsardzību (vidi būtiski degradējošas vai vides stāvokli apdraudošas būves nojaukšana var tikt skatīta arī kā vides tiesību jautājums). Konstatējot, ka būve sava tehniskā stāvokļa dēļ ir kļuvusi bīstama, pašvaldībai ir jāreaģē un jāpieņem lēmums, ar kuru būves īpašniekam tiek uzdots būvi sakārtot vai nojaukt. Pienākums valsts pārvaldei, tostarp pašvaldībai, novērst apdraudējumu, izriet no Latvijas Republikas Satversmē nostiprinātajām tiesībām uz dzīvību un veselību. Turklāt, ne lēmuma apstrīdēšana vai pārsūdzēšana, ne arī tā tūlītēja neizpildīšana no būves īpašnieka puses nevar būt šķērslis īpašuma sakārtošanai, lai novērstu apdraudējumu⁶⁵⁸. Personas, kuras ir pakļautas vidi degradējošas un bīstamas būves radītajam apdraudējumam, ir tiesīgas prasīt, lai pašvaldība rīkojas, novēršot apdraudējumu⁶⁵⁹. Saskaņā ar Vispārīgo būvnoteikumu 1.7.apakšpunktu, Vispārīgajos būvnoteikumos noteikti principi un dokumenti, uz kuru pamata pieņemams lēmums par tādas būves sakārtošanu vai nojaukšanu, kura ir pilnīgi vai daļēji sagrūvusi, bīstama vai bojā

⁶⁵⁵ Briede, J. (2017). Administratīvās tiesības: tiesiskā paļāvība administratīvajās tiesībās. No: Autoru kolektīvs Baloža, R. vadībā. Vispārējie tiesību principi: tiesiskā drošība un tiesiskā paļāvība. Valsts pārvalde. Business. Jurisprudence. Rakstu krājums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 68.-70. lpp.

⁶⁵⁶ Council of Europe (1996). The administration and you. Principles of administrative law concerning the relations between administrative authorities and private persons. A handbook, p. 32.

⁶⁵⁷ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021.

⁶⁵⁸ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 03.05.2016. lēmums lietā Nr.A420358614 SKA-849/2016. [8].punkts. Iegūts 17.01.2022. no <https://at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs>

⁶⁵⁹ Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 15.02.2019. lēmums lietā Nr.A420299118, SKA-922/2019. [7].punkts. Iegūts 17.01.2022. no <http://at.gov.lv/downloadlawfile/5815>

ainavu⁶⁶⁰. Būvniecības likumā noteikta kompetence minētā lēmuma pieņemšanai pašvaldībai un Vispārīgajos būvnoteikumos noteikti principi, dokumenti un kārtība lēmuma pieņemšanai. Konstatējot, ka būve sava tehniskā stāvokļa dēļ ir kļuvusi bīstama, pašvaldībai ir jāreaģē un jāpieņem lēmums, uzdodot būves īpašniekam sakārtot būvi vai nojaukt.

Administratīvajā procesā privātpersona var savas tiesības aizstāvēt, vēršoties kompetentajā valsts pārvaldes iestādē. Ja iestādes lēmums vai rīcība personu neapmierina, tā var savas tiesības aizsāvēt, apstrīdot administratīvo aktu vai faktisko rīcību augstākā iestādē un pēc tam administratīvajā tiesā⁶⁶¹. Turpmāk tiks apskatīta būvniecības uzraudzības procesā izdota administratīvā akta vai būvvaldes, vai citas institūcijas, kura pilda būvvaldes funkcijas, faktiskās rīcības apstrīdēšana un atlīdzinājuma prasība.

4.4. Administratīvā akta vai faktiskās rīcības apstrīdēšana un atlīdzinājuma prasība

Administratīvi tiesisko attiecību ietvaros tiek izdots administratīvais akts, kas savā būtībā ir publisko tiesību jomā esošas konkrētas attiecības starp valsti plašā nozīmē, no vienas puses, un individuāli noteiktu vai nosakāmu privātpersonu, no otras puses. APL 2.pantā ir noteikti likuma pamatmērķi – nodrošināt demokrātiskas, tiesiskas valsts pamatprincipu, it sevišķi cilvēktiesību, ievērošanu publiski tiesiskajās attiecībās starp valsti un personu, kā arī pakļaut izpildvaras darbības, kas veiktas šo attiecību ietvaros, tiesu varas kontrolei⁶⁶². Administratīvo aktu var apstrīdēt padotības kārtībā augstākā iestādē. Ja tādas nav vai tā ir Ministru kabinets, administratīvo aktu var apstrīdēt tajā iestādē, kura izdevusi šo aktu, vai uzreiz pārsūdzēt tiesā⁶⁶³. Iespēja vērsties tajā pašā iestādē, kura izdevusi administratīvo aktu, dod iestādei iespēju labot pieļauto kļūdu⁶⁶⁴. Eiropas Savienības Tiesa norādījusi, ka, tā kā apstrīdēšanas rezultātā izdoto administratīvo aktu var atcelt vai grozīt, procesa dalībnieki pilnībā nevar paļauties uz administratīvā akta pastāvīgu spēkā esību. Tāpēc apstrīdēšanas termiņam jābūt ierobežotam laikā, kas rada pamatu arī tiesiskās palāvēības aizsardzībai, jo termiņa izbeigšanās “stabilizē” situāciju. Tas attiecas arī uz prettiesiskajiem aktiem⁶⁶⁵. Apstrīdēšanas institūta primārais mērķis ir novērst iestādes kļūdu. Valsts pārvaldei nav savu interešu – apstrīdēšanas institūts kalpo privātpersonas aizsardzībai pret

⁶⁶⁰ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021.

⁶⁶¹ Briede, J., Danovskis, E., Kovaļevska, A. (2021). Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. Otrais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 36. lpp.

⁶⁶² Potaičuks, A. (2020). Pārrobežu administratīvais akts Latvijā un Eiropas Savienībā. Promocijas darbs. Latvijas Universitāte, 13. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/53370>

⁶⁶³ Administratīvā procesa likums. Pieņemts 25.10.2001. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 164, 14.11.2001.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 23, 13.12.2001. Pēdējie grozījumi 11.11.2021. 76.panta otrā daļa.

⁶⁶⁴ Briede, J. (2013). 76.pants. Tiesības apstrīdēt administratīvo aktu. No: Autoru kolektīvs Dr.iur. Briedes, J. zinātniskajā redakcijā. Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 748. lpp.

⁶⁶⁵ Lietā Textilwerke Degendorf. Citēts pēc Schmidt-Assmann, E., Harings, L. (1997). Access to Justice and Fundamental Rights. No: European Review of Public Law, Vol. 9, No. 3, autumn 1997. London: Esperia Publications Ltd., p. 543

iestādes prettiesisku rīcību, kas, vienlaikus nodrošina valsts pārvaldes kļūdas novēršanu. Apstrīdēšanas mērķis nav liegt privātpersonai pieejamību tiesai, bet nodrošināt tiesiskumu un taisnīgumu administratīvi tiesiskās attiecībās: 1) nodrošināt privātpersonai, tostarp tai, kura nebija pieaicināta sākotnējā administratīvā akta izdošanas stadijā, pieejamu un savlaicīgu tiesību aizsardzību pirmstiesas stadijā; 2) dot iespēju valsts pārvaldei pārbaudīt sava lēmuma tiesiskumu un lietderību un, nepieciešamības gadījumā, labot kļūdu; 3) atslogot administratīvo tiesu⁶⁶⁶. Iekšējā hierarhiskā uzraudzība ir viens no administratīvās darbības uzlabošanas līdzekļiem, kad augstāka iestāde vai amatpersona uzrauga zemāku iestādi vai amatpersonu⁶⁶⁷. Priekšnoteikums tam, lai atzītu, ka personai ir tiesības vērsties iestādē ar lūgumu izdot tai labvēlīgu administratīvo aktu vai veikt faktisko rīcību, apstrīdēt administratīvo aktu vai faktisko rīcību vai tiesības vērsties tiesā, ir personas subjektīvo tiesību esība konkrētajā gadījumā. Subjektīvās tiesības ir no objektīvajām tiesībām izrietošs tiesisks pilnvarojums personai prasīt savu interešu ievērošanu, pieprasot no valsts pārvaldes noteiktas darbības izpildi vai atturēšanos no kādas darbības. Lai konstatētu, vai privātpersonai konkrētajā gadījumā ir subjektīvās tiesības, apstiprinoši ir jāatbild uz diviem jautājumiem, pirmkārt, vai valsts pārvaldei ir no objektīvajām tiesībām izrietošs tiesisks pienākums veikt kādu darbību vai atturēties no kādas darbības, otrkārt, vai tiesību norma, kas nosaka valsts pārvaldei šo pienākumu, aizsargā arī noteiktas personas individuālās intereses? Ja kaut uz vienu jautājumu atbilde ir noliedzoša, privātpersonai nav subjektīvo tiesību⁶⁶⁸. Administratīvā procesa virzība iestādē, administratīvā akta spēkā esamība, kā arī apstrīdēšanas kārtība noteikta APL⁶⁶⁹, kas šī darba ietvaros netiks sīkāk apskatīta. Bet atzīmējams, ka administratīvais akts ir apstrīdams, ja administratīvajā procesā nav ievērots APL vai citas tiesību normas, kuras nosaka attiecīgā administratīvā akta izdošanas procesu – pieļautas procesuālas kļūdas; administratīvais akts pēc satura ir pretrunā ar tiesību normām, arī tad, ja iestāde nav pareizi piemērojusi tiesību normas, kā arī balstījusies uz nepatiesiem faktiem, nav ievērojusi tiesību normu juridiskā spēka hierarhiju vai kļūdījusies lietderības apsvērumos un pieļāvusi saturiskas kļūdas. Ja apstrīdamu administratīvo aktu neapstrīd, tas ir spēkā, līdz to atceļ, izpilda vai vairs nevar izpildīt sakarā ar faktisko vai tiesisko apstākļu maiņu⁶⁷⁰. Saskaņā ar APL 31.panta otro daļu, administratīvā tiesas procesa būtība ir dot iespēju personai prasīt savu tiesību aizsardzību tiesā⁶⁷¹.

⁶⁶⁶ Litvins, G. (2012). Alternatīvās tiesību aizsardzības un strīdu risināšanas metodes administratīvajā procesā. Promocijas darbs. Latvijas Universitāte, 32. - 33. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/5128>

⁶⁶⁷ Dišlers, K. (2002). Ievads administratīvo tiesību zinātnē. Rīga, Tiesu namu aģentūra, 245. lpp.

⁶⁶⁸ Briede, J., Danovskis, E., Kovaļevska, A. (2021). Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 36. - 37. lpp.

⁶⁶⁹ Administratīvā procesa likums. Pieņemts 25.10.2001. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 164, 14.11.2001.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 23, 13.12.2001. Pēdējie grozījumi 11.11.2021.

⁶⁷⁰ Turpat, 75.panta pirmās daļas 1. un 2.punkts; 75.panta otrā daļa.

⁶⁷¹ No Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 24.02.2011. sprieduma lietā Nr.A42450205 SKA-37/2011, [8].punkts. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.tiesas.lv/nolemumi/pdf/21692.pdf>

Pieteicējs nevar iesniegt pieteikumu tiesā par iestādes prettiesisku rīcību, ja šī rīcība neskar viņu personiski⁶⁷². Ja pieteikums nesatur objektīvo un subjektīvo pamatu, persona nevar būt pieteicējs administratīvajā procesā tiesā⁶⁷³. Administratīvā akta adresāts vienmēr ir aizskarts tieši, bet trešajai personai ir jāspēj pierādīt tiešu savu tiesību aizskārumu vai vismaz cēloņsakarību starp iestādes rīcību un nodarīto aizskārumu⁶⁷⁴. Personas tiesiskā spēja vērsties administratīvajā tiesā ir viens no obligātiem pieteikuma pieņemamības kritērijiem – tam trūkstot lietu nevar skatīt pēc būtības⁶⁷⁵. Administratīvajās tiesībās jautājumam par subjektīvajām tiesībām ir pievērsta liela uzmanība, jo publiskajās tiesībās ne jebkuram tiesību normā noteiktam valsts pārvaldes objektīvam pienākumam atbilst individuālas privātpersonas subjektīva tiesība prasīt šā pienākuma izpildi. Tā kā valsts pārvaldei ir jākalpo sabiedrības interesēm, tiesību normās valsts pārvaldei pienākumi var būt noteikti nevis atsevišķas personas interesēs, bet gan sabiedrības interesēs⁶⁷⁶. Savukārt atbilstoši likuma “Par tiesu varu” 7.panta pirmajai daļai, administratīvajās lietās tiesa veic kontroli pār izpildvaras darbību, kas attiecas uz konkrētu publiski tiesisku attiecību (administratīvā akta vai iestādes faktiskās rīcības) tiesiskumu un pamatotību, kā arī noskaidro personas publiski tiesiskos pienākumus vai tiesības⁶⁷⁷. Administratīvais process tiesā, pakļaujot administratīvos aktus, kā arī faktisko rīcību tiesas kontrolei, dod papildu impulsu iestādēm izdot tādus administratīvos aktus, kuri iztur “kvalitātes kontroli” tiesā⁶⁷⁸. Iestādes pieņemtā lēmuma vai rīcības pamatojums ir vajadzīgs gan tiesai, lai tā saprastu, pēc kādiem argumentiem iestāde, izdodot administratīvo aktu, ir vadījies, gan privātpersonai, lai vajadzības gadījumā varētu pārbaudīt, cik pamatots ir konkrētais lēmums vai iestādes rīcība⁶⁷⁹. Arī tad, ja iestādes lēmums pēc sava satura ir pretrunā ar tiesību normām, ja iestāde nav pareizi piemērojusi tiesību normas, balstījies uz nepatiesiem faktiem, nav ievērojusi tiesību normu juridiskā spēka hierarhiju vai kļūdījies lietderības apsvērumos un pieļāvusi saturiskas kļūdas, administratīvais akts ir spēkā, bet to var apstrīdēt⁶⁸⁰.

⁶⁷² Kramiņa, I., Zaļuma, Z. (2017). Būvniecības tiesības. No: Autoru kolektīvs, sast. Endziņš, A., Kronis, I. Latvijas tiesību sistēma. Kolektīvā monogrāfija. Rīga: SIA „Biznesa augstskola Turība”, 185. lpp.

⁶⁷³ Bērtaite, I. (2013). 31.pants. Pieteicējs. No: Autoru kolektīvs Dr.iur. Briedes J. zinātniskajā redakcijā. Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 375. lpp.

⁶⁷⁴ Kramiņa, I., Zaļuma, Z. (2017). Būvniecības tiesības. No: Autoru kolektīvs, sast. Endziņš, A., Kronis, I. Latvijas tiesību sistēma. Kolektīvā monogrāfija. Rīga: SIA „Biznesa augstskola Turība”, 186. lpp.

⁶⁷⁵ Aperāne, K., Bērtaite, I. (2008). Personas tiesiskā spēja vērsties administratīvajā tiesā. No: Autoru kolektīvs Dr.iur. Briedes, J. zinātniskajā redakcijā. Administratīvais process tiesā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 187. lpp.

⁶⁷⁶ Briede, J., Danovskis, E., Kovaļevska, A. (2016). Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 35.-36. lpp.

⁶⁷⁷ Likums “Par tiesu varu”. Pieņemts 15.12.1992. Publicēts: Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1/2, 14.01.1993.; Diena, 9, 15.01.1993. Pēdējie grozījumi 10.12.2020.

⁶⁷⁸ Vaivods, K. (2008). Administratīvā procesa tiesā būtība. No: Autoru kolektīvs Dr.iur. Briedes J. zinātniskajā redakcijā. Administratīvais process tiesā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 21. lpp.

⁶⁷⁹ Turpat, 28. lpp.

⁶⁸⁰ Administratīvā procesa likums. Pieņemts 25.10.2001. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 164, 14.11.2001.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 23, 13.12.2001. Pēdējie grozījumi 11.11.2021. 75.panta pirmās daļas 3.punkts.

Latvijas un Igaunijas administratīvā procesa tiesības lielā mērā ir pārņemtas no Vācijas⁶⁸¹. Līdzīgā situācijā Vācijas Administratīvā procesa likums nosaka, ka administratīvais akts ir nederīgs, ja tajā pieļautas ļoti nopietnas kļūdas un tās, saprātīgi novērtējot visus vērā ņemamos apstākļus, ir acīmredzamas⁶⁸². Saskaņā ar acīmredzamības teoriju spēkā neesoši ir tikai tādi administratīvie akti, kuriem piemīt ļoti nopietnas formas un satura kļūdas, kas nekādos apstākļos nav savienojamas ar tiesisko kārtību, uz kļūdām raugoties no spriest spējīga, neieinteresēta, uzmanīga un saprātīga valsts pilsoņa viedokļa⁶⁸³. Vācijā iestāde administratīvā akta spēkā neesamību jebkurā laikā var oficiāli apstiprināt, kā arī apstiprināt spēkā neesamību uz iesnieguma pamata, ja iesniedzējam ir pamatota interese⁶⁸⁴. Administratīvajā procesā tiesā pastāv objektīvās izmeklēšanas princips un tiesai ir pienākums lietas izskatīšanas gaitā noskaidrot patiesību un rast taisnīgu rezultātu⁶⁸⁵, tomēr, tas nenozīmē, ka administratīvā procesa tiesā dalībnieki lēmuma pieņemšanai nepieciešamo fakti konstatēšanā var palikt pasīvi. Dalībniekiem savu iespēju robežās jāpiedalās pierādījumu savākšanā⁶⁸⁶. Uzsverams, cik nozīmīgi ir iestādei pārdomāt savu lēmumu, lai tas ir pietiekami pamatots gan ar faktiskajiem, gan tiesiskajiem argumentiem. Šis pamatojums sniedz informāciju gan tiesai, lai tā saprastu, pēc kādiem argumentiem iestāde, izdodot administratīvo aktu, ir vadījusies, gan privātpersonai, lai vajadzības gadījumā varētu pārbaudīt, cik pamatots ir konkrētais lēmums vai iestādes rīcība. Ja administratīvajā procesā nav ievērots APL vai citas tiesību normas un pieļautas procesuālas kļūdas, ja administratīvais akts pēc satura ir pretrunā ar tiesību normām un iestāde ir kļūdījusies lietderības apsvērumos, un pieļāvusi saturiskas kļūdas, šāds administratīvais akts ir apstrīdams.

Saskaņā ar APL 93.panta pirmo daļu, iesniedzot iesniegumu par administratīvā akta vai faktiskās rīcības apstrīdēšanu, vienlaicīgi var prasīt atlīdzinājumu⁶⁸⁷. Ir svarīgi, lai valsts pārvaldes aktu un arī administratīvo aktu izpilde un to izdošana notiktu tiesiski⁶⁸⁸. Viens no tiesisku valsti raksturojošiem principiem ir princips, ka ikviens tiesību aizskārums rada tiesības prasīt zaudējumu atlīdzību. Arī gadījumā, ja valsts, rīkojoties publisko tiesību jomā, aizskar personas tiesības, tai

⁶⁸¹ Paine, F. J. (2002). Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, XXIV lpp.

⁶⁸² Turpat, 468. lpp. (44.panta pirmā daļa).

⁶⁸³ Turpat, 200. - 201. lpp.

⁶⁸⁴ Turpat, 469. lpp. (44.panta piektā daļa); skat. arī Administratīvā procesa likums (Vācija), (Verwaltungsverfahrensgesetz). Ausfertigungsdatum: 25.05.1976. Fassung der Bekanntmachung vom 23.01.2003. (BGBl. I S. 102). Zuletzt geändert 05.04.2021, §44. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.gesetze-im-internet.de/vwvfg/>

⁶⁸⁵ Vaivods, K. (2008). Administratīvā procesa tiesā būtība. No: Autoru kolektīvs Dr.iur. Briedes, J. zinātniskā redakcijā. Administratīvais process tiesā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 22. - 23. lpp.

⁶⁸⁶ Turpat, 263. lpp.

⁶⁸⁷ Administratīvā procesa likums. Pieņemts 25.10.2001. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 164, 14.11.2001.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 23, 13.12.2001. Pēdējie grozījumi 11.11.2021.

⁶⁸⁸ Načisčionis, J. (2018). Administratīvās tiesības. Rīga: SIA „Biznesa augstskola Turība”, 289. lpp.

rodas kaitējuma atlīdzināšanas pienākums⁶⁸⁹ – lai tiesību normas īstenotu savu regulatīvo funkciju, tās ir jāpiemēro un tiesību normu piemērotājam (tiesai), izšķirot kādu konkrētu dzīves gājumu, jāatrod uz šo gadījumu attiecināma tiesību norma un ar tiesību normas piemērošanas aktu (tiesas spriedumu) jānosaka un jākonkretizē šajā normā paredzētās tiesiskās sekas⁶⁹⁰. Ir nošķiramas atlīdzības prasības pret privātpersonām civilprocesa un kriminālprocesa ietvaros, un atlīdzības prasības pret valsti, kuras, savukārt tiek regulētas administratīvā procesa ietvaros⁶⁹¹. Kārtību, kādā izskatāmi iesniegumi, par tiešās pārvaldes iestādes nodarīta zaudējuma atlīdzinājumu nosaka Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likums. Atbilstoši šā likuma 17.panta pirmajai daļai, privātpersona iesniedz iesniegumu par zaudējuma atlīdzinājumu gada laikā no dienas, kad tā uzzināja vai tai vajadzēja uzzināt par zaudējumu, bet ne vēlāk kā piecu gadu laikā no iestādes prettiesiskā administratīvā akta spēkā stāšanās vai prettiesiskas faktiskās rīcības veikšanas dienas⁶⁹². Zaudējumu atlīdzība primāri ir regulēta ar Satversmes 92.panta trešo teikumu, proti, nepamatota tiesību aizskārums gadījumā ikvienam ir tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu⁶⁹³. Atlīdzinājuma līdzekļus var iedalīt procesuālajos atlīdzinājuma līdzekļos un materiālajos atlīdzinājuma līdzekļos. Pie procesuālajiem atlīdzinājuma līdzekļiem pieder administratīvā akta (faktiskās rīcības) apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas institūts un tā sekas – administratīvā akta atcelšana, atzīšana par spēkā neesošu, atzīšana par prettiesisku, grozīšana, utt. Savukārt pie materiālajiem atlīdzinājuma līdzekļiem pieskaitāmi tādi atlīdzinājuma līdzekļi, kuri tiesību aizskārums dēļ publiskai personai rada jaunu, papildu pienākumu pret privātpersonu, kā pienākumu atvainoties privātpersonai un atlīdzinājumu naudā. Procesuālos atlīdzinājuma līdzekļus galvenokārt regulē APL⁶⁹⁴. APL 8.nodaļā “Atlīdzinājums” noteikta atlīdzinājuma prasījuma kārtība lietās par administratīvā akta vai faktiskās rīcības apstrīdēšanu. Saskaņā ar APL 93.panta ceturto daļu prasījumu atlīdzināt zaudējumu vai kaitējumu, kas nodarīts ar administratīvo aktu vai faktisko rīcību, kurai likumā noteikta īpaša pārsūdzēšanas kārtība, izskata tādā pašā kārtībā, kāda

⁶⁸⁹ Kore-Pērkone, K. (2014). Valsts atbildība par tiesu nodarītajiem zaudējumiem Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas prasību perspektīvā. Latvijas Universitātes 5. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums “Jurisprudence un kultūra: pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi”, 10.11-11.11.2014. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 268. lpp.

⁶⁹⁰ Kalniņš, E. (2003). Tiesību normu piemērošanas loģiskā shēma. No: Meļķiņa, E. zinātniskā redakcijā. Juridiskās metodes pamati. 11 soli tiesību normu piemērošanā: Rakstu krājums. Rīga: BO SIA “Ratio iuris”, 19. lpp.

⁶⁹¹ Segale, D. (2019). Issues of commensurate compensation. Proceedings of the International Scientific Conference of Daugavpils University, 11.04.-12.04.2019., Issue 61, p. 123. Iegūts 17.01.2022. no <http://web.a.ebscohost.com>

⁶⁹² Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likums. Pieņemts 02.06.2005. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 96, 17.06.2005.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 13, 14.07.2005. Pēdējie grozījumi 15.02.2018.

⁶⁹³ Latvijas Republikas Satversme. Pieņemts 15.02.1922. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 43, 01.07.1993.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 6, 31.03.1994.; Valdības Vēstnesis, 141, 30.06.1922.; Diena, 81, 29.04.1993. Pēdējie grozījumi 04.10.2018.

⁶⁹⁴ Danovskis, E. (2014). Atbilstīga atlīdzinājuma izpratne administratīvajās tiesībās. Latvijas Universitātes 5. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums “Jurisprudence un kultūra: pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi”, 10.11-11.11.2014. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 233. - 234. lpp.

noteikta attiecīgā administratīvā akta vai faktiskās rīcības izskatīšanai tiesā⁶⁹⁵. Tomēr, kā norāda Senāts 2013.gada 22.februāra sprieduma lietā Nr.SKA-68/2013 (A42690108) 9.punktā, zaudējumu, kas radušies, personām paļaujoties uz teritorijas plānojumu, atlīdzināšana nav administratīvās tiesas kompetencē un neatbilst Administratīvā procesa likuma 92.pantam, kurš paredz atlīdzināt tādus zaudējumus, kas nodarīti ar administratīvo aktu vai faktisko rīcību. Normatīvā akta atcelšana var radīt zaudējumus, un tas var izpausties ne tikai saistībā ar būvniecības iespēju samazinājumu, bet jebkuru citu iepriekš atļautu izmantošanas veidu īstenošanu (un tas var pat neprasīt administratīvā akta izdošanu), taču šādu zaudējumu atlīdzināšana ir iespējama tikai ar civilprasību vispārējās jurisdikcijas tiesā⁶⁹⁶. Priekulis, J. rakstījis, ja personai nepamatota tiesību aizskārums rezultātā ir radīti zaudējumi un persona nav līdzvainīga pie zaudējumu radīšanas vai tā apmēra palielināšanās, zaudējumi ir atlīdzināmi vai nu atjaunojot personai iepriekšējo stāvokli, vai arī piešķirot atlīdzinājumu naudā, lai atjaunotu personai iepriekšējo mantisko stāvokli vai nodrošinātu tādu mantisko stāvokli, kāds būtu bijis, neesot nepamatotam tiesību aizskārumam⁶⁹⁷. Ministru kabineta 2011.gada 8.novembra noteikumos Nr.859 "Noteikumi par privātpersonai atlīdzināmo juridiskās palīdzības izmaksu maksimālo apmēru" noteikts ar juridisko palīdzību saistīto izmaksu maksimālais apmērs, ko atlīdzina privātpersonai, ja valsts pārvaldes iestādes rīcības dēļ privātpersonai tika nodarīts mantiskais zaudējums vai personisks kaitējums⁶⁹⁸. Augstākā tiesa ir atzinusi, ka zaudējumu atlīdzināšanas apmēra ierobežošanai publisko tiesību jomā ir balansējoša funkcija – līdzsvarot cietušās personas tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu un sabiedrības tiesības saņemt efektīvu valsts funkciju realizāciju bez papildu nodokļu nastas nodokļu maksātājiem⁶⁹⁹. Iesniedzot iesniegumu par administratīvā akta vai faktiskās rīcības apstrīdēšanu, vienlaicīgi var prasīt arī atlīdzinājumu par mantiskajiem zaudējumiem vai nemantisko kaitējumu. Prasījumu atlīdzināt zaudējumu vai kaitējumu, kas nodarīts ar administratīvo aktu vai faktisko rīcību, izskata tādā pašā kārtībā, kāda noteikta attiecīgā administratīvā akta vai faktiskās rīcības izskatīšanai tiesā. Šādu prasījumu var iesniegt gada laikā no dienas, kad privātpersona uzzināja vai tai vajadzēja uzzināt par zaudējumu, bet ne vēlāk kā piecu gadu laikā no iestādes prettiesiskā administratīvā akta spēkā stāšanās vai prettiesiskas faktiskās rīcības veikšanas dienas.

⁶⁹⁵ Administratīvā procesa likums. Pieņemts 25.10.2001. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 164, 14.11.2001.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 23, 13.12.2001. Pēdējie grozījumi 11.11.2021.

⁶⁹⁶ Latvijas Republikas Senāts (2019). Tiesu prakses apkopojumi. Tiesu prakse būvniecības lietās (2013-2018), 10. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/tiesu-prakses-apkopojumi/administrativas-tiesibas>

⁶⁹⁷ Priekulis, J. (2020). Efektīvs tiesību aizsardzības līdzeklis pret likumu. Promocijas darbs. Latvijas Universitāte, 41. - 42. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/52869>

⁶⁹⁸ Ministru kabineta 08.11.2011. noteikumi Nr.859 "Noteikumi par privātpersonai atlīdzināmo juridiskās palīdzības izmaksu maksimālo apmēru". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 178, 10.11.2011. Pēdējie grozījumi 07.04.2020.

⁶⁹⁹ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 11.11.2013. spriedums lietā Nr.A42835609, arhīva Nr.SKA-0316/2013. [17].punkts. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs>

Lēmums par būvdarbu apturēšanu, kas ietverts būvinspektora atzinumā, lēmums par būvdarbu pārtraukšanu un lēmums par būvatļaujas atcelšanu, tās atzīšanu par spēku zaudējušu, izpildāms nekavējoties. Šo lēmumu apstrīdēšana vai pārsūdzēšana neaptur to darbību. Ja netiek pildīts lēmums par būvdarbu apturēšanu, tā pieņēmējs var nodrošināt šā lēmuma izpildi, piemērojot aizvietotājizpildi (tai skaitā nosakot aizliegumus attiecībā uz objektu vai teritoriju, kurā atrodas objekts) un citus APL noteiktos piespiedu izpildes līdzekļus, kā arī lemt par būvatļaujas atcelšanu un iepriekšējā stāvokļa atjaunošanu. Papildus APL noteiktajiem gadījumiem, kad ar lēmuma izpildi saistītus izdevumus sedz lēmuma adresāts, izdevumus, kas saistīti ar iepriekšējā stāvokļa atjaunošanu, sedz būves īpašnieks⁷⁰⁰. Savukārt, kā noteikts Būvniecības likuma 12.panta astotās daļas 3.punktā būvvalde vai institūcija, kura pilda būvvaldes funkcijas, veic būvniecības administratīvā procesa ietvaros izdota administratīvā akta piespiedu izpildi. Atbilstoši Būvniecības likuma 18.panta septītajā prim daļā noteiktajam, ja būves īpašnieks nepilda saskaņā ar Būvniecības likuma 18.panta piektā daļā pieņemto lēmumu, iestāde veic lēmuma piespiedu izpildi APL noteiktajā kārtībā⁷⁰¹. Ja apstrīdamu administratīvo aktu neapstrīd, tas ir spēkā, un, ja būves īpašnieks nepilda saskaņā ar Būvniecības likuma 18.panta piektā daļā pieņemto lēmumu, iestāde veic lēmuma piespiedu izpildi APL noteiktajā kārtībā. Turpmāk tiks apskatīta būvniecības uzraudzības procesā izdota administratīvā akta – lēmuma piespiedu izpilde.

4.5. Administratīvā akta – lēmuma piespiedu izpilde

Ja būves īpašnieks nepilda saskaņā ar Būvniecības likuma 18.panta piektā daļā pieņemto lēmumu, iestāde veic lēmuma piespiedu izpildi APL noteiktajā kārtībā. Lēmums piespiedu kārtā izpildāms, ja kopš tā spēkā stāšanās pagājuši ne vairāk kā pieci gadi, termiņu skaitot saskaņā ar APL noteikto⁷⁰². Administratīvo aktu var uzdot izpildīt piespiedu kārtā, ja ir šāds apstākļu kopums: 1) administratīvais akts ir stājies spēkā (*to nosaka APL 70.pants*); 2) administratīvais akts ir kļuvis neapstrīdams (*APL 76.pants*) vai administratīvā akta darbība nav apturēta vai ir atjaunota (*APL 80. un 185.pants*); 3) līdz piespiedu izpildes sākumam administratīvais akts nav izpildīts labprātīgi; 4) persona ir brīdināta par piespiedu izpildi. Administratīvo aktu var arī izpildīt piespiedu kārtā jau ar spēkā stāšanās brīdi, negaidot, kad tas kļuvis neapstrīdams un līdz piespiedu izpildes sākumam vēl nav izpildīts labprātīgi, ja izpilde ar spēkā stāšanās brīdi paredzēta citā likumā vai iestāde administratīvajā aktā īpaši nosaka, ka tas izpildāms jau ar spēkā stāšanās brīdi, pamatojot steidzamību ar to, ka jebkura kavēšanās tieši apdraud valsts drošību, sabiedrisko kārtību,

⁷⁰⁰ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 18.panta vienpadsmitā daļa

⁷⁰¹ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021.

⁷⁰² Turpat, 18.panta septītā prim daļa.

vidi, personas dzīvību, veselību vai mantu, vai administratīvais akts izdots saskaņā ar APL 69.panta pirmās daļas noteikumiem. Savukārt policijas, robežsardzes, ugunsdzēsības dienesta un citu likumā pilnvarotu amatpersonu administratīvie akti, kas izdoti, lai nekavējos novērstu tiešus draudus valsts drošībai, sabiedriskajai kārtībai, videi, personas dzīvībai, veselībai un mantai, ir izpildāmi piespiedu kārtā jau ar to spēkā stāšanās brīdī⁷⁰³. Būtiski, ka sūdzību par piespiedu izpildes apstrīdēšanu vai pārsūdzēšanu var iesniegt septiņu dienu laikā no dienas, kad privātpersona ir uzzinājusi par izpildiestādes paredzēto vai veikto darbību. Sūdzību iesniedz augstākai iestādei, bet, ja augstākas iestādes nav vai tā ir Ministru kabinets, – tiesai. Augstākas iestādes lēmumu arī septiņu dienu laikā var pārsūdzēt tiesā. Tiesa sūdzību izskata rakstveida procesā⁷⁰⁴. Administratīvais akts stājas spēkā ar brīdi, kad tas paziņots adresātam, atbilstoši Paziņošanas likumā noteiktajam⁷⁰⁵, bet, ja iestāde uzskata, ka lēmumam ir jāstājas spēkā pēc iespējas ātrāk, iestāde administratīvo aktu var paziņot klātienē vai citos veidos, kas ir ātrāki kā sūtīšana pa pastu. Iestādei ir pienākums apsvērt citus administratīvā akta paziņošanas veidus, ja administratīvā akta adresāts ir norādījis, ka noteiktā veidā administratīvo aktu nesaņems⁷⁰⁶. Personai, kura ir administratīvā akta adresāts, jāņem vērā, ka sūdzību par administratīvā akta piespiedu izpildes apstrīdēšanu var iesniegt septiņu dienu laikā no dienas, kad privātpersona ir uzzinājusi (saņēmusi administratīvo aktu) par izpildiestādes paredzēto piespiedu izpildi.

Administratīvā akta piespiedu izpildes sākumu nosaka ne agrāk kā dienā, kad administratīvais akts kļuvis neapstrīdams (APL 76.pants), izņemot gadījumu, kad administratīvā akta darbība nav apturēta vai ir atjaunota (APL 80. un 185.pants) un ar aprēķinu, lai piespiedu izpildes sākums neiekristu laikā, kad vēl nav beidzies piespiedu izpildes darbību apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas termiņš⁷⁰⁷, proti, piespiedu naudu var uzlikt atkārtoti, līdz adresāts izpilda vai pārtrauc attiecīgo darbību, ne agrāk kā septiņas dienas pēc iepriekšējās reizes, ja adresāts šo septiņu dienu laikā joprojām nav izpildījis vai nav pārtraucis attiecīgo darbību⁷⁰⁸. Minimālā piespiedu nauda fiziskajai personai ir 50 euro, bet juridiskajai personai 100 euro, maksimālā piespiedu nauda fiziskajai personai ir 5000 euro, bet juridiskajai personai 10 000 euro. Nosakot piespiedu naudas summu, izpildiestāde ievēro samērīguma principu, kā arī adresāta mantisko stāvokli⁷⁰⁹. Administratīvais akts, izņemot APL 360.¹panta otrajā daļā noteiktos gadījumus, nav izpildāms, ja

⁷⁰³ Administratīvā procesa likums. Pieņemts 25.10.2001. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 164, 14.11.2001.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 23, 13.12.2001. Pēdējie grozījumi 11.11.2021. 360.pants.

⁷⁰⁴ Turpat, 363.panta otrā daļa.

⁷⁰⁵ Turpat, 70.pants.

⁷⁰⁶ Briede, J. (2013). 70.pants. Administratīvā akta paziņošana un spēkā esamība. No: Autoru kolektīvs Dr.iur. Briedes, J. zinātniskajā redakcijā. Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 697. lpp.

⁷⁰⁷ Administratīvā procesa likums. Pieņemts 25.10.2001. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 164, 14.11.2001.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 23, 13.12.2001. Pēdējie grozījumi 11.11.2021. 362.panta pirmā daļa.

⁷⁰⁸ Turpat, 370.panta otrā daļa.

⁷⁰⁹ Turpat, 370.panta trešā daļa.

no tā labprātīgas izpildes termiņa beigām pagājuši vairāk nekā pieci gadi. Saskaņā ar APL 360.¹panta pirmo daļu noilguma termiņā neieskaita laiku, kad administratīvā akta adresātam nav deklarētās dzīvesvietas vai dzīvesvieta ir reģistrēta ārpus Latvijas, taču šādā gadījumā administratīvais akts nav nododams izpildei, ja no tā labprātīgas izpildes termiņa beigām pagājuši vairāk nekā seši gadi⁷¹⁰. Administratīvajam aktam, kas uzliek adresātam pienākumu samaksāt noteiktu naudas summu, izpildes noilgums iestājas: likumā noteiktajā termiņā, ja piespiedu izpildi veic iestāde, kas administratīvo aktu izdevusi, vai atbilstoši Civilprocesa likumā noteiktajam, ja izpildrīkojums ar pienākumu adresātam samaksāt noteiktu naudas summu piespiedu izpildei tiek nodots zvērinātam tiesu izpildītājam viena gada laikā no administratīvā akta labprātīgas izpildes termiņa beigām vai no brīža, kad administratīvā akta izpilde saskaņā ar likumu, uz kura pamata administratīvais akts izdots, piekrīt tiesu izpildītājam⁷¹¹. Izšķirams iesniegšanas un izpildīšanas termiņš⁷¹². Saskaņā ar Civilprocesa likuma 547.pantu noilguma termiņš tiek pārtraukts, iesniedzot izpildu dokumentu izpildei, kā arī ar daļēju labprātīgu nolēmuma izpildi. Pēc pārtraukuma termiņa tecējums sākas no jauna, neieskaitot pirms tam notecējušo laiku. Ja pēc izpildu dokumenta nav izdarīta pilnīga piedziņa, un tas izsniegts atpakaļ piedzinējam, jaunu termiņu dokumenta iesniegšanai skaita no dienas, kad tas izsniegts piedzinējam⁷¹³. Lēmuma piespiedu izpilde jāuzsāk piecu gadu laikā kopš tā spēkā stāšanās, ar ko noilguma termiņa tecējums sākas no jauna, līdz ar to lēmuma piespiedu izpildei nav noteikts maksimālais piespiedu izpildes termiņš, kamēr neiestājas noilgums kopš lēmuma spēkā stāšanās vai pēc izpildu dokumenta izsniegšanas piedzinējam⁷¹⁴. APL 368.pantā noteikti administratīvā akta piespiedu izpildes līdzekļi: izpilde piespiedu kārtā ar aizvītotā izpildes, piespiedu naudas vai tiešā spēka palīdzību⁷¹⁵. Ja iestāties izpildnoilgums, tiesu izpildītājs izpildu lietvedību var izbeigt gan pēc ieinteresēto personu lūguma, gan pēc savas iniciatīvas (Civilprocesa likuma 563.panta pirmās daļas 4.punkts un 563.panta trešā daļa). Tiesu izpildītāja lēmumu par izpildu lietvedības izbeigšanu izpildnoilguma dēļ piedzinējs var pārsūdzēt⁷¹⁶ rajona (pilsētas) tiesā pēc tiesu izpildītāja amata vietas 10 dienu laikā no

⁷¹⁰ Administratīvā procesa likums. Pieņemts 25.10.2001. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 164, 14.11.2001.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 23, 13.12.2001. Pēdējie grozījumi 11.11.2021.

⁷¹¹ Administratīvā procesa likums. Pieņemts 25.10.2001. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 164, 14.11.2001.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 23, 13.12.2001. Pēdējie grozījumi 11.11.2021. 360.¹panta otrā daļa.

⁷¹² Rudevska, B., Torgāns, K. (2014). 67.nodaļa. Izpildu dokumenti. No: Autoru kolektīvs prof. Torgāna, K. zinātniskajā redakcijā. Civilprocesa likuma komentāri. III daļa (61.-86.nodaļa). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 247. lpp.

⁷¹³ Civilprocesa likums. Pieņemts 14.10.1998. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 326/330, 03.11.1998.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 23, 03.12.1998. Pēdējie grozījumi 22.12.2021.

⁷¹⁴ Ziemeļe, I. (2019). Būvniecības procesa uzraudzība. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls "Administratīvā un Kriminālā Justīcija" Nr.3/4/2019, 152.-153. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://dx.doi.org/10.17770/acj.v3i88.4380>

⁷¹⁵ Administratīvā procesa likums. Pieņemts 25.10.2001. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 164, 14.11.2001.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 23, 13.12.2001. Pēdējie grozījumi 11.11.2021.

⁷¹⁶ Rudevska, B., Torgāns, K. (2014). 67.nodaļa. Izpildu dokumenti. No: Autoru kolektīvs prof. Torgāna, K. zinātniskajā redakcijā. Civilprocesa likuma komentāri. III daļa (61.-86.nodaļa). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 246. lpp.

pārsūdzamās darbības izdarīšanas dienas vai dienas, kad sūdzētājam, kuram nav paziņots par izdarāmās darbības laiku un vietu, kļuvis par to zināms⁷¹⁷. Sūdzības iesniedzamas bez liekas kavēšanās – likumā noteikts 10 dienu termiņš. Sūdzību var iesniegt par jebkurām tiesu izpildītāja darbībām, kā arī bezdarbību⁷¹⁸. Ja būvvaldes lēmums netiek labprātīgi pildīts, to var veicināt izpildīt uzliekot adresātam samaksāt piespiedu naudas summu līdz lēmums tiek izpildīts. Lēmuma piespiedu izpildei nav noteikts maksimālais piespiedu izpildes termiņš, kamēr neiestājas noilgums kopš lēmuma spēkā stāšanās vai pēc izpildu dokumenta izsniegšanas piedzinējam.

⁷¹⁷ Civilprocesa likums. Pieņemts 14.10.1998. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 326/330, 03.11.1998.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 23, 03.12.1998. Pēdējie grozījumi 22.12.2021. 632.panta pirmā daļa.

⁷¹⁸ Torgāns, K. (2014). 76. nodaļa. Piedzinēja, parādnieka un citu personu tiesību aizsardzība, izpildot tiesas spriedumu. No: Autoru kolektīvs prof. Torgāna, K. zinātniskajā redakcijā. Civilprocesa likuma komentāri. III daļa (61.-86. nodaļa). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 558. lpp.

5. KRIMINĀLATBILDĪBA

19. gadsimta tiesību zinātnieks Francs fon Lists (Liszt) atzinis, ka noziedzība ir tikpat mūžīga kā nāve vai slimības, proti, sodi, tāpat kā noziegumi, nekad neizzudīs, dažādie profilakses pasākumi noziedzību nekad neuzvarēs, tieši tāpat kā visaugstākie sasniegumi medicīnā nekad neuzvarēs slimības un nāvi. Tomēr tas nebūt nenozīmē to, ka ir jāsamierinās ar noziedzības kā nenovēršamas sociāli nelabvēlīgas parādības eksistenci. Tāpēc ir nepieciešams izstrādāt un realizēt mērķtiecīgus pasākumus noziedzības novēršanai un apkarošanai. Gan valstiskā, gan transnacionālā līmenī nepieciešama pārdomāta un konsekventa politika cīņā ar noziedzību. Jo sods par noziegumu nevar būt taisnīgs līdz brīdim, kad valstī ar likumu būs noteikti labākie un optimālākie līdzekļi tā novēršanai⁷¹⁹. Juridiskā atbildība nepārprotami ir atbildība par tiesību pārkāpumu⁷²⁰. Juridiskā atbildība ir valsts piespiedu līdzekļu piemērošana tiesību pārkāpējiem par tiesību normā minēto izdarīto tiesību pārkāpumu, kam var būt personisks, mantisks vai organizatorisks raksturs un kas paredzēts tiesību normās. Kopumā ir četri juridiskās atbildības veidi: kriminālatbildība, civiltiesiskā atbildība, administratīvā atbildība un disciplināratbildība⁷²¹. Civiltiesiskā, administratīvā un disciplināratbildība jau apskatītas iepriekš un šajā nodaļā tiks apskatīta pēdējā – kriminālatbildība būvniecībā.

5.1. Kriminālatbildība būvniecībā

Kriminālatbildība par būvniecības noteikumu pārkāpšanu noteikta Krimināllikuma 239.pantā un paredz kriminālsodu par: 1) būvdarbu veikšanu laikā, kad tie ir apturēti, trešās grupas būvē vai daudzdzīvokļu ēkā, ja būvdarbi apturēti sakarā ar to veikšanu bez būvatļaujas vai sakarā ar būvdarbu uzsākšanu pirms būvatļaujas nosacījumu izpildes, *soda ar īslaicīgu brīvības atņemšanu vai ar probācijas uzraudzību, vai ar sabiedrisko darbu, vai ar naudas sodu*; 2) celtni, tiltu, ceļu pārvadu vai citu būvju celtniecības normu vai noteikumu pārkāpšanu, ja tās rezultātā sabrukusi būve vai tās daļa, *soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz diviem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar probācijas uzraudzību, vai ar sabiedrisko darbu, vai ar naudas sodu, atņemot tiesības uz noteiktu nodarbošanos vai tiesības ieņemt noteiktu amatu uz laiku līdz pieciem gadiem*. Ja kāda iepriekš minētā darbība izraisījusi smagas sekas, *soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar probācijas uzraudzību, vai ar sabiedrisko darbu, vai ar naudas sodu, atņemot tiesības uz noteiktu nodarbošanos vai tiesības ieņemt noteiktu amatu uz laiku līdz septiņiem gadiem*; ja tā izraisījusi divu vai vairāku cilvēku

⁷¹⁹ Vilks, A. (2013). Krimināltiesiskā politika: diskursa analīze un attīstības perspektīvas. Monogrāfija. Rīga: "Drukātava", 5. lpp.

⁷²⁰ Ребане, И. А. (1987). О методологических и гносеологических аспектах учения об основаниях юридической ответственности. Тарту: Ученые записки Тартуского ун-та. Вып.852., 9 с.

⁷²¹ Stucka, A. (2009). Administratīvās tiesības. Rīga: Juridiskā koledža, 327. lpp.

nāvi, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz astoņiem gadiem, atņemot tiesības uz noteiktu nodarbošanos vai tiesības ieņemt noteiktu amatu uz laiku līdz desmit gadiem⁷²². Komentējot Krimināllikuma 239.pantu (redakcija līdz 2006.gada 14.decembra grozījumiem), noziedzīgā nodarījuma objektīvā puse var izpausties celtņu, tiltu, ceļu pārvadu un citu būvju celtniecības normu un noteikumu pārkāpšanā un noziedzīgā nodarījuma sastāvs ir materiāls, jo saskaņā ar panta pirmo daļu kriminālatbildība iestājas tad, ja pieļauto pārkāpumu rezultātā sabrukusi būve vai tās daļa, bet saskaņā ar panta otro daļu – ja iestājušās smagas sekas un konstatēta cēloņsakarība starp pieļauto pārkāpumu un pantā minētajām sekām. Ar smagām sekām saprot cilvēka nāvi, smagu miesas bojājumu nodarīšanu vai psihiskas dabas traucējumu izraisīšanu vismaz vienai personai, mazāk smagu miesas bojājumu nodarīšanu vairākām personām, mantisko zaudējumu lielā apmērā vai citādu smagu kaitējumu ar likumu aizsargātām interesēm un tiesībām. No subjektīvās puses būvniecības noteikumu pārkāpšana var būt apzināta un neuzmanīga, taču vainīgās personas attieksmi pret sekām raksturo tikai neuzmanība. Komentējamā nodarījuma subjekts ir jebkura fiziska un pieskaitāma persona, kas sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu un kura ir saistīta ar būvniecības darbu veikšanu, tajā skaitā arī atbildīgā par pantā minēto celtņu, tiltu, ceļu pārvadu un citu būvju celtniecības noteikumu ievērošanu⁷²³. Īsi pirms Zolitūdes traģēdijas ar 2012.gada 13.decembra grozījumiem Krimināllikuma 239.panta otrajā daļā tika samazināta brīvības atņemšanas soda maksimālā robeža, no astoņiem uz četriem gadiem⁷²⁴ un Krimināllikuma 239.panta redakcija, kas bija spēkā no 2013.gada 1.aprīļa līdz 2014.gada 2.aprīlim noteica, ka par būvniecības noteikumu pārkāpšanu: (1) Par celtņu, tiltu, ceļu pārvadu un citu būvju celtniecības normu vai noteikumu pārkāpšanu, ja tā rezultātā sabrukusi būve vai tās daļa, soda ar īslaicīgu brīvības atņemšanu vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu. (2) Par tādām pašām darbībām, ja tās izraisījušas smagas sekas, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz četriem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu⁷²⁵. Būvniecības noteikumu pārkāpumi, ja noteikumu pārkāpšanas rezultātā sabrukusi būve vai tās daļa, laika posmā no Krimināllikuma spēkā stāšanās līdz 2012.gada 13.decembra grozījumiem Krimināllikumā netika uzskatīti par tik smagiem, lai par to izdarīšanu piemērotu brīvības atņemšanu, tā vietā noteikts

⁷²² Krimināllikums. Pieņemts 17.06.1998. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 199/200, 08.07.1998.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 15, 04.08.1998. Pēdējie grozījumi 11.11.2021.

⁷²³ Krastiņš, U., Liholaja, V., Niedre, A. (2007). Krastiņa, U. zinātniskajā redakcijā. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 3. Sevišķā daļa. Rīga: Firma „AFS”, 246. - 247. lpp.

⁷²⁴ Parlamentārās izmeklēšanas komisijas par Latvijas valsts rīcību, izvērtējot 2013.gada 21.novembrī Zolitūdē notikušās traģēdijas cēloņus, un turpmākajām darbībām, kas veiktas normatīvo aktu un valsts pārvaldes un pašvaldību darbības sakārtošanā, lai nepieļautu līdzīgu traģēdiju atkārtēanos, kā arī par darbībām minētās traģēdijas seku novēršanā galaziņojums. Pieņemts: 27.10.2015. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 220, 10.11.2015., OP Nr.2015/220.1. 7.9.punkts.

⁷²⁵ Krimināllikums. Pieņemts 17.06.1998. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 199/200, 08.07.1998.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 15, 04.08.1998. Pēdējie grozījumi 11.11.2021. Redakcija no 01.04.2013. līdz 02.04.2014. Iegūts 17.01.2022. no <https://likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums>

arests vai īslaicīga brīvības atņemšana, vai citi soda veidi – piespiedu darbs vai naudas sods. Savukārt, ja noteikumu pārkāpšanas rezultātā sabrukusi būve vai tās daļa un tā rezultātā izraisītas smagas sekas, ar 2012.gada 13.decembra grozījumiem Krimināllikumā 239.panta otrajā daļā ietvertajam nodarījumam tika samazināta brīvības atņemšanas maksimālā robeža, no astoņiem uz četriem gadiem. 2012.gada 13.decembra grozījumos Krimināllikuma 239.panta otrajā daļā ietvertajam nodarījumam par būvniecības noteikumu pārkāpšanu samazināta brīvības atņemšanas maksimālā robeža uz četriem gadiem, kā arī paredzēta īslaicīga brīvības atņemšana, vai piespiedu darbs, vai naudas sods. Krimināllikuma 239.panta otrajā daļā un 319.panta trešajā daļā brīvības atņemšanas maksimālā robeža atšķiras, un par valsts amatpersonas pienākumu nepildīšanu, kas izraisījusi smagas sekas, ir noteikts smagāks sods, kā arī vienlaikus var tikt atņemtas tiesības ieņemt noteiktu amatu uz laiku līdz pieciem gadiem⁷²⁶. 2012.gada 13.decembra grozījumu anotācijā norādīts, ka šā likumprojekta mērķis, mazinot brīvības atņemšanas sodu termiņus, nav panākt noziedzīgu nodarījumu klasifikācijas maiņu, bet nodrošināt to, lai sods atbilstu noziedzīga nodarījuma bīstamībai un kaitīgumam⁷²⁷. Savulaik XVIII gadsimta Itāļu jurists Čezāre Bekaria (Cesare Beccaria) rosināja sodu politiku balstīt uz apgaismības filosofu Monteskjē un Imanuela Kanta idejām par valsti, sabiedrību un indivīdu, liberalizējot un humanizējot sodus, uzskatot, ka ne tikai bargi sodi ir izmantojami noziedzības apkarošanai, bet arī maigāki, samērīgi sodi pilda preventīvo funkciju⁷²⁸ un taisnīgs krimināltiesisko attiecību neregulējums nav tikai vainīgā sodīšana, tas var izpausties arī kā atbrīvošana no soda vai pat atbrīvošana no kriminālatbildības⁷²⁹. Tomēr, liberāli kriminālsodi par nodarījumiem ar smagām sekām sabiedrībai nav pieņemami un pēc Zolitūdes traģēdijas, 2014.gada 25.septembrī, pieņemti grozījumi Krimināllikumā, pamatojot, ka tie izstrādāti, lai nodrošinātu iespēju piemērot taisnīgu un samērīgu kriminālsodu, jo pašreizējā situācijā atsevišķu Krimināllikuma pantu sankcijas, kas paredz atbildību par nodarījumiem ar smagām sekām, nenodrošina iespēju piemērot taisnīgu un samērīgu sodu par noziegumiem, kuru rezultātā ir iestājusies vairāku cilvēku nāve⁷³⁰. Kriminālsods ir piespiedu ietekmēšanas līdzeklis, ko valsts vārdā Krimināllikumā paredzētajos gadījumos un apmēros nosaka tiesa vai uz to pilnvarota valsts amatpersona par fiziskas personas vainojami izdarītu noziedzīgu nodarījumu, un

⁷²⁶ Ziemeles, I. (2018). Atbildības būvniecībā jēdziens un veidi. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls "Administratīvā un Kriminālā Justīcija" Nr.3/2018, 76., 79. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/3660/3646>; <http://dx.doi.org/10.17770/acj.v3i84.3660>

⁷²⁷ Grozījumi Krimināllikumā. Pieņemts 13.12.2012. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 202, 27.12.2012., OP Nr.2012/202.1. Anotācija, 1. sadaļa 2. aile. Iegūts 17.01.2022. no <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/F8EAF0BB07FCB67AC225793300488419?OpenDocument>

⁷²⁸ Osipova, S. (2010). Ievads tiesību socioloģijā. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 33. - 34. lpp.

⁷²⁹ Strada-Rozenberga, K. (2019). 1.pants. Kriminālprocesa likuma mērķis. No: Zinātniska monogrāfija prof. Strada-Rozenbergas. K. zinātniskā redakcijā. Kriminālprocesa likuma komentāri. A daļa. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 24. lpp.

⁷³⁰ Grozījumi Krimināllikumā. Pieņemts: 25.09.2014. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 204, 15.10.2014., OP Nr.2014/204.1. Anotācija, 1.punkts. Iegūts 17.01.2022. no <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/37141EEA85DE6897C2257CA100477170?OpenDocument>

tā piespiedu realizāciju nodrošina valsts⁷³¹. Kriminālsods nav valsts atbilde par izdarīto noziedzīgo nodarījumu, bet tiesiskais instruments, kas var mazināt ar noziedzīgo nodarījumu radītās sāpes un ciešanas, kā arī atturēt personas no pārkāpumu izdarīšanas⁷³². Būvniecības noteikumu pārkāpumi, ja noteikumu pārkāpšanas rezultātā sabrukusi būve vai tās daļa, laika posmā no Krimināllikuma spēkā stāšanās līdz 2012.gada 13.decembra grozījumiem netika uzskatīti par tik smagiem, bet pēc Zolitūdes traģēdijas, 2014.gada 25.septembrī, pieņemti grozījumi Krimināllikumā, norādot, ka esošās Krimināllikuma pantu sankcijas, kas paredzēja atbildību par nodarījumiem ar smagām sekām, nenodrošināja iespēju piemērot samērīgu sodu par noziegumiem, kuru rezultātā ir iestājusies vairāku cilvēku nāve.

Tomēr, nodarījuma noziedzīgumu un sodāmību nosaka likums, kas bijis spēkā šā nodarījuma izdarīšanas laikā, un likumam, kas atzīst nodarījumu par sodāmu, pastiprina sodu vai ir citādi nelabvēlīgs personai, atpakaļejoša spēka nav⁷³³ un kriminālprocesa kārtību nosaka tā kriminālprocesa tiesību norma, kura ir spēkā procesuālās darbības izdarīšanas brīdī⁷³⁴. Aizliegumam uzlikt sodu ar atpakaļejošu spēku vai attiecināt to uz iepriekšējām darbībām krimināllikumā ir visi vispārīgo tiesību principu priekšnoteikumi, un tas pats par sevi uzskatāms par neatkarīgu vispārējo tiesību principu⁷³⁵. Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 11.panta otrā daļa nosaka, ka nevienu personu nedrīkst sodīt par nodarījumiem, kas tā izdarīšanas brīdī nebija sodāms saskaņā ar valsts likumiem vai starptautiskajām tiesībām. Tāpat personai nedrīkst piespriest smagāku sodu nekā tas, kas bija paredzēts nodarījuma izdarīšanas brīdī⁷³⁶. Tāpat noteikts arī Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 15.panta pirmajā daļā. Lai pareizi piemērotu šo principu, jānoskaidro krimināllikuma darbības laikā vairāki aspekti: likuma spēkā stāšanās, tā juridiskā spēka zaudēšana, noziedzīga nodarījuma izdarīšanas laika jēdziens, likuma darbības laikā veidi, likuma atpakaļejošs spēks⁷³⁷. Tāpat, atbilstoši dubultās sodīšanas nepieļaujamības “ne bis in idem” principam, kas nostiprināts Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Septītā protokola 4.pantā, nosakot, ka nevienu nedrīkst no jauna tiesāt vai sodīt kriminālprocesā tās pašas valsts jurisdikcijā par noziegumu, par kuru viņš jau ir ticis

⁷³¹ Krastiņš, U. (2009). Krimināltiesību teorija un prakse: viedokļi, problēmas un risinājumi. 1998-2008. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 237. lpp.

⁷³² Persidskis, A. (2015). Soda noteikšana par noziedzīgu nodarījumu kopību. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls “Administratīvā un Kriminālā Justīcija” Nr.2/2015, 35. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/4332/4317>

⁷³³ Krimināllikums. Pieņemts 17.06.1998. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 199/200, 08.07.1998.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 15, 04.08.1998. Pēdējie grozījumi 11.11.2021. 5.panta pirmā un trešā daļa.

⁷³⁴ Kriminālprocesa likums. Pieņemts 21.04.2005. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 74, 11.05.2005.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 11, 09.06.2005. Pēdējie grozījumi 07.10.2021. 4.pants.

⁷³⁵ Onževs, M. (2013). The restrictions of retroactive legislation: conception and legal challenges. Jurisprudencija, Volume 20, Issue 4, p. 1355. Iegūts 17.01.2022. no <http://web.a.ebscohost.com>; DOI: 10.13165/JUR-13-20-4-04.

⁷³⁶ Ziemeles, I. Dr.iur. redakcija, autoru kolektīvs (2000). Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Rīga: SIA “Izglītības soli”, 75. lpp.

⁷³⁷ Krastiņš, U., Liholaja, V., Niedre, A. (2008). Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Zinātniskais redaktors prof. Krastiņš, U. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 50. lpp.

galīgi attaisnots vai notiesāts saskaņā ar šīs valsts likumu un soda izciešanas noteikumiem. Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka šī norma ir jāsaprot kā aizliegums personu tiesāt un sodīt par otru nodarījumu, kas izceļas no identiskiem faktiem vai faktiem, kas pēc būtības ir vieni un tie paši⁷³⁸. Krimināllikumā nostiprināts viens no svarīgākajiem starptautisko krimināltiesību principiem “ne bis in idem”, kas aizliedz personu par vienu un to pašu nodarījumu tiesāt vai sodīt divas reizes. Kriminālprocesa likuma 25.pants norāda uz to, ka par vienu un to pašu nodarījumu nedrīkst tiesāt un sodīt divas reizes, un Krimināllikuma 1.panta piektajā daļā noteikts, ka ne tikai par kriminālsodāmiem nodarījumiem, par kuriem persona iepriekš tiesāta vai sodīta, bet arī par nodarījumiem, kas izskatīti administratīvā pārkāpuma lietā, nedrīkst vēlreiz tiesāt vai sodīt kriminālā kārtā⁷³⁹. “Ne bis in idem” princips ir no senajām romiešu tiesībām izcēlies princips, kura tiešais tulkojums latviešu valodā nozīmē “nē divreiz par vienu un to pašu”⁷⁴⁰. Tāpat, Krimināltiesībās piemēro arī taisnīguma principu, kuru saista ar taisnīga soda noteikšanu vainīgajam par izdarīto noziedzīgo nodarījumu. Taisnīguma principu attiecina uz kriminālās likumdošanas procesu, krimināllikuma normu interpretāciju un uz krimināllikuma normu piemērošanu tiesvedības procesā⁷⁴¹. Martins W. Heselinks (Martin W. Hesselink) uzskata, ka taisnīguma principa saturs pauž gan morāles, gan tiesību normas un vienlaikus tādus uzvedības noteikumus, kuri nav rakstīti, bet ir saistoši tiesisko attiecību dalībniekiem⁷⁴². Kriminālsodu politikas efektivitāti nevar mērīt ar atklāto noziedzīgo nodarījumu un sodīto likumpārkāpēju skaitu. Nozīme ir tam, vai valsts ir spējīga, piemērojot krimināltiesiskos instrumentus, samazināt noziedzīgu nodarījumu recidīvu skaitu, panākt, ka ar noziedzīgu nodarījumu radītais kaitējums ir novērsts vai kompensēts, radot gandarījumu cietušajiem un palīdzēt pārkāpējam atrast iespēju dzīvot sabiedrībā, neradot kaitējumu un apdraudējumu citu personu tiesiskajām interesēm⁷⁴³, parādot likumpārkāpējam, ka par viņa antisabiedrisko un prettiesisko nodarījumu viņš obligāti tiks sodīts⁷⁴⁴ un gadījumos, kad likumdevējs apzinās nodarījuma bīstamību un prettiesiskumu,

⁷³⁸ Persidskis, A. (2017). Dubultās sodīšanas nepieļaujamības princips noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības kontekstā. Biznesa augstskolas Turība XVIII Starptautiskā zinātniskā konference “Communication in the global village: interests and influence”, 18.05.2017. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 147. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.turiba.lv/storage/files/conference-xviii-turiba-18052017final.pdf>

⁷³⁹ Krastiņš, U. (2015). Krimināltiesību reforma turpinās. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls “Administratīvā un Kriminālā Justīcija” Nr.2/2015, 3. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/4329/4314>

⁷⁴⁰ Zeppa-Priedīte, V. (2019). 25.pants. Dubultās sodīšanas nepieļaujamība (ne bis in idem). No: Zinātniska monogrāfija prof. Stradas-Rozenbergas, K. zinātniskā redakcijā. Kriminālprocesa likuma komentāri. A daļa. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 112. lpp.

⁷⁴¹ Krastiņš, U. (2009). Krimināltiesību teorija un prakse: viedokļi, problēmas un risinājumi. 1998-2008. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 375. lpp.

⁷⁴² Arlauskas, S., Jokubauskas, R. (2013). Sažiningumo principas prievoliniuose teisiniuose santykiuose. Jurisprudencija. Mykolo Romerio universitetas, tomas 20, numeris 4, ISSN 2029-2058, p. 1369. Iegūts 17.01.2022. no <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/issue/archive; doi:10.13165/JUR-13-20-4-05>

⁷⁴³ Zahars, V. (2014). Kriminālpolitika: mūsdienu tendences un procesi. Monogrāfija. Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds “Saule”, 13. lpp.

⁷⁴⁴ Turpat, 16. lpp.

normatīvajā aktā tiek formulēts vispārīgais aizliegums, tā prettiesisku rīcību padarot arī par pretlikumīgu. Pretlikumība nozīmē, ka, veidama bīstamu rīcību, persona pārkāpj aizliegumu, kas formulēts noteiktā Krimināllikuma pantā⁷⁴⁵. Kopumā, lai varētu atzīt, ka kriminālprocess ir bijis taisnīgs, personai ir jāsniedz iespēja sevi efektīvi aizstāvēt. Svarīgi, lai personas pietiekami precīzi un pilnīgi tiktu informētas par viņām inkriminēto nodarījumu. Procesa virzītāju nepietiekami atbildīga attieksme pret apsūdzības saturu un informēšana par to var radīt būtiskas procesuālas sekas, tai skaitā atzinuma izvirzīšanu par tiesībām uz efektīvu aizstāvību un taisnīga procesa prasības pārkāpumu⁷⁴⁶. Kriminālsodu nosaka likums, kas bijis spēkā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas laikā, un likumam, kas atzīst nodarījumu par sodāmu, pastiprina sodu vai ir citādi nelabvēlīgs personai, atpakaļejoša spēka nav. 2014.gada 25.septembrī pieņemtie grozījumi Krimināllikumā attiecas tikai uz tiem noziedzīgajiem nodarījumiem, kas izdarīti pēc to stāšanās spēkā, 2014.gada 29.oktobra. Ir būtiski, ja likumdevējs apzinās nodarījuma bīstamību un prettiesiskumu, un veic grozījumos normatīvajos aktos pirms tiek secināts, ka esošās sankcijas nenodrošina tādu iespēju piemērot sodu par noziegumiem, kādu gaida sabiedrība un var pamatot likumdevējs. Jo arī krimināltiesībās ir saistoši vispārīgo tiesību principi kā taisnīguma princips, nosakot taisnīgu sodu vainīgajam par izdarīto noziedzīgo nodarījumu, dubultās sodīšanas nepieļaujamības princips, kā arī persona ir pietiekami precīzi un pilnīgi jāinformē par inkriminēto nodarījumu, lai varētu sevi aizsargāt.

Vērtējot nodarījumu, jāsalīdzina arī intereses, kas tiek apdraudētas ar katru noziedzīgu nodarījumu, kā arī personas psihiskā attieksme pret nodarījumu un ar to radītajām sekām⁷⁴⁷. Nepieciešams nošķirt noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību no normu konkurences, kas saistīts ar dubultās sodīšanas nepieļaujamības principa ievērošanu un ar pareizu un taisnīgu soda noteikšanu vainīgajam. Nodarījuma nepareizas kvalifikācijas gadījumā, ja normu konkurencei atbilstošs nodarījums tiek kvalificēts kā noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība, tiek pārkāpts dubultās sodīšanas nepieļaujamības princips, jo vainīgais par izdarītu vienu noziedzīgu nodarījumu tiek sodīts divas reizes, tātad sods tiek piemērots lielāks nekā likumā noteiktais. Citā gadījumā, ja nodarījums, kurš veido noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību, tiek kvalificēts kā normu konkurences gadījums, tiek pārkāpts taisnīguma princips, jo vainīgais par izdarītiem diviem vai vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem tiek sodīts vienu reizi, kā par vienu noziedzīgu nodarījumu,

⁷⁴⁵ Judins, A. (2006). Apstākļi, kas izslēdz kriminālatbildību. Latvijas un citu valstu krimināltiesībās. Monogrāfija. Rīga: SIA "Biznesa augstskola Turība", 30. lpp.

⁷⁴⁶ Meikališa, Ā., Strada-Rozenberga, K. (2011). Taisnīgums kriminālprocesā. No: Meikališa, Ā., Strada-Rozenberga, K. (2015). Kriminālprocess. Raksti. 2010-2015. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 178.-179. lpp.

⁷⁴⁷ Judins, A. (2015). „Ne bis in idem” princips Latvijas kriminālprocesā. No: Meikališa, Ā. zinātniskajā redakcijā. Kriminālprocesa likumam – 10. Pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi. Kolektīva monogrāfija – rakstu krājums. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 209. lpp.

tā tad sods tiek piemērots mazāks nekā likumā noteiktais⁷⁴⁸. Normu konkurences kopējā pazīme ir tāda, ka normu konkurenci veidojošie Krimināllikuma sevišķās daļas panti vai pantu daļas paredz atbildību par vienu un to pašu darbību vai bezdarbību, bet viena no konkurējošām normām pilnīgāk izsaka konkrētā noziedzīgā nodarījuma saturu vai izceļ kādu tā daļu⁷⁴⁹. Cēloņsakarības definīcija izstrādāta krimināltiesību doktrīnā, to skaidrojot kā objektīvo saikni starp prettiesisko darbību vai bezdarbību un to radītajām laika ziņā sekojošajām kaitīgajām sekām, kurā darbība vai bezdarbība sagatavo un nosaka seku iestāšanās iespēju un kurā darbība vai bezdarbība ir galvenais noteicošais faktors, kas neizbēgami radījis kaitīgās sekas. Latvijas krimināltiesībās pamatā pausta vienota izpratne, neapšaubot, ka cēloņsakarība ir objektīvā saikne starp nodarījumu un kaitīgajām sekām⁷⁵⁰. Par neizbēgamām sekas var uzskatīt tad, ja tās noteiktā vietā, laikā un apstākļos nenovēršami izraisījusi noteikta darbība vai bezdarbības akts⁷⁵¹. Tādos gadījumos, kad kādas personas izdarīts viens noziedzīgs nodarījums atbilst vairākiem citiem noziedzīga nodarījuma sastāviem, kas paredzēti Krimināllikuma Sevišķās daļas dažādos pantos vai pantu daļās (punktos), no kuriem tad jāizvēlas viens, kas vispilnīgāk atbilst radītajam kaitējumam, jo izdarīts ir tikai viens noziedzīgs nodarījums, veidojas normu konkurence jeb kolīzija⁷⁵². Pastāv atšķirība starp normu konkurenci un noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību. Krimināltiesisko normu konkurences gadījumā viens noziedzīgs nodarījums atbilst vairāku noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm, bet noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības gadījumā ar vienu darbību tiek izdarīti vairāki noziedzīgi nodarījumi⁷⁵³. Saskaņā ar Krimināllikuma 26.panta otro daļu personas izdarīts nodarījums, kas atbilst vairāku dažādu savstarpēji saistītu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm, veido noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību⁷⁵⁴. Šī Krimināllikuma sevišķās daļas normu konkurences paveids risināms atšķirīgi no vispārīgās kārtības, jo krimināltiesībās pastāv vispārējais tiesību princips – nepieļaujamība juridiskajā kvalifikācijā smagāko nodarījumu aptvert

⁷⁴⁸ Persidskis, A. (2017). Noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības nošķiršana no normu konkurences. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls "Administratīvā un Kriminālā Justīcija" Nr.2/2017, 44. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/2808/2798>

⁷⁴⁹ Krastiņš, U., Liholaja, V. (2015). Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I-VIII¹ nodaļa). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 134. lpp.

⁷⁵⁰ Vīnkalna, E. (2019). Cēloņsakarības izpratne, attīstības tendences un nozīme krimināltiesībās. Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes 7. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums "Tiesību zinātnes uzdevumi, nozīme un nākotne tiesību sistēmās I", 16.10.-18.10.2019. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 420. lpp.; <https://doi.org/10.22364/iscflul.7.37>

⁷⁵¹ Turpat, 423. lpp.

⁷⁵² Jurkeviča, T., Šmits, K. (2017). Ieskats krimināltiesisko normu konkurences risinājumos. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls "Administratīvā un Kriminālā Justīcija" Nr.4/2017, 11. - 12. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/2842/2818>

⁷⁵³ Persidskis, A. (2015). Noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības pazīmes. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls "Administratīvā un Kriminālā Justīcija" Nr.3/2015, 43. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/4340/4325>

⁷⁵⁴ Krimināllikums. Pieņemts 17.06.1998. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 199/200, 08.07.1998.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 15, 04.08.1998. Pēdējie grozījumi 11.11.2021.

ar vieglāka nodarījuma sastāvu⁷⁵⁵. Secināms, ka tas būtu attiecināms uz amatpersonām, kuras veikušas būvniecības noteikumu pārkāpumus, par ko kriminālsods paredzēts gan Krimināllikuma 239.pantā par būvniecības noteikumu pārkāpšanu, gan 319.pantā par valsts amatpersonas bezdarbību. Krimināllikuma 239.panta otrajā daļā un 319.panta trešajā daļā brīvības atņemšanas maksimālā robeža atšķiras – par valsts amatpersonas pienākumu nepildīšanu, kas izraisījusi smagas sekas, ir noteikts smagāks sods un vienlaikus var tikt atņemtas tiesības ieņemt noteiktu amatu uz laiku līdz pieciem gadiem.

Atbilstoši Krimināllikuma 8.panta pirmajai daļai par vainīgu noziedzīgā nodarījumā atzīstama tikai persona, kas to izdarījusi ar nodomu (tīši) vai aiz neuzmanības⁷⁵⁶. Vaina ir jēdziens, kas apvieno cilvēka apziņu, gribu un tās faktisko realizāciju. Tas nozīmē, ka tikai apzināta gribas izpausme prettiesiskas darbības vai bezdarbības veidā, radot kaitīgas izmaiņas vai iespēju tādas radīt ārējā pasaulē, veido personas psihisko attieksmi pret noziedzīgu nodarījumu kopumā, ko krimināltiesībās apzīmē “vainas forma”⁷⁵⁷. Vaina apkopo noziedzīgu nodarījumu izdarījušās personas psihisko darbību. Cilvēka psihiskās darbības process, izdarot noziedzīgu nodarījumu, ir visai sarežģīta parādība, jo saistībā ar izdarīto noziedzīgo nodarījumu viņa psihe ir darbojusies gan pirms noziedzīgā nodarījuma, gan tā izdarīšanas laikā, gan arī pēc nodarījuma izdarīšanas. No vainas formas lielā mērā ir atkarīga soda veida un soda apmēra noteikšana par izdarīto noziedzīgo nodarījumu⁷⁵⁸. Ar personas psihisko darbību jāsaprot vainīgās personas gribas moments attiecībā uz tās izdarīto darbību vai bezdarbību un radītajām kaitīgajām sekām. No vainīgās personas gribas momenta izriet šīs personas psihiskā attieksme pret ar likumu apdraudēto objektu un noziedzīga nodarījuma objektīvo pusi⁷⁵⁹. Ar vainu krimināltiesībās saprot personas psihisko attieksmi pret viņas izdarīto darbību vai bezdarbību un ar to cēloņsakarīgi saistītajām kaitīgajām sekām. Par darbību tiek atzīta personas aktīva, kaitīga un prettiesiska uzvedība, ar kuru apzināti tiek realizēta personas griba, un tās rezultātā ir izdarīts Krimināllikumā paredzēts ar likumu aizsargāto interešu apdraudējums (noziedzīgs nodarījums). Ar bezdarbību saprot apzinātu personas gribai atbilstošu pasīvu, kaitīgu un prettiesisku uzvedību, kas izpaudusies noteiktu no likuma izrietošu pienākumu nepildīšanā, pastāvot reālai iespējai tos veikt, kā rezultātā ir izdarīts Krimināllikumā paredzēts

⁷⁵⁵ Jurkeviča, T., Šmits, K. (2017). Ieskats krimināltiesisko normu konkurences risinājumos. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls “Administratīvā un Kriminālā Justīcija” Nr.4/2017, 14. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/2842/2818>

⁷⁵⁶ Krimināllikums. Pieņemts 17.06.1998. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 199/200, 08.07.1998.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 15, 04.08.1998. Pēdējie grozījumi 11.11.2021.

⁷⁵⁷ Krastiņš, U. (2016). Vainas formas intelektuālais līmenis krimināltiesībās. Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes 6. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums “Konstitucionālās vērtības mūsdienu tiesiskajā telpā I”, 16.11.-17.11.2016. Rīga, LU Akadēmiskais apgāds, 229. lpp.

⁷⁵⁸ Turpat, 228. lpp.

⁷⁵⁹ Persidskis, A. (2016). Vainas formas nozīme noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības kvalifikācijā. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls “Administratīvā un Kriminālā Justīcija” Nr.1/2/2016, 54. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/2888/2850>

apdraudējums ar likumu aizsargātām interesēm⁷⁶⁰. Ja tiesībpārkāpums ir bijis tīšs un tā rezultātā kaitīgās kriminālsodāmās sekas ir iestājušās aiz neuzmanības, tad kopumā nodarījums atzīstams par izdarītu ar nodomu⁷⁶¹. Krimināllikuma 9. un 10.pantā, formulējot nodoma un neuzmanības veidus (tiešu un netiešu nodomu, noziedzīgu nevērību un noziedzīgu pašpaļāvību), norādītas dažādas personas psihiskās darbības izpausmes. Var teikt, ka personas psihiskās darbības veidi – apzināšanās, zināšana kā apzināšanās augstākā pakāpe, vēlēšanās, pieļaušana, paredzēšana – detalizēti atspoguļo personas psihisko attieksmi pret viņas faktisko rīcību (darbību, bezdarbību), ar to saistītām kaitīgām sekām un citām noziedzīga nodarījuma objektīvās puses pazīmēm⁷⁶². Nolūks kā personas psihiskās darbības produkts ir viņas ideāls priekšstats par to, ko tā vēlas sasniegt, un tas ne vienmēr sakrīt ar rezultātu (mērķi), ko persona ir sasniegusi, veicot noziedzīgu nodarījumu. Nolūks krimināltiesisko nozīmi iegūst tikai tad, ja tas, gribas virzīts, rod savu izpausmi reālajā pasaulē darbības vai bezdarbības veidā⁷⁶³. Tiesību teorijā tiesībpārkāpums tiek skaidrots kā subjekta vainīga prettiesiska darbība vai bezdarbība, kuru tiesību aktu normas aizliedz kā tādu, kas nodara kaitējumu vai apdraud citu subjektu intereses⁷⁶⁴. Lai personu atzītu par vainīgu noziedzīgā nodarījumā, jākonstatē, ka persona to ir izdarījusi ar nodomu (tīši) vai aiz neuzmanības. Nākamajā nodaļā sīkāk tiks apskatīta Zolitūdes traģēdijas krimināllieta.

5.2. Zolitūdes traģēdijas krimināllieta

Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa 2020.gada 18.februārī pieņēma spriedumu krimināllietā Nr.11511002713, arhīva Nr.K68-0025-20/20, norādot, ka “Zolitūdes traģēdijas krimināllietā par inkriminēto noziedzīgo nodarījumu pabeigšanas brīdi atzīstams tieši 2013.gada 19.novembris, kad saskaņā ar apsūdzību otrās kārtas būvniecības procesā /pers.A/ pēc atbildīgā darba vadītāja norādījumiem apņēmas pārbaudīt, vai viņa izprojektētā jumta metāla konstrukciju esošās slodzes nepārsniedz projektētās slodzes, un ar sava pārstāvja starpniecību paziņoja, ka aprēķini ir pārbaudīti un atbilstoši projektam. Attiecīgi piemērojama Krimināllikuma redakcija, kas bija spēkā no 2013.gada 1.aprīļa līdz 2014.gada 28.oktobrim.”⁷⁶⁵ Tiesa secināja, ka “apsūdzētais kā būvkonstrukcijas daļas vadītājs un būvprojekta atbildīgais konstruktors, kura vadībā izstrādāta

⁷⁶⁰ Krastiņš U. (2012). Konceptuāli par vainu krimināltiesībās. LU 70.konferences rakstu krājums, Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 355. lpp.

⁷⁶¹ Krastiņš, U. (2015). Krimināltiesību teorija un prakse: viedokļi, problēmas, risinājumi. 2009-2014. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 169. lpp.

⁷⁶² Krastiņš, U. (2019). Vainas psiholoģiskā koncepcija Krimināllikumā. Latvijas Universitātes 77. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums “Satversmē nostiprināto vērtību aizsardzība: dažādu tiesību nozaru perspektīva”. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 52. lpp.; <https://doi.org/10.22364/juzk.77.04>

⁷⁶³ Krastiņš, U. (2018). Nolūka (mērķa) saistība ar vainu krimināltiesībās. Latvijas Universitātes 76. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums “Centrālās un Austrumeiropas juridiskās tradīcijas un juridiskās identitātes jautājumi”. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 246.-247. lpp.

⁷⁶⁴ Plotnieks, A. (2009). Tiesību teorija & Juridiskā metode. Rīga: Izglītības soļi, 25. lpp.

⁷⁶⁵ Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 18.02.2020. spriedums krimināllietā Nr.11511002713, arhīva Nr.K68-0025-20/20, [53].punkts, 261. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://tiesas.lv/Contents/Item/Display/5939>

būvprojekta būvkonstrukcijas daļa (tērauda kopņu MK-1 konstruktīvais risinājums), ir pieļāvis būtiskas kļūdas nesošo jumta metāla kopņu aprēķinos, kā rezultātā šīs kopnes ir izprojektētas, izgatavotas un uzstādītas ar būtiski mazāku nestspēju nekā tas būtu nepieciešams⁷⁶⁶. Krimināllikuma 9.panta otrajā daļā noteikts, ka noziedzīgs nodarījums atzīstams par izdarītu tīši, ja persona apzinājusies savas darbības vai bezdarbības kaitīgumu un to apzināti veikusi vai pieļāvusi. Pret kaitīgajām sekām personas psihiskā attieksme var izpausties gan nodoma (tīši), gan neuzmanības formā. Proti, personas darbība vai bezdarbība vienmēr ir tīša, neatkarīgi no personas vainas formas attiecībā pret kaitīgajām sekām, kas iestājušās darbības vai bezdarbības rezultātā⁷⁶⁷. Bezdarbība krimināltiesiskā nozīmē ir apzināta personas gribai atbilstoša pasīva, kaitīga un prettiesiska uzvedība, kas izpaudusies tādā veidā, ka persona nav pildījusi vai nepienācīgi pildījusi viņai uzliktos tiesiskos pienākumus, par kuriem viņai bijis zināms un kurus viņa būtu varējusi izpildīt, ar ko nodarīts vai varējis tikt radīts kaitējums ar Krimināllikumu aizsargātām interesēm. Kriminālatbildība par bezdarbību, paredzēta arī Krimināllikuma 319.pantā un tā izpaužas kā valsts amatpersonas pienākumu nepildīšana, ja valsts amatpersona tīši vai aiz nolaidības neizdara darbības, kuras tai pēc likuma vai uzlikta uzdevuma jāizdara, lai novērstu kaitējumu valsts varai vai pārvaldības kārtībai vai ar likumu aizsargātām personas interesēm, radot būtisku kaitējumu⁷⁶⁸. Zolitūdes traģēdijas krimināllietā būveksperti secināja, ka traģēdija notika, jo bija nepareizi aprēķinātas jumta konstrukciju slodzes, tādēļ tas ieguva. Prokuratūra deviņām personām apsūdzības uzrādīja par būvniecības noteikumu pārkāpšanu, valsts amatpersonas pienākumu nepildīšanu, nonāvēšanu aiz neuzmanības un darba aizsardzības noteikumu pārkāpšanu⁷⁶⁹. Krimināllietas izskatīšanā tiesā no 2015.gada decembra līdz 2019.gada oktobrim notikušas 188 tiesas sēdes⁷⁷⁰. 2020.gada 4.februārī Zolitūdes traģēdijas krimināllietā apsūdzētie savā pēdējā vārdā tiesai noliedza vainu visās pret viņiem izvirzītajās apsūdzībās⁷⁷¹. Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa spriedumu šajā lietā pieņēma 2020.gada 18.februārī. Spriedums vēl nav stājies likumīgā spēkā, to apelācijas kārtībā no 2021.gada 9.novembra izskata Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija. 2022.gada 17.janvārī apmierināts apsūdzētā aizstāvja zvērināta advokāta

⁷⁶⁶ Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 18.02.2020. spriedums krimināllietā Nr.11511002713, arhīva Nr.K68-0025-20/20, [28.6].punkts, 246. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://tiesas.lv/Contents/Item/Display/5939>

⁷⁶⁷ Krastiņš, U. (2014). Krimināltiesību teorijas nostādnes ideju līmenī. Latvijas Universitātes 5. starptautiskās zinātniskās konferences "Jurisprudence un kultūra: pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi" rakstu krājums, 10.11.-11.11.2014. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 433. lpp.

⁷⁶⁸ Krastiņš, U. (2017). Komplicēta vienota noziedzīga nodarījuma teorētiskie aspekti. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls "Administratīvā un Kriminālā Justīcija" Nr.3/2017, 27. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/2787/2754>

⁷⁶⁹ LETA (07.11.2018.). Zolitūdes traģēdijas krimināllietā apsūdzētajiem formāli mainīs apsūdzību. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.tvnet.lv/6447876/zolitudes-tragedijas-kriminallietas-apsudzetajiem-formali-mainis-apsudzibu>

⁷⁷⁰ Zolitūdes traģēdijas krimināllietas infografikā. Latvijas Tiesas. Aktualitātes. Iegūts 17.01.2022. no <https://tiesas.lv/Contents/Item/Display/5939>

⁷⁷¹ Petrova, A., Anstrate, V., LSM.lv Ziņu redakcija (04.02.2020.) Zolitūdes traģēdijā apsūdzētie arī pēdējā vārdā noliedz vainu; spriedums būs 18. februārī. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/zolitudes-tragedija-apsudzetie-ari-pedeja-warda-noliedz-vainu-spriedums-bus-18-februari.a347179/>

pieteiktais lūgums noteikt dokumentu tehnisko ekspertīzi, kuras veikšana uzticēta Valsts tiesu ekspertīžu birojam un tiesas sēdē pasludināts pārtraukums līdz 30.martam⁷⁷². Zolitūdes traģēdijas krimināllietas izskatīšana pirmās instances tiesā notika ilgāk par četriem gadiem, kā arī tās izskatīšana turpinās apelācijas kārtībā, apskatāms arī jautājums par kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 14.panta pirmo daļu ikvienam ir tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā, bez neattaisnotas novilcināšanas. Kriminālprocesa pabeigšana saprātīgā termiņā ir saistīta ar lietas apjomu, juridisko sarežģītību, procesuālo darbību daudzumu, procesā iesaistīto personu attieksmi pret pienākumu pildīšanu un citiem objektīviem apstākļiem⁷⁷³. “Saprātīgs termiņš” ir piepildāms jēdziens, tas nav izteikts konkrētos skaitļos un nosakāms katrā gadījumā individuāli, ņemot vērā arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē iekļautās norādes, izvērtējot, vai atbildīgās institūcijas darbojušās pietiekami efektīvi un nav pieļāvušas neattaisnotu bezdarbību⁷⁷⁴. Tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā ir Satversmes 92.pantā un Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.pantā garantēto tiesību uz taisnīgu tiesu elements⁷⁷⁵. Krimināllikums ar 2010.gada 21.oktobra grozījumiem papildināts ar 49.¹pantu, kurā reglamentēta soda noteikšana, ja nav ievērotas tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā, un Krimināllikuma 58.pants papildināts ar piekto daļu, ka „No kriminālatbildības personu var atbrīvot, ja konstatē, ka nav ievērotas tās tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā”. Tādējādi ilgstoša kriminālprocesa norise kļūva par apstākli, kas ļauj tiesai noteikt vieglāku sodu, nekā Krimināllikumā paredzētais sods⁷⁷⁶. Līdz ar to tiesības uz lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā pēc šiem grozījumiem pilnībā atspoguļojas pašreizējā Latvijas tiesiskajā realitātē un Eiropas tiesību tradīcijās vienlaikus ietver gan procesuālās, gan konstitucionālās tiesības. Piemēram, Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija⁷⁷⁷ ietver cilvēka tiesības uz taisnīgu tiesu, īpašu uzsvāru liekot uz piekļuvi

⁷⁷² Informācija par Zolitūdes traģēdijas krimināllietas izskatīšanu (17.01.2022.). Tiesa apmierina lūgumu veikt dokumentu tehnisko ekspertīzi. Iegūts 17.01.2022. no <https://tiesas.lv/Contents/Item/Display/5939>

⁷⁷³ Kriminālprocesa likums. Pieņemts 21.04.2005. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 74, 11.05.2005.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 11, 09.06.2005. Pēdējie grozījumi 07.10.2021.

⁷⁷⁴ Meikališa, Ā., Strada-Rozenberga, K. (2015). Tiesu prakse par tiesībām uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā un soda noteikšanu, ja nav ievērotas tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā. No: Meikališa, Ā., Strada-Rozenberga, K. (2015). Kriminālprocess. Raksti. 2010-2015. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 208.-209. lpp.

⁷⁷⁵ Līce, K., Strada-Rozenberga, K. (2019). 14.pants. Tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā. No: Zinātniska monogrāfija prof. Stradas-Rozenbergas, K. zinātniskā redakcijā. Kriminālprocesa likuma komentāri. A daļa. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 70. lpp.

⁷⁷⁶ Baumanis, J. (2015). Kriminālprocesa pret vairākām personām pabeigšana saprātīgā termiņā. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls “Administratīvā un Kriminālā Justīcija” Nr.2/2015, 10.-11. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/4336/4321>

⁷⁷⁷ Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Pieņemta 04.11.1950. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, Nr.143/144, 13.06.1997.

šai tiesai saprātīgā laikā⁷⁷⁸. Kriminālprocesa norises saprātīga termiņa tecējuma beigu moments ir galīgā nolēmuma spēkā stāšanās brīdis. Par šī termiņa tecējuma sākuma momentu varētu pieņemt personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību, statusa iegūšanas brīdi. Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 61.panta piekto daļu tieši šajā brīdī persona, kurai ir tiesības uz aizstāvību, iegūst tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā⁷⁷⁹. Kriminālprocesa likuma 14.panta pirmajā daļā minētais "ikvienam" attiecas uz tām personām, kuras bauda tiesības uz aizstāvību, t.i., personām, pret kurām uzsākts process, aizturētajiem, aizdomās turētajiem, apsūdzētajiem u. tml. Šīs tiesības nav attiecināmas uz liecinieku vai cietušo, kā arī uz sabiedrību. Protams, ka bez ievērības nevar palikt arī liecinieku, cietušo un sabiedrības interese pēc ātra procesa, tomēr tā nodrošināma citā veidā, veidojot citus kriminālprocesa principus, un nav izsecināma no Kriminālprocesa likuma 14.panta, jo tas šobrīd veltīts to personu aizsardzībai, par kurām ir izteikts pieņēmums, ka tās izdarījušas noziedzīgu nodarījumu⁷⁸⁰. Lai nodrošinātu tiesvedību saprātīgos termiņos, jāsamēro tiesības un taisnīgas tiesvedības efektivitāte. Latvijā atlikto tiesu sēžu skaits salīdzinājumā ar nozīmēto tiesu sēžu skaitu joprojām ir augsts, līdz ar to arī tiesvedības procesi ilgst gadiem. Šī jautājuma risinājums bieži vien meklējams ne tik daudz normatīvo aktu pilnveidē vai procesuālo jautājumu sakārtošanā, kā visu iesaistīto pušu attieksmē un tiesiskajā apziņā⁷⁸¹. Ņemot vērā Zolitūdes traģēdijas krimināllietas izskatīšanā tiesā apjomus un to, ka tās izskatīšanas gaitā pirmās instances tiesā notikušas apmēram 200 tiesas sēdes, secināms, ka tiesvedības gaita bijusi efektīva.

Zolitūdes traģēdijas krimināllietā "tiesai nav skaidrs un no apsūdzības nav konstatējams, kā un pamatojoties uz kādu normatīvo aktu (..) objektīvi varēja izdarīt viennozīmīgu un neapšaubāmu secinājumu par to, ar cik pietiekami vai nepietiekami augstu rūpības pakāpi ekspluatācijā pieņemšanas komisija ir īstenojusi nepieciešamo dokumentu pārbaudi un to, vai komisija ir vai nav konstatējusi, un ir vai nav varējusi konstatēt, ka ir notikusi it kā nepieļaujama jumta kopņu fasonlapu atvēršanās."⁷⁸² Saskaņā ar vācu profesora Mihaila Stolleisa (Michael Stolleis) pozīciju, tiesnešiem nav akli jāpiemēro rakstiska norma, bet tā jāspēj pārvaldīt. Soda

⁷⁷⁸ Kaija, S. (2013). Completion of Criminal Proceeding within a Reasonable Time in Latvia. Jurisprudencija. Mykolo Romerio universitetas, tomas 20, numeris 2, ISSN 2029–2058, p. 726. Iegūts 17.01.2022. no <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/issue/archive>; doi:10.13165/JUR-13-20-2-20

⁷⁷⁹ Baumanis, J. (2015). Kriminālprocesa pret vairākām personām pabeigšana saprātīgā termiņā. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls "Administratīvā un Kriminālā Justīcija" Nr.2/2015, 12. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/4336/4321>

⁷⁸⁰ Meikališa, Ā. (2014). Tiesiskās kultūras ietekme uz kriminālprocesa termiņu saprātīgumu. Latvijas Universitātes 5. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums "Jurisprudence un kultūra: pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi", 10.11–11.11.2014. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 477. lpp.

⁷⁸¹ Zīle, J. (2017). Nokavēts tiesiskums ir neīstenots tiesiskums. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls "Administratīvā un Kriminālā Justīcija" Nr.3/2017, 61. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/2790/2757>

⁷⁸² Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 18.02.2020. spriedums krimināllietā Nr.11511002713, arhīva Nr.K68-0025-20/20, [130.3].punkts, 535. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://tiesas.lv/Contents/Item/Display/5939>

noteikšana ir atkarīga no tiesnešu subjektīvā kritērija, kas integrēts piešķirtajā pilnvaru un pienākumu apjomā. Rakstiski normas nosacījumi ir objektīvais faktors, kas bez tiesnešu palīdzības nespēj nodrošināt situācijas taisnīgu noregulējumu. Tiesnešu uzdevums ir no likuma nosacījumu kopas konstruēt sabiedrībai saprotamu un objektīvu situācijas atrisinājumu. Tiesnešiem nav tiesību pārkāpt loģikas kārtulu, patvaļīgi izvēloties siloģismu, tomēr soda subjektivitāti nodrošina normas semantiskais lauks⁷⁸³. Kaut arī arvien lielāku nozīmi iegūst tiesneša konstitucionālās pilnvaras veikt tiesību tālākveidošanu, taču ne katra faktiskā situācija, kas likumā nav kategoriski ņemta vērā, katrā ziņā noved pie tiesību tālākveidošanas. Daudzos gadījumos to var apmierinoši atrisināt ar esošajām likuma struktūrām arī tad, ja tās atrodas ārpus piemērošanas jomas, kas paredzēta noteikumu radīšanas procesā⁷⁸⁴. Tiesas kompetencei ir arī noteiktas ārējās robežas. Tiesa ir vienīgi likumam pakļauta (spriežot tiesu, tiesneši ir neatkarīgi un pakļauti tikai likumam⁷⁸⁵). Tiesas kompetence neiziet ārpus tiesību sistēmas un darbība tiesību sistēmas ietvaros izmantojama kā kritērijs tiesnešu tiesību atrašanas kompetences robežu noteikšanai. Tiesai ir pienākums spriest taisnīgu tiesu saskaņā ar likumu un tiesībām, nevis radīt tiesības atbilstoši tiesai šķietami ideālai taisnīgai sabiedriskai kārtībai⁷⁸⁶. Lai neiejauktos citu kriminālprocesā nodalīto funkciju īstenošanā, tiesai un tiesnesim likums paredz virkni ierobežojumu. Tiesa, tiesnesis: nepieņem lēmumu par kriminālprocesa uzsākšanu, nevar sūtīt krimināllietu papildizmeklēšanai; nevar turpināt iztiesāšanu, ja prokurors atteicies no apsūdzības Kriminālprocesa likuma 460.pantā noteiktajā kārtībā; nevar pēc savas iniciatīvas iegūt pierādījumus un tos pārbaudīt tiesas sēdē, izņemot, ja apsūdzētais aizstāvību īsteno pats, bet tiesai rodas pamatotas šaubas par viņa pieskaitāmību vai iespējamo vainu apsūdzībā Kriminālprocesa likuma 455.panta otrā daļa. Kriminālprocesa likuma 455.panta trešajā daļā noteikts, ka tiesa var atzīt par pierādītiem no apsūdzības atšķirīgus noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus tikai tajā gadījumā, ja ar to nepasliktinās apsūdzētā stāvoklis un netiek pārkāptas viņa tiesības uz aizstāvību. Tiesai ir tiesības aizstāt, tās ieskatā, nepierādītos noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus ar pierādītajiem, kā arī izslēgt no apsūdzības nepierādītos faktiskos apstākļus un, ja tam ir tiesisks pamats, arī pārkvalificēt inkriminētās noziedzīgās darbības, ja ar to nepasliktinās apsūdzētā stāvoklis un netiek pārkāptas

⁷⁸³ Kalašņikovs, V. (2014). Latvijas kriminālsodu sistēmas attīstības tendences un to teorētiskais pamatojums. Latvijas Universitātes 5. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums "Jurisprudence un kultūra: pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi", 10.11-11.11.2014. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 425. lpp.

⁷⁸⁴ Paņkiva, N. (2014). Tiesību tālākveidošanas nozīme kriminālprocesā. Daugavpils Universitātes 56. zinātniskās konferences rakstu krājums, 09.04.-11.04.2014., 191. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://web.a.ebscohost.com>

⁷⁸⁵ Likums "Par tiesu varu". Pieņemts 15.12.1992. Publicēts: Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1/2, 14.01.1993.; Diena, 9, 15.01.1993. Pēdējie grozījumi 10.12.2020. 10.panta pirmā daļa.

⁷⁸⁶ Sniedzīte, G. (2013). Tiesnešu tiesības. Jēdziens un nozīme Latvijas tiesību avotu doktrīnā. Rīga, Latvijas Vēstnesis, 249. lpp.

viņa tiesības uz aizstāvību⁷⁸⁷. Personas saukšanu pie kriminālatbildības veido divi procesuālie līdzekļi: procesa virzītāja, prokurora pieņemtais lēmums par personas saukšanu pie kriminālatbildības (apsūdzība) un norādītā lēmuma uzrādīšana apsūdzētajam. Šādā lēmumā tiek norādīts noziedzīgais nodarījums, kura izdarīšanā tiek apsūdzēta persona, norādot laiku, vietu un citus nodarījuma izdarīšanas apstākļus, ņemot vērā, ka tie ir konstatēti ar lietas materiāliem: tie ir juridiskais pamats saukšanai pie kriminālatbildības. Kā arī tiek norādīts konkrēti kādā Krimināllikuma pantā ir paredzēta apsūdzētā darbība vai pieļautā bezdarbība. Lēmumā tiek formulēts prokurora lēmums saukt norādīto personu pie kriminālatbildības kā apsūdzēto. Saut pie kriminālatbildības var tikai tiesa, jo tikai tiesa nosaka sodu, kas arī ir atbildības materiālā izpausme un tikai tajā atklājas atbildība, nevis apsūdzības izveidošana⁷⁸⁸. Atbilstoši likuma “Par tiesu varu” 6.pantam, krimināllietās tiesu spriež tiesa, izskatot un izlemjot tiesas sēdēs pret personām celto apsūdzību pamatotību, attaisnojot nevainīgās personas vai arī atzīstot personas par vainīgām noziedzīga nodarījuma izdarīšanā un nosakot tām sodu⁷⁸⁹. Saskaņā ar nevainīguma prezumcijas sākotnējo pieņēmumu, atzīstams, ka persona nav vainīga. Tas nozīmē, ka personai nav jāpierāda savs nevainīgums un apsūdzētai personai nav pienākuma sadarboties sava vainīguma pierādīšanā. Personas vaina jāpierāda tam, kurš apsūdz. Nevainīguma prezumcijas pamatā ir sen pieņemta atziņa, ka nepierādīta vaina ir pierādīts nevainīgums⁷⁹⁰. Tiesa ir pakļauta likumam un tiesībām, un lai pierādītu personas vainu saikne starp personu un noziedzīgo nodarījumu nav prezumējama, bet gan ir jāpierāda ar Kriminālprocesa likumā noteiktajiem pierādīšanas līdzekļiem. Kamēr nav pierādīta personas vaina – ir pierādīts tās nevainīgums.

Normatīvajam regulējumam jābūt arī loģiskam, kas nodrošinātu efektivitāti un ikviena jauninājuma harmonisku iekļaušanos tiesisko attiecību regulējuma sistēmā un neizraisītu sabiedrības pretreakciju. Loģikas trūkums normatīvajā regulējumā rada situācijas, kad tiesisko attiecību subjekti neapzināti ignorē noteiktās prasības, radot interešu aizskārumu⁷⁹¹. Valstij ir pienākums ieviest nepieciešamos normatīvos aktus un veikt nepieciešamos administratīvos pasākumus, lai pēc iespējas novērstu draudus personas dzīvībai un nodrošinātu personu drošu

⁷⁸⁷ Kaija, S. (2017). Kriminālprocesuālo funkciju nodalīšana. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls “Administratīvā un Kriminālā Justīcija” Nr.3/2017, 34. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/2785/2752>

⁷⁸⁸ Sumbrova, M. (2019). Apsūdzības tiesā aktuālie jautājumi Latvijas kriminālprocesā. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls “Administratīvā un Kriminālā Justīcija” Nr.2/2019, 25. - 26. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/4300/4361>; <http://dx.doi.org/10.17770/acj.v2i87.4300>

⁷⁸⁹ Likums “Par tiesu varu”. Pieņemts 15.12.1992. Publicēts: Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1/2, 14.01.1993.; Diena, 9, 15.01.1993. Pēdējie grozījumi 10.12.2020.

⁷⁹⁰ Meikališa, Ā., Strada-Rozenberga, K. (2011). Taisnīgums kriminālprocesā. No: Meikališa, Ā., Strada-Rozenberga, K. (2015). Kriminālprocess. Raksti. 2010-2015. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 176. - 177. lpp.

⁷⁹¹ Ulpis, A. (2014). Loģiskums un taisnīgums, kā normatīvā regulējuma obligātās pazīmes. Biznesa augstskolas Turība XV Starptautiskā zinātniskā konference “10 gadi Eiropas Savienībā – sasniegumi, problēmas un nākotnes ieceres”, 29.05.2014. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 567. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.turiba.lv/storage/files/proceeding.pdf>

atrašanos publiskās vietās. Tieši Zolitūdes traģēdija aktualizēja jautājumu par valsts atbildību būvniecības jomā, it sevišķi tas attiecas uz būvniecības procesa uzraudzību. Traģēdijas kontekstā vairāki būvniecības jomas eksperti norādīja, ka tieši ar Valsts būvinspekcijas likvidāciju notikušī valsts atteikšanās no būvniecības uzraudzības to ir būtiski samazinājusi, jo ar pašvaldību īstenoto kontroli vien nepietika⁷⁹². Tāpat atzīmējams, ka arī subjekti – personas dod priekšroku tai vai citai vērtību sistēmai un to hierarhijai. Sabiedrībā valdošā vērtību sistēma ir cieši saistīta ar racionalitāti, normatīvo aktu izpratni un praktisku pielietojumu⁷⁹³. Ņemot vērā minēto, atsevišķi tiks apskatīts jautājums par kriminālprocesa ierosināšanu, konstatējot būvniecības noteikumu pārkāpumu.

5.3. Kriminālprocess un tā sekas, konstatējot būvniecības noteikumu pārkāpumu

Krimināllikuma 239.panta jaunā redakcija stājās spēkā 2014.gada 29.oktobrī, tomēr normatīvajos aktos trūkst regulējuma, kā konkrētajos būvniecības normu pārkāpumos veicama kriminālprocesa ierosināšana, piemēram, ja tiek konstatēta būvdarbu turpināšana laikā, kad tie ir apturēti, trešās grupas būvē vai daudzdzīvokļu ēkā, ja būvdarbi apturēti sakarā ar to veikšanu bez būvatļaujas. Kaut daudzos gadījumos likumos nav noteiktas sankcijas par tiesību normu neievērošanu, kā rezultātā cieš tiesību sistēmas efektivitāte⁷⁹⁴, šo atziņu nevar uzskatīt par mūsdienām atbilstošu, jo arvien vairāk ir jācenšas pilnveidot tiesisko apziņu un pilsoniskas sabiedrības veidošanos⁷⁹⁵. Par sabiedrības tiesiskās attīstības rādītāju un tiesiskās apziņas “spoguļi” tiek pieņemta juridiskā kultūra. Tiesiskā apziņa ir apzīmējums, ko izmanto vairāki pētnieki, lai skaidrotu un definētu juridisko kultūru. Citi pētnieki to pieņem arī kā šīs attieksmes aktīvu izrādīšanu – aktīvu darbību, kuru aptver juridiskā kultūra, kas ir definējama kā tiesiska rīcība un tās rezultāts⁷⁹⁶. Sankcijas par būvniecības dalībniekiem noteikto pienākumu nepildīšanu rodamas arī citos normatīvajos aktos, kad saskaņā ar noteikumiem Nr.169 kompetences pārbaudes iestāde, izvērtējot sūdzību vai kompetences pārbaudes iestādes rīcībā esošo informāciju par būvspeciālista profesionālās darbības vai profesionālās ētikas pārkāpumiem, pieņem lēmumu. Par

⁷⁹² Parlamentārās izmeklēšanas komisijas par Latvijas valsts rīcību, izvērtējot 2013.gada 21.novembrī Zolitūdē notikušās traģēdijas cēloņus, un turpmākajām darbībām, kas veiktas normatīvo aktu un valsts pārvaldes un pašvaldību darbības sakārtošanā, lai nepieļautu līdzīgu traģēdiju atkārtosanos, kā arī par darbībām minētās traģēdijas seku novēršanā galaziņojums. Pieņemts 27.10.2015. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 220 (5538), 10.11.2015. 7.3.punkts.

⁷⁹³ Байков, А. (2019). Право как ценность. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls “Administratīvā un Kriminālā Justīcija” Nr.3/4/2019, 211. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/4410/4440>; <https://dx.doi.org/10.17770/acj.v3i88.4410>

⁷⁹⁴ Strupišs, A. (1999). Tiesiskā regulēšana un tās efektivitāte. No: Melķiņa, E. redakcija. Mūsdienu tiesību teorijas atziņas. Rakstu krājums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 138. lpp.

⁷⁹⁵ Šulmane, D. (2013). Tiesību normu efektivitātes problemātika un aktualitāte XX un XXI gadsimta tiesību socioloģijā. Promocijas darbs. Latvijas Universitāte, 182., 225. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/5169>

⁷⁹⁶ Caics, A. (2014). Politiskā atbildība kā juridiskās kultūras fenomens. Latvijas Universitātes 5. starptautiskās zinātniskās konferences “Jurisprudence un kultūra: pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi” rakstu krājums, 10.11.-11.11.2014. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 93.-94. lpp.

pārkāpumiem būvniecībā paredzēta arī administratīvā un kriminālatbildība⁷⁹⁷. Kriminālsods par būvniecības noteikumu pārkāpšanu noteikts Krimināllikuma 239.pantā. Atzīmējams arī, ka Krimināllikumā paredzēta atbildība par tirgošanos ar ietekmi (326.¹pants) un par kukuļdošanu (323.pants)⁷⁹⁸, kas attiecināma arī uz būvniecība procesu. Tomēr, būvniecību reglamentējošajos normatīvajos aktos trūkst regulējuma, kā būvniecību kontrolējošām iestādēm jārikojas, konstatējot būvniecības noteikumu pārkāpumus.

Krimināltiesību ietvaros metodoloģijai ir īpaši svarīga nozīme un ietekme gan noziedzīgā nodarījuma izvērtējumā, gan sodu noteikšanas procesā⁷⁹⁹. Novērots, ka tajās postsociālisma valstīs, kurās ir stingrāka korupcijas kontrole sociālās atbildības līmenis ir augstāks, jo nekontrolējami augsta korupcija to samazina. Ja uzņēmums ir pieradis atpirkties no problēmām, tas jūt mazāku nepieciešamību būt sociāli atbildīgam sabiedrības priekšā⁸⁰⁰. Postsociālisma ietekme novērojama arī būvniecības regulējumā un Lietuvā apkopotie tiesiskā regulējuma un tā ieviešanas piemēri secina, ka būvniecības jomā līdz šim var atklāt daudzas sociālistiskās tiesiskās tradīcijas pazīmes. Šīs tradīcijas nepārtrauktību ilustrē tiesiskā regulējuma pārmērīgais raksturs, kam ir tendence izglītēt sabiedrību, lēmumu pieņemšana, pamatojoties tikai uz iestādes gribu un viedokli, un nepamatota publisko tiesību iekļūšana privāto interešu sfērā. Pētījumi ir parādījuši arī likuma atzīšanu par vienīgo tiesību avotu šajā jomā⁸⁰¹. Nedz tiesību zinātnē, nedz sociālajās zinātnēs nav panākta vienošanās par precīzu un visaptverošu korupcijas definīciju. Korupciju definē gan kā ļaunprātīgu publiskās varas izmantošanu privātam labumam, gan kā noziedzīgu nodarījumu, kas izpaužas amatpersonai izmantojot tai piešķirtās dienesta tiesības un veicot zināmas darbības iedzīvošanās nolūkā, vai kā vēlmi gūt materiālu labumu negodīgā ceļā⁸⁰². Valsts amatpersona lēmumu pieņemšanas procesā var ietekmēties no citām personām un dažkārt šāds padomnieku institūts ir īpaši paredzēts, bet, ja kāda persona šo ietekmi izmanto ļaunprātīgi, lai iedzīvotos, šis nodarījums atzīstams par sodāmu. Tāpat sodāms ir tās personas nodarījums, kas ar šādu ietekmi mēģina sasniegt savu mērķi. Amatpersonai lēmuma pieņemšanas procesā jāreķinās

⁷⁹⁷ Ziemeļe, I. (2016). Atbildība, kvalitāte un konkurētspēja ēku būvniecībā. Biznesa augstskolas Turība XVII Starptautiskā zinātniskā konference "Konkurētspējīgi uzņēmumi konkurētspējīgā valstī", 31.03.2016. Rīga: SIA "Biznesa augstskola Turība", 310. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.turiba.lv/storage/files/2016-konference.pdf>

⁷⁹⁸ Krimināllikums. Pieņemts 17.06.1998. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 199/200, 08.07.1998.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 15, 04.08.1998. Pēdējie grozījumi 11.11.2021.

⁷⁹⁹ Kalašnikovs, V. (2015). Peculiarities of the criminal law development methodology and its current problems. Proceedings of the International Scientific Conference of Daugavpils University, 16.04.-17.04.2015., Issue 57, p. 115. Iegūts 17.01.2022. no <http://web.a.ebscohost.com>

⁸⁰⁰ Demirbag, M., Wood, G., Makhmadshoev, D., Rymkevich, O. (2017). Varieties of CSR: Institutions and Socially Responsible Behaviour. International Business Review, Volume 26, Issue 6, December 2017, p. 27. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.scopus.com>; <https://doi.org/10.1016/j.ibusrev.2017.03.011>

⁸⁰¹ Bakšienė, D. (2016). Socialistinės teisės tradicijos pavyzdžiai šiuolaikiniame statybos santykių teisiniam reguliavime. Jurisprudencija. Mykolo Romerio universitetas, tomas 23, numeris 1, ISSN 2029-2058, p. 87. Iegūts 17.01.2022. no <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/issue/archive>; DOI: 10.13165/JUR-16-23-1-05

⁸⁰² Kriviņš, A. (2015). Korupcijas novēršana un apkarošana publisko iepirkumu jomā. Rīga: SIA "Izdevniecība Drukātava", 25. - 26. lpp.

ar sabiedrības interesēm, kas to pilnvarojusi attiecīgajām darbībām, taču, ja šāda persona tiek ļaunprātīgi ietekmēta, tas apdraud valsts institūciju normālu darbību⁸⁰³. Korupcija apdraud likumību, demokrātiju un cilvēktiesības, mazina normālas pārvaldes iespējas, godīgumu un sociālo taisnīgumu, deformē konkurenci, traucē ekonomiskajai attīstībai un apdraud demokrātisko institūciju stabilitāti un sabiedrības morālos pamatus⁸⁰⁴. Par kukuļa, tas ir, materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu, došanu vai piedāvāšanu vai par kukuļa apsolišanu pēc tā pieprasīšanas personiski vai ar starpnieku valsts amatpersonai, lai tā, izmantojot savu dienesta stāvokli, izdarītu vai neizdarītu kādu darbību, neatkarīgi no tā, vai nodotais, piedāvātais vai apsolitais kukulis domāts šai valsts amatpersonai vai jebkurai citai personai, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar probācijas uzraudzību, vai ar sabiedrisko darbu, vai ar naudas sodu⁸⁰⁵. Kā norāda Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departaments 2017.gada 6.jūnija lēmumā lietā Nr.11520034715, SKK-91/2017, ja persona paudusi gan kukuļa piedāvājumu, gan veikusi darbības, kas virzītas uz kukuļa nodošanu valsts amatpersonai, nodarījums uzskatāms par pabeigtu neatkarīgi no tā, vai valsts amatpersona ir pieņēmusi kukuli vai tā daļu, vai nē⁸⁰⁶. Krimināllikumā paredzēta atbildība arī par kukuļņemšanu (320.pants), kukuļa piesavināšanos (321.pants), starpniecību kukuļošanā (322.pants), prettiesisku labumu pieprasīšanu un pieņemšanu (326.²pants), prettiesisku labumu došanu (326.³pants)⁸⁰⁷. Jāatzīmē, ka likuma bardzība vērsas nevis pret to personu, kas mēģina ietekmēt amatpersonu, bet gan pret to, kas par šādu ietekmi ņem naudu vai citu labumu, vai arī šo ietekmi mēģina panākt ar uzpirkšanu. Krimināllikums neizvirza prasības attiecībā uz to, vai valsts amatpersonas ietekmēšana notikusi un vai ar to ir izdevies sasniegt gribēto⁸⁰⁸. Turklāt, kā norāda Latvijas Republikas Senāta Krimināllietu departaments 2019.gada 29.maija lēmumā ar lietas Nr.16870002514, SKK-12/2019, lai personu atzītu par vainīgu Krimināllikuma 320.panta trešajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā, jākonstatē, ka kukuļošanas iniciators ir kukuļņēmējs un, ka tieši viņš ierosina dot kukuli par likumīgas darbības neizdarīšanu vai nelikumīgas darbības izdarīšanu kukuļdevēja interesēs⁸⁰⁹. Var pieņemt, ka līdzīgi kā Lietuvā arī Latvijā būvniecības

⁸⁰³ Mežulis, D. (2003). Korupcijas ierobežošanas krimināltiesiskie līdzekļi. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 100. lpp.

⁸⁰⁴ Krimināltiesību pretkorupcijas konvencija. Pieņemta 27.01.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 20.12.2000., Nr.460/464 (2371/2375). Preambula. Pēdējie grozījumi 04.04.2013.

⁸⁰⁵ Krimināllikums. Pieņemts 17.06.1998. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 199/200, 08.07.1998.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 15, 04.08.1998. Pēdējie grozījumi 11.11.2021. 323.panta pirmā daļa.

⁸⁰⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 06.06.2017. lēmums lietā Nr.11520034715, SKK-91/2017, [8].punkts. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam>

⁸⁰⁷ Krimināllikums. Pieņemts 17.06.1998. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 199/200, 08.07.1998.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 15, 04.08.1998. Pēdējie grozījumi 11.11.2021.

⁸⁰⁸ Mežulis, D. (2003). Korupcijas ierobežošanas krimināltiesiskie līdzekļi. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 100. lpp.

⁸⁰⁹ Latvijas Republikas Senāta Krimināllietu departamenta 29.05.2019. lēmums lietā Nr.16870002514, SKK-12/2019. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam>

regulējumā novērojama postsociālisma ietekme, īpaši atzīmējot tendenci uz tiesiskā regulējuma pārmērīgu raksturu un korupcijas riskiem. Krimināllikumā paredzēta atbildība par kukuļņemšanu, starpniecību kukuļošanā, prettiesisku labumu pieprasīšanu un pieņemšanu, un citām koruptīvām darbībām, savukārt, lai konstatētu, ka kukuļošanas iniciators ir kukuļņēmējs, jāpierāda, ka tieši viņš ierosinājis dot kukuli par likumīgas darbības neizdarīšanu vai nelikumīgas darbības izdarīšanu kukuļdevēja interesēs, bet, ja persona veikusi darbības, kas virzītas uz kukuļa nodošanu valsts amatpersonai, nodarījums uzskatāms par pabeigtu neatkarīgi no tā, vai valsts amatpersona ir pieņēmusi kukuli vai tā daļu, vai nē.

Vispārīgo būvnoteikumu 146.punktā noteikts, ka kriminālprocesa virzītājam ir pienākums informēt Ekonomikas ministriju un sertificēšanas institūciju, kura speciālistu sertificējusi, par iespējamām būvspeciālista profesionālās darbības pārkāpumiem, kas radījis vai var radīt apdraudējumu cilvēku dzīvībai, veselībai un videi⁸¹⁰. Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 29.panta pirmās daļas 1. un 2.punktu izmeklētājam kā procesa virzītājam ir pienākums izskatīt ziņas, kuras norāda uz iespējama noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, un uzsākt kriminālprocesu, tiklīdz konstatēts likumā noteiktais iemesls un pamats, vai atteikties uzsākt kriminālprocesu un veikt izmeklēšanas darbības, lai noskaidrotu, vai noticis noziedzīgs nodarījums, kas to izdarījis, vai kādai personai par to krimināltiesiski jāatbild, noskaidrot šo personu un iegūt pierādījumus, kas dod pamatu personas saukšanai pie kriminālatbildības⁸¹¹. Procesā virzītājs ir amatpersona vai tiesa, kas konkrētajā brīdī vada kriminālprocesu. Procesā virzītājs izmeklēšanā ir izmeklētājs vai izņēmuma gadījumā prokurors, bet kriminālvajāšanā prokurors⁸¹². Izmeklētājs ir izmeklēšanas iestādes amatpersona, kura ar izmeklēšanas iestādes vadītāja rīkojumu pilnvarota izdarīt izmeklēšanu kriminālprocesā⁸¹³, kā arī ir tiesīga ierosināt uzraugošajam prokuroram lemt jautājumu par kriminālvajāšanas uzsākšanu⁸¹⁴. Kaut gan izmeklēšanas iestādes nosaka Kriminālprocesa likuma 386.pants, tomēr ne visas no tām var uzskatīt par policiju. Lai izmeklēšanas iestādi iekļautu policijas institūciju sastāvā, tai jābūt: neatkarīgai publiskās varas institūcijai; iestādes pamatmērķis ir publiskā miera, likuma varas un kārtības uzturēšana sabiedrībā; tiesībām piemērot kriminālprocesuālos piespiedu līdzekļus. Šīm pazīmēm atbilst: Valsts policija, Drošības policija, finanšu policija, Militārā policija, Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs, muitas iestādes un Valsts robežsardze⁸¹⁵. Saskaņā ar likuma "Par policiju"

⁸¹⁰ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021.

⁸¹¹ Kriminālprocesa likums. Pieņemts 21.04.2005. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 74, 11.05.2005.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 11, 09.06.2005. Pēdējie grozījumi 07.10.2021.

⁸¹² Turpat, 27.panta pirmā un otrā daļa.

⁸¹³ Turpat, 28.pants.

⁸¹⁴ Turpat, 29.panta otrās daļas 2.punkts.

⁸¹⁵ Indrikovs, Z. (2013). Policijas tiesību jēdziens. Daugavpils Universitātes 55. zinātniskās konferences rakstu krājums, 10.04.-12.04.2013., 528. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://web.a.ebscohost.com>

2.pantam, policijas darbinieks ir persona, kura ieņem amatu Valsts policijā un kurai piešķirta speciālā dienesta pakāpe⁸¹⁶. Policijas darbinieka pamatpienākumos ietilpst veikt izmeklēšanu, nodrošināt noteiktā kārtībā kriminālistikas speciālistu piedalīšanos izmeklēšanas darbībās, veikt nepieciešamos operatīvās meklēšanas un citus likumā noteiktos pasākumus, lai atklātu, pārtrauktu un novērstu noziedzīgus nodarījumus, konstatētu un meklētu personas, kuras tos izdarījušas vai kuras slēpjas no izmeklēšanas un tiesas, izvairās no kriminālsoda izciešanas vai ir bezvēsts prombūtnē, kā arī lai izpildītu tiesas nolēmumus, prokurora lēmumus un norādījumus, kas saistīti ar meklēšanas un izmeklēšanas darbību veikšanu⁸¹⁷. Izmeklētājs ir procesa virzītājs, izmeklēšanas grupas dalībnieks, procesuālo uzdevumu izpildītājs. Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 28.pantu izmeklētājs ir izmeklēšanas iestādes amatpersona, kura ar izmeklēšanas iestādes vadītāja rīkojumu pilnvarota izdarīt izmeklēšanu kriminālprocesā. Izmeklētāji izpilda funkcionālos pienākumus kriminālpolicijas iestādēs dažādās Latvijas tiesībsargājošās institūcijās, tostarp Valsts policijā, Drošības policijā, Muitā, Robežsardzes dienestā u. c. Izmeklētājam ir tiesības: likumā noteiktajā kārtībā pieņemt jebkuru procesuālo lēmumu un veikt jebkuru procesuālo darbību vai uzdot tās veikšanu izmeklēšanas grupas dalībniekam vai procesuālo uzdevumu izpildītājam; ierosināt uzraugošajam prokuroram lemt jautājumu par kriminālvajāšanas uzsākšanu; pārsūdzēt tiešā priekšnieka norādījumus; pārsūdzēt uzraugošā prokurora lēmumus un norādījumus; pārsūdzēt amatā augstāka prokurora norādījumus; pārsūdzēt izmeklēšanas tiesneša lēmumus⁸¹⁸. Apsūdzības robežas un saturu nosaka prokurors un tieši prokurora ekskluzīva funkcija ir lemt, vai persona ir saucama pie kriminālatbildības un ja, jā, tad par kāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanu. Prokurora celtā apsūdzība nosaka iztiesāšanas robežas tiesā. Savu funkciju izpildei tiesa, neiejaucoties apsūdzības uzturēšanā un aizstāvības īstenošanā, piedalās pierādījumu pārbaudē⁸¹⁹. Saskaņā ar statistiskas pārskatu par valstī reģistrētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, kas kvalificēti pēc Krimināllikuma 239.panta, 2020.gadā Rīgā reģistrēti 2 noziedzīgie nodarījumi – 1 par 239.panta pirmo daļu un 1 par 239.panta trešo daļu; 2019.gadā arī Rīgā reģistrēts 1 noziedzīgais nodarījums par 239.panta trešo daļu; 2018.gadā Lielvārdes novadā reģistrēts 1 noziedzīgais nodarījums par 239.panta otro daļu; 2017.gadā Rīgā – 2 noziedzīgie nodarījumi par 239.panta pirmo daļu⁸²⁰. Valstī

⁸¹⁶ Likums "Par policiju". Pieņemts 04.06.1991. Publicēts: Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 31/32, 15.08.1991.; Diena, 126, 05.07.1991. Pēdējie grozījumi 14.03.2019.

⁸¹⁷ Likums "Par policiju". Pieņemts 04.06.1991. Publicēts: Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 31/32, 15.08.1991.; Diena, 126, 05.07.1991. Pēdējie grozījumi 14.03.2019. 10.panta 4. un 5.punkts.

⁸¹⁸ Sumbarova, M. (2017). Izmeklētāja kriminālprocesuālās darbības aktuālie jautājumi. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls "Administratīvā un Kriminālā Justīcija" Nr.3/2017, 39. lpp. Iegūts 17.01.2022. <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/2791/2758>

⁸¹⁹ Kaija, S. (2017). Kriminālprocesuālo funkciju nodalīšana. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls "Administratīvā un Kriminālā Justīcija" Nr.3/2017, 34. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/2785/2752>

⁸²⁰ Iekšlietu ministrijas Informācijas centrs. Kriminālā statistika. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.ic.iem.gov.lv/lv/kriminala-statistika>

gada laikā tiek reģistrēti tikai daži (viens vai divi) noziedzīgie nodarījumi kas kvalificēti pēc Krimināllikuma 239.panta. Lai šo lietu būtu vairāk un **lai kriminālprocesa virzītājs varētu izpildīt pienākumu informēt Ekonomikas ministriju un sertificēšanas institūciju, kura speciālistu sertificējusi, par iespējamiem būvspeciālista profesionālās darbības pārkāpumiem, viņam vispirms ir jāsaņem ziņas par šādiem pārkāpumiem.** Būvniecību reglamentējošajos normatīvajos aktos trūkst regulējuma, kā būvniecību kontrolējošām iestādēm un institūcijām jārikojas, konstatējot būvniecības noteikumu pārkāpumus, kas noteikti Krimināllikuma 239.pantā, proti, kā būvniecības noteikumu pārkāpumos veicama kriminālprocesa ierosināšana un informācijas nodošanas kārtība. Ņemot vērā iepriekš apskatītās normas, secināms, ka, konstatējot būvdarbu veikšanu laikā, kad tie ir apturēti, trešās grupas būvē vai daudzdzīvokļu ēkā, ja būvdarbi apturēti sakarā ar to veikšanu bez būvatļaujas vai sakarā ar būvdarbu uzsākšanu pirms būvatļaujas nosacījumu izpildes vai celtnu, tiltu, ceļu pārvadu vai citu būvju celtniecības normu vai noteikumu pārkāpšanu, ja to rezultātā sabrukusi būve vai tās daļa, būvvaldei vai citai institūcijai, kura veic būvvaldes funkcijas, ir pienākums nosūtīt ziņas, kuras norāda uz iespējama noziedzīga nodarījuma izdarīšanu Valsts policijai un Prokuratūrai. Šāds regulējums būtu jānosaka Vispārīgajos būvnoteikumos.

Krimināllikuma 319.pants paredz saukt pie kriminālatbildības par valsts amatpersonas pienākumu nepildīšanu – ja valsts amatpersona tīši vai aiz nolaidības neizdara darbības, kuras tai pēc likuma vai uzlikta uzdevuma jāizdara, un ja ar to radīts būtisks kaitējums, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar probācijas uzraudzību, vai ar sabiedrisko darbu, vai ar naudas sodu. Savukārt, ja šīs darbības izraisītas mantkārīgā nolūkā – soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz četriem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar probācijas uzraudzību, vai ar sabiedrisko darbu, vai ar naudas sodu, atņemot tiesības ieņemt noteiktu amatu uz laiku līdz pieciem gadiem. Ja valsts amatpersona, nepildot pienākumus, izraisījusi smagas sekas, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar probācijas uzraudzību, vai ar sabiedrisko darbu, vai ar naudas sodu, atņemot tiesības ieņemt noteiktu amatu uz laiku līdz pieciem gadiem, bet, ja tā rezultātā iestājusies divu vai vairāku cilvēku nāve, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz astoņiem gadiem, atņemot tiesības ieņemt noteiktu amatu uz laiku līdz pieciem gadiem⁸²¹. Jēdziena “būtisks kaitējums” saturs ir konkretizējams katrā atsevišķā gadījumā. Krimināltiesību normu piemērotājs konkretizē to atkarībā no nodarījuma faktiskajiem apstākļiem un tieši objektīvās puses izpausmes. Būtiska kaitējuma jēdziena pareiza izpratne ir priekšnoteikums gan pareizai noziedzīga

⁸²¹ Krimināllikums. Pieņemts 17.06.1998. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 199/200, 08.07.1998.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 15, 04.08.1998. Pēdējie grozījumi 11.11.2021.

nodarījuma konstatācijai, gan tā kvalifikācijai⁸²². Papildus jāņem vērā, ka valsts amatpersonas jēdziena definējums, kas noteikts Krimināllikuma 316.pantā ir skatāms plašāk. Sākotnējā Krimināllikuma 316.panta pirmās daļas redakcijā nebija norādīts, vai valsts vai pašvaldības kapitālsabiedrības amatpersona, ja tā pilda šajā pantā paredzētās funkcijas, uzskatāma par valsts amatpersonu. Savukārt likuma redakcijā, kas ir spēkā no 2014.gada 14.jūnija, tas ir skaidri pateikts: par valsts amatpersonām uzskatāmi valsts varas pārstāvji, kā arī ikviena persona, kura pastāvīgi vai uz laiku izpilda valsts vai pašvaldības dienesta pienākumus, tai skaitā valsts vai pašvaldības kapitālsabiedrībā. Tieslietu ministrija, norāda, ka “grozījumu mērķis bija precizēt (ne paplašināt) iepriekšējo Krimināllikuma 316.panta pirmās daļas redakciju⁸²³. Amatpersonas kompetence profesora K. Dišlera skatījumā ir tiesība uz savu dienesta stāvokli, ko attiecībā uz amatpersonām var apzīmēt par tiesību uz kompetenci jeb amata varu. Tomēr kompetence jeb amata vara nesastāv tikai no tiesībām vien, bet arī no pienākumiem: ko amatpersonai ir tiesība darīt savas kompetences robežās, realizējot savu dienesta tiesību, to viņai ļoti bieži arī vajag darīt kā savu dienesta pienākumu⁸²⁴. Piemēram, par dabas vides piesārņojuma apjoma datu tīšu slēpšanu vai sagrozīšanu, ja to izdarījusi persona, kurai bija pienākums šos datus sniegt, un ja tā rezultātā radīts būtisks kaitējums dabas videi, cilvēku veselībai, mantiskajām vai saimnieciskajām interesēm, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz četriem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar probācijas uzraudzību, vai ar sabiedrisko darbu, vai ar naudas sodu⁸²⁵. Būvinspektora kompetencē ir veikt būvdarbu kontroli un pārliecināties par vides aizsardzības prasību ievērošanu būvlaukumā, un par konstatētajiem trūkumiem informēt institūciju, kura veic vides valsts kontroli⁸²⁶, bet ziņu slēpšana par dabas vides piesārņojumu ir noziedzīgs nodarījums, kura tālākās sekas ir arhitekta prakses sertifikāta vai būvprakses sertifikāta darbības sfēras apturēšana uz laiku, ja kompetences pārbaudes iestādes rīcībā ir informācija par to, ka prokurors ir pieņēmis lēmumu saukt pie kriminālatbildības būvspeciālistu par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu būvniecības jomā. Ja prokurora priekšraksts par sodu vai tiesas spriedums, ar kuru būvspeciālists ir sodīts par noziedzīgu nodarījumu būvniecības jomā ir stājies spēkā, kompetences

⁸²² Lomonovskis, J. (2018). Ievērojams citu interešu apdraudējums kā būtiska kaitējuma kritērijs krimināltiesībās. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls “Administratīvā un Kriminālā Justīcija” Nr.4/2018, 25. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://dx.doi.org/10.17770/acj.v4i85.3673>

⁸²³ Hamkova, D. (2019). Krimināltiesību normas skaidrība kā konstitucionāla vērtība. Latvijas Universitātes 77. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums “Satversmē nostiprināto vērtību aizsardzība: dažādu tiesību nozaru perspektīva”. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 71. lpp.; <https://doi.org/10.22364/juzk.77.06>

⁸²⁴ Načisčionis, J. (2018). Administratīvās tiesības. Rīga: SIA „Biznesa augstskola Turība”, 292. lpp.

⁸²⁵ Krimināllikums. Pieņemts 17.06.1998. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 199/200, 08.07.1998.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 15, 04.08.1998. Pēdējie grozījumi 11.11.2021. 106.panta otrā daļa.

⁸²⁶ Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. 18.panta ceturtās daļas 4.punkts; arī Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021. 140.3.apakšpunkts.

pārbaudes iestāde pieņem lēmumu par arhitekta prakses sertifikāta vai būvprakses sertifikātā norādītās darbības sfēras anulēšanu.

Atbilstoši noteikumu Nr.499 12.punktam būvinspektoru izslēdz no reģistra, ja būvinspektoram apturēts vai anulēts būvspeciālista sertifikāts, būvinspektors ir sodīts par noteikumu Nr.499 3. pielikumā minētu noziedzīgu nodarījumu, kas saistīts ar profesionālo pienākumu veikšanu⁸²⁷. Kriminālatbildība ir būtiska būvspeciālista profesionālās darbības veikšanai, jo kompetences pārbaudes iestāde pieņem lēmumu par arhitekta prakses sertifikāta vai būvprakses sertifikātā norādītās darbības sfēras anulēšanu, ja prokurora priekšraksts par sodu vai tiesas spriedums, ar kuru būvspeciālists ir sodīts par noziedzīgu nodarījumu, būvniecības jomā ir stājies spēkā, kā arī būvinspektoru izslēdz no reģistra, ja būvinspektoram apturēts vai anulēts būvspeciālista sertifikāts, vai būvinspektors ir sodīts par noteikumu Nr.499 3. pielikumā minētu noziedzīgu nodarījumu, kas saistīts ar profesionālo pienākumu veikšanu.

⁸²⁷ Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.499 "Noteikumi par būvinspektoriem". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 172, 02.09.2014. OP Nr.2014/172.3. Pēdējie grozījumi 03.11.2020. 12.2. un 12.3.apakšpunkts.

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

Darba izstrādes laikā autore konstatēja, ka pētījuma **hipotēze** “*Atbildības būvniecībā definējums būvniecību reglamentējošajos normatīvajos aktos nav skaidrs, nepārprotams un pietiekams*” apstiprinās daļēji:

- atbildības būvniecībā definējums ir detalizēts, sīki nosakot katra būvniecības dalībnieka atbildību, pienākumus un tiesības, un tas ir saprotami formulēts;
- atbildības būvniecībā definējums nav nepārprotams – tas tiek reglamentēts gan Būvniecības likumā, gan Vispārīgajos būvnoteikumos, gan atsevišķos gadījumos arī Ēku būvnoteikumos. Atbildības definējumā konstatētas gan pretrunas, gan normu dublēšanās. Savukārt būvvaldēm, lai veiktu pilnvērtīgu būvniecības kontroli, jāpiemēro un savstarpēji jāsalīdzina tiem noteiktie pienākumi vairākos normatīvajos aktos;
- atbildības būvniecībā definējums nav pietiekams, tajā ir veicami gan kļūdu labojumi, gan pretrunu novēršana, gan grozījumu veikšana, ņemot vērā šajā darbā izvirzītos priekšlikumus;
- būvniecības dalībnieku atbildības būvniecībā nodrošināšanai ne Būvniecības likumā, ne Vispārīgajos būvnoteikumos nav noteiktas sankcijas par būvniecības dalībnieku tiesību vai pienākumu nepildīšanu, izņemot, *administratīvo atbildību* par pārkāpumiem būvniecībā, kas neattiecas uz būvniecības dalībniekiem noteikto tiesību vai pienākumu nepildīšanu; būvvalde noteiktos gadījumos var atcelt būvatļauju, bet tas skar tikai būvniecības ierosinātāju. Būvniecības dalībnieku atbildības būvniecībā nodrošināšanai piemērojami citi normatīvie akti, piemēram: Būvniecības likuma 19., 19.¹, 19.² un 19.³ pantā regulēta būvniecības procesa dalībnieku juridiskā atbildība un Būvniecības procesa dalībnieki savstarpēji atbild saskaņā ar noslēgtajiem līgumiem (*civiltiesiskā atbildība*); katrs būvniecības procesa dalībnieks atbilstoši normatīvajiem aktiem un noslēgtajiem līgumiem pats atbild par savu darbību vai bezdarbību (*civiltiesiskās atbildības apdrošināšana, iestādes, kura izdevusi būvspeciālista būvprakses sertifikātu, kompetence*); par būvniecības noteikumu pārkāpšanu, par kuriem noteikta *kriminālā atbildība* Krimināllikumā, piemērojamas krimināltiesību normas; savukārt, ja būvinspektors, nepilda vai nepienācīgi pilda amata pienākumus, kas noteikti Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumu Nr.499 “Noteikumi par būvinspektoriem” 19.²punktā, pašvaldība vai institūcija, kas pilda būvvaldes funkcijas (nodarbina būvinspektoru) ierosina un lemj par *disciplinārā atbildības* piemērošanu būvinspektoram.

Pētījuma rezultātā autore izdara secinājumus un izvirza priekšlikumus:

1. Latvijas Būvniecības padomē 2017.gada 17.maijā apstiprināts Latvijas būvniecības nozares ētikas kodekss un izveidota Ētikas komisija, kuras sekretariāta funkcijas pildīja Latvijas Būvniecības padome. Tomēr, Būvniecības nozares Ētikas komisijas darbība pārtraukta 2020.gadā un noteikts, ka turpmāk ētikas jautājumi risināmi būvspeciālistu sertificēšanas institūcijās.

Priekšlikums. Nepieciešams veikt grozījumus Latvijas būvniecības nozares ētikas kodeksā, nosakot, ka *“Ētikas kodeksā noteikto ētikas pamatprincipu iespējamās pārkāpumus izskata nozares organizācijas”*. Vienlaikus jāizslēdz Ētikas kodeksā noteiktais attiecībā uz Ētikas komisiju, jo Ētikas komisijas darbība ir pārtraukta.

2. Būvniecības likuma 19².panta astotajā daļā bija paredzēts noteikt, ka būvprojekta izstrādātājs, (..) *atbild par katru savu neuzmanību*, bet šobrīd likumā ir drukas kļūda, nosaucot būvspeciālistu par *būvprojektēšanas veicēju*, kas ir jālabo, lai šis pants netiktu tulkots tā, ka vienīgi būvprojekta izstrādātājs neatbild par katru savu neuzmanību.

Priekšlikums. Izdarīt Būvniecības likumā šādus grozījumus:

Aizstāt 19.²panta astotajā daļā vārdus „būvprojektēšanas veicējs” ar vārdiem „būvprojekta izstrādātājs”.

3. Ja atkārtotu būvekspertīzi veic cits būveksperts, viņš veic pilnu būvprojekta ekspertīzi. Ja būvniecības gaitā tiek mainīts būvprojekta izstrādātājs, tad jaunais būvprojekta izstrādātājs uzņemas pilnu atbildību par būvprojektu, kā arī par tā atbilstību sākotnējai iecerei. Attiecībā uz pārējo būvniecības dalībnieku maiņu, nav regulējuma par atbildības sadalījumu vai pāreju uz jaunajiem būvniecības dalībniekiem, kas būtu jānosaka.

Priekšlikums. Izdarīt Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumos Nr.500 „Vispārīgie būvnoteikumi” šādus grozījumus:

Papildināt 130.punktu ar trešo teikumu šādā redakcijā:

“Jaunie būvniecības dalībnieki uzņemas pilnu atbildību par būvniecības turpināšanu atbilstoši normatīvo aktu prasībām.”

4. Būvniecības likuma 6.¹panta pirmās daļas 4.punkts ir izslēgts, jo vienlaikus veicot gan būvekspertsu patstāvīgās prakses uzraudzību, gan būvekspertīzes organizēšanu, Birojs atradās interešu konflikta situācijā. Lai izslēgtu pārpratumus piemērojot Vispārīgo būvnoteikumu 45.punktu, no kura šī normas daļa nav izslēgta, jāveic grozījumi arī Vispārīgo būvnoteikumu 45.punktā, lai tajā noteiktais nebūtu pretrunā ar Būvniecības likumu.

Priekšlikums. Izdarīt Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumos Nr.500 „Vispārīgie būvnoteikumi” šādus grozījumus:

Izteikt 45.punktu šādā redakcijā:

“45. Ja būvekspertīze ir obligāta vai to pieprasa būvvalde, pamatojot būvekspertīzes nepieciešamību, būvniecības ierosinātājs izvēlas būvekspertīzes veicēju. Līgumu par būvekspertīzi slēdz un ar tā izpildi saistītos izdevumus sedz būvniecības ierosinātājs.”

5. Iepriekš LBN 303-03 “Būvuzraudzības noteikumi” noteica, ka pasūtītājs bija tiesīgs pieaicināt būvuzraugu arī citos gadījumos, ne tikai normatīvajos aktos noteiktos gadījumos. Šobrīd Vispārīgajos būvnoteikumos nav noteikts, ka būvuzraudzību var veikt, ja tas nav paredzēts

normatīvajos aktos, tādēļ Vispārīgo būvnoteikumu 120.punkts būtu jāpapildina, nosakot, ka būvniecības ierosinātājs ir tiesīgs pieaicināt būvuzraugu arī citos gadījumos.

Priekšlikums. Izdarīt Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumus Nr.500 „Vispārīgie būvnoteikumi” šādus grozījumus:

Papildināt noteikumus ar 120.5.apakšpunktu šādā redakcijā:

“120.5. būvniecības ierosinātājs pieaicina būvuzraugu arī citos gadījumos.”

6. Būvniecības likums pēc 2021.gada 15.aprīlī veiktajiem grozījumiem nenosaka, ka veicot būvniecību normatīvajos aktos noteiktā kārtībā, zemes gabala vai būves īpašnieks ir atbildīgs par normatīvajiem aktiem atbilstoša būvprojekta izstrādātāja, būveksperta, būvdarbu veicēja un būvuzrauga izvēli, bet šo atbildību var pamatot ar Civillikuma 1782.pantu, kas nosaka, ja kāds nepiegiež vajadzīgo uzmanību izvēloties kalpotājus un citus darbiniekus un nepārliedzinās papriekš par viņu spējām un noderību izpildīt viņiem uzliekamās pienākumus, tad viņš atbild par zaudējumiem, ko viņi ar to nodarījuši trešai personai.

Priekšlikums. Būvniecības likumā šādu regulējumu noteikt no jauna, attiecinot to uz būvniecības ierosinātāju, un izdarīt Būvniecības likumā šādus grozījumus:

Papildināt 19.¹pantu ar ceturto daļu šādā redakcijā:

“(4) Būvniecības ierosinātājs ir atbildīgs par normatīvajiem aktiem atbilstoša būvprojekta izstrādātāja, būveksperta, būvdarbu veicēja un būvuzrauga izvēli.”

7. Būvniecības ierosinātājam ir izvirzītas augstas profesionālās prasības un atbildība par viņa topošo īpašumu, kaut arī būvniecības ierosinātājam var nebūt kompetenču vai zināšanu tādā apjomā, kas nepieciešamas būvniecības procesa dalībniekiem. Šo atbildību var pamatot ar Civillikumā noteikto ēkas īpašnieka atbildību par īpašumu – Civillikuma 1084.pantā noteikts, ka katram būves īpašniekam, lai aizsargātu sabiedrisko drošību, jātur sava būve tādā stāvoklī, ka no tās nevar rasties kaitējums ne kaimiņiem, ne garāmgājējiem, ne arī tās lietotājiem – būvniecības ierosinātājs ir atbildīgs par ierosinātās būves būvniecības realizācijas gaitu un tās drošu ekspluatāciju.

Priekšlikums. Būvniecības likumā noteikt, ka būvniecības ierosinātājs ir atbildīgs par ierosinātās būves būvniecības realizācijas gaitu un tās drošu ekspluatāciju, un izdarīt Būvniecības likumā šādus grozījumus:

Papildināt 19.¹pantu ar piekto daļu šādā redakcijā:

“(5) Būvniecības ierosinātājs ir atbildīgs par ierosinātās būves būvniecības realizācijas gaitu un tās drošu ekspluatāciju.”

8. Būvvalde var atcelt būvatļauju, ja projektēšanas un būvdarbu laikā netiek ievēroti Būvniecības likuma 16.panta otrās prim, otrās divi prim, otrās trīs prim, otrās četri prim daļas un 17.panta otrās prim daļas, kas tikai daļēji attiecas uz būvatļaujas saņēmēju, jo nosaka arī

būvvaldes kompetenci un veicamās darbības izmaiņu saskaņošanu, ko persona, kura ir saņēmusi būvatļauju, nevar ne ietekmēt, ne pārkāpt. Būvniecības likuma 17.panta otrā prim daļa attiecas uz visu Būvniecības likuma 16.pantu, nosakot, ka izmaiņas būvdarbos ir pieļaujamas, ievērojot Būvniecības likuma 16.pantā noteikto kārtību. Vispārīgo būvnoteikumu 132.2.apakšpunktā jāveic grozījumi, precizējot pārkāpumus, kurus būvatļaujas saņēmējam veicot, būvvalde var atcelt būvatļauju, jo uz personu nevar attiecināt tās darbības, kuras veic būvvalde saskaņojot vai atsakot saskaņot izmaiņas.

Priekšlikums. Izdarīt Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumos Nr.500 „Vispārīgie būvnoteikumi” šādus grozījumus:

Izteikt 132.2.apakšpunktu šādā redakcijā:

“132.2. projektēšanas un būvdarbu laikā netiek ievēroti Būvniecības likuma 16.panta 2.¹ un 2.² daļas nosacījumi;”.

9. Saskaņā ar likuma “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” 6.panta ceturtās daļas 5.punktu valsts amatpersonai ir atļauts savienot valsts amatpersonas amatu ar tāda pilnvarojuma izpildi, uz kura pamata šī amatpersona rīkojas sava radnieka vārdā, ja tas nerada interešu konfliktu. Priekšlikums veikt grozījumus Vispārīgajos būvnoteikumos, precizējot un papildinot, ka būvinspektors var veikt būvniecību kā būvētājs saviem spēkiem un savām vajadzībām, vai sniegt būvniecības pakalpojumus radniekiem likuma “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” izpratnē, vienlaikus aizliedzot būvinspektoram veikt šādu objektu būvdarbu kontroli.

Priekšlikums. Izdarīt Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumos Nr.500 „Vispārīgie būvnoteikumi” šādus grozījumus:

Papildināt noteikumus ar 133.¹punktu šādā redakcijā:

“133.¹ Būvinspektoram ir atļauts veikt būvniecību kā būvētājam saviem spēkiem un savām vajadzībām un sniegt būvniecības pakalpojumus radniekiem likuma “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” izpratnē. Būvinspektoram aizliegts veikt šo objektu būvdarbu kontroli.”

10. Lai veiktu pilnvērtīgu būvniecības kontroli, būvvaldēm un būvinspektoriem jāpiemēro un savstarpēji jāsalīdzina tiem noteiktie pienākumi gan Būvniecības likumā, gan Vispārīgajos būvnoteikumos, gan atsevišķos gadījumos arī Ēku būvnoteikumos. Būvniecības kontroles kārtību, kā arī būvinspektoru kompetenci, tiesības un pienākumus jānosaka vienā normatīvajā aktā, lai izvairītos no to dublēšanās un daļējas interpretācijas.

Priekšlikums. Atbilstoši Būvniecības likuma 5.panta pirmās daļas 1.f.apakšpunktā noteiktajam, būvniecības kontroles kārtību, būvinspektoru tiesības un pienākumus jānosaka tikai Vispārīgajos būvnoteikumos.

11. Lēmumu par iepriekšējā stāvokļa atjaunošanu nepieņem, ja būve nojaukta patvaļīgi, bet, ja ēkas nojaukšana aizskar sabiedrības intereses, ņemot piemēru no Lietuvas, būtu izvērtējama arī patvaļīgi nojauktās ēkas atjaunošana.

Priekšlikums. Izdarīt Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumos Nr.500 „Vispārīgie būvnoteikumi” šādus grozījumus:

Izteikt 147.punkta otro teikumu šādā redakcijā:

“Lēmumu par iepriekšējā stāvokļa atjaunošanu nepieņem, ja būve nojaukta patvaļīgi, izņemot, ja būves nojaukšana aizskar sabiedrības intereses, izvērtējama būves atjaunošana.”

12. Lai samazinātu patvaļīgās būvniecības apjomus Latvijā, sankcijām par patvaļīgu būvniecību jābūt smagākām.

Priekšlikums. Pašvaldībās saistošajos noteikumos par nodevām par būvatļaujas izdošanu vai būvniecības ieceres akceptu *jānosaka papildus patvaļīgās būvniecības apstiprināšanas nodeva.*

13. Pirms pilnvarot būvinspektoru būvvaldes vārdā pieņemt Būvniecības likuma 18.panta piektajā, sestajā prim un septītajā daļā, kā arī 21.panta septītajā daļā noteiktos lēmumus, būvvaldei vai institūcijai, kura pilda būvvaldes funkcijas, jāizvērtē pilnvarojuma riski. Būvinspektoram, kurš ir pilnvarots būvvaldes vārdā pieņemt minētos lēmumus, ir jāgatavo atsevišķs lēmums (Būvvaldes vārdā), nevis lēmuma teksts jāiekļauj atzinumā par būves pārbaudi. Praksē dažkārt tiek uzskatīts, ja būvinspektors ir pilnvarots būvvaldes vārdā pieņemt minētos lēmumus, tad atsevišķa lēmuma gatavošana nav nepieciešama un, piemēram, nepieciešamās darbības saistībā ar patvaļīgās būvniecības novēršanu var noteikt atzinumā par būves pārbaudi, kas pēc būtības neatbilst Būvniecības likuma 12.panta desmitajā daļā noteiktajam, ka jāpieņem lēmums.

Priekšlikums. Būvniecības likuma 12.panta desmitajā daļā noteikt, ka būvinspektoram šajā gadījumā jāgatavo un jāpieņem atsevišķs lēmums un izdarīt Būvniecības likumā šādus grozījumus:

Papildināt 12.panta desmito daļu ar otro teikumu šādā redakcijā:

“Šajā gadījumā būvinspektoram jāpieņem atsevišķs lēmums būvvaldes vai institūcijas, kura pilda būvvaldes funkcijas, vārdā.”

14. Lai kriminālprocesa virzītājs varētu izpildīt pienākumu informēt Ekonomikas ministriju un sertificēšanas institūciju, kura speciālistu sertificējusi, par iespējamiem būvspeciālista profesionālās darbības pārkāpumiem, viņam vispirms ir jāsaņem ziņas par šādiem pārkāpumiem. Turklāt, būvniecību reglamentējošajos normatīvajos aktos trūkst regulējuma, kā būvniecību kontrolējošām iestādēm un institūcijām jārikojas, konstatējot būvniecības noteikumu pārkāpumus, kas noteikti Krimināllikuma 239.pantā, proti, kā būvniecības noteikumu pārkāpumos

veicama kriminālprocesa ierosināšana un informācijas nodošanas kārtība. Šāds regulējums jānosaka Vispārīgajos būvnoteikumos.

Priekšlikums. Izdarīt Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumus Nr.500 „Vispārīgie būvnoteikumi” šādus grozījumus:

Papildināt noteikumus ar 146.¹punktu šādā redakcijā:

“146.¹ Konstatējot būvdarbu veikšanu laikā, kad tie ir apturēti, trešās grupas būvē vai daudzdzīvokļu ēkā, ja būvdarbi apturēti sakarā ar to veikšanu bez būvatļaujas vai sakarā ar būvdarbu uzsākšanu pirms būvatļaujas nosacījumu izpildes, vai celtni, tiltu, ceļu pārvadu vai citu būvju celtniecības normu vai noteikumu pārkāpšanu, ja to rezultātā sabrukusi būve vai tās daļa, būvvaldei vai citai institūcijai, kura veic būvvaldes funkcijas, ir pienākums nosūtīt ziņas, kuras norāda uz iespējama noziedzīga nodarījuma izdarīšanu Valsts policijai un Prokuratūrai.”

Saskaņā ar izteiktajiem secinājumiem un priekšlikumiem, autore aizstāvēšanai izvirza tēzes:

1. Tēze: Lai uzlabotu atbildības būvniecībā definējuma nepārprotamību attiecībā uz būvniecības kontroles kārtību, kas šobrīd tiek reglamentēta gan Būvniecības likumā, gan Vispārīgajos būvnoteikumos, gan atsevišķos gadījumos arī Ēku būvnoteikumos, atbilstoši Būvniecības likuma 5.panta pirmās daļas 1.f.apakšpunktā noteiktajam, būvniecības kontroles kārtība, būvinspektoru tiesības un pienākumi jānosaka tikai Vispārīgajos būvnoteikumos.

Vienlaikus Vispārīgo būvnoteikumu 132.2.apakšpunktā jāveic grozījumi, precizējot pārkāpumus, kurus būvatļaujas saņēmējam veicot, būvvalde var atcelt būvatļauju, jo uz personu nevar attiecināt tās darbības, kuras veic būvvalde saskaņojot vai atsakot saskaņot izmaiņas, izdarot grozījumus Vispārīgo būvnoteikumu 132.2.apakšpunktā, izsakot to šādā redakcijā: *“132.2. projektēšanas un būvdarbu laikā netiek ievēroti Būvniecības likuma 16.panta 2.¹ un 2.² daļas nosacījumi;”*.

2. Tēze: Lai uzlabotu atbildības būvniecībā definējuma pietiekamību, tajā ir veicami:

- **kļūdu labojumi:** no Būvniecības likuma 6.¹panta pirmās daļas ir izslēgts 4.punkts, bet no Vispārīgo būvnoteikumu 45.punkta šī normas daļa nav izslēgta, jāveic grozījumi arī Vispārīgo būvnoteikumu 45.punktā, izsakot to šādā redakcijā: *“45. Ja būvekspertīze ir obligāta vai to pieprasa būvvalde, pamatojot būvekspertīzes nepieciešamību, būvniecības ierosinātājs izvēlas būvekspertīzes veicēju. Līgumu par būvekspertīzi slēdz un ar tā izpildi saistītos izdevumus sedz būvniecības ierosinātājs.”*; Būvniecības likuma 19².panta astotajā ir drukas kļūda, nosaucot būvspeciālistu par *būvprojektēšanas veicēju*, kas ir jālabo, izdarot Būvniecības likumā šādus grozījumus: *Aizstāt 19.²panta astotajā daļā vārdus „būvprojektēšanas veicējs” ar vārdiem „būvprojekta izstrādātājs”*;

- **grozījumu veikšana:** saistībā ar Būvniecības nozares Ētikas komisijas darbības pārtraukšanu nav veikti grozījumi Latvijas būvniecības nozares ētikas kodeksā, kas ir jāveic, nosakot, ka *“Ētikas kodeksā noteikto ētikas pamatprincipu iespējamus pārkāpumus izskata nozares organizācijas”*. Vienlaikus jāizslēdz Ētikas kodeksā noteiktais attiecībā uz Ētikas komisiju, jo Ētikas komisijas darbība ir pārtraukta.

3. Tēze: Lai uzlabotu būvniecības ierosinātāja atbildības būvniecībā nodrošināšanu, kas izriet no Civillikuma normām (1782. un 1084.panta), Būvniecības likumā jānosaka, ka būvniecības ierosinātājs ir atbildīgs par normatīvajiem aktiem atbilstoša būvprojekta izstrādātāja, būveksperta, būvdarbu veicēja un būvuzrauga izvēli, un būvniecības ierosinātājs ir atbildīgs par ierosinātās būves būvniecības realizācijas gaitu, un tās drošu ekspluatāciju, izdarot Būvniecības likumā šādus grozījumus: papildinot 19.¹pantu ar ceturto un piekto daļu šādā redakcijā: *“(4) Būvniecības ierosinātājs ir atbildīgs par normatīvajiem aktiem atbilstoša būvprojekta izstrādātāja, būveksperta, būvdarbu veicēja un būvuzrauga izvēli.*
(5) Būvniecības ierosinātājs ir atbildīgs par ierosinātās būves būvniecības realizācijas gaitu un tās drošu ekspluatāciju.”

Vienlaikus, tā kā šobrīd Vispārīgajos būvnoteikumos nav noteikts, ka būvuzraudzību var veikt, ja tas nav paredzēts normatīvajos aktos, Vispārīgo būvnoteikumu 120.punkts būtu jāpapildina, nosakot, ka būvniecības ierosinātājs ir tiesīgs pieaicināt būvuzraugu arī citos gadījumos, papildinot noteikumus ar 120.5.apakšpunktu šādā redakcijā: *“120.5. būvniecības ierosinātājs pieaicina būvuzraugu arī citos gadījumos.”*

4. Tēze: Lai uzlabotu būvniecības dalībnieku atbildības būvniecībā nodrošināšanu saistībā arī regulējuma neesamību par atbildības sadalījumu vai pāreju uz jaunajiem būvniecības dalībniekiem, tas jānosaka, veicot grozījumus Vispārīgajos būvnoteikumos, papildinot 130.punktu ar trešo teikumu šādā redakcijā: *“Jaunie būvniecības dalībnieki uzņemas pilnu atbildību par būvniecības turpināšanu atbilstoši normatīvo aktu prasībām.”*

5. Tēze: Lai uzlabotu būvniecības kontroli, atbildības būvniecībā nodrošināšanai, ja būvinspektors ir pilnvarots būvvaldes vārdā pieņemt Būvniecības likuma 18.panta piektajā, sestajā prim un septītajā daļā, kā arī 21.panta septītajā daļā noteiktos lēmumus, jānosaka ka būvinspektoram ir jāgatavo atsevišķs lēmums (Būvvaldes vārdā) nevis lēmuma teksts jāiekļauj atzinumā par būves pārbaudi, kā praksē dažkārt tiek uzskatīts. Būvniecības likuma 12.panta desmitā daļa jāpapildina ar otro teikumu šādā redakcijā: *“Šajā gadījumā būvinspektoram jāpieņem atsevišķs lēmums būvvaldes vai institūcijas, kura pilda būvvaldes funkcijas, vārdā.”*

Nemot vērā to, ka arī būvinspektors varētu veikt būvniecību kā būvētājs saviem spēkiem un savām vajadzībām un būtu pieļaujama arī būvniecības pakalpojumu sniegšana radiniekiem likuma “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” izpratnē, jo būvinspektors

nevar veikt šo objektu būvdarbu kontroli, noteikt Vispārīgajos būvnoteikumos, tos papildinot ar 133.¹punktu šādā redakcijā, ka *“133.¹ Būvinspektoram ir atļauts veikt būvniecību kā būvētājam saviem spēkiem un savām vajadzībām un sniegt būvniecības pakalpojumus radniekiem likuma “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” izpratnē. Būvinspektoram aizliegts veikt šo objektu būvdarbu kontroli.”*

6. Tēze: Lai veicinātu būvniecību kontrolējošo iestādžu un institūciju spēju rīkoties, konstatējot būvniecības noteikumu pārkāpumus, jo būvniecību reglamentējošajos normatīvajos aktos trūkst regulējuma, kā būvniecību kontrolējošām iestādēm un institūcijām jārikojas, konstatējot būvniecības noteikumu pārkāpumus, kas noteikti Krimināllikuma 239.pantā, Vispārīgajos būvnoteikumos jānosaka un tie jāpapildina ar 146.¹punktu šādā redakcijā: *“146.¹ Konstatējot būvdarbu veikšanu laikā, kad tie ir apturēti, trešās grupas būvē vai daudzdzīvokļu ēkā, ja būvdarbi apturēti sakarā ar to veikšanu bez būvatļaujas vai sakarā ar būvdarbu uzsākšanu pirms būvatļaujas nosacījumu izpildes, vai celtni, tiltu, ceļu pārvadu vai citu būvju celtniecības normu vai noteikumu pārkāpšanu, ja to rezultātā sabrukusi būve vai tās daļa, būvvaldei vai citai institūcijai, kura veic būvvaldes funkcijas, ir pienākums nosūtīt ziņas, kuras norāda uz iespējama noziedzīga nodarījuma izdarīšanu Valsts policijai un Prokuratūrai.”*

Savukārt, konstatējot, ka būve nojaukta patvaļīgi, bet tās nojaukšana aizskar sabiedrības intereses, būtu izvērtējama patvaļīgi nojauktās ēkas atjaunošana. Šajā sakarā Vispārīgo būvnoteikumu 147.punkta otrais teikums jāizsaka šādā redakcijā: *“Lēmumu par iepriekšējā stāvokļa atjaunošanu nepieņem, ja būve nojaukta patvaļīgi, izņemot, ja būves nojaukšana aizskar sabiedrības intereses, izvērtējama būves atjaunošana.”*

Vienlaikus, lai samazinātu patvaļīgās būvniecības apjomus Latvijā, sankcijām par patvaļīgu būvniecību jābūt smagākām un pašvaldībās saistošajos noteikumos par nodevām par būvatļaujas izdošanu vai būvniecības ieceres akceptu jānosaka papildus patvaļīgās būvniecības apstiprināšanas nodeva.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

Literatūra

1. Alfejeva, J. (2017). Apdrošināšanas tiesības. Monogrāfija. Rīga: SIA “Biznesa augstskola Turība”, 173 lpp.
2. Aristotelis (1985). Nikomaha ētika. Rīga: Zvaigzne, 227 lpp.
3. Autoru kolektīvs Danovska, E. un Kūtra, G. zinātniskajā redakcijā (2020). Administratīvo pārkāpumu tiesības. Administratīvās atbildības likuma skaidrojumi. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 637 lpp.
4. Autoru kolektīvs Baloža, R. vadībā (2017). Vispārējie tiesību principi: tiesiskā drošība un tiesiskā palāvība. Valsts pārvalde. Business. Jurisprudence. Rakstu krājums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 415 lpp.
5. Autoru kolektīvs, sast. Endziņš, A., Kronis, I. (2017). Latvijas tiesību sistēma. Kolektīvā monogrāfija. Rīga: SIA „Biznesa augstskola Turība”, 442 lpp.
6. Autoru kolektīvs prof. Torgāna, K. zinātniskajā redakcijā (2014). Civilprocesa likuma komentāri. III daļa (61. - 86. nodaļa). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 1029 lpp.
7. Autoru kolektīvs Dr.iur. Briedes, J. zinātniskajā redakcijā (2013). Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 1058 lpp.
8. Autoru kolektīvs (2012). Juridiskās zinātnes aktuālās problēmas. Rakstu krājums. Rīga: SIA “Apgāds Zvaigzne ABC”, Latvijas Universitāte, 432 lpp.
9. Autoru kolektīvs (2012). Politika un tiesības. Tiesību un juridiskās prakses ilgtspējīga attīstība. Rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 160 lpp.
10. Autoru kolektīvs prof. Baloža, R. zinātniskā vadībā (2011). Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 864 lpp.
11. Autoru kolektīvs Dr.iur. Briedes, J. zinātniskā redakcijā (2008). Administratīvais process tiesā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 776 lpp.
12. Autoru kolektīvs prof. Torgāna, K. vispārīgā zinātniskā redakcijā (2000). Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Rīga: Mans Īpašums, 688 lpp.
13. Anstrate, V., Miksons, K., Mače, Z., Fahretdinova, A., Bērtule, A (18.02.2020.). Zolitūdes traģēdijas tiesa attaisno astoņus apsūdzētos, par vainīgu atzīst būvinženieri Sergetu. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/zolitudes-tragedijas-tiesa-attaisno-astonus-apsudzetos-par-vainigu-atzist-buvinzenieri-sergetu.a348641/>
14. Arlauskas, S., Jokubauskas, R. (2013). Sažiningumo principas prievolīnuose teisīnuose santykiuose. Jurisprudencija. Mykolo Romerio universitetas, tomas 20, numeris 4, ISSN 2029-2058, p. 1368 - 1390. Iegūts 17.01.2022. no

- <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/issue/archive>; doi:10.13165/JUR-13-20-4-05
15. Baikovs, A., Zariņš, I. (2012). Juridiskās atbildības teorētiskās un praktiskās problēmas. Biznesa augstskolas Turība XIII Starptautiskā zinātniskā konference "Ilgtspējīga uzņēmējdarbība mainīgos ekonomiskos apstākļos", 30.03.2012. Rīga: SIA "Biznesa augstskola Turība", 160. - 169. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.turiba.lv/storage/files/proceeding-final-2012.pdf>
 16. Bakšienē, D. (2016). Socialistinės teisės tradicijos pavyzdžiai šiuolaikiniame statybos santykių teisiniam reguliavime. Jurisprudencija. Mykolo Romerio universitetas, tomas 23, numeris 1, ISSN 2029-2058, p. 73 - 88. Iegūts 17.01.2022. no <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/issue/archive>; DOI: 10.13165/JUR-16-23-1-05
 17. Balodis, K. (2007). Monogrāfija "Ievads civiltiesībās". Rīga: SIA "Apgāds Zvaigzne ABC", 384 lpp.
 18. Baumanis, J. (2015). Kriminālprocesa pret vairākām personām pabeigšana saprātīgā termiņā. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls "Administratīvā un Kriminālā Justīcija" Nr.2/2015, 10. - 18. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/4336/4321>
 19. Berchtold, B. (30.06.2020.). Rücktritt vom Architektenvertrag. Monatsbrief Initiative Baukunst 06/2020. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.rechtundtechnik.at/publikationen/ruecktritt-vom-architektenvertrag>
 20. Bitāns, A., zinātniskais redaktors Torgāns, K. (1997). Civiltiesiskā atbildība un tās veidi. Rīga: Izdevniecība "AGB", 208 lpp.
 21. Blūzma, V., Osipova, S., Zemītis, G. (2007). Ārvalstu tiesību vēstures avoti: no vissenākajiem laikiem līdz 1689.gadam. Rīga: SIA „Biznesa augstskola Turība”, 350. lpp.
 22. Brady, S. (11.2012.). De Grolsh Veste stadium failure. The Structural Engineer, p. 30.-31. Iegūts 17.01.2022. no https://ecd075e5-4888-400c-ba5b-93be69f4531e.filesusr.com/ugd/52fa7d_4195b1f60c904a56ae2b9d8f5cc26e99.pdf
 23. Bramanis, J., Načisčionis, J. (2021). Current Issues of Construction Law. Socrates RSU elektroniskais juridisko zinātnisko rakstu žurnāls, 2021, Nr.3 (21), 169.-180.lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://doi.org/10.25143/socr.21.2021.3.169-180>
 24. Bramanis, J. (2013). Būvniecības tiesību attīstības problemātika Latvijā. Promocijas darbs. Biznesa augstskola Turība. 157 lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.turiba.lv/lv/zinatne/promocijas-darbi/buvniecibas-tiesibu-attistibas-problematika-latvija>
 25. Bramanis, J. (2013). Būvniecības tiesību attīstības problemātika Latvijā. Daugavpils Universitātes 55. zinātniskās konferences rakstu krājums, 10.04.-12.04.2013., 485. - 497.

lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://web.a.ebscohost.com>

26. Bramanis, J. (2011). Position and role of Building Rights Within the Legal System. School of Business Administration Turība, Scientific Papers, Acta Prosperitatis Nr.2. Rīga: SIA "Biznesa augstskola Turība", p. 6 - 16. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.turiba.lv/storage/files/2-acta.pdf>
27. Brants, E. (2020). Vainas elementi līgumiskās atbildības piemērošanā. Latvijas Universitātes 78. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums "Starptautisko un Eiropas Savienības tiesību piemērošana nacionālajās tiesās". Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 270. - 286. lpp.; <https://doi.org/10.22364/juzk.78.29>
28. Brants, E. (2019). Ļauna nolūka koncepts un tā konstatēšanas priekšnoteikumi saistību tiesībās. Latvijas Universitātes 77. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums "Satversmē nostiprināto vērtību aizsardzība: dažādu tiesību nozaru perspektīva". Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 215. - 226. lpp.; <https://doi.org/10.22364/juzk.77.22>
29. Breslavs, G. (1999). Psiholoģijas vārdnīca. Rīga. Mācību grāmata, 157 lpp.
30. Briede, J., Danovskis, E., Kovaļevska, A. (2021). Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. Otrais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 380 lpp.
31. Briede, J., Danovskis, E., Kovaļevska, A. (2016). Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 351 lpp.
32. Broks, J. (2008). Tiesības filosofija. Doktrīnas, koncepcijas, diskursi. Monogrāfija. Rīga: SIA "Biznesa augstskola Turība", 432 lpp.
33. Bulleit, W.M. (2008). Uncertainty in structural engineering. Practice Periodical on Structural Design and Construction, Volume 13, Issue 1, p. 24 - 30. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.scopus.com>; DOI 10.1061/(ASCE)1084-0680(2008)13:1(24)
34. Buls, L. (2014). Vainas nozīme deliktu tiesībās. Latvijas Universitātes 72. zinātniskās konferences rakstu krājums. Tiesību efektīvas piemērošanas problemātika. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 193. - 198. lpp.
35. Caics, A. (2015). Saeimas deputātu politiskā atbildība. Promocijas darbs. Latvijas Universitāte, 325 lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/31848>
36. Caics, A. (2014). Politiskā atbildība kā juridiskās kultūras fenomens. Latvijas Universitātes 5. starptautiskās zinātniskās konferences "Jurisprudence un kultūra: pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi" rakstu krājums, 10.11.-11.11.2014. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 92. - 101. lpp.
37. Clegg, S., Kreiner, K. (2014). Fixing concrete: inquiries, responsibility, power and innovation. Construction Management and Economics. Volume 32, Issue 3, March 2014, p. 262 - 278. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.scopus.com>; DOI

38. Coeckelbergh, M. (05.2006.). Regulation or responsibility?: Autonomy, moral imagination, and engineering. *Science Technology and Human Values*, Volume 31, Issue 3, p. 237 - 260. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.scopus.com>; DOI 10.1177/0162243905285839
39. Council of Europe (1996). The administration and you. Principles of administrative law concerning the relations between administrative authorities and private persons. A handbook, p. 536.
40. Čakste, K. (1937). Nejaušība un nepārvarama vara Latvijas Civillikumos. *Jurists*, 71/72. burtn.
41. Danovskis, E. (2019). Administratīvās atbildības likuma pamatnoteikumu svarīgākās nostādnes. Latvijas Universitātes 77. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums "Satversmē nostiprināto vērtību aizsardzība: dažādu tiesību nozaru perspektīva". Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 460. – 467. lpp.; <https://doi.org/10.22364/juzk.77.49>
42. Danovskis, E. (2014). Atbilstīga atlīdzinājuma izpratne administratīvajās tiesībās. Latvijas Universitātes 5. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums "Jurisprudence un kultūra: pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi", 10.11-11.11.2014. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 230. - 240. lpp.
43. Demirbag, M., Wood, G., Makhmadshoev, D., Rymkevich, O. (2017). Varieties of CSR: Institutions and Socially Responsible Behaviour. *International Business Review*, Volume 26, Issue 6, December 2017, p. 1064 -1074. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.scopus.com>; <https://doi.org/10.1016/j.ibusrev.2017.03.011>
44. Dijkshoorn, G.W., Terwel, K.C., Guldenmund, F.W. (2013). Determining critical factors to avoid failures in the building process. *Safety, Reliability and Risk Analysis: Beyond the Horizon – Proceedings of the European Safety and Reliability Conference, ESREL 2013*, Amsterdam, 29.09.-02.10.2013., p. 2565 - 2570. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.scopus.com>
45. Dišlers, K. (2002). Ievads administratīvo tiesību zinātnē. Rīga, Tiesu namu aģentūra, 274 lpp.
46. Džugleja, T. (2011). Tiesību pamati. Rīga: Rīgas Tirdzniecības tehnikums, 212 lpp.
47. Feldhūns, Ā., Mugurēvičs, Ē. (1993). *Indriķa hronika*. Rīga: Zinātne, 453 lpp.
48. Goldman, S.L. (2004). Why we need a philosophy of engineering: A work in progress. *Interdisciplinary Science Reviews*, Volume 29, Issue 2, June 2004, p. 163 - 176. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.scopus.com>; DOI 10.1179/030801804225012572
49. Grūtups, A., Kalniņš, E. (2002). *Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums. Otrais papildinātais izdevums*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 353 lpp.

50. Gudienė, N., Banaitis, A., Banaitienė, N., Lopes, J. (2013). Development of a Conceptual Critical Success Factors Model for Construction Projects: a Case of Lithuania. 11th International Scientific Conference on Modern Building Materials, Structures and Techniques (MBMST), Vilnius, Lithuania, 16.05.-17.05.2013., p. 392 - 397. ISSN: 1877-7058. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.webofscience.com>; DOI: 10.1016/j.proeng.2013.04.051
51. Guo, T., Guo, Q., Dong, J. F., Zhang, J. T. (2012). Analysis of the Responsibility of Engineering Accidents from the Ethical Context of Engineers. 2nd International Conference on Civil Engineering, Architecture and Building Materials (CEABM 2012). Yantai, People's Republic of China, 25.05.-27.05.2012., p. 174 - 177. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.webofscience.com>; DOI 10.4028/www.scientific.net/AMM.174-177.3369
52. Hamkova, D. (2019). Krimināltiesību normas skaidrība kā konstitucionāla vērtība. Latvijas Universitātes 77. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums "Satversmē nostiprināto vērtību aizsardzība: dažādu tiesību nozaru perspektīva". Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 66. - 73. lpp.; <https://doi.org/10.22364/juzk.77.06>
53. Helsloot, I., Schmidt, A. (2012). Risicoaansprakelijkheid als vervanging van overheidstoezicht in de bouw? Den Haag: Boom Lemma uitgevers, p. 148. Iegūts 17.01.2022. no <https://crisislab.nl/risicoaansprakelijkheid-als-vervanging-van-overheidstoezicht-in-de-bouw/>
54. Hurol, Y. (01.06.2014.). Ethical Considerations for a Better Collaboration Between Architects and Structural Engineers: Design of Buildings with Reinforced Concrete Frame Systems in Earthquake Zones. Science and Engineering Ethics. Volume 20, Issue 2, p. 597 - 612. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.scopus.com>; DOI 10.1007/s11948-013-9453-4
55. Indrikovs, Z. (2013). Policijas tiesību jēdziens. Daugavpils Universitātes 55. zinātniskās konferences rakstu krājums, 10.04.-12.04.2013., 525. - 535. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://web.a.ebscohost.com>
56. Ishkov, A., Magera, T. (2015). Emotional Competency in an Engineering University: Yes or No? 29th European Conference on Solid-State Transducers, Eurosensors 2015, Freiburg, Germany, 06.09.-09.09.2015., p. 148 - 153. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.scopus.com>; DOI 10.1016/j.proeng.2015.08.251
57. Jarkina, V. (2009). Franšīze teorijā un praksē. Komerclikuma franšīzes līguma nodaļas komentāri. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 216 lpp.
58. Jelāgins, J. (2020). Latvija ceļā uz tiesiskumu. Rakstu krājums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 156 lpp.
59. Judins, A. (2006). Apstākļi, kas izslēdz kriminālatbildību. Latvijas un citu valstu

- krimināltiesībās. Monogrāfija. Rīga: SIA "Biznesa augstskola Turība", 356 lpp.
60. Jurkeviča, T., Šmits, K. (2017). Ieskats krimināltiesisko normu konkurences risinājumos. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls "Administratīvā un Kriminālā Justīcija" Nr.4/2017, 11. - 18. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/2842/2818>
61. Jurkeviča, T., Šmits, K. (2017). Pierādīšanas pienākums: pierādīšanas standarta procesuālā izpratne. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls "Administratīvā un Kriminālā Justīcija" Nr.3/2017 44. - 51. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/2788/2755>
62. Kaija, S. (2017). Kriminālprocesuālo funkciju nodalīšana. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls "Administratīvā un Kriminālā Justīcija" Nr.3/2017, 32. - 38. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/2785/2752>
63. Kaija, S. (2013). Completion of Criminal Proceeding within a Reasonable Time in Latvia. Jurisprudencija. Mykolo Romerio universitetas, tomas 20, numeris 2, ISSN 2029-2058, p. 725 - 748. Iegūts 17.01.2022. no <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/issue/archive;doi:10.13165/JUR-13-20-2-20>
64. Kalašnikovs, V. (2015). Peculiarities of the criminal law development methodology and its current problems. Proceedings of the International Scientific Conference of Daugavpils University, 16.04.-17.04.2015., Issue 57, p. 115 - 120. Iegūts 17.01.2022. no <http://web.a.ebscohost.com>
65. Kalašnikovs, V. (2014). Latvijas kriminālsodu sistēmas attīstības tendences un to teorētiskais pamatojums. Latvijas Universitātes 5. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums "Jurisprudence un kultūra: pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi", 10.11-11.11.2014. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 416. - 427. lpp.
66. Kārklīņa A., Kārklīšs J. (2019). Darbinieka atstādināšana no darba un tās tiesiskās sekas. Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes 7. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums "Tiesību zinātnes uzdevumi, nozīme un nākotne tiesību sistēmās", 16.10.-18.10.2019. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 131. - 145. lpp.; <https://doi.org/10.22364/iscflul.7.11>
67. Kārklīšs, J. (2016). Vainojamas darbības konstatēšanas priekšnoteikumi. Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes 6. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums "Konstitucionālās vērtības mūsdienu tiesiskajā telpā I", 16.11.-17.11.2016. Rīga, LU Akadēmiskais apgāds, 410. - 420. lpp.
68. Kārklīšs, J. (2014). Nejaušs notikums, vainojamība un civiltiesiskā atbildība. Latvijas

Universitātes 5. starptautiskās zinātniskās konferences “Jurisprudence un kultūra: pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi” rakstu krājums, 10.11.-11.11.2014. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 502. - 513. lpp.

69. Kore-Pērkone, K. (2014). Valsts atbildība par tiesu nodarītajiem zaudējumiem Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas prasību perspektīvā. Latvijas Universitātes 5. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums “Jurisprudence un kultūra: pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi”, 10.11-11.11.2014. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 268. - 280. lpp.
70. Kotāne, S. (2017). Noziedzīgi radīta būtiska kaitējuma dabas videi izvērtējums teorijā un praksē. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls “Administratīvā un Kriminālā Justīcija” Nr.1/2017, 30. - 36. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/2795/2785>
71. Kramiņa, I., Zaļuma, Z. (2018). Turbulence būvniecības regulējumā turpinās. Žurnāls “Latvijas Būvniecība”, Nr.2/2018, 21. - 23. lpp.
72. Krampuža, I. (2019). Būvniecības publisko principu nozīme būvniecības procesā. Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes 7. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums “Tiesību zinātnes uzdevumi, nozīme un nākotne tiesību sistēmās I”, 16.10.-18.10.2019. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 146. - 155. lpp.; <https://doi.org/10.22364/iscflul.7.12>
73. Krampuža, I. (2018). Over-production of normative acts? Proceedings of the International Scientific Conference of Daugavpils University, 26.04.-27.04.2018., Issue 60, p. 50 - 55. Iegūts 17.01.2022. no <http://web.a.ebscohost.com>
74. Krampuža, I. (2018). Būvniecības publiskā procesa principu attīstība. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls “Administratīvā un Kriminālā Justīcija” Nr.1/2018, 110.-129. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/2891/3297>; <http://dx.doi.org/10.17770/acj.v1i82.2891>
75. Krampuža, I. (2017). The Topical Aspects of the Public Participation in the Construction Public Process. Proceedings of the International Scientific Conference of Daugavpils University, 06.04.-07.04.2017., Issue 59, p.55.-63. Iegūts 17.01.2022. no <http://web.a.ebscohost.com>
76. Krastiņš, U. (2019). Vainas psiholoģiskā koncepcija Krimināllikumā. Latvijas Universitātes 77. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums “Satversmē nostiprināto vērtību aizsardzība: dažādu tiesību nozaru perspektīva”. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 49. - 56. lpp.; <https://doi.org/10.22364/juzk.77.04>
77. Krastiņš, U. (2018). Nolūka (mērķa) saistība ar vainu krimināltiesībās. Latvijas Universitātes

76. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums "Centrālās un Austrumeiropas juridiskās tradīcijas un juridiskās identitātes jautājumi". Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 243. - 248. lpp.
78. Krastiņš, U. (2017). Komplicēta vienota noziedzīga nodarījuma teorētiskie aspekti. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls "Administratīvā un Kriminālā Justīcija" Nr.3/2017, 24. - 31. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/2787/2754>
79. Krastiņš, U. (2016). Vainas formas intelektuālais līmenis krimināltiesībās. Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes 6. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums "Konstitucionālās vērtības mūsdienu tiesiskajā telpā I", 16.11.-17.11.2016. Rīga, LU Akadēmiskais apgāds, 228. - 235. lpp.
80. Krastiņš, U. (2015). Krimināltiesību teorija un prakse: viedokļi, problēmas, risinājumi. 2009-2014. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 344 lpp.
81. Krastiņš, U. (2015). Krimināltiesību reforma turpinās. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls "Administratīvā un Kriminālā Justīcija" Nr.2/2015, 3. - 9. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/4329/4314>
82. Krastiņš, U. (2014). Krimināltiesību teorijas nostādnes ideju līmenī. Latvijas Universitātes 5. starptautiskās zinātniskās konferences "Jurisprudence un kultūra: pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi" rakstu krājums, 10.11.-11.11.2014. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 428.- 441. lpp.
83. Krastiņš U. (2012). Konceptuāli par vainu krimināltiesībās. LU 70. konferences rakstu krājums, Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 355.- 363. lpp.
84. Krastiņš, U. (2009). Krimināltiesību teorija un prakse: viedokļi, problēmas un risinājumi. 1998-2008. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 384 lpp.
85. Krastiņš, U., Liholaja, V. (2015). Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I-VIII¹ nodaļa). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 319 lpp.
86. Krastiņš, U., Liholaja, V., Niedre, A. (2008). Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Zinātniskais redaktors prof. Krastiņš, U. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 504 lpp.
87. Krastiņš, U., Liholaja, V., Niedre, A. (2007). Krastiņa, U. zinātniskajā redakcijā. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 3. Sevišķā daļa. Rīga: Firma „AFS”, 503 lpp.
88. Kriviņš, A. (2015). Korupcijas novēršana un apkarošana publisko iepirkumu jomā. Rīga: SIA "Izdevniecība Drukātava", 389 lpp.

89. Krivinsh, A., Vilks, A. (2013). Prevention of Corruption in Public Procurement: Importance of General Legal Principles. *Jurisprudencija*. Mykolo Romerio universitetas, tomas 20, numeris 1, p. 235. - 247. Iegūts 17.01.2022. no <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/issue/archive>
90. Kubilis, J. (2016). Latvijas deliktu tiesību modernizācijas galvenie virzieni. Promocijas darbs. Latvijas Universitāte, 278 lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/34956>
91. Kubilis, J. (2014). Kaitējuma paredzamība Latvijas deliktu tiesībās. Latvijas Universitātes 5. starptautiskās zinātniskās konferences “Jurisprudence un kultūra: pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi” rakstu krājums, 10.11.-11.11.2014. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 541. - 550. lpp.
92. Kuncevičius, G., Kosmačaitė, V. (2012). Tarnybinės atsakomybės taikymo probleminiai aspektai. *Jurisprudencija*. Mykolo Romerio universitetas, tomas 19, numeris 4, ISSN 2029-2058, p. 1439 - 1457. Iegūts 17.01.2022. no <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/issue/archive>
93. Kvaste, S. (20.11.2015.). Epidēmija, kas piemeklējusi Rīgas dzīvokļus un mājas. TVNET. Iegūts 17.01.2022. no http://www.tvnet.lv/zinas/viedokli/584754-epidemija_kas_piemeklejusi_rigas_dzivoklus_un_majas
94. Ķirsons, M. (14.12.2015.). Uzmanības centrā: Arhitekti nevar atbildēt par visiem. *Dienas Bizness*. Iegūts 17.01.2022. no https://news.lv/Dienas_Bizness/2015/12/14/arhitekti-nevar-atbildet-par-visiem
95. LETA (07.11.2018.). Zolitūdes traģēdijas krimināllietā apsūdzētajiem formāli mainīs apsūdzību. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.tvnet.lv/6447876/zolitudes-tragedijas-kriminallieta-apsudzetajiem-formali-mainis-apsudzibu>
96. Lim, B.T.H., Loosemore, M. (2016). How socially responsible is construction business in Australia and New Zealand? International High-Performance Built Environment Conference (iHBE). Sydney, Australia. 17.11.-18.11.2016., p. 531 - 540. ISSN: 1877-7058. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.webofscience.com>; DOI 10.1016/j.proeng.2017.04.212
97. Litvins, G. (2012). Alternatīvās tiesību aizsardzības un strīdu risināšanas metodes administratīvajā procesā. Promocijas darbs. Latvijas Universitāte, 258 lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/5128>
98. Lomonovskis, J. (2018). Ievērojams citu interešu apdraudējums kā būtiska kaitējuma kritērijs krimināltiesībās. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls “Administratīvā un Kriminālā Justīcija” Nr.4/2018, 23. - 39. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://dx.doi.org/10.17770/acj.v4i85.3673>

99. Lūse, A. (2016). Kāda ir būvuzraudzības jēga? Žurnāls "Latvijas Būvniecība" Nr.5/2016, 22. - 23. lpp.
100. Lūse, A. (2016). Ķekavas Būvvaldē. Latvijas Būvniecība, Nr.5/2016, 14. - 15. lpp.
101. Mantrovs, V. (2019). Apdrošināšanas līguma likums un 33 izmaiņas vispārīgajā apdrošināšanas līguma regulējumā. Latvijas Universitātes 77. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums "Satversmē nostiprināto vērtību aizsardzība: dažādu tiesību nozaru perspektīva". Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 229. - 242. lpp; <https://doi.org/10.22364/juzk.77.23>
102. Matvejevs, A. (2019). Administratīvā atbildība kā viens no juridiskās atbildības veidiem. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls "Administratīvā un Kriminālā Justīcija" Nr.3/4/2019, 125. - 142. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://dx.doi.org/10.17770/acj.v3i88.4378>
103. Meiere, S. (2018). Sabiedrības līdzdalības princips transporta infrastruktūras projektu īstenošanā. Latvijas Universitātes 76. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums "Centrālās un Austrumeiropas juridiskās tradīcijas un juridiskās identitātes jautājumi". Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 93. - 100. lpp.
104. Meikališa, Ā., Strada-Rozenberga, K. (2015). Kriminālprocess. Raksti. 2010-2015. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 656 lpp.
105. Meikališas, Ā. zinātniskajā redakcijā (2015). Kriminālprocesa likumam – 10. Pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi. Kolektīva monogrāfija – rakstu krājums. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 448 lpp.
106. Meikališa, Ā. (2014). Tiesiskās kultūras ietekme uz kriminālprocesa termiņu saprātīgumu. Latvijas Universitātes 5. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums "Jurisprudence un kultūra: pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi", 10.11–11.11.2014. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 472. - 486. lpp.
107. Meļķis, E. (2014). Latvijas tiesiskās sistēmas ceļš uz demokrātisku tiesisku valsti. Rakstu krājums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 334 lpp.
108. Meļķiņa, E. zinātniskā redakcijā (2003). Juridiskās metodes pamati. 11 soļi tiesību normu piemērošanā: Rakstu krājums. Rīga: BO SIA "Ratio iuris", 250 lpp.
109. Meļķiņa, E. redakcija (1999). Mūsdienu tiesību teorijas atziņas. Rakstu krājums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 145 lpp.
110. Mežulis, D. (2003). Korupcijas ierobežošanas krimināltiesiskie līdzekļi. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 272 lpp.
111. Mitkus, S. (2017). Statybos darbų kokybės teisiniai aspektai. Mokslo studija. Vilnius: Registrų centras, p. 136, ISBN 978-9955-30-236-0.

112. Monteiro, F. (2017). The Students' Perspective Contribution: Rethink the Ethical Education of Engineering Students. *International journal of engineering pedagogy*, Volume: 7, Issue: 2, , ISSN: 2192-4880, p. 22 - 35. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.webofscience.com>; DOI 10.3991/ijep.v7i2.6819
113. Murphy, C. (02.10.2014.). Keeping the builder honest: an analysis of recent building code initiatives in New Zealand. Conference Paper. *Architectural Science Review*, Volume 57, Issue 4, p. 295 - 302. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.scopus.com>; DOI 10.1080/00038628.2014.954236
114. Načisčionis, J. (2018). *Administratīvās tiesības*. Rīga: SIA „Biznesa augstskola Turība”, 518 lpp.
115. Načisčionis, J. (2002). *Administratīvās tiesības*. Rīga: “P & K” tipogrāfija, 196 lpp.
116. Noardo, F., Malacarne, G., Mastrolemba Ventura, S., Tagliabue, L.C., Ciribini, A.L.C., Ellul, C., Guler, D., Harrie, L., Senger, L., Waha, A., Stoter, J. (2020). Integrating expertises and ambitions for data-driven digital building permits: The EUNET4DBP. *The International Archives of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences*, Volume XLIV-4/W1-2020, 3rd BIM/GIS Integration Workshop and 15th 3D GeoInfo Conference, 07.09.-11.09.2020, London, UK, p. 103 - 110. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.scopus.com>; DOI 10.5194/isprs-archives-XLIV-4-W1-2020-103-2020
117. Novicāne, E. (2018). Valdes locekļa civiltiesiskās atbildības priekšnoteikumi. Latvijas Universitātes 76. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums “Centrālās un Austrumeiropas juridiskās tradīcijas un juridiskās identitātes jautājumi”. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 77. - 83. lpp.
118. Onževs, M. (2013). The restrictions of retroactive legislation: conception and legal challenges. *Jurisprudencija*, Volume 20, Issue 4, p. 1349 - 1367. Iegūts 17.01.2022. no <http://web.a.ebscohost.com>; DOI: 10.13165/JUR-13-20-4-04.
119. Ose, D. (2018). Apbūves tiesību izpratne un to piemērošanas problēmas. Latvijas Universitātes 76. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums “Centrālās un Austrumeiropas juridiskās tradīcijas un juridiskās identitātes jautājumi”. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 101.- 106. lpp.
120. Osipova, S. (2010). Ievads tiesību socioloģijā. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 191 lpp.
121. Osipovas, S. zinātniskā redakcijā (1999). *Tiesību spogulis*. Zinātnisko rakstu krājums tiesību teorijā un vēsturē. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 96 lpp.
122. Ozola, S. (2014). Kurzemes un Zemgales pilsētu plānojums un apbūve Latvijas Republikā līdz Otrajam pasaules karam. *Daugavpils Universitātes 56. zinātniskās konferences rakstu krājums*, 09.04.-11.04.2014., 237. - 263. lpp. Iegūts 17.01.2022. no

<http://web.a.ebscohost.com>

123. Ozoliņas, Ž. un Reinholdes, I. redakcijā (2009). Laba pārvaldība. Rīga: Apgāds "Zinātne", 286 lpp.
124. Paine, F. J. (2002). Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, XXVI, 555 lpp.
125. Paņkiva, N. (2014). Tiesību tālākveidošanas nozīme kriminālprocesā. Daugavpils Universitātes 56. zinātniskās konferences rakstu krājums, 09.04.-11.04.2014., 190. - 196. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://web.a.ebscohost.com>
126. Persidskis, A. (2017). Dubultās sodīšanas nepieļaujamības princips noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības kontekstā. Biznesa augstskolas Turība XVIII Starptautiskā zinātniskā konference "Communication in the global village: interests and influence", 18.05.2017. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 146. - 152. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.turiba.lv/storage/files/conference-xviii-turiba-18052017final.pdf>
127. Persidskis, A. (2017). Noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības nošķiršana no normu konkurences. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls "Administratīvā un Kriminālā Justīcija" Nr.2/2017, 44. - 49. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/2808/2798>
128. Persidskis, A. (2016). Vainas formas nozīme noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības kvalifikācijā. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls "Administratīvā un Kriminālā Justīcija" Nr.1/2/2016, 54. - 63. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/2888/2850>
129. Persidskis, A. (2015). Soda noteikšana par noziedzīgu nodarījumu kopību. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls "Administratīvā un Kriminālā Justīcija" Nr.2/2015, 34. - 41. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/4332/4317>
130. Persidskis, A. (2015). Noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības pazīmes. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls "Administratīvā un Kriminālā Justīcija" Nr.3/2015, 41. - 49. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/4340/4325>
131. Petkuvienė, R. (2013). Teisingumas ir nešališkumas civiliniame procese. Jurisprudencija. Mykolo Romerio universitetas, tomas 20, numeris 3, ISSN 2029-2058, p. 1061 - 1080. Iegūts 17.01.2022. no <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/issue/archive>; DOI <https://doi.org/10.13165/JUR-13-20-3-10>
132. Petrova, A., Anstrate, V., LSM.lv Ziņu redakcija (04.02.2020.) Zolitūdes traģēdijā apsūdzētie

- arī pēdējā vārdā noliedz vainu; spriedums būs 18. februārī. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/zolitudes-tragedija-apsudzetie-ari-pedeja-varda-noliedz-vainu-spriedums-bus-18-februari.a347179/>
133. Pētersons, A. (18.02.2015.). Atslēgas vārds – atbildība. Dienas Bizness. Iegūts 17.01.2022. no http://news.lv/Dienas_Bizness/2015/02/18/atslegas-vards-atbildiba
134. Piazza, D., Röck, M., Malacarne, G., Passer, A., Marcher, C., Matt, D. T. (2019). BIM for public authorities: Basic research for the standardized implementation of BIM in the building permit process. Sustainable Built Environment D-A-CH Conference 2019: Transition Towards a Net Zero Carbon Built Environment, SBE 2019, Graz, 11.09.-14.09.2019., p. 9. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.scopus.com>; DOI 10.1088/1755-1315/323/1/012102
135. Pleps, J. (2012). The Principle of Good Legislation. Research papers of the International Scientific Conference of the University of Latvia Faculty of Law “The Quality of Legal Acts and its Importance in Contemporary Legal Space”. Riga: University of Latvia Press, p. 684.
136. Plotnieks, A. (2009). Tiesību teorija & Juridiskā metode. Rīga: Izglītības soli, 312 lpp.
137. Potaičuks, A. (2020). Pārrobežu administratīvais akts Latvijā un Eiropas Savienībā. Promocijas darbs. Latvijas Universitāte, 201 lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/53370>
138. Pranevičienē, B., Mikalauskaitē-Šostakienē, K. (2012). Guarantee of Principles of Legitimate Expectations, Legal certainty and legal security in the territorial planning process. Jurisprudencija. Mykolo Romerio universitetas, tomas 19, numeris 2, p. 643 - 656. Iegūts 17.01.2022. no <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/issue/archive>
139. Priekulis, J. (2020). Efektīvs tiesību aizsardzības līdzeklis pret likumu. Promocijas darbs. Latvijas Universitāte, 278 lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/52869>
140. Priekulis, J. (2018). Valsts atbildība kā atsevišķs juridiskās atbildības veids. Latvijas Universitātes 76. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums “Centrālās un Austrumeiropas juridiskās tradīcijas un juridiskās identitātes jautājumi”. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 343. - 352. lpp.
141. Ross, A., Athanassoulis, N. (2010). The social nature of engineering and its implications for risk taking. Science and Engineering Ethics, Volume 16, Issue 1, March 2010, p. 147 - 168. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.scopus.com>; DOI 10.1007/s11948-009-9125-6
142. Rozenfelds, J. (2018). Dalītais īpašums un piespiedu noma. Latvijas Universitātes 76. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums “Centrālās un Austrumeiropas juridiskās tradīcijas un juridiskās identitātes jautājumi”. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 20. - 30. lpp.

143. Schmidt-Assmann, E., Harings, L. (1997). Access to Justice and Fundamental Rights. No: European Review of Public Law, Vol. 9, No. 3, autumn 1997. London: Esperia Publications Ltd., p. 529 – 551
144. Segale, D. (2019). Issues of commensurate compensation. Proceedings of the International Scientific Conference of Daugavpils University, 11.04.-12.04.2019., Issue 61, p. 123 - 126. Iegūts 17.01.2022. no <http://web.a.ebscohost.com>
145. Selelionytė-Drukteinienė, S. (2011). Sutartinė atsakomybė: grįsta kalte ar be kaltės? Jurisprudencija. Mykolo Romerio universitetas, tomas 18, numeris 4, ISSN 2029-2058, p. 1417. - 1441. Iegūts 17.01.2022. no <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/issue/archive>
146. Sniedzīte, G. (2013). Tiesnešu tiesības. Jēdziens un nozīme Latvijas tiesību avotu doktrīnā. Rīga, Latvijas Vēstnesis, 368 lpp.
147. Stradas-Rozenbergas, K. zinātniskā redakcijā (2019). Zinātniska monogrāfija. Kriminālprocesa likuma komentāri. A daļa. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 1032 lpp.
148. Stucka, A. (2009). Administratīvās tiesības. Rīga: Juridiskā koledža, 352 lpp.
149. Sumbarova, M. (2019). Apsūdzības tiesā aktuālie jautājumi Latvijas kriminālprocesā. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls “Administratīvā un Kriminālā Justīcija” Nr.2/2019, 23. - 31. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/4300/4361>; <http://dx.doi.org/10.17770/acj.v2i87.4300>
150. Sumbarova, M. (2017). Izmeklētāja kriminālprocesuālās darbības aktuālie jautājumi. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls “Administratīvā un Kriminālā Justīcija” Nr.3/2017, 39. - 43. lpp. Iegūts 17.01.2022. <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/2791/2758>
151. Šņore I., LTV “De facto” (22.11.2015.). Eksperti: Tragedija Zolitūdē nav vairojusi ilgtermiņa atbildību. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/zinu-analize/eksperti-tragedija-zolitude-nav-vairojusi-ilgtermina-atbildibu.a155996/>
152. Šulmane, D. (2013). Tiesību normu efektivitātes problemātika un aktualitāte XX un XXI gadsimta tiesību socioloģijā. Promocijas darbs. Latvijas Universitāte, 265 lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/5169>
153. Terwel, K.C., Jansen, S.J.T. (01.06.2015). Critical factors for structural safety in the design and construction phase. Journal of Performance of Constructed Facilities. Volume 29, Issue 3, Article number 4014068. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.scopus.com>; DOI 10.1061/(ASCE)CF.1943-5509.0000560
154. Terwel, K.C. (2014). Structural safety: Study into critical factors in the design and construction process. Doctoral thesis. Rotterdam, the Netherlands: Terwel K.C., p. 256.

Iegūts 17.01.2022. no <https://doi.org/10.4233/uuid:c8a11e06-6ea8-49e7-b18c-273ac4c8a137>

155. Tikniūtė, A., Dambrauskaitė, A. (2011). Understanding Contract under the Law of Lithuania and other European countries. *Jurisprudencija. Mykolo Romerio universitetas*, tomas 18, numeris 4, ISSN 2029-2058, p. 1389 - 1415. Iegūts 17.01.2022. no <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/issue/archive>
156. Torgāns, K., Kārklīšs, J., Bitāns, A., Prof. Torgāna, K. zinātniskā redakcijā (2017). Līgumu un deliktu problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 414 lpp.
157. Torgāns, K., Kārklīšs, J. (2015). Civiltiesiskās atbildības modeļi pēc vainojamības pazīmes. "Jurista Vārds", 08.09.2015./Nr.35 (887), 14. - 26. lpp.
158. Torgāns, K. (2006). Saistību tiesības. I daļa. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 315 lpp.
159. Torgāns, K. (1994). Komentāri Saistību tiesībām Civillikumā. Rīga: Latvijas Juridiskais centrs, 228 lpp.
160. Ulpis, A. (2014). Loģiskums un taisnīgums, kā normatīvā regulējuma obligātās pazīmes. Biznesa augstskolas Turība XV Starptautiskā zinātniskā konference "10 gadi Eiropas Savienībā – sasniegumi, problēmas un nākotnes ieceres", 29.05.2014. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 566. - 572. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.turiba.lv/storage/files/proceeding.pdf>
161. Vaivare, L. (26.03.2015.). Riskus varam minimalizēt. *Dienas Bizness*. Iegūts 17.01.2022. no http://news.lv/Dienas_Bizness/2015/03/26/riskus-varam-minimalizet
162. Vilks, A. (2013). Krimināltiesiskā politika: diskursa analīze un attīstības perspektīvas. Monogrāfija. Rīga: "Drukātava", 266 lpp.
163. Vīnkalna, E. (2019). Cēloņsakarības izpratne, attīstības tendences un nozīme krimināltiesībās. Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes 7. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums "Tiesību zinātnes uzdevumi, nozīme un nākotne tiesību sistēmās I", 16.10.-18.10.2019. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 419. - 428. lpp.; <https://doi.org/10.22364/iscflul.7.37>
164. Zahars, V. (2014). Kriminālpolitika: mūsdienu tendences un procesi. Monogrāfija. Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds "Saule", 144 lpp.
165. Zemītis, G. (2006). Ārvalstu valsts un tiesību vēsture. Otrais, papildinātais izdevums. Rīga: SIA „Biznesa augstskola Turība”, 318 lpp.
166. Ziemele, I. (2022*). Administratīvā pārkāpuma process iestādē. *Iesniegts Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls "Administratīvā un Kriminālā Justīcija".

167. Ziemele, I. (2019). Būvniecības procesa uzraudzība. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls "Administratīvā un Kriminālā Justīcija" Nr.3/4/2019, 143. - 160. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://dx.doi.org/10.17770/acj.v3i88.4380>
168. Ziemele I. (2019). Administrative responsibility for unauthorised construction in Republics of Lithuania and Latvia. Proceedings of the International Scientific Conference of Daugavpils University, 11.04.-12.04.2019., Issue 61, p. 221 - 227. Iegūts 17.01.2022. no <http://web.a.ebscohost.com>
169. Ziemele, I. (2018). Atbildības būvniecībā jēdziens un veidi. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls "Administratīvā un Kriminālā Justīcija" Nr.3/2018, 72.- 89. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/3660/3646>; <http://dx.doi.org/10.17770/acj.v3i84.3660>
170. Ziemele, I. (2018). Atbildības būvniecībā vēsturiskais apskats. Biznesa augstskolas Turība XIX Starptautiskā zinātniskā konference "Latvijai 100: cerības, sasniegumi un izaicinājumi", 19.04.2018. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 340. - 349. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.turiba.lv/storage/files/2018-xix-conference.pdf>
171. Ziemele, I. (2017). Responsibility and emotional intelligence in construction. Journal of Turība University Acta Prosperitatis No. 8. Rīga: SIA "Biznesa augstskola Turība", p. 107 - 116. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.turiba.lv/storage/files/8-acta.pdf>
172. Ziemele, I. (2017). Būvniecības likumā reglamentētā atbildība. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls "Administratīvā un Kriminālā Justīcija", Nr.4/2017, 36. - 44. lpp Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/2845/2821>
173. Ziemele, I. (2016). Atbildība, kvalitāte un konkurētspēja ēku būvniecībā. Biznesa augstskolas Turība XVII Starptautiskā zinātniskā konference "Konkurētspējīgi uzņēmumi konkurētspējīgā valstī", 31.03.2016. Rīga: SIA "Biznesa augstskola Turība", 303. - 311. lpp. Iegūts 17.01.2022. no https://www.turiba.lv/storage/files/konference-2016_1.pdf
174. Ziemeles, I. Dr.iur. redakcija, autoru kolektīvs (2000). Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Rīga: SIA "Izglītības soli", 409 lpp.
175. Zīle, J. (2017). Nokavēts tiesiskums ir neīstenots tiesiskums. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls "Administratīvā un Kriminālā Justīcija" Nr.3/2017, 61. - 65. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/2790/2757>
176. Байков, А. (2019). Право как ценность. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes

Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls “Administratīvā un Kriminālā Justīcija” Nr.3/4/2019, 208. - 232. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://journals.rta.lv/index.php/ACJ/article/view/4410/4440>; <https://dx.doi.org/10.17770/acj.v3i88.4410>

177. Байков, А. (2018). Природа и формы реализации юридической ответственности. Baltijas Starptautiskās akadēmijas un Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls “Administratīvā un Kriminālā Justīcija” Nr.4/2018, 115. - 137. lpp. Iegūts 17.01.2022. no <http://dx.doi.org/10.17770/acj.v4i85.4015>
178. Сост. Буковский, В. (1914). Сводъ гражданскихъ узаконений губерний Прибалтийскихъ (съ продолжениемъ 1912-1914 г.г. и съ разъяснениями) въ 2 томахъ. Т. II, содержащий Право требований. Рига: Г. Гемпель и Ко, 1308 с.
179. Ребане, И. А. (1987). О методологических и гносеологических аспектах учения об основаниях юридической ответственности. Тарту: Ученые записки Тартусского ун-та. Вып. 852., 5 - 14 с.

Tiesību akti

180. Latvijas Republikas Satversme. Pieņemts 15.02.1922. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 43, 01.07.1993.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 6, 31.03.1994.; Valdības Vēstnesis, 141, 30.06.1922.; Diena, 81, 29.04.1993. Pēdējie grozījumi 04.10.2018.
181. Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Pieņemta 04.11.1950. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, Nr.143/144, 13.06.1997.
182. Krimināltiesību pretkorupcijas konvencija. Pieņemta 27.01.1999. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 20.12.2000., Nr.460/464 (2371/2375). Pēdējie grozījumi 04.04.2013.
183. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/24/ES par publisko iepirkumu un ar ko atceļ Direktīvu 2004/18/EK. Pieņemts 26.02.2014. Publicēts: Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis 28.03.2014. L 94/65.
184. Administratīvā procesa likums. Pieņemts 25.10.2001. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 164, 14.11.2001.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 23, 13.12.2001. Pēdējie grozījumi 11.11.2021.
185. Administratīvās atbildības likums. Pieņemts 25.10.2018. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 225, 14.11.2018., OP Nr.2018/225.1. Pēdējie grozījumi 12.12.2019.
186. Administratīvo sodu likums par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā. Pieņemts 07.05.2020. Publicēts Latvijas Vēstnesis, 96, 20.05.2020., OP Nr.2020/96.1.
187. Apdrošināšanas līguma likums. Pieņemts 03.05.2018. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 97, 18.05.2018. OP Nr.2018/97.1.

188. Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021.
189. Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 19.08.2021. *Redakcija no 31.12.2020. līdz 18.05.2021. Iegūts 17.01.2022. no <https://likumi.lv/ta/id/258572-buvniecibas-likums>*
190. Civillikums. Pieņemts 28.01.1937. Publicēts: Valdības Vēstnesis, 41, 20.02.1937. Pēdējie grozījumi 04.11.2021.
191. Civilprocesa likums. Pieņemts 14.10.1998. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 326/330, 03.11.1998.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 23, 03.12.1998. Pēdējie grozījumi 22.12.2021.
192. Darba likums. Pieņemts 20.06.2001. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 105, 06.07.2001.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 15, 09.08.2001. Pēdējie grozījumi 27.05.2021.
193. Grozījumi Būvniecības likumā. Pieņemts 15.04.2021. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 84B, 05.05.2021., OP Nr.2021/84B.1.
194. Grozījumi Būvniecības likumā. Pieņemts 24.04.2014. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 84, 30.04.2014. OP Nr.2014/84.1
195. Grozījumi Krimināllikumā. Pieņemts 07.01.2021. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 12A, 19.01.2021. OP Nr.2021/12A.3.
196. Komerclikums. Pieņemts 13.04.2000. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 158/160, 04.05.2000.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 11, 01.06.2000. Pēdējie grozījumi 06.07.2021.
197. Krimināllikums. Pieņemts 17.06.1998. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 199/200, 08.07.1998.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 15, 04.08.1998. Pēdējie grozījumi 11.11.2021.
198. Krimināllikums. Pieņemts 17.06.1998. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 199/200, 08.07.1998.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 15, 04.08.1998. Pēdējie grozījumi 11.11.2021. *Redakcija no 01.04.2013. līdz 02.04.2014. Iegūts 17.01.2022. no <https://likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums>*
199. Kriminālprocesa likums. Pieņemts 21.04.2005. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 74, 11.05.2005.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 11, 09.06.2005. Pēdējie grozījumi 07.10.2021.
200. Kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas likums. Pieņemts 30.11.2017. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 252, 19.12.2017. OP Nr.2017/252.1. Pēdējie grozījumi 05.03.2021.

201. Likums "Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937.gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un piemērošanas kārtību". Pieņemts 07.07.1992. Publicēts: Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 29/31, 30.07.1992.; Diena, 135, 24.07.1992. Pēdējie grozījumi 30.09.2021.
202. Likums "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā". Pieņemts 25.04.2002. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 69, 09.05.2002.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 11, 13.06.2002. Pēdējie grozījumi 15.06.2021.
203. Likums "Par nodokļiem un nodevām". Pieņemts 02.02.1995. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 26, 18.02.1995.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 7, 13.04.1995. Pēdējie grozījumi 06.07.2021.
204. Likums "Par policiju". Pieņemts 04.06.1991. Publicēts: Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 31/32, 15.08.1991.; Diena, 126, 05.07.1991. Pēdējie grozījumi 14.03.2019.
205. Likums "Par tiesu varu". Pieņemts 15.12.1992. Publicēts: Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1/2, 14.01.1993.; Diena, 9, 15.01.1993. Pēdējie grozījumi 10.12.2020.
206. Piespiedu dalītā īpašuma privatizētajās daudzdzīvokļu mājās izbeigšanas likums. Pieņemts 25.11.2021. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 236, 07.12.2021., OP Nr. 2021/236.1.
207. Valsts civildienesta ierēdņu disciplinārbildības likums. Pieņemts 11.05.2006. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 83, 30.05.2006.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 12, 22.06.2006. Pēdējie grozījumi 12.01.2012.
208. Valsts civildienesta likums. Pieņemts 07.09.2000. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 331/333, 22.09.2000.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 19, 12.10.2000. Pēdējie grozījumi 08.10.2020.
209. Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likums. Pieņemts 02.06.2005. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 96, 17.06.2005.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 13, 14.07.2005. Pēdējie grozījumi 15.02.2018.
210. Parlamentārās izmeklēšanas komisijas par Latvijas valsts rīcību, izvērtējot 2013.gada 21.novembrī Zolitūdē notikušās traģēdijas cēloņus, un turpmākajām darbībām, kas veiktas normatīvo aktu un valsts pārvaldes un pašvaldību darbības sakārtošanā, lai nepieļautu līdzīgu traģēdiju atkārtošanos, kā arī par darbībām minētās traģēdijas seku novēršanā galaziņojums. Pieņemts: 27.10.2015. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 220, 10.11.2015., OP Nr.2015/220.1.
211. Ministru kabineta 11.01.2022. noteikumi Nr. 6 "Grozījumi Ministru kabineta 2014.gada 2.septembra noteikumos Nr.529 "Ēku būvnoteikumi"". Publicēts Latvijas Vēstnesis, 9, 13.01.2022., OP Nr.2022/9.5.

212. Ministru kabineta 03.11.2020. noteikumi Nr.657 "Grozījumi Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumos Nr.499 "Noteikumi par būvinspektoriem"". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 215, 05.11.2020. OP Nr.2020/215.3.
213. Ministru kabineta 19.11.2019. noteikumi Nr.551 "Grozījumi Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumos Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi"". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 239, 27.11.2019., OP Nr.2019/239.4
214. Ministru kabineta 25.09.2018. noteikumi Nr.604 "Grozījumi Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumos Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi"". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 27.09.2018., OP Nr.2018/191.11
215. Ministru kabineta 20.03.2018. noteikumi Nr.169 "Būvspeciālistu kompetences novērtēšanas un patstāvīgās prakses uzraudzības noteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 68, 05.04.2018. OP Nr.2018/68.1. Pēdējie grozījumi 21.12.2021.
216. Ministru kabineta 07.11.2017. noteikumi Nr.662 "Noteikumi par valsts tiešās pārvaldes iestāžu un citu valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu (darbinieku) atlīdzības un personu uzskaites sistēmu". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 228, 16.11.2017. OP Nr.2017/228.1. Pēdējie grozījumi 14.12.2021.
217. Ministru kabineta 12.04.2016. noteikumi Nr.211 "Būvkomersantu klasifikācijas noteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 73, 15.04.2016., OP Nr.2016/73.1. Pēdējie grozījumi 03.05.2018.
218. Ministru kabineta 15.06.2021. noteikumi Nr.384 "Būvju tehniskās apsekošanas būvnormatīvs LBN 405-21". Publicēts Latvijas Vēstnesis, 122, 29.06.2021., OP Nr.2021/122.1.
219. Ministru kabineta 23.12.2014. noteikumi Nr.793 "Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 206-14 "Koka būvkonstrukciju projektēšana"". Publicēts: Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 257, 30.12.2014. OP Nr.2014/257.32. Pēdējie grozījumi 07.08.2018.
220. Ministru kabineta 30.09.2014. noteikumi Nr.576 "Būvniecības valsts kontroles biroja nolikums". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014. OP Nr.2014/194.8. Pēdējie grozījumi 17.12.2019.
221. Ministru kabineta 02.09.2014. noteikumi Nr.529 "Ēku būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 194, 01.10.2014., OP Nr.2014/194.4. Pēdējie grozījumi 11.01.2022.
222. Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.502 "Noteikumi par būvspeciālistu un būvdarbu veicēju civiltiesiskās atbildības obligāto apdrošināšanu". Publicēts Latvijas Vēstnesis, 172, 02.09.2014. OP Nr.2014/172.4.
223. Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.500 "Vispārīgie būvnoteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 191, 26.09.2014. OP Nr.2014/191.3. Pēdējie grozījumi 28.01.2021.

224. Ministru kabineta 19.08.2014. noteikumi Nr.499 "Noteikumi par būvinspektoriem". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 172, 02.09.2014. OP Nr.2014/172.3. Pēdējie grozījumi 03.11.2020.
225. Ministru kabineta 20.05.2014. noteikumi Nr.254 "Noteikumi par līgumu, kas noslēgts ārpus pastāvīgās saimnieciskās vai profesionālās darbības vietas". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 106, 02.06.2014. OP Nr.2014/106.5. Pēdējie grozījumi 30.08.2016.
226. Ministru kabineta 03.02.2009. noteikumi Nr.108 "Normatīvo aktu projektu sagatavošanas noteikumi". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 26, 17.02.2009. Pēdējie grozījumi 07.09.2021.
227. Ministru kabineta 25.02.2003. noteikumi Nr.92 "Darba aizsardzības prasības, veicot būvdarbus". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 33, 28.02.2003. Pēdējie grozījumi 10.08.2021.
228. Ministru kabineta 04.02.2013. rīkojums Nr.38 "Par Administratīvo sodu sistēmas attīstības koncepciju". Pieņemts 04.02.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 25, 05.02.2013. OP Nr.2013/25.6.
229. Ministru kabineta 29.10.1997. rīkojums Nr.538 "Par Valsts būvinspekciju". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 285, 30.10.1997.
230. Jēkabpils pilsētas domes 29.08.2013. (prot. Nr.22, 7.§) saistošie noteikumi Nr.37 "Saistošie noteikumi par nodevām Jēkabpils pilsētā". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 225, 19.11.2013. OP Nr.2013/225.11. Pēdējie grozījumi 01.04.2020.
231. Liepājas pilsētas domes 08.12.2016. (prot. Nr.15, 11.§) saistošie noteikumi Nr.28 "Par Liepājas pilsētas pašvaldības nodevu par būvatļaujas izdošanu vai būvniecības ieceres akceptu, izdarot atzīmi Paskaidrojuma rakstā vai Apliecinājuma kartē". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 19, 24.01.2017. OP Nr.2017/19.9.
232. Rīgas domes 12.05.2015. (prot. Nr.54, 7.§) saistošie noteikumi Nr.147 "Par pašvaldības nodevu par būvatļaujas izdošanu Rīgā". Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 114, 12.06.2015. OP Nr.2015/114.5. Pēdējie grozījumi 07.07.2021.

Citu valstu tiesību akti

233. Federālais likums par tālpārdošanu un līgumiem, kas noslēgti ārpus uzņēmuma telpām (**Austrija**), (Fern- und Auswärtsgeschäfte-Gesetz – FAGG). StF: BGBl. I Nr. 33/2014 idF BGBl. I Nr. 83/2015 (VFB) (NR: GP XXV RV 89 AB 92 S. 21. BR: AB 9169 S. 829.) [CELEX-Nr.: 32011L0083]. Änderung BGBl. I Nr. 50/2017 (NR: GP XXV RV 1513 AB 1533 S. 173. BR: AB 9768 S. 866.) [CELEX-Nr.: 32015L2302]. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20008847>
234. Publisko līgumu kodekss (Itālija), (Codice dei contratti pubblici). Decreto Legislativo 18.04.2016 n. 50 (G.U.R.I. 19.04.2016 n.91). Con modificazioni in Legge 09.11.2021 n.156

(G.U.R.I. 09.11.2021 n.267), Art.35. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.codicecontrattipubblici.com>

235. Lietuvas Republikas Būvniecības likums (**Lietuva**), (Lietuvos Respublikos statybos įstatymas). Priėmimo data 30.06.2016. Paskelbta: TAR, 13.07.2016. Nr.20300. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=b2d704e048e711e6b5d09300a16a686c>
236. Lietuvas Republikas Teritoriālās plānošanas un būvniecības valsts uzraudzības likums (**Lietuva**), (Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymas). Priėmimo data: 02.07.2013. Paskelbta: Valstybės žinios, 06.07.2013. Nr.76-3848. Naujausios įstatymo pataisos 23.11.2021. Iegūts 17.01.2022. no <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.453232/WxReLVfbWm>
237. Vācijas Federatīvās Republikas Pamatlikums (**Vācija**), (Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland). Beschlossen 08.05.1949. Publizieren: BGBl., 23.05.1949., p.1. Zulezt geändert durch 29.09.2020. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.bundestag.de/gg>
238. Administratīvā procesa likums (**Vācija**), (Verwaltungsverfahrensgesetz). Ausfertigungsdatum: 25.05.1976. Fassung der Bekanntmachung vom 23.01.2003. (BGBl. I S. 102). Zulezt geändert 05.04.2021. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.gesetze-im-internet.de/vwvfg/>

Tiesību akti (zaudējuši spēku)

239. Būvniecības likums. Pieņemts 10.08.1995. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 131, 30.08.1995.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 20, 19.10.1995. Pēdējie grozījumi 13.06.2013. (zaudējis spēku)
240. Grozījumi Būvniecības likumā. Pieņemts 20.12.2007. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 4, 09.01.2008.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 3, 14.02.2008. (zaudējis spēku)
241. Grozījumi Būvniecības likumā. Pieņemts 10.03.2005. Publicēts Latvijas Vēstnesis, 49, 24.03.2005.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 8, 28.04.2005. (zaudējis spēku)
242. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss. Pieņemts 07.12.1984. Publicēts: Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs 20.12.1984. Nr.51. Pēdējie grozījumi 05.06.2020. (zaudējis spēku)
243. Likums "Par apdrošināšanas līgumu". Pieņemts 10.06.1998. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 188/189, 30.06.1998.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 15, 04.08.1998. Pēdējie grozījumi 15.03.2007. (zaudējis spēku)
244. Ministru kabineta 10.02.2004. noteikumi Nr.75 "Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN

- 303-03 “Būvuzraudzības noteikumi””. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 24, 13.02.2004. Pēdējie grozījumi 02.02.2010. (zaudējis spēku)
245. Ministru kabineta 25.06.2003. noteikumi Nr.342 “Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 304-03 “Būvdarbu autoruzraudzības noteikumi””. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 96, 27.06.2003. Pēdējie grozījumi 08.12.2009. (zaudējis spēku)
246. Ministru kabineta 23.03.2010. noteikumi Nr.271 “Ekonomikas ministrijas nolikums”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 49, 26.03.2010. Pēdējie grozījumi 18.02.2020. (zaudējis spēku)
247. Ministru kabineta 30.09.1997. noteikumi Nr.339 “Valsts būvinspekcijas nolikums”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 253/254, 03.10.1997. Pēdējie grozījumi 13.10.1998. (zaudējis spēku)
248. Ministru kabineta 13.06.1995. noteikumi Nr.154 “Administratīvo aktu procesa noteikumi”. Pieņemts 13.06.1995. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 100, 04.07.1995., 15.punkts (zaudējis spēku)
249. Latvijas PSR Ministru Padomes 27.01.1988. lēmums Nr.26 “Par arhitektūras un pilsēt būvniecības tālāku attīstību Latvijas Padomju sociālistiskajā Republikā”. Publicēts: Latvijas PSR Augstākās Padomes un Valdības ziņotājs, 24.03.1988., Nr.12 (zaudējis spēku)
250. Latvijas PSR Ministru Padomes 27.02.1973. lēmums Nr.105 “Nolikums par individuālo dzīvokļu celtniecību Latvijas Padomju Sociālistiskajā Republikā”. Publicēts: Latvijas PSR Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1973. g., Nr.15 (zaudējis spēku)
251. Latvijas PSR Ministru Padomes 25.03.1966. lēmums Nr.140 “Par amatpersonu atbildību par celtniecības noteikumu pārkāpšanu”. Publicēts: Latvijas PSR Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1966.g., Nr.15 (zaudējis spēku)
252. Latvijas valdības 11.10.1928. Noteikumi rūpniecības un sabiedrisko ēku būvju projektu iesniegšanai un darbu izpildīšanas un uzraudzības kārtībai. Publicēts: Valdības rīkojumi un pavēles. Latvijas valdības oficiālais laikraksts „Valdības Vēstnesis”, 18.10.1928., 11.g., Nr.237 (zaudējis spēku)
253. Pagaidu noteikumi par buhwneezību un tās pahrwaldiscanas kahrtību. Publicēts: Valdības Wehstnesis, 15.06.1921., Nr.131, 1.-2. lpp. (zaudējis spēku)

Tiesu prakse

254. Eiropas Savienības Tiesas (sestās palātas) 14.05.2020. prejudiciāls nolēmums lietā C-208/19 (ECLI:EU:C:2020:382). Iegūts 17.01.2022. no <https://eur-lex.europa.eu/>
255. Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 31.03.2021. spriedums lietā Nr.A420128719, SKA-402/2021. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/klasifikators-pec->

lietu-kategorijam/buvniecības-tiesības

256. Latvijas Republikas Senāts (2019). Tiesu prakses apkopojumi. Tiesu prakse būvniecības lietās (2013-2018), 115 lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/tiesu-prakses-apkopojumi/administrativas-tiesibas>
257. Senāta Administratīvo lietu departamenta 10.10.2019. rīcības sēdes lēmums lietā Nr.A420159916, SKA-366/2019. Iegūts 17.01.2022. no <http://at.gov.lv/downloadlawfile/5984>
258. Senāta Administratīvo lietu departamenta 16.09.2019. spriedums lietā Nr.A420387314, SKA-201/2019. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs>
259. Senāta Administratīvo lietu departamenta 26.04.2019. spriedums lietā Nr.A420139316, SKA-262/2019. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs>
260. Senāta Administratīvo lietu departamenta 15.02.2019. lēmums lietā Nr.A420299118, SKA-922/2019. Iegūts 17.01.2022. no <http://at.gov.lv/downloadlawfile/5815>
261. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 14.03.2016. lēmums lietā Nr.SKA-348/2016 (A420490511). Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs>
262. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 11.11.2013. spriedums lietā Nr.A42835609, arhīva Nr.SKA-0316/2013. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs>
263. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 24.02.2011. spriedums lietā Nr.A42450205 SKA-37/2011. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.tiesas.lv/nolemumi/pdf/21692.pdf>
264. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 13.07.2018. lēmums lietā Nr.6-800001518/17, SKA-1281/2018. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs>
265. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 21.12.2017. spriedums lietā Nr.SKA-1104/2017 (A420305714). Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs>
266. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 19.07.2016. lēmums lietā Nr.6-700061-16/19 SKA-1056/2016. Iegūts 17.01.2022. no <http://at.gov.lv/downloadlawfile/4289>
267. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 03.05.2016. lēmums lietā Nr.A420358614 SKA-849/2016. Iegūts 17.01.2022. no <https://at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs>

268. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 02.02.2016. spriedums lietā Nr.A42839709, lietas arhīva Nr.SKA-8-16. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=1&year=2016>
269. Augstākās tiesas Civillietu departamenta 08.10.2015. spriedums lietā Nr.C27190211 SKC-101/2015. Iegūts 17.01.2022. no <https://tiesas.lv/nolemumi/pdf/233939.pdf>
270. Senāta Krimināllietu departamenta 29.05.2019. lēmums lietā Nr.16870002514, SKK-12/2019. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam>
271. Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 06.06.2017. lēmums lietā Nr.11520034715, SKK-91/2017. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam>
272. Administratīvās apgabaltiesas 01.10.2018. spriedums lietā Nr.A420165417 AA43-0652-18/9. Iegūts 17.01.2022. no <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
273. Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 18.02.2020. spriedums krimināllietā Nr.11511002713, arhīva Nr.K68-0025-20/20. Iegūts 17.01.2022. no <https://tiesas.lv/Contents/Item/Display/5939>
274. Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 25.06.2015. spriedums, lietas Nr.C32312414, lietas arhīva Nr.C-1602-15/13. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.tiesas.lv/nolemumi/pdf/225881.pdf>

Prakses materiāli

275. BIMsummit Estonia (11.03.2021.). Kogemuslugu: Randselva sild Norras. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.bimsummit.ee/>
276. Būvspeciālistu reģistrs. Būvniecības informācijas sistēma. Iegūts 17.01.2022. no https://bis.gov.lv/bisp/lv/specialist_certificates
277. Ekonomikas ministrija (03.01.2022.). Pārskats par Latvijas būvniecības padomes darbu 2020.gadā. 25 lpp. Iegūts 17.01.2022. no https://www.em.gov.lv/lv/latvijas-buvniecibas-padome?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F
278. Ekonomikas ministrija (02.09.2020.). Pārskats par Latvijas būvniecības padomes darbu 2017./2018.gadā. 12 lpp. Iegūts 17.01.2022. no https://www.em.gov.lv/lv/latvijas-buvniecibas-padome?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F
279. Ekonomikas ministrija. Nozares politika. Būvniecība. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.em.gov.lv/lv/buvnieciba>
280. Ekonomikas ministrija. Nozares politika. Būvniecība. Būvniecības nozare, attīstība, stratēģija un pētījumi Latvijas būvniecības nozares attīstības stratēģija 2017.-2024.gadam,

- 14 lpp. Iegūts 17.01.2022. <https://www.em.gov.lv/lv/buvniecibas-nozare-attistiba-strategija-un-petijumi>, <https://www.em.gov.lv/lv/media/1243/download>
281. Ekonomikas ministrija (2019). Būvju informācijas modelēšanas BIM Ceļa karte, 9 lpp. Iegūts 17.01.2022. no https://www.em.gov.lv/sites/em/files/bim20cela20karte1_1.pdf; skat. arī <https://www.em.gov.lv/lv/buvniecibas-informacijas-modelesana-bim>
282. Ekonomikas ministrija (2017). Vadlīnijas par “Konsultē vispirms” principa piemērošanu valsts iestāžu darbā, 37 lpp. Iegūts 17.01.2022. no https://www.em.gov.lv/sites/em/files/2017-06-15_10_05_37_kv_vadlinijas_final_makets_14.06.20171_0.pdf
283. Ekonomikas ministrija. Informatīvais ziņojums “Par ES fondu 2007.-2013.gada plānošanas perioda projektos konstatētajiem pārkāpumiem būvniecības procesā”. Izskatīts Ministru Kabinētā 11.08.2015. Iegūts 17.01.2022. no <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40361604>
284. Future Insight Group (2019). Technical report for contract SRSS/C2019/024 -Introducing a Building Information Model (BIM)-based process for building permits in Estonia. Korea, p. 50. Iegūts 17.01.2022. no <https://eehitus.ee/wp-content/uploads/2019/11/2019-07-19-BIM-based-building-permits-Technical-Report.pdf>
285. Iekšlietu ministrijas Informācijas centrs. Kriminālā statistika. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.ic.iem.gov.lv/lv/kriminala-statistika>
286. Informācija par Zolitūdes traģēdijas krimināllietas izskatīšanu. Latvijas Tiesas. Aktualitātes. Iegūts 17.01.2022. no <https://tiesas.lv/Contents/Item/Display/5939>
287. Latvijas būvniecības nozares Ētikas kodekss. Apstiprināts Latvijas Būvniecības padomē 17.05.2017. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.em.gov.lv/lv/media/775/download>
288. Latvijas Republikas Arhitektūras un celtniecības ministrijas 10.04.1991. **pavēle** Nr.15 “Par būvprojektu valsts ekspertīzi”. Pieejams Jūrmalas pilsētas domes Pilsētplānošanas nodaļas arhīvā.
289. Latvijas valdības un būvniecības nozares sadarbības memorands. 31.05.2016. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.em.gov.lv/lv/media/2185/download>
290. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija (16.05.2019.). Modernēja naudingumo kriterijai statybos darbams pirkti. Iegūts 17.01.2022. no <https://am.lrv.lt/lt/naujienos/moderneja-naudingumo-kriterijai-statybos-darbams-pirkti>
291. LNT (08.08.2016.). 900 sekundes. Intervija ar Biroja bijušo direktoru P. Druķi. Autorens teksta pieraksts.
292. LZA Terminoloģijas komisija. Akadēmiskā terminu datubāze AkadTerm. Atbildība. Iegūts 17.01.2022. no <http://termini.lza.lv/term.php?term=atbild%C4%ABba&list=atbild%C4%ABba&lang=LV>

293. Majandus ja Kommunikatsiooni ministere (20.02.2020.). Ehituslubade menetlusel tuleb appi tehisintellekt. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.mkm.ee/et/uudised/ehituslubade-menetlusel-tuleb-appi-tehisintellekt>
294. Popov, V. (30.03.2020.). Darbību īstenošanas specifikācija (Lietuva), (Veikļu īgyvendinimo specifikācija). Projekto Nr.10.1.1-ESFA-V-912-01-0029 „Priemonių, skirtų viešojo sektoriaus statinių gyvavimo ciklo procesų efektyvumui didinti, taikant statinio informacinį modeliavimą, sukūrimas“ (BIM-LT projektas), 156 lpp. Iegūts 17.01.2022. no https://statyba40.lt/wp-content/uploads/2020/05/BIM_LT-PVG-01-v_08-D-PS-2.pdf; https://statyba40.lt/titulinis/bim-lt-projektas/?fbclid=IwAR2PoODRKyAwwBXjbuV7txUyTinsuDTie__nEHzeNAg7w2-QrQky1Orp_c4
295. Rīgas pilsētas būvvalde. Rīgas pilsētas būvvaldes 2020.gada pārskats, 12 lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.rpbv.lv/par-mums/gada-parskati/>
296. Rīgas pilsētas būvvalde. Rīgas pilsētas būvvaldes 2018.gada pārskats, 8 lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.rpbv.lv/par-mums/gada-parskati/>
297. Tieslietu ministrija (01.07.2020.). Skaidrojošs video par jauno administratīvās atbildības sistēmu (vebinārs). Jurista Vārds. Jaunami. Iegūts 17.01.2022. no <https://juristavards.lv/zinas/276856-skaidrojoss-video-par-jauno-administrativas-atbildibas-sistemu>
298. Tieslietu ministrija (2018). Rokasgrāmata par Eiropas Savienības Tiesas lietām un pārkāpuma procedūrām. 37 lpp. Iegūts 17.01.2022. no <https://www.tm.gov.lv/lv/media/2821/download>
299. Vadlīnijas būvdarbu iepirkumiem (Lietuva), (Statybos darbų pirkimų gairės). Rekomendacinio pobūdžio metodinė priemonė, parengta įgyvendinant Europos socialinio fondo ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšomis finansuojamą projektą “Viešųjų pirkimų efektyvumo didinimas metodinėmis priemonėmis”, projekto Nr.10.1.2-ESFA-V-916-01-0004. 41 lpp. Iegūts 17.01.2022. no https://vpt.lrv.lt/uploads/vpt/documents/files/mp/darbu_gaires.pdf
300. Valsts kanceleja. Sākums. Normatīvo aktu projektu izstrādes rokasgrāmata. Normatīvo aktu jaunrade. Iegūts 17.01.2022. no <https://tai.mk.gov.lv/book/1/chapter/23>
301. Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos. Veiklos ataskaitos. 2020 m. veiklos ataskaita, 77 p. Iegūts 17.01.2022. no <https://vtpsi.lrv.lt/lt/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/veiklos-ataskaitos-1>
302. Zolitūdes traģēdijas krimināllieta infografikā. Latvijas Tiesas. Aktualitātes. Iegūts 17.01.2022. no <https://tiesas.lv/Contents/Item/Display/5939>

Citi juridiskās prakses materiāli

303. Saeimas sēdes stenogramma. Latvijas Republikas 12.Saeimas rudens sesijas piektā (ārkārtas) sēde 2014.gada 11.novembrī. Pieņemts: 11.11.2014. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 227, 14.11.2014., OP Nr.2014/227.2
304. Būvniecības likums. Pieņemts 09.07.2013. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 146, 30.07.2013. OP Nr.2013/146.1. Pēdējie grozījumi 15.04.2021. **Anotācija.** Iegūts 17.01.2022. no <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/E63607A94234F224C2257950003B5BB2?OpenDocument>
305. Grozījumi Būvniecības likumā. Pieņemts 15.04.2021. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 84B, 05.05.2021., OP Nr.2021/84B.1. **Anotācija.** Iegūts 17.01.2022. no <http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/B723945BD75B42CCC22585040051B820?OpenDocument>
306. Grozījumi Būvniecības likumā. Pieņemts 21.11.2019. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 248A, 10.12.2019., OP Nr.2019/248A.5. **Anotācija.** Iegūta 19.05.2021. no <http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/5DC678A5CFA03DAEC2258382002FAFE6?OpenDocument>
307. Grozījumi Krimināllikumā. Pieņemts: 25.09.2014. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 204, 15.10.2014., OP Nr.2014/204.1. **Anotācija.** Iegūts 17.01.2022. no <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/37141EEA85DE6897C2257CA100477170?OpenDocument>
308. Grozījumi Krimināllikumā. Pieņemts 13.12.2012. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 202, 27.12.2012., OP Nr.2012/202.1. **Anotācija.** Iegūts 17.01.2022. no <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/F8EAF0BB07FCB67AC225793300488419?OpenDocument>
309. Ministru kabineta 03.11.2020. noteikumi Nr.657 “Grozījumi Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumos Nr.499 “Noteikumi par būvinspektoriem””. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 215, 05.11.2020. OP Nr.2020/215.3. **Anotācija.** Iegūts 17.01.2022. no <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40483007>
310. Ministru kabineta 19.11.2019. noteikumu Nr.551 “Grozījumi Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumos Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”” **anotācija.** Iegūts 17.01.2022. no <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40474529>
311. Ministru kabineta 25.09.2018. noteikumu Nr.604 “Grozījumi Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta noteikumos Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”” **anotācija.** Iegūts 17.01.2022. no <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40457569>

312. Ministru kabineta 25.09.2018. noteikumu Nr.599 "Grozījumi Ministru kabineta 2014.gada 2.septembra noteikumos Nr.529 "Ēku būvnoteikumi" **anotācija**. Iegūts 17.01.2022. no <https://likumi.lv/ta/id/301853-grozijumi-ministru-kabineta-2014-gada-2-septembra-noteikumos-nr-529-eku-buvnoteikumi->
313. Likumprojekts "Grozījumi Būvniecības likumā" Nr.574/Lp13. Likumprojekta Nr.90/TA-1973 teksts un anotācija. Iegūts 17.01.2022. no <http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/B723945BD75B42CCC22585040051B820?OpenDocument>
314. Likumprojekts "Grozījumi Būvniecības likumā" Nr.574/Lp13. Priekšlikumu tabula 2.lasījums. Iegūts 17.01.2022. no <https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/0/4EE73FDE0E38D04BC225866C003710A1?OpenDocument>
315. Vēstule: Latvijas Pašvaldību savienībā izsaka priekšlikumus likumprojektam "Grozījumi Būvniecības likumā" un aicina noteikt, ja būvdarbi tiek veikti bez būvniecības ieceres dokumentiem, tad fiziskām personām tiek piemērots naudas sodu no 28 līdz 40 naudas vienībām, bet juridiskajām personām no 100 līdz 4000. 13.Saeima. Likumprojekts Nr.197/Lp13 Grozījumi Būvniecības likumā uz 2. lasījumu. Iegūts 17.01.2022. no <https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/webSasaiste?OpenView&count=1000&res triccategory=197/Lp13>
316. Ministru kabineta tiesību aktu projekti. Noteikumu projekts "Noteikumi par būvdarbu veicēju un būvspeciālistu civiltiesiskās atbildības obligāto apdrošināšanu", VSS-2121, TA-641. Izskatīts Ministru kabinetā 19.08.2014. Iegūts 17.01.2022. no <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40309796>
317. Ministru kabineta tiesību aktu projekti. Noteikumu projekts "Noteikumi par būvdarbu veicēju un būvspeciālistu civiltiesiskās atbildības obligāto apdrošināšanu", VSS-2121, TA-641. Ministru kabineta sēdes prokollēmums. Izskatīts Ministru kabinetā 19.08.2014. Iegūts 17.01.2022. no <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40309796>
318. Ekonomikas ministrs Ašeradens, A. (08.08.2017. Nr.1-1-5724) Valsts kancelejai Par *Ministru kabineta sēdes protokollēmuma projekts „Par Ministru kabineta 2014.gada 19.augusta sēdes protokollēmuma (prot. Nr.44 54.§) „Noteikumu projekts „Noteikumi par būvdarbu veicēju un būvspeciālistu civiltiesiskās atbildības obligāto apdrošināšanu”” 2.punktā dotā uzdevuma atzīšanu par aktualitāti zaudējušu”*. Iegūts 17.01.2022. no http://tap.mk.gov.lv/doc/2017_09/EMPav_080817_5724.1700.docx

Es, šī darba autore **Ināra Ziemele** ar savu parakstu apliecinu, ka darbu esmu izstrādājusi patstāvīgi un uz izmantotajiem informācijas avotiem ir dotas atsauces.

paraksts

2022.gada _____